

π: 11731

ε: 11609

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

19 ΑΠΡ. 2000

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΘΕΜΑ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ (1975 - 1995)

Υπό του : Ευαγγέλου Αθ. Στεργιούλη

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επίκουρος Καθηγητής κ. Αντώνης Παπαρίζος
Καθηγητής κ. Ιάκωβος Φαρσεδάκης
Καθηγητής κ. Αντώνης Μαγγανάς

Αθήνα, Δεκέμβριος 1999

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	6
----------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Το κοινωνικό και επαγγελματικό πλαίσιο του Αστυνομικού στην Ελληνική κοινωνία	8
---	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1. Θεωρία και μέθοδος.....	9
2. Ιστορική αναδρομή του θεσμού της Αστυνομίας στην νεότερη Ελλάδα.....	21
3. Η Ελληνική κοινωνία μετά την πτώση της δικτατορίας - Ένα ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο.....	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η κοινωνική τάξη και θέση του Αστυνομικού	38
1. Έννοια της κοινωνικής τάξης και θέσης	39
2. Παράγοντες προσδιορισμού της κοινωνικής τάξης και θέσης του Έλληνα αστυνομικού	42
2.1 Η κοινωνική προέλευση και η καταγωγή του αστυνομικού.....	42
2.2 Το μορφωτικό επίπεδο του αστυνομικού	47
2.3 Η οικονομική θέση του αστυνομικού	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ο επάγγελμα του Αστυνομικού	62
Η εικόνα του επαγγέλματος του αστυνομικού	63
Οι συνθήκες εργασίας του αστυνομικού	71
1. Το στρες στο επάγγελμα του αστυνομικού	72
2. Η χρήση βίας και όπλου	76
3. Η επικινδυνότητα του επαγγέλματος του αστυνομικού	80
4. Το ωράριο εργασίας του αστυνομικού	84
Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων στο αστυνομικό προσωπικό	88

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η κοινωνική και διοικητική θεσμοποίηση του Σώματος της Ελληνικής Αστυνομίας	95
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η αποστολή, ο ρόλος και το έργο της Ελληνικής Αστυνομίας	96
Η αποστολή και ο ρόλος του θεσμού της Αστυνομίας στη δημοκρατία	97
1. Η αποστολή της Αστυνομίας.....	97
2. Ο κοινωνικός ρόλος της Αστυνομίας.....	103
3. Το έργο και η αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας	111
1. Η θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση.....	111
2. Παράγοντες προσδιορισμού και εκτίμησης του αστυνομικού έργου.....	114
3. Το έργο και η αποτελεσματικότητα της Ελληνικής Αστυνομίας	120
1. Η καταπολέμηση της εγκληματικότητας.....	120
2. Η ενασχόληση της Ελληνικής Αστυνομίας με έργα ξένα προς την αποστολή της.....	127

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Οι σχέσεις Αστυνομίας - κοινού.....	140
1. Η σημασία των δημοσίων σχέσεων στην αποστολή της Αστυνομίας	141
2. Η εξέλιξη των σχέσεων Αστυνομίας – κοινού στην Ελλάδα.....	151
3. Η αστυνομική υποκουλτούρα.....	165
1. Ενοιολογικό και θεωρητικό πλαίσιο	165
2. Η τυπολογία της αστυνομικής υποκουλτούρας	169
3. Ελληνική Αστυνομία και υποκουλτούρα	173
4. Η διαφθορά στην Αστυνομία.....	184
1. Ενοιολογικός προσδιορισμός και διεθνής εμπειρία	184
2. Η διαφθορά στην Ελληνική Αστυνομία	190
5. Αστυνομία και Μ.Μ.Ε.....	199
1. Ο ρόλος, η αποστολή και η λειτουργία της Αστυνομίας και των Μ.Μ.Ε. Ένα συγκριτικό πλαίσιο αντιπαραβολής και διεθνούς εμπειρίας.	201
2. Η Ελληνική πραγματικότητα	206

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Γάσεις εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού της Ελληνικής Αστυνομίας - Διαρθρωτικές μεταβολές και πολιτικές παρεμβάσεις.....	211
1. Ο χαρακτήρας του Αστυνομικού Σώματος.....	212
2. Η ενοποίηση των Σωμάτων της Ελληνικής Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων	214
3. Το σύστημα εκπαίδευσης της Ελληνικής Αστυνομίας.....	222
4. Ο συνδικαλισμός στην Ελληνική Αστυνομία	228
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	237
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	241
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	249

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Π.	Αστυνομία Πόλεων
Αρθ.	Άρθρο
Β.Δ.	Βασιλικό Διάταγμα
βλ.	Βλέπε
ed	Editor (εκδότης)
eds	Editors (εκδότες)
εδ.	Εδάφιο
ΕΚΚΕ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
εκδ.	Εκδότης
επιμ.	Επιμέλεια
Ε.Χ.	Ελληνική Χωροφυλακή
Εφημ.	Εφημερίδα
κ.ά	Και άλλοι
κ. επ.	Και επόμενες
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Ν.	Νόμος
Ν. Δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ο. π.	όπου παραπάνω
παρ.	Παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
σελ.	Σελίδα
σημ.	Σημείωση
τευχ.	Τεύχος
τομ.	Τόμος
Υ.Δ.Τ.	Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Θεωρούμε αναγκαίο να υπάρξει μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό της εν λόγω διατριβής, έτσι ώστε ν' αναδειχθούν με σαφήνεια το πλαίσιο εντός του οποίου η έρευνα έλαβε χώρα, καθώς και οι πραγματικές δυσχέρειες που υπήρξαν στην προσπάθεια ολοκλήρωσης της έρευνας.

Η έρευνά μας ξεκίνησε το 1993, μετά από προτροπή του καθηγητή κ. Αντώνη Παπαρίζου, ο οποίος πρότεινε και το συγκεκριμένο θέμα. Η έγκριση της διατριβής δόθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου το Δεκέμβριο του 1995 και ολοκληρώθηκε αρχές του 1999. Συνολικά, η έρευνά διήρκεσε πέντε (5) χρόνια. Στη διάρκεια των οποίων, πρέπει να επισημάνουμε, υπήρξαν ορισμένες δυσχέρειες τόσο από υπηρεσιακής πλευράς όσο και από πλευράς εξεύρεσης και συγκέντρωσης του απαραίτητου υλικού.

Ειδικότερα, για την πραγματοποίηση της έρευνας χρειάστηκε η ενημέρωση αλλά και η έγκριση της Ηγεσίας της Ελληνικής Αστυνομίας για την έρευνα των σχετικών αρχείων, η οποία χορηγήθηκε τον Απρίλιο του 1996. Η βιβλιογραφία για το εν λόγω θέμα ήταν και είναι σχεδόν ανύπαρκτη, γεγονός το οποίο δυσχέραινε τη γενικότερη προσπάθεια επιστημονικής τεκμηρίωσης της έρευνας. Αυτά, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παρ. 20, του ΠΔ 96/1986, σύμφωνα με το οποίο ο αστυνομικός δεν επιτρέπεται να ασκεί δημόσια κριτική, προφορικώς ή εγγράφως, για τις πράξεις της Υπηρεσίας του, αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμη ένα συγκεκριμένο περιοριστικό πλαίσιο το οποίο ο υπογράφων, αφού φέρει την ιδιότητα του αξιωματικού εν ενεργεία, όφειλε και οφείλει να τηρεί χωρίς την όποια παρέκκλιση. Οι συγκεκριμένοι λόγοι και το γενικότερο πλαίσιο που αναφέρθηκε, υπήρξε γνωστό, ευθύς εξαρχής, όχι μόνο στον υπογράφοντα αλλά και στον άμεσα επιβλέποντα καθηγητή κ. Αντώνη Παπαρίζο, ο οποίος διετέλεσε καθηγητής στις Σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας.

Παρά ταύτα, πρέπει να σημειωθεί ότι η μελέτη μας αποτελεί τυπικά και ουσιαστικά την πρώτη προσπάθεια επιστημονικής προσέγγισης στα δρώμενα της Ελληνικής Αστυνομίας, μετά την πτώση της δικτατορίας και την αποκατάσταση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Η οικονομία της έρευνας και των προβλημάτων της μας ανάγκασε να συζητήσουμε και να

αναθεωρήσουμε αρκετές φορές το σχέδιο εργασίας, ώστε να ανταποκριθούμε κατα το καλύτερο δυνατό στους επιδιωκόμενους στόχους και σκοπούς της μελέτης μας, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τις ευαίσθητες πλευρές του αντικειμένου που θίγεται, όπως ήδη προαναφέραμε, για πρώτη φορά. Η οποιαδήποτε, λοιπόν, κριτική είναι ευπρόσδεκτη αλλά και αναγκαία, αφού όμως ληφθούν υπόψη οι προαναφερόμενες δυσχέρειες που αντιμετώπισε η έρευνα, καθώς και το συγκεκριμένο περιοριστικό πλαίσιο διεξαγωγής της.

Τέλος, αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι η έρευνα στην τελική της μορφή ανοίγει νέες προοπτικές εργασιών και παράλληλα θέτει μια σειρά ερωτημάτων που δίνουν έναυσμα για περαιτέρω επιστημονικές έρευνες του αντικειμένου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

**Το Κοινωνικό και Επαγγελματικό Πλαίσιο του Αστυνομικού
στην Ελληνική Κοινωνία.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1. Θεωρία και Μέθοδος

Είναι αναγκαίο, πριν εισέλθουμε στην ανάπτυξη του θέματός μας, να προσδιορίσουμε αφενός μεν το αντικείμενο της μελέτης μας και αφετέρου να διατυπώσουμε με σαφήνεια τη μεθοδολογική πορεία της έρευνάς μας στο σύνολό της. Τόσο ο προσδιορισμός του αντικειμένου όσο και η υιοθέτηση συγκεκριμένης μεθοδολογικής προσέγγισης, συσχετίζονται με τις κοινωνικές, πολιτικές και ιστορικές ιδιαιτερότητες της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας. Αυτό, άλλωστε, καταδεικνύεται και από το χρονικό σημείο που επιλέξαμε να διερευνήσουμε το αντικείμενο της μελέτης μας. Η Ελληνική Αστυνομία, ως κοινωνική ομάδα, ως μέρος του κοινωνικού συνόλου και βέβαια ως θεσμός του δημοκρατικού πολιτεύματος της χώρας μας, μετά το 1975. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα χρονικό σημείο που υποδηλώνει από κάθε άποψη μια ουσιαστική ρήξη με το εγγύτερο ιστορικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο και ταυτόχρονα την αφετηρία σημαντικών εξελίξεων και ουσιαστικών κοινωνικών μεταβολών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο κ. Τσουκαλάς,¹ η δημοκρατική ρήξη του 1974 σηματοδοτεί το κλείσιμο μιας μακρόχρονης περιόδου «ελλιπούς» δημοκρατίας και της γέννησης της αποκαλούμενης Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας βασισμένη στο ιστορικό αίτημα του «εκδημοκρατισμού». Η αποκατάσταση της δημοκρατίας οδηγεί σε μια σειρά σημαντικών κοινωνικών αλλαγών σε όλους τους τομείς της κοινωνικοπολιτικής ζωής του τόπου.² Το ερώτημα που τίθεται εδώ, σέ σχέση με τις συντελούμενες κοινωνικές μεταβολές, είναι η θέση και η λειτουργία της Αστυνομίας ως Σώμα αλλά και ως θεσμός στο γενικότερο λειτουργικό σύστημα της κρατικής μηχανής ή με άλλα λόγια, η οργάνωση, η λειτουργία και η αποστολή του θεσμού της Αστυνομίας ως ένα από τους βασικότερους μηχανισμούς της πολιτικής εξουσίας. Είναι αναμφίβολα το μεγάλο ερώτημα της σχέσης δημοκρατίας και θεσμών. Όπως πολύ σωστά διατυπώνεται από τον Ν. Κοτζιά «...η σχέση της δημοκρατίας πρέπει να είναι μια σχέση

1. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ, Κ. «Η ασθμαίνουσα πολιτεία : από το δημοκρατικό "έλλειμμα" στο εκσυγχρονιστικό "έλλειμμα", στον ίδιο (1996), Ταξίδι στο λόγο και στην ιστορία, σελ.245, 247.

2. Ένα συνοπτικό ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο της Ελληνικής κοινωνίας παρατίθεται στην αμέσως επόμενη παράγραφο, βλ. σελ.. 32.

συνολική της κοινωνίας και του κράτους, στο ίδιο το εσωτερικό του, όπως και στο εσωτερικό κάθε θεσμού που είναι φορέας εξουσίας».³

Οι παραπάνω επισημάνσεις σε συνδυασμό με ένα αριθμό ουσιωδών εννοιών, όπως, για παράδειγμα, οι έννοιες «κοινωνία», «κράτος», «εξουσία», «ιδεολογία» και «κατασταλτικοί μηχανισμοί», θα αποτελέσουν τις κατευθυντήριες γραμμές του γενικότερου πλαισίου μέσα στο οποίο θα εντάξουμε κριτικά και θα αναλύσουμε διεξοδικά τη συνολική προβληματική του αντικειμένου μας. Ο αντικειμενικός σκοπός της μελέτης μας έχει διττό χαρακτήρα: (α) από τη μια πλευρά να μελετήσουμε τη λειτουργία του Αστυνομικού Σώματος ως ένα από τους βασικούς θεσμούς της δημοκρατίας, έχοντας ως δεδομένο ότι το κράτος αποτελείται από θεσμούς και μηχανισμούς με συγκεκριμένες λειτουργίες, η δε διάρθρωσή τους και η διαλεκτική τους σχέση καθορίζουν την εσωτερική δομή και λειτουργία της κρατικής μηχανής και (β) από την άλλη πλευρά να προσεγγίσουμε επισταμένως τις ίδιες τις δομές, λειτουργικές και οργανωτικές, της Ελληνικής Αστυνομίας, την εξέλιξη και διαμόρφωσή τους από το 1975 και μετέπειτα, σε σχέση πάντοτε με τη γενικότερη αποστολή της και τα ειδικότερα καθήκοντά της, όπως αυτά καθορίζονταν ή καθορίζονται από το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο. Επιπροσθέτως, στο ίδιο πλαίσιο κινούμενοι, η προσοχή μας θα εστιάζεται διαρκώς στη διερεύνηση του βαθμού εκδημοκρατισμού της λειτουργίας και των δομών αυτών καθαυτών του Σώματος της Αστυνομίας. Ας δούμε όμως αναλυτικότερα τη θεωρητική και μεθοδολογική μας προσέγγιση.

Αναφερθήκαμε προηγουμένως στην ένταξη και λειτουργία του θεσμού της Αστυνομίας στις δομές του ευρύτερου κρατικού μηχανισμού. Με άλλα λόγια, πρόκειται για ένα ειδικότερο μηχανισμό του κράτους, ο οποίος δεν λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα, αλλά, αντιθέτως, η λειτουργία του περιορίζεται και προσδιορίζεται από ένα νομικό και κανονιστικό και δεοντολογικό πλαίσιο με βάση το υφιστάμενους συνταγματικούς κανόνες. Οφείλουμε λοιπόν, πριν προχωρήσουμε στη διεξοδική ανάλυση του μηχανισμού της Αστυνομίας, να προσδιορίσουμε συνοπτικά τον ευρύτερο μηχανισμό στον οποίο εντάσσεται η Αστυνομία, δηλαδή, το ίδιο το κράτος,

3. ΚΟΤΖΙΑΣ, Ν. (1993) Κράτος και Πολιτική, τ. Α', σελ. 29.

χαράσσοντας έτσι τις κατευθυντήριες γραμμές της μεθοδολογικής μας πορείας.

Η Μαρξιστική φιλοσοφική θεώρηση για το κράτος υπάγεται στο πλαίσιο μιας καθ' ολοκλήρου υλιστικής αντίληψης αφού τοποθετείται και συνδέεται άμεσα με τις παραγωγικές σχέσεις: «... το συνολικό άθροισμα των παραγωγικών σχέσεων συνιστά την οικονομική δομή μιας κοινωνίας, την πραγματική βάση, πάνω στην οποία στηρίζεται το νομικό και πολιτικό οικοδόμημα και στην οποία αντιστοιχούν συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής συνείδησης. Ο τρόπος παραγωγής της υλικής ζωής διέπει τη διαδικασία της κοινωνικής, πολιτικής και πνευματικής ζωής εν γένει. Δεν είναι η συνείδηση των ανθρώπων που καθορίζει το είναι τους, αλλά αντίθετα το κοινωνικό τους είναι που καθορίζει τη συνείδησή τους».⁴ Πιο συνοπτικά, η Μαρξιστική αντίληψη ανάγεται στο συμπέρασμα ότι δεν είναι το κράτος που διαμορφώνει την κοινωνία αλλά, αντιθέτως, είναι η ίδια η κοινωνία που δημιουργεί το κράτος. Στο ίδιο συλλογιστικό πλαίσιο κινείται και η Ενγκελιανή αντίληψη για το κράτος και την κοινωνία όπου μάλιστα δίνεται μια περισσότερο αναλυτική ερμηνεία από ιστορικής και κοινωνιολογικής άποψης : «... το κράτος δεν υπάρχει από καταβολής κόσμου ... είναι προϊόν της κοινωνίας σε ορισμένο στάδιο εξέλιξης ... είναι η ομολογία ότι η κοινωνία αυτή μπερδεύτηκε σε μια αξεδιάλυτη αντίφαση με τον ίδιο τον εαυτό της, ότι διασπάστηκε σε ασυμφιλίωτες αντιθέσεις που είναι ανήμπορη να εξορκίσει. Και για να μη φθείρουν, οι ανταγωνιστικές αυτές τάξεις με τα αντιμαχόμενα κοινωνικά συμφέροντα, τον εαυτό τους και την κοινωνία σε ένα άκαρπο αγώνα, έγινε αναγκαία μια δύναμη που φαινομενικά στέκεται πάνω από την κοινωνία για να μετριάζει τη σύγκρουση, για να την κρατά μέσα στα όρια της «τάξεως». Και η δύναμη αυτή, η οποία βγήκε από την κοινωνία, μα τοποθετήθηκε πάνω απ' αυτήν, η οποία όλο και περισσότερο αποξενώνεται από αυτήν, είναι το κράτος...».⁵

Στο ίδιο έργο του, ο Ένγκελς, αναπτύσσει την ιδέα της κυρίαρχης τάξης ήτοι της τάξης εκείνης που είναι οικονομικά ισχυρότερη και κατά συνέπεια ελέγχει τις ταξικές συγκρούσεις έτσι ώστε να διατηρείται η ομαλότητα προς όφελος αυτής της κυρίαρχης τάξης αφού μέσω του ελέγχου και της

4. CARNOY, Μ. (1990) Κράτος και πολιτική θεωρία, σελ.68.

5. ΕΝΓΚΕΛΣ, Φρ. (1966). Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους, σελ. 203.

ομαλότητας επιτυγχάνεται η αναπαραγωγή της και διαιώνισή της.⁶ Ο Μάρξ επίσης χρησιμοποίησε τον όρο «άρχουσα τάξη» για να προσδιορίσει την κυρίαρχη τάξη ως την κοινωνική ομάδα που έχει στην κατοχή της και παράλληλα ασκεί τον έλεγχο όχι μόνο των παραγωγικών μέσων αλλά και των πνευματικών μέσων με αποτέλεσμα να ελέγχει το ίδιο το κράτος. Στον αντίποδα της μαρξιστικής θεώρησης βρίσκεται η κεντρική ιδέα της φιλελεύθερης σκέψης, οι εκπρόσωποι της οποίας (Χόμπς, Λοκ, Σμίθ κ.α.) θεωρούν το κράτος ως θεματοφύλακα της κοινωνίας προστατεύοντας και διαφυλάττοντας πάνω από όλα το γενικό συμφέρον. Αντιθέτως, η μαρξιστική κατεύθυνση επικεντρώνεται στη σύγκρουση των ταξικών συμφερόντων μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία και την ανάμιξη του κράτους ως εκπροσώπου - ρυθμιστή των συγκρούσεων αυτών προς όφελος της κυρίαρχης αστικής τάξης. Η έννοια της κυρίαρχης τάξης, αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και από τους σύγχρονους μαρξικούς θεωρητικούς, οι αναλύσεις των οποίων εστιάζονται όχι σε μια αλλά σε πολλές κυρίαρχες τάξεις που παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην άσκηση και νομή της εξουσίας. Ο Ν. Πουλαντζάς, για παράδειγμα, αναφέρει ότι το πεδίο λειτουργίας (του κράτους) είναι κατειλημμένο από πολλές κυρίαρχες τάξεις όπου μια από αυτές έχει την ηγεμονία να διευθύνει και μπορεί συγχρόνως να μην ταυτίζεται με εκείνη που υπερτερεί ή έχει την οικονομική υπεροχή στο συνασπισμό εξουσίας.⁷ Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο Ρ. Μίλιμπαντ θέτοντας το ερώτημα αν η κυρίαρχη τάξη κατέχει εξουσία και επιρροή σε βαθμό μεγαλύτερο από κάθε άλλη τάξη.⁸ Η εν λόγω θεώρηση εξυπηρετεί τη δική μας μεθοδολογική πορεία, καθόσον το στοιχείο της σύγκρουσης αποτελεί το έναυσμα της εμπλοκής του αστυνομικού μηχανισμού για τη διατήρηση της «τάξης» και της «ομαλότητας».

Με βάση, λοιπόν, την υπεροχή της κυρίαρχης τάξης ή των κυρίαρχων τάξεων, συγκροτείται η κεντρική δομή του κρατικού μηχανισμού, τα όργανα του οποίου εξασφαλίζουν τη λειτουργία και την επικράτηση της κυρίαρχης τάξης σε ολόκληρο το κοινωνικό γίγνεσθαι. Η κρατική δομή διαρθρώνεται γραφειοκρατικά έχοντας στην κορυφή τα όργανα της εποπτείας, διεύθυνσης, ελέγχου, νομοθέτησης και εκτέλεσης αποφάσεων, ενώ δίπλα σ' αυτή την

6. CARNOY, Μ. (1966), ο.π., σελ 72.

7. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. (1990). Οι κοινωνικές τάξεις στον σύγχρονο καπιταλισμό, σελ. 112.

8. ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ, Ρ. (1984). Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία, σελ.97.

πολιτική - γραφειοκρατική διάρθρωση τοποθετούνται οι δομές της δικαιοσύνης, των ενόπλων δυνάμεων, της Αστυνομίας, οι οικονομικοί μηχανισμοί και γενικά οι μηχανισμοί ιδεολογικής και κοινωνικής παρέμβασης του κράτους στην κοινωνία.⁹ Πρόκειται για το στοιχείο της οργάνωσης που αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της λειτουργίας του καπιταλιστικού κράτους. Τα άλλα δύο στοιχεία, που πρυτανεύουν στη σχετική βιβλιογραφία της μαρξιστικής θεώρησης για το κράτος, είναι η ηγεμονία και η καταστολή, στοιχεία τα οποία, όπως θα δείξουμε παρακάτω, άπτονται άμεσα του αντικειμένου της μελέτης μας. Το κράτος λοιπόν εκπροσωπεί και οργανώνει την ή τις κυρίαρχες τάξεις, δηλαδή, οργανώνει και εκπροσωπεί το πολιτικό συμφέρον του συνασπισμού εξουσίας εξασφαλίζοντας την πολιτική ενότητά της. Ο θεμελιακός αυτός οργανωτικός ρόλος καλύπτει ολόκληρο το φάσμα των κρατικών μηχανισμών, ήτοι, του Στρατού, της Αστυνομίας κλπ, που με τη σειρά τους και αυτοί οι ίδιοι μηχανισμοί συμμετέχουν στην εκπλήρωση αυτού του ρόλου.¹⁰ Η πολιτική ενότητα των κυρίαρχων τάξεων και η ηγεμονία αποτελούν θεμελιώδεις έννοιες στην ανάλυση και προσδιορισμό του ρόλου του κράτους : «... η ενότητα των αρχουσών τάξεων που απαρτίζουν το άρχον συγκρότημα διατηρείται σε συνασπισμό εξουσίας η δε σχέση κράτους και κυρίαρχων τάξεων λειτουργεί ως η βασική προϋπόθεση για την πολιτική ενότητα όπου όμως επικρατεί η κυριαρχία μιας εξ αυτών των τάξεων, δηλαδή, της ηγεμονικής τάξης».¹¹ Η έννοια της ηγεμονίας αναπτύχθηκε ακόμη εκτενέστερα από τον Γκράμσι (1872-1950) ως η ιδιότητα με την οποία θεμελιώνεται ο κρατικός καταναγκασμός με αποτέλεσμα η κάθε κυρίαρχη τάξη να εμφανίζεται ως εκπρόσωπος των συμφερόντων του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου επιτυγχάνοντας έτσι τη συναίνεση και άλλων κοινωνικών τάξεων.¹² Με άλλα λόγια, ο Γκράμσι υπογράμισε την ιδεολογική υπεροχή της κυρίαρχης τάξης στην κοινωνία των πολιτών, σε σχέση με τις κατώτερες τάξεις, τη διατήρηση της οποίας θεωρούσε ως το κύριο καθήκον της.¹³

9. ΚΟΤΖΙΑΣ, Ν. (1993), ο.π., σελ. 204.

10. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. (1978). Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός, σελ. 182.

11. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. (1975). Πολιτική εξουσία και Κοινωνικές Τάξεις, τ. Ζ', σελ. 82-83.

12. ΡΟΥΣΗΣ, Γ. (1994). Το κράτος. Από τον Μακιαβέλι στον Βέμπερ, σελ. 289.

13. ΜΙΛΙΜΠΙΑΝΤ, Ρ. (1984), οπ., σημ. 8, σελ. 36, 244.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω αναφερόμενα, μπορούμε να διακρίνουμε με σαφήνεια την ύπαρξη μιας συνεχούς αντιπαλότητας που διέπει τις κοινωνικές τάξεις μέσα στο κρατικό σύστημα όπου κυριαρχεί η σχέση εκμετάλλευσης. Η εξουσία που ασκείται από την κυρίαρχη τάξη αποτελεί το μέσο με το οποίο διασφαλίζεται αυτή η σχέση εκμετάλλευσης και παράλληλα νομιμοποιείται το στοιχείο του καταναγκασμού.¹⁴ Πρόκειται, όπως ήδη αναφέραμε, για το κυρίαρχο στοιχείο που χαρακτηρίζει την οργάνωση και λειτουργία του σύγχρονου κράτους και το οποίο σχετίζεται άμεσα με τις ειδικότερες έννοιες της ιδεολογίας και της καταστολής. Δύο έννοιες άμεσα συνδεδεμένες με τη γενικότερη τοποθέτηση και λειτουργία των κατασταλτικών μηχανισμών της κρατικής εξουσίας, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η Αστυνομία. Όπως είναι γνωστό, το κράτος σε καμιά περίπτωση δεν εκφράζει το σύνολο των θέσεων και απόψεων που υπάρχουν σε ολόκληρη την κοινωνία των πολιτών. Αντιθέτως, είναι εκφραστής μιας συγκεκριμένης μερίδας θέσεων, ιδεών, απόψεων και αξιών που συνθέτουν την κυρίαρχη ιδεολογία και κατ' επέκταση συμβάλουν στην εδραίωση και νομιμοποίηση του συστήματος.¹⁵ Τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξης μετασχηματίζονται μέσω αυτής της ιδεολογίας σε γενικά συμφέροντα. Ο Μάρξ υποστήριξε ότι οι ιδέες της άρχουσας τάξης αποτελούν σε όλες τις εποχές τις κυρίαρχες ιδέες ενώ παράλληλα η άρχουσα υλική δύναμη στην κοινωνία είναι και η άρχουσα πνευματική δύναμη αφού κατέχοντας τα μέσα παραγωγής ελέγχει ταυτόχρονα και τα μέσα της πνευματικής παραγωγής.¹⁶

Το ζήτημα της ιδεολογίας και της σχέσης με τη διατήρηση της πολιτικής σημασίας προβάλλεται με ιδιαίτερη σαφήνεια από τον Λ. Αλτουσέρ: «... καμιά κοινωνική τάξη δεν είναι σε θέση να διατηρηθεί στην πολιτική εξουσία αν δεν ασκεί συγχρόνως την ηγεμονία της μέσα στους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους...».¹⁷ Η Αστυνομία, κατά τον Αλτουσέρ, ως μηχανισμός του κράτους λειτουργεί συγχρόνως με καταπίεση και με ιδεολογία.¹⁸ Η ιδεολογία, ως έννοια, δεν συνίσταται μόνο σε ιδέες ή παραστάσεις αλλά περιλαμβάνει μια σειρά υλικών πρακτικών

14. ΤΣΑΟΥΣΗΣ, Δ. (1991). Η κοινωνία μας, σελ. 168.

15. ΚΟΤΖΙΑΣ, Ν. (1993), ο.π., σημ.3, σελ. 265.

16. ΜΑΡΞ,Κ. / ΕΝΓΚΕΛΣ, Φ. (1979). Η Γερμανική ιδεολογία.

17. ΑΛΤΟΥΣΕΡ,Α. (1983). Θέσεις, σελ. 86.

18. Στον ίδιο, ο.π., σελ. 88.

συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών και οικονομικών που απλώνονται στα ήθη, έθιμα και γενικότερα στον τρόπο ζωής. Το κράτος δεν αναπαράγει την πολιτική κυριαρχία μόνο με τα μέσα καταστολής αλλά χρησιμοποιεί άμεσα και την ιδεολογία μέσα από την οποία επιτυγχάνεται η συναίνεση των δυναστευόμενων τάξεων. Η κυρίαρχη ιδεολογία αποτελεί τη βασική εξουσία της κυρίαρχης τάξης η οποία ενσαρκώνεται στους κρατικούς μηχανισμούς ο ρόλος των οποίων, μεταξύ άλλων, είναι και να αναπαράγουν αυτή την ιδεολογία. Κατ' επέκταση, η κυρίαρχη ιδεολογία επεμβαίνει και επηρεάζει την οργάνωση των κρατικών μηχανισμών και ιδιαίτερα εκείνων των μηχανισμών στους οποίους ανήκει κυρίως η άσκηση της νόμιμης φυσικής βίας όπως για παράδειγμα ο στρατός, η αστυνομία, η δικαιοσύνη, οι φυλακές και γενικότερα η διοίκηση.¹⁹ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ν. Πουλιαντζάς, η κυρίαρχη ιδεολογία είναι *«ακριβώς η ιδεολογία του ουδέτερου κράτους εκπροσώπου της γενικής θέλησης και του γενικού συμφέροντος, διαιτητή ανάμεσα στις αντιμαχόμενες τάξεις: η διοίκηση ή η δικαιοσύνη υπεράνω των τάξεων, ο στρατός στυλοβάτης του έθνους, η αστυνομία εγγυήτρια της δημοκρατικής τάξης και των ελευθεριών του πολίτη... αυτή είναι η μορφή που παίρνει η κυρίαρχη ιδεολογία μέσα στους κρατικούς μηχανισμούς»*.²⁰ Η «ουδετερότητα» αυτή μεταφέρεται και στα καθήκοντα των ανώτερων δημόσιων υπαλλήλων που αποτελούν τα στελέχη των «διοικητικών ελίτ» όπως χαρακτηρίζονται από τον Μίλιμπαντ.²¹ Σύμφωνα με τον ίδιο ο ισχυρισμός που προβάλλεται είναι ότι τα στελέχη αυτά είναι πολιτικά «ουδέτερα» και ότι το πρωταρχικό τους ενδιαφέρον είναι η προώθηση των στόχων του κράτους, ενώ στην πραγματικότητα, τα άτομα αυτά συμμετέχουν ενεργά στους μηχανισμούς λήψης κυβερνητικών αποφάσεων και αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση της πολιτικής εξουσίας.²² Δημιουργούνται λοιπόν μια σειρά ερωτήματα καίριας σημασίας αναφορικά με το βαθμό επίδρασης της κυρίαρχης ιδεολογίας στη λειτουργία των δομών του Αστυνομικού Σώματος τόσο ως θεσμού της δημοκρατίας όσο και ως κατασταλτικού μηχανισμού. Τα ερωτήματα αυτά προβάλλουν επιτακτικότερα αν λάβουμε υπόψη ότι η Αστυνομία έχει ως κύρια αποστολή την προστασία

19. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. (1978), ο.π., σημ.10, σελ. 40.

20. Στον ίδιο, ο.π. σελ. 223.

21. ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ, Ρ. (1984), ο.π., σημ.8, σελ. 174.

22. Στον ίδιο, ο.π., σελ.175.

των ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων στα πλαίσια μιας ευνομούμενης πολιτείας.

Το γεγονός ότι η Αστυνομία θεωρείται ως το κυριότερο όργανο της κρατικής εξουσίας το οποίο συχνά επιστρατεύεται για την εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και μέτρων μη αποδεκτών από τα λαϊκά στρώματα, φέρει στην επιφάνεια το στοιχείο της κατασταλτικής λειτουργίας του Σώματος και κατ' επέκταση τη δημοκρατική λειτουργία του θεσμού της Αστυνομίας. Θεωρητικά αλλά και στην πράξη ακόμη, οι έννοιες της καταστολής και του καταναγκασμού έχουν ταυτισθεί με τη λειτουργία του μηχανισμού της Αστυνομίας. Όπως είναι γνωστό, ο Βέμπερ υποστήριξε ότι το χαρακτηριστικό γνώρισμα του κράτους είναι ότι κατέχει το μονοπώλιο της χρήσης νόμιμης βίας *«...εκείνο που θεμελιώνει την κυριαρχία ενός πολιτικού συνδέσμου είναι η σε μεγάλη κλίμακα μονοπωλημένη δύναμη καταναγκασμού πάνω σε ένα γεωγραφικά σταθερά καθορισμένο χώρο... η πραγματική εξουσία είναι μόνο τότε εγγυημένη όταν υπάρχουν επαρκή μέσα καταναγκασμού για να την επιβάλλουν και ένας σχετικός διοικητικός μηχανισμός επιβολής...»*.²³ Πρόκειται, δηλαδή, για το στοιχείο μέσω του οποίου αναγνωρίζεται, εδραιώνεται και νομιμοποιείται η κάθε πολιτική εξουσία. Καθίσταται, λοιπόν, φανερό το αυξημένο επίπεδο εμπλοκής και ενεργού ανάμιξης του Αστυνομικού Σώματος σ' αυτή την διαδικασία νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Μίλιμπαντ αναφορικά με το ρόλο και τη θέση των αστυνομικών στις περιπτώσεις δυναμικών επεμβάσεων με χρήση βίας : *«... με δεδομένο το γενικό προσανατολισμό τους, η στρατιωτική και αστυνομική ελίτ υποστηρίζει πάντοτε με ιδιαίτερο ζήλο την αποφασιστικότητα της πολιτικής εξουσίας να καταπολεμήσει την «εσωτερική ανατροπή»... και λειτουργεί, όταν απαιτείται, σαν κατασταλτικός παράγοντας της υπάρχουσας κοινωνικής τάξης πραγμάτων, ιδιαίτερα σε περιόδους κοινωνικής αναταραχής και ανοιχτής ταξικής σύγκρουσης. Οι ελίτ αυτές μπορούμε να πούμε πως είναι οι διευθυντές των κατασταλτικών λειτουργιών που αποτελούν αποκλειστικό προνόμιο του κράτους... όσες αμφιβολίες και αν είχε η πολιτική εξουσία για την αξιοπιστία τους, την αφοσίωσή τους και την πειθαρχία, δεν της δόθηκε ποτέ η ευκαιρία να αμφιβάλλει σοβαρά για την προθυμία και την ετοιμότητά*

23. ΦΙΛΙΑΣ, Β. (1976), Μαξ Βέμπερ : Συστημική κοινωνιολογία και μεθοδολογία, σελ. 108-109.

τους να αρχίσουν ένα πόλεμο, ας πούμε, ενάντια στους απεργούς εργάτες, τους πολιτικούς ακτιβιστές της αριστεράς και ένα σωρό άλλους «ταραξίες» που απειλούν το στάτους κβο».²⁴

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η κοινωνία αποτελείται από διάφορες ομάδες τα συμφέροντα των οποίων είναι συχνά αντικρουόμενα. Το κράτος, με σκοπό να διευθετήσει αυτές τις αντιθέσεις, χρησιμοποιεί κανόνες δικαίου οι οποίοι όμως τίθενται κατά τέτοιο τρόπο που να εξυπηρετούν τα συμφέροντα της τάξης ή των τάξεων που κατέχουν και ασκούν την εξουσία. Οι νόμοι, μια ποιοτικά ανώτερη βαθμίδα οργανωμένου κρατικού καταναγκασμού, όπως χαρακτηρίζεται από τον Κοτζιά,²⁵ αποτελούν ένα είδος εσωτερικού διακανονισμού μεταξύ του κράτους και των τάξεων που ασκούν την εξουσία, με διπλό σκοπό : πρώτον να επιτύχουν διαδικασίες συναινετικές και λύσεις συμβιβαστικές στα προβλήματα των κυριαρχούμενων τάξεων και δεύτερον, όπου τούτο δεν επιτυγχάνεται, να νομιμοποιείται η χρήση της κρατικής βίας με την ενεργοποίηση των κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους. Η Αστυνομία καλείται να επιβλέπει την εφαρμογή των νόμων που αποτελούν το συστατικό μέρος του ευρύτερου συστήματος καταστολής, αφού οι ίδιοι αυτοί νόμοι προβλέπουν και οργανώνουν τις συνθήκες λειτουργίας και τον τρόπο άσκησης της δημόσιας βίας. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα κώδικα που νομιμοποιεί ορθολογικά την κατασταλτική λειτουργία του κράτους ανάγοντας αυτές στην υπέρτατη έννοια της λειτουργίας του κράτους δικαίου. Ο Δ. Τσάτσος χαρακτηρίζει την πολιτειακή βία ως μέσο για την πραγμάτωση της κάποιας «τάξεως», ενός συγκεκριμένου δηλαδή συστήματος ελευθερίας μέσα στο οποίο κυριαρχεί η αρμονία των κοινωνικών σχέσεων. Όταν αυτή η αρμονία διαταράσσεται, τότε η εξουσία χρησιμοποιεί τον καταναγκασμό για να διατηρήσει τεχνητά μια κοινωνική αρμονία, η οποία όμως αυτή τη φορά δεν βασίζεται στην ελευθερία, αλλά στον σωματικό και ψυχικό εξαναγκασμό των κοινωνικών μελών.²⁶ Η συστηματική όμως παραβίαση των ατομικών ελευθεριών από την κρατική εξουσία, η οποία διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα να δρα με βάση τη διακριτική ευχέρεια που διαθέτει, οδηγεί στην εγκαθίδρυση ενός αστυνομικού κράτους αφού μπορεί να εφαρμόζει οποιαδήποτε μέτρα και

24. ΜΙΛΙΜΠΙΑΝΤ, Ρ. (1984), ο.π., σημ.8, σελ. 194.

25. ΚΟΤΖΙΑ, Ν. (1993), ο.π., σημ.3, σελ. 251.

26. ΤΣΑΤΣΟΣ, Δ. (1973), Προβλήματα Δημοκρατίας, σελ. 123.

οποιοσδήποτε αποφάσεις για να εκπληρώσει τους σκοπούς της.²⁷ Στην προκειμένη όμως περίπτωση, πρέπει να επισημάνουμε ότι υπάρχει μια εξορισμού αντίφαση σε σχέση με την αποστολή του θεσμού της Αστυνομίας, η οποία εστιάζεται στην προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των μελών σε μια δημοκρατική κοινωνία. Δημιουργούνται, λοιπόν, εύλογα ερωτήματα σχετικά με τη λειτουργία και την αποστολή του Σώματος της Αστυνομίας. Η Αστυνομία υπάρχει και λειτουργεί για την προστασία της ζωής, της περιουσίας και των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών ή για την προστασία των συμφερόντων των μελών της κυρίαρχης τάξης και τη διατήρηση της πολιτικής τους εξουσίας;

Αναμφίβολα, το στοιχείο της καταστολής ενυπάρχει στις δομές του μηχανισμού της Αστυνομίας, επισκιάζοντας αρνητικά το έργο και την αποστολή του θεσμού. Η χρήση βίας, ο καταναγκασμός, οι δυναμικές επεμβάσεις τείνουν να αναχθούν ως η κεντρική ιδέα όλων των θεωριών για την εδραίωση της πολιτικής εξουσίας μέσω των κατασταλτικών μηχανισμών. Είναι όμως το έργο της Αστυνομίας μόνο έργο καταστολής και καταναγκασμού; Μήπως πέρα από τη μορφή του κατασταλτικού μηχανισμού της Αστυνομίας που προβάλλεται τόσο έντονα, υπάρχει παράλληλα και ένας άλλος κύριος μηχανισμός που αποσκοπεί κυρίως στην παροχή κοινωνικού έργου; Εάν ναι, τότε κατά πόσο δίνεται η δυνατότητα στην Αστυνομία και κατά πόσο δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις από την πολιτεία για να καταστήσουν την Αστυνομία ικανή να προσφέρει ουσιαστικές υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο; Ο προσδιορισμός, λοιπόν, της αποστολής, του έργου και του ρόλου της Ελληνικής Αστυνομίας αποτελεί ένα από τους βασικούς άξονες της εργασίας μας. Έχει ιδιαίτερη σημασία, πέρα από το κατασταλτικό έργο της Αστυνομίας, να φέρουμε στην επιφάνεια και ένα άλλο έργο, έργο κοινωνικό, έργο που σχετίζεται με την καταπολέμηση της εγκληματικότητας και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, ένα έργο, εν τέλει, το οποίο δεν έχει εξετασθεί δεόντως από το σύνολο των κοινωνιολογικών μελετών. Σε αυτό το πλαίσιο, υπάρχουν ουσιαστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις προσπάθειες του Αστυνομικού Σώματος να κινηθεί προς την ορθή κατεύθυνση και να προσφέρει τις καλύτερες δυνατές υπηρεσίες της στην κοινωνία των πολιτών. Τους παράγοντες αυτούς θα προσπαθήσουμε

27. ΠΑΣΧΟΣ, Γ. (1981). Κράτος και Πολιτεύματα στο έργο του Αλ. Σβώλου, σελ. 118.

να διερευνήσουμε διεξοδικά για να καταλήξουμε στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων αναφορικά με το συνολικό έργο της Αστυνομίας. Θεωρούμε ότι αν η αποτελεσματικότητα του υφισταμένου νομικού πλαισίου κατοχυρώνει, ως ένα βαθμό, τη διοικητική θεσμοποίηση του Σώματος, ο βαθμός της κοινωνικής προσφοράς που εμπεριέχεται στο σύνολο του αστυνομικού έργου διαμορφώνει αναλόγως το επίπεδο της κοινωνικής αποδοχής της Αστυνομίας και κατ' επέκταση την κοινωνική της θεσμοποίηση.

Τέλος, ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα στην εξέταση του αντικειμένου μας, αποτελούν οι δομές των εσωτερικών μηχανισμών του αστυνομικού σώματος, η λειτουργικότητα των οποίων είναι συνάρτηση του βαθμού εκδημοκρατισμού αφενός και αφετέρου της εικόνας που προβάλλει η Αστυνομία στην κοινωνία των πολιτών και που βέβαια αντανακλά το επίπεδο των σχέσεων Αστυνομίας και πολιτών. Οπωσδήποτε η μία όψη του ζητήματος σχετίζεται με την οργανωτική δομή και διάρθρωση των αστυνομικών υπηρεσιών και του αστυνομικού σώματος γενικότερα. Πρόκειται, δηλαδή, για τη συνολική συγκρότηση και λειτουργία της Αστυνομίας ακολουθώντας τις νέες τεχνοκρατικές αντιλήψεις για την αύξηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των αστυνομικών υπηρεσιών στην αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας. Η άλλη όψη, όμως, του ζητήματος καθίσταται ακόμη σημαντικότερη από κοινωνιολογικής άποψης. Πιο συγκεκριμένα, ο λόγος εδώ γίνεται για την επιρροή και επίδραση των προβλημάτων που διαχέονται από τις δομές της σύγχρονης κοινωνίας στους ίδιους τους μηχανισμούς της Αστυνομίας, στο ίδιο το αστυνομικό προσωπικό. Μιλήσαμε παραπάνω για τις συγκρούσεις συμφερόντων και γενικότερα για τις ταξικές αντιφάσεις που υπάρχουν στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Αυτά τα προβλήματα, πρέπει να υπογραμμίσουμε, μεταφέρονται αυτούσια μέσα στους μηχανισμούς του κράτους και κατ' επέκταση στο ίδιο το προσωπικό (διοικητικό, δικαστικό, στρατιωτικό, αστυνομικό κλπ) αφού και αυτό το προσωπικό αποτελεί μια κοινωνική κατηγορία και κατέχει μια ταξική θέση. Με δεδομένο λοιπόν ότι μεγάλα τμήματα αυτού του προσωπικού προέρχονται από μικροαστικά στρώματα, έχουμε ως αποτέλεσμα οι συγκρούσεις μεταξύ των κυρίαρχων τάξεων και των μέσων και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων να

αντανακλώνται και μέσα στο κρατικό προσωπικό.²⁸ Τούτο έχει ως συνέπεια να δρομολογούνται σημαντικές εξελίξεις στις οργανωτικές δομές των κρατικών οργάνων. Για παράδειγμα, η θεσμοθέτηση του συνδικαλιστικού δικαιώματος²⁹ στις τάξεις της Ελληνικής Αστυνομίας, είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της επίδρασης και μετατόπισης των συγκρούσεων και αντιφάσεων του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, στην κοινωνική ομάδα της Αστυνομίας. Από την άλλη όμως πλευρά, το αστυνομικό προσωπικό υπόκειται και στις επιδράσεις ενός συνόλου αξιών, στάσεων και αντιλήψεων που κυριαρχούν στην καθημερινή πρακτική και εκφράζουν τις ίδιες τις δομές της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας. Το φαινόμενο, για παράδειγμα, της διαφθοράς στην Αστυνομία δεν μπορεί να μη συσχετισθεί με τα καθημερινά δρώμενα της σύγχρονης κοινωνίας, με παρεκκλίνουσες πρακτικές, συμπεριφορές, νοοτροπίες και τρόπους ζωής που αποσκοπούν στην επίτευξη του εύκολου κέρδους και κατά ένα τρόπο «νομιμοποιούνται» όπως παρουσιάζονται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

28. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. (1978), ο.π. σημ. 10, σελ. 221-222.

29. Ν. 2265/1994.

2. Ιστορική αναδρομή του Θεσμού της Αστυνομίας στη νεότερη Ελλάδα.

Με την απελευθέρωση των πρώτων εδαφών της χώρας από τον Τουρκικό ζυγό, αρχίζουν παράλληλα και οι πρώτες προσπάθειες για την αστυνόμευσή τους. Σε πρώτη φάση καταργούνται οι κοινοτικές αρχές και παύουν να υφίστανται οι αρμοδιότητες των δημογερόντων και των προεστών.¹ Οι Δημογέροντες αλλά και οι Προεστοί αποτελούσαν το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ του Τούρκου διοικητή, τον αποκαλούμενο «Βοϊβόδα», ο οποίος ασκούσε, μεταξύ άλλων, και την αστυνομική εξουσία στην περιοχή της αρμοδιότητάς του. Ένα μέρος, λοιπόν, των αστυνομικών καθηκόντων αναθέτονται στους Δημογέροντες υπό την επίβλεψη του Τούρκου διοικητή. Οι Δημογέροντες είχαν το δικαίωμα να διορίζουν τους «Πολιτοφύλακες» στις πόλεις και τους «αγροφύλακες» στα χωριά για την τήρηση της τάξης, καθώς και τους «καπετάνιους» στους οποίους ανέθεταν την καταδίωξη ληστών με αποσπάσματα.

Στην Καλαμάτα, μετά από συνέλευση των οπλαρχηγών και των προκρίτων, υπό τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ιδρύεται η «Μεσσηνιακή Γερουσία», η οποία μετέπειτα ονομάσθηκε «Πελοποννησιακή Γερουσία» (26/5/1821). Η τοπική αυτή αρχή αποτελούνταν από επτά μέλη και ασκούσε γενικά διοικητικά καθήκοντα σ' ολόκληρη την Πελοπόννησο. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων της περιλαμβάνονταν και η άσκηση αστυνομικών καθηκόντων στις απελευθερωμένες περιοχές. Η «Πελοποννησιακή Γερουσία» χώρισε την περιοχή σε επαρχίες και σε κάθε επαρχία όρισε ένα έφορο στον οποίο ανατέθηκαν αστυνομικά καθήκοντα. Παρόμοια προσπάθεια γίνεται και στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα, όπου εκεί ιδρύεται ο «Άρειος Πάγος» από τον Θεόδωρο Νέγρη που αποτελείται από δώδεκα μέλη. Και εδώ η διοίκηση των επαρχιών αναλαμβάνεται από Εφόρους, οι οποίοι διορίζονται από τον Άρειο Πάγο. Σε κάθε περιοχή, ένας εκ των εφόρων ονομάζεται «Έφορος της Αστυνομίας και ασκεί αποκλειστικά καθήκοντα, αναφέροντας απ' ευθείας στον Άρειο Πάγο. Τέλος, στη Δυτική Στερεά Ελλάδα ιδρύεται από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο η «Γερουσία της Δυτικής Ελλάδας» (4/11/1821)

1. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ Α.(1973), Ιστορία της Ελληνικής Χωροφυλακής, τ. Α', σελ 22-25 (Κοινοτική διοίκηση και ασφάλεια επί τουρκοκρατίας) και ΚΤΕΝΙΑΔΗ Ν.(1960) Ελληνική Χωροφυλακή - Ιστορικά σελίδες, σελ.11-12 (Τουρκοκρατία - κοινοτική διοίκησης).

που και αυτή εφαρμόζει το σύστημα των Εφόρων, ενώ παράλληλα, σε κάθε επαρχία διορίζεται ένας «Καπετάνος» ως αρχηγός μιας μικρής στρατιωτικής δύναμης που, μεταξύ άλλων, ασκούσε και αστυνομικά καθήκοντα.

Η εν λόγω κατάσταση επικράτησε μέχρι την πρώτη Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (9/1/1822), η οποία ψηφίζει το «Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος» και η χώρα αποκτά την πρώτη της κυβέρνηση. Η κυβέρνηση αποτελείται από δύο σώματα, το «Βουλευτικό» και το «Εκτελεστικό» στο οποίο υπάγεται και ο «Υπουργός της Αστυνομίας». Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή είναι η πρώτη φορά στη νεότερη ιστορία της χώρας μας που επιχειρείται η ίδρυση μιας οργανωμένης Αστυνομίας. Ο Υπουργός της Αστυνομίας επιφορτίζεται με καθήκοντα αμιγώς αστυνομικής φύσεως και η κύρια αποστολή του είναι η τήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας σε ολόκληρη την απελευθερωθείσα Ελλάδα. Οι συνθήκες όμως που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη, δεν επέτρεψαν στην κυβέρνηση να προχωρήσει σε καινοτομίες σε ό,τι αφορούσε την οργάνωση και λειτουργία του αστυνομικού θεσμού. Έτσι, η πρώτη δομημένη κυβερνητική προσπάθεια για την ανάπτυξη και οργάνωση μιας Αστυνομίας, διατήρησε πολλά, αν όχι όλα, από τα στοιχεία του κοντινού παρελθόντος. Με άλλα λόγια, οι Δημογέροντες διατηρήθηκαν στις θέσεις τους και ως θεσμός λειτουργούσε κυρίως υπό τη μορφή των σημερινών ειρηνοδικών για την επίλυση μικροδιαφορών αστικής φύσεως, ενώ το σύστημα διορισμού Επαρχών συνέχισε επίσης να υφίσταται και να λειτουργεί.² Μάλιστα, σε κάθε επαρχία λειτουργούσε Αστυνομική Αρχή που αποτελούνταν από ένα «Αστυνόμο» και ένα «Επιστάτη Εσόδων και Εξόδων», οι οποίοι υπάγονταν στη δικαιοδοσία του Επαρχού. Με τον τρόπο αυτό, λειτούργησε ο θεσμός της Αστυνομίας κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της απελευθέρωσης της χώρας και μέχρι την έλευση του Καποδίστρια (1828).

Η ανάληψη της ηγεσίας της χώρας από τον Καποδίστρια (6/1/1828) σηματοδοτεί μια νέα προσπάθεια σύστασης και λειτουργίας ενός Αστυνομικού Σώματος, που θα αναλάμβανε την τήρηση της τάξης και της δημόσιας ασφάλειας, με απώτερο στόχο την επέκτασή του σ' ολόκληρη τη χώρα. Είναι γεγονός ότι η θέσπιση του υπ' αριθμ. 14 ψηφίσματος της

2. Εκτενέστερη ανάπτυξη για την άσκηση αστυνομικών καθηκόντων κατά την περίοδο της επανάστασης, βλ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Α., ο.π. σελ. 30 κ.επ. (τα όργανα της τάξης κατά την επανάσταση) και ΚΤΕΝΙΑΔΗ, Ν. ο.π. σελ.19 κ.επ. (Ελληνική επανάσταση - Αστυνομικοί άρχοντες).

29/12/1829, από τον Καποδίστρια,³ αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα για τη σύσταση του θεσμού της Αστυνομίας, καθόσον πρόκειται για το πρώτο ουσιαστικά και τυπικά νομικό πλαίσιο που καθόριζε λεπτομερώς τα καθήκοντα της Αστυνομίας. Οι διατάξεις του ρύθμιζαν διάφορα θέματα αστυνομικής φύσεως όπως ο έλεγχος των όπλων, η περισυλλογή επαιτών και αθλητών, η αστυνόμευση των οικοδομών, ο έλεγχος και η επίβλεψη των ξένων, η απαγόρευση σύστασης και λειτουργίας μυστικών και παρανόμων οργανώσεων, η επιτήρηση δημόσιων χώρων για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων και άλλα συναφή θέματα δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Πέραν αυτού, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας συνέλαβε με εξαιρετικά ορθό τρόπο την αποστολή και λειτουργία του αστυνομικού σώματος, που ταυτίζεται απόλυτα με τη λειτουργία και την αποστολή των σημερινών σύγχρονων Ευρωπαϊκών Αστυνομιών. Απόδειξη αυτού αποτελεί η παρακάτω επιστολή που απηύθυνε ο Καποδίστριας στον Υπουργό Στρατιωτικών Βλαχόπουλο, στον οποίο ανέθεσε την εξεύρεση του κατάλληλου προσωπικού για τη στελέχωση της Αστυνομίας όπου μεταξύ άλλων τόνιζε: «...η δυσχέρεια δεν είναι εν τη δημιουργία ενός Αστυνομικού Σώματος, αλλά εις τας αντιλήψεις του λαού ότι η Αστυνομία δεν είναι δύναμις εχθρική προς τα συμφέροντά του, αλλά μία αρχή προστατευτική των συμφερόντων όλων των πολιτών...».⁴ Και ο Καποδίστριας αναγκάζεται εκ των πραγμάτων σε σχέση με τις επικρατούσες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες αυτής της περιόδου, να διατηρήσει σε ισχύ τον θεσμό των Δημογερόντων, οι αρμοδιότητες των οποίων μάλλον διευρύνονται, καθόσον ασκούν πλέον αστυνομικά καθήκοντα, αλλά μόνο στην ύπαιθρο. Στις πόλεις, συστήνεται και λειτουργεί ένας καινούργιος θεσμός, το Σώμα της «Πολιταρχίας».⁵ Η Πολιταρχία αποτελεί κατά βάση την πρώτη Ελληνική Αστυνομία. Η πρώτη συγκροτημένη αστυνομική δύναμη της Πολιταρχίας αναπτύσσεται στο Ναύπλιο και αργότερα εξαπλώνεται και σε άλλες πόλεις, όπως στην Πάτρα, στην Τρίπολη και στη Σύρο. Σε κάθε περιοχή διορίζεται ένας «Πολιτάρχης» και ασκεί αστυνομικά καθήκοντα παράλληλα με τους Δημογέροντες. Αργότερα, οι αστυνομικές αρμοδιότητες

3. ΤΡΟΥΠΑΚΗ, Ν.(1904), Η Αστυνομία παρ' Έλλησι, σελ.300.

4. ΣΤΑΜΑΤΗ, Χ. (1971), Ιστορία της Αστυνομίας Πόλεων 1921-1971, σελ. 52.

5. Η «Πολιταρχία» ή «Πολιτική Φρουρά» ή «Εκτελεστική Δύναμις Πελοποννήσου» συστάθηκε την 20-4-1828 με αρχηγό το Μακρυγιάννη για την Πελοπόννησο και τον Ιταλό Φιλέλληνα Βικέντιο Πίζα για την πόλη του Ναυπλίου (βλ. ΚΤΕΝΙΑΔΗ, Α. (1960), ο.π, σελ.48-51 και ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Κ (1964), Ιστορία της Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής, τομ. 1 σελ.35).

αφαιρούνται από τους Δημογέροντες και ασκούνται αποκλειστικά και μόνο από τους Πολιτάρχες. Το νέο αυτό Αστυνομικό Σώμα αντιμετώπισε εξαιρετικά δύσκολα προβλήματα τόσο από πλευράς εκτέλεσης των αστυνομικών καθηκόντων του, όσο και από έλλειψη κατάλληλης υποδομής και εμπειρίας. Τα μέλη του προέρχονταν από πρώην πολεμιστές του αγώνα χωρίς καμία απολύτως αστυνομική εκπαίδευση και εμπειρία. Η Πολιταρχία υφίσταται μέχρι τη δολοφονία του Καποδίστρια (27/9/1831) οπότε και διαλύεται όπως άλλωστε και κάθε άλλος θεσμός, καθόσον η έλευση του Όθωνα σηματοδοτεί την απαρχή μιας ολότελα διαφορετικής πορείας και εξέλιξης των αστυνομικών πραγμάτων στην Ελλάδα.

Ο Όθων ήλθε στην Ελλάδα στις 26 Ιανουαρίου 1833 και η διοίκηση του κράτους αναλήφθηκε από τριμελή αντιβασιλεία. Το αστυνομικό σύστημα του Καποδίστρια καταργήθηκε και το κράτος διαιρέθηκε σε δήμους και νομούς με το Νόμο της 27/12/1833, ο οποίος προέβλεπε και τη σύσταση ενός καινούργιου θεσμού αστυνόμευσης που επεκτάθηκε σε όλη την επικράτεια, τον θεσμό της Δημοτικής Αστυνομίας. Με το άρθρο 15 του παραπάνω νόμου ορίζονταν τα εξής: *«Κάθε Δήμος έχει το δικαίωμα και συγχρόνως την υποχρέωση να ασκεί αστυνομικά καθήκοντα εντός της περιοχής του και να μεριμνά δια την τοπικήν και αγροτικήν αστυνομίαν, υπό τον έλεγχο της κυβερνήσεως και κατά τους κείμενους νόμους του κράτους»*. Αργότερα, με Βασιλικό Διάταγμα⁶ καθορίσθηκαν οι αρμοδιότητες της Δημοτικής Αστυνομίας. Σε γενικές γραμμές, η Δημοτική Αστυνομία χωρίζονταν σε δύο μέρη, τη Διοικητική και τη Δικαστική Αστυνομία. Η Διοικητική Αστυνομία υπάγονταν στην αρμοδιότητα του τοπικού διοικητή και μεριμνούσε κυρίως για ζητήματα Τάξης, ενώ η Δικαστική Αστυνομία εκτελούσε ανακριτικά καθήκοντα και τελούσε υπό την εποπτεία του Εισαγγελέα. Ο Θεσμός της Δημοτικής Αστυνομίας⁷ ίσχυσε μέχρι το Μάρτιο του 1849 για Αθήνα και Πειραιά και μέχρι το 1893 για τους υπόλοιπους δήμους της χώρας.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ήτοι, από το 1833 μέχρι το 1893, έχουμε τη σύσταση και λειτουργία πέντε Σωμάτων με καθήκοντα αστυνομικής φύσεως: την Οροφυλακή, την Εθνοφυλακή, τη Διοικητική Αστυνομία, τη Στρατιωτική Αστυνομία και τη Χωροφυλακή.

6. Β.Δ. της 31-12-1836, ΦΕΚ-170/31-12-1836.

7. Λεπτομέρειες για τη λειτουργία της Δημοτικής Αστυνομίας στο ΝΑΣΚΟ, Ι (1932), Η Ελληνική Αστυνομία, σελ. 139-141.

Η Οροφυλακή⁸ υπήρξε από τις πρώτες πρωτοβουλίες που ελήφθησαν από την τότε κυβέρνηση για την αντιμετώπιση, κυρίως, των ληστών, αλλά, παράλληλα, και τη φύλαξη των συνόρων. Ως Σώμα συστάθηκε με το Βασιλικό Διάταγμα της 10/1/1838 και το προσωπικό της προέρχονταν από τις τάξεις του στρατού. Η διοίκηση του σώματος είχε ανατεθεί σε ανώτερους αξιωματικούς του στρατού. Αποτελούνταν από οκτώ τάγματα με συνολική δύναμη περισσοτέρων των δύο χιλιάδων ανδρών. Τα κυριότερα καθήκοντα της Οροφυλακής ήταν η παροχή συνδρομής στα αποσπάσματα της Χωροφυλακής και του στρατού για την καταδίωξη των ληστών, που αποτελούσαν τη μάλιστα της εποχής. Ως Σώμα, με διάφορες οργανωτικές μεταβολές, λειτούργησε μέχρι το 1854, οπότε καταργείται από τον Κωλέττη και τα καθήκοντά της αναλαμβάνονται από το στρατό.

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της ληστείας αυτής της χρονικής περιόδου, αποτέλεσε τον κύριο λόγο ίδρυσης και του σώματος της Εθνοφυλακής. Η Εθνοφυλακή⁹ ιδρύθηκε το 1843, με κύρια αποστολή τη συνδρομή της Χωροφυλακής και του στρατού στην καταπολέμηση της ληστείας και κατ' επέκταση στη διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας. Ειδικότερα, «...προς διατήρησιν της δημοσίας ασφαλείας και υπεράσπισιν του συνταγματικού θρόνου του Βασιλέως Όθωνος...»¹⁰ Στην Εθνοφυλακή κατατάσσονταν άνδρες ηλικίας από 20 - 50 ετών, κατόπιν κληρώσεως και εφόσον πληρούσαν κάποιες προϋποθέσεις. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η Εθνοφυλακή λειτούργησε ως σώμα πολύ πριν θεσμοθετηθεί. Η στρατολόγηση των μελών της γίνονταν από πρώην πολεμιστές του απελευθερωτικού αγώνα με σκοπό επίσης την αντιμετώπιση των ληστρικών επιδρομών. Μάλιστα, το 1839 τα μέχρι τότε λειτουργούντα τάγματα Εθνοφυλακής υπό την εποπτεία και τον έλεγχο του στρατού, μετονομάσθηκαν σε τάγματα «Οροφυλακής». Η Εθνοφυλακή, Σώμα στρατιωτικό, χρησιμοποιούνταν και για κυβερνητικούς σκοπούς, όπως για την καταστολή εξεγέρσεων ή επαναστατικών κινημάτων (καταστολή της μεσσηνιακής επανάστασης την 29/7/1834).

Ο θεσμός της Εθνοφυλακής ίσχυσε μέχρι το 1879 οπότε και καταργείται με τη θέσπιση σχετικής νομοθεσίας περί γενικής στρατολογίας.

8. ΚΤΕΝΙΑΔΗ, Ν. (1960), ο.π. σελ. 145-146.

9. Στον ίδιο, ο.π., σελ 146. Επίσης εκτενέστερη ανάπτυξη για τις δραστηριότητες και την οργάνωση της Οροφυλακής στο ΜΑΛΕΣΗ,Δ. (1992), Ο Ελληνικός στρατός στην πρώτη Οθωνική δεκαετία (1833-1843), σελ 143 κ.επ.

Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού στις πόλεις της Αθήνας και του Πειραιά σε συνδυασμό με την αδυναμία της Δημοτικής Αστυνομίας να ανταπεξέλθει επιτυχώς στα καθήκοντά της, οδήγησε την πολιτεία στη δημιουργία ενός νέου Αστυνομικού Σώματος και μόνο για την αστυνόμευση των δύο αυτών μεγάλων πόλεων. Το 1849 ιδρύεται¹¹ η Διοικητική Αστυνομία τα καθήκοντα της οποίας καθορίζονταν λεπτομερώς με το Βασιλικό Διάταγμα της 30/9/1852. Η προσπάθεια σύστασης και λειτουργίας του νέου αυτού θεσμού αποσκοπούσε κατά κύριο λόγο στην αποτελεσματικότερη αστυνόμευση των μεγαλουπόλεων σε σχέση με τις νέες συνθήκες διαβίωσης που είχαν δημιουργηθεί. Για το λόγο αυτό, το προσωπικό του νέου αστυνομικού σώματος ήταν πολιτικοί υπάλληλοι και υπάγονταν στο Υπουργείο Εσωτερικών. Κατ' αυτό τον τρόπο, επιδιώχθηκε η αποκοπή της αστυνομίας των δύο μεγαλουπόλεων από την άμεση εποπτεία και διοίκηση του εκάστοτε δημάρχου. Αυτός, άλλωστε, ήταν και ο βασικότερος λόγος που οδήγησε στην ίδρυση της διοικητικής αστυνομίας, καθόσον έγινε αντιληπτό ότι το σύστημα της δημοτικής αστυνομίας δεν είχε αποδώσει θετικά αποτελέσματα.

Ο θεσμός της Διοικητικής Αστυνομίας¹² διατηρήθηκε μέχρι το 1893 χωρίς όμως να έχει επιτύχει. Τα καθήκοντα της Δημοτικής και Διοικητικής Αστυνομίας αναλαμβάνει το 1893 η Στρατιωτική Αστυνομία που ιδρύεται¹³ με πρωτοβουλία του Χαρ. Τρικούπη. Οι λόγοι που οδήγησαν στη σύσταση και λειτουργία του νέου αστυνομικού θεσμού, οφείλονται, κυρίως, στην ανεπάρκεια του προσωπικού της Δημοτικής και Διοικητικής Αστυνομίας από πλευράς εκπαίδευσης και εμπειρίας, η αδυναμία, ως εκ τούτου, για αποτελεσματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας που παρουσιάζεται ιδιαίτερα αυξημένη αυτή τη χρονική περίοδο και, τέλος, η ανικανότητα των δημάρχων να ασκήσουν αποτελεσματική διοίκηση του αστυνομικού έργου, λόγω έλλειψης προσόντων αλλά και των συχνών πολιτικών παρεμβάσεων στο έργο τους (προσλήψεις προσωπικού, επανεκλογή στο αξίωμα κ.λ.π.).

10. Αρθρ.36 του Β. Δ. της 15 Οκτωβρίου 1843, ΦΕΚ της 16 Οκτωβρίου 1843.

11. Νόμος ΡΚΣΤ' της 13 Μαρτίου 1849. Επίσης, ολόκληρη η σχετική νομοθεσία περί Διοικητικής Αστυνομίας στο ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Η (χ.χ), Κώδιξ της Ελληνικής Νομοθεσίας - Αστυνομική Νομοθεσία, σελ.80 κ.επ., 137 κ.επ., 203 κ.επ. και 243 κ.επ.

12. Εκτενέστερη αναφορά για τα καθήκοντα και τη λειτουργία της Δημοτικής Αστυνομίας στο ΝΑΣΚΟΣ,Ι, ο.π. (σημ. 7) σελ. 187-192.

13. Νόμος ΒΡΠΗ' 2188 της 20 Μαρτίου 1893, ΦΕΚ.60/23-3-1893 «Περί μεταβολής του συστήματος της αστυνομικής διοικήσεως».

Σύμφωνα με το νέο αστυνομικό σύστημα, στις πρωτεύουσες των νομών τοποθετούνταν επικεφαλείς ανώτεροι αξιωματικοί του στρατού ή της Χωροφυλακής, ενώ στους λοιπούς δήμους της χώρας καθήκοντα αστυνόμευσης συνέχιζε να εκτελεί η Χωροφυλακή. Για την αστυνόμευση των πρωτευουσών των νομών, συστήνεται το Σώμα της Αστυφυλακής, ένα σώμα καθαρά στρατιωτικό αποτελούμενο από κατώτερο σε βαθμούς προσωπικό που προέρχονταν από τις τάξεις της Χωροφυλακής και της πρώην Διοικητικής Αστυνομίας. Προϊστάμενος της Στρατιωτικής Αστυνομίας ήταν ο Αρχηγός της Χωροφυλακής. Το νέο αστυνομικό Σώμα συνέβαλε αποφασιστικά στην καταστολή της εγκληματικότητας στην περιοχή της Αθήνας, μιας εγκληματικότητας που οφείλονταν κυρίως στους αποκαλούμενους «κουτσαβάκηδες», «παλικαράδες» και «τραμπούκους». Η Στρατιωτική Αστυνομία¹⁴ λειτούργησε συνολικά δώδεκα χρόνια (1894 -1906), οπότε καταργείται ως θεσμός και τα καθήκοντα αστυνόμευσης αναθέτονται πλέον στο Σώμα της Χωροφυλακής σε ολόκληρη την επικράτεια.

Η Χωροφυλακή¹⁵, ιδρύθηκε το 1833 και στην ιστορική της πορεία έχει συνυπάρξει με τη Δημοτική Αστυνομία, τη Διοικητική Αστυνομία, την Οροφυλακή, την Εθνοφυλακή και, τέλος, με τη Στρατιωτική Αστυνομία. Καθόλη τη διάρκεια η Χωροφυλακή είχε το κύριο βάρος στην αντιμετώπιση σοβαρών θεμάτων αστυνομίας και ασφάλειας. Από ιδρύσεώς της η Χωροφυλακή υπήρξε Σώμα στρατιωτικό με στρατιωτική οργάνωση, ιεραρχία και πειθαρχία. Η σύσταση και οργάνωση του Σώματος¹⁶ έγινε κατά το Γαλλικό πρότυπο, καθόσον τη βάση για την οργάνωσή της αποτέλεσε ο οργανισμός της Γαλλικής Εθνικής Χωροφυλακής του 1820. Η αποστολή της σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του σχετικού Διατάγματος καθορίζονταν ως ακολούθως: *«Συσταίνεται Χωροφυλακή (GENDARMERIE) σκοπός της οποίας είναι να στερεώσει και να διαφυλάττει την κοινήν ασφάλειαν επιτηρούσα με άγρυπνον όμμα εις το να προλαμβάνεται πάσα διατάραξις της κοινής ησυχίας και να εμποδίζεται πάσα εγκληματική επιχείρησις, και παρεμβαίνουσα με δραστηριότητα και ταχύτητα προς ανακάλυψιν και*

14. Σχετικά με την αποστολή και τη λειτουργία της Στρατιωτικής Αστυνομίας βλ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Κ. ο.π. (σημ.5), σελ. 734 κ. επ.

15. Για την ιστορία και τη δράση της Χωροφυλακής βλ. επίσης (α) Αρχηγείο Χωροφυλακής (1980) Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής Χωροφυλακής (β) ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Δ. (1957), Ιστορία Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής, (γ) ΔΡΟΣΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. (1961), Η Ελληνική Βασιλική Χωροφυλακή.

16. Βασιλικό Διάταγμα της 1-3 Ιουνίου 1833, ΦΕΚ - 21/3-6-1833.

σύλληψιν των κακούργων, οσάκις ήθελεπραχθή έγκλημα τι· το χρέος της ίδιας είναι και να διατηρή την ισχύ των νόμων καθ' όλην την περιφέρειαν του κράτους, κατά τα στρατόπεδα και εις τον Στρατόν. Το Σώμα της Χωροφυλακής είναι συμπληρωματικόν μέρος του Στρατού, επομένως υπόκειται εις τους γενικούς κανονισμούς των στρατιωτικών νόμων, εκτός των εξαιρέσεων και τροπολογιών, όσων ρητώς ήθελαν διορισθεί δια το ιδιοφυές της υπηρεσίας ταύτης».

Πρώτος αρχηγός του σώματος της Χωροφυλακής διορίζεται, από την αντιβασιλεία, ο Γάλλος φιλέλληνας Φραγκίσκος Graillard¹⁷, συνταγματάρχης και αρχηγός του στρατιωτικού οίκου του Όθωνα. Σε ό,τι αφορά το καθήκοντα της Χωροφυλακής¹⁸ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν ήταν μόνο αστυνομικά όπως αυτά καθορίζονταν στον ιδρυτικό της νόμο. Με την πάροδο του χρόνου της ανατίθενται και ένα πλήθος άλλων καθηκόντων που βέβαια σε καμία περίπτωση δεν είχαν σχέση με την κύρια αποστολή της. Έτσι, το προσωπικό της Χωροφυλακής εκτελεί καθήκοντα δασοφυλακής, αγροφυλακής αλλά και φύλαξης τηλεγραφικών γραμμών. Επιπροσθέτως, της ανατίθεται και το έργο της στρατονομίας ιδιαίτερα όταν ο στρατός διεξάγει πολεμικές επιχειρήσεις. Είναι γεγονός ότι οι πολεμικές επιχειρήσεις απορρόφησαν ένα σημαντικό τμήμα του δυναμικού της Χωροφυλακής με αποτέλεσμα αυτό να αποβαίνει σε βάρος του αστυνομικού έργου. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Σώμα της Χωροφυλακής συμμετείχε ενεργά στις περισσότερες των στρατιωτικών επιχειρήσεων και η συνεισφορά του αποδείχθηκε αξιόλογη στη νικηφόρα πορεία του Ελληνικού στρατού¹⁹.

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-13 και στη συνέχεια ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος (1914-18) συνέβαλαν στη δημιουργία εξαιρετικά δύσκολων συνθηκών στο έργο και στην αποστολή του σώματος της Χωροφυλακής. Μάλιστα, όταν το 1906 καταργείται η Στρατιωτική Αστυνομία και η κυβέρνηση Θεοτόκη αναθέτει με νόμο²⁰ στη Χωροφυλακή καθήκοντα

17. Για τη ζωή και τη δράση του Γάλλου Φιλέλληνα βλ. (α) ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Χαρ. (1979), Ο Σαινσιμονίτης, FRANQIOS GRAILLARD, (β) ΔΟΚΑΝΑΡΗ Ναπ. (1991), Ο Γάλλος Φιλέλληνας Φραγκίσκος Γκραγιάρ. Επίσης, το βιογραφικό σημείωμα του GRAILLARD παρατίθεται λεπτομερώς στο ΚΤΕΝΙΑΔΗ, Ν, ο.π. (σημ. 1), σελ. 77.

18. Για περισσότερες λεπτομέρειες αναφορικά με τα καθήκοντα της Χωροφυλακής, βλ. επίσης ΔΑΝΟΥΣΗ, Κ. / ΚΑΡΑΒΙΤΗ, Γ. (1997), Ιστορία της Ελληνικής Αστυνομίας, σελ. 73 κ. επ.

19. ΦΙΟΡΑΚΗ, Ι/ΠΙΤΥΚΑΚΗ Εμ. (1926), Ηρώων Χωροφυλακής, σελ. 1 «... την τελευταίαν δεκαετή πολεμική περίοδο το Σώμα της Χωροφυλακής προσέφερεν εις τον βωμόν της Πατρίδος και του καθήκοντος το αίμα 2000 εκ των μελών του...». Επίσης, βλ. ΔΟΚΑΝΑΡΗ, Ναπ. (1979), Η Χωροφυλακή στους Εθνικούς αγώνες για την απελευθέρωση της Ηπειροθεσσαλίας.

20. Νόμος ΓΡΞΕ΄(3165) της 11/7/1906, ΦΕΚ-184/3-8-1906 «Περί Αστυνομίας του Κράτους».

αστυνόμησης σε όλη την επικράτεια, το έργο του Σώματος καθίσταται ακόμη δυσκολότερο καθόσον είναι πλέον το μόνο Σώμα που ασκεί αστυνομικά και όχι μόνο καθήκοντα.

Η νικηφόρος έκβαση των απελευθερωτικών αγώνων του 1912 - 13 επιφέρει, συνάμα, σημαντικές αλλαγές στα γεωγραφικά σύνορα της χώρας και, ως εκ τούτου, οι ανάγκες αστυνόμησης των νέων εδαφών δημιουργούν πρόσθετο και ιδιαίτερα δύσκολο έργο για το Σώμα της Χωροφυλακής. Στο πλαίσιο αυτό, κατατάσσεται και η μεταφορά τμήματος της τότε λειτουργούσας Κρητικής Χωροφυλακής στην πόλη της Θεσ/νίκης, το 1912, μετά από απόφαση του Πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου για την εμπέδωση της τάξης και την τήρηση της δημόσιας ασφάλειας. Η Κρητική Χωροφυλακή²¹ επιτέλεσε αξιόλογο έργο στη Θεσ/νίκη και κάτω από ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες όπως η ανομοιογένεια του πληθυσμού εκείνης της εποχής, οι φυλετικές αντιθέσεις, οι επιδρομές των κομιτατζήδων και γενικότερα το όλο εμπόλεμο κλίμα αυτής της περιόδου. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η Κρητική Χωροφυλακή ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 1899 στην τότε αυτόνομη Κρητική Πολιτεία, μετά από πρόσκληση Ιταλικής Αποστολής, καθόσον την εποχή εκείνη η Ιταλική Χωροφυλακή θεωρούνταν ως η καλύτερη οργανωμένη αστυνομική δύναμη στην Ευρώπη. Το 1913 και συγκεκριμένα με το νομοθετικό διάταγμα της 10^{ης} Ιουλίου 1913 η Κρητική Χωροφυλακή συγχωνεύεται με την Ελληνική Χωροφυλακή.

Η αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία της Κρητικής Χωροφυλακής, αποτέλεσε αργότερα το έναυσμα για τη διενέργεια ενός παρόμοιου τέτοιου εγχειρήματος που αυτή τη φορά όμως αφορούσε ολόκληρο το Σώμα της Χωροφυλακής. Δεδομένου ότι τα καθήκοντα του Σώματος, όπως προαναφέρθηκε είχαν αυξηθεί, ενώ, παράλληλα, σημειώνονταν ριζικές αλλαγές στον τρόπο ζωής και γενικά στις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες ιδιαίτερα των μεγάλων αστικών κέντρων (αύξηση πληθυσμού κ.λ.π.), η κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου θεώρησε ότι έπρεπε να υπάρξει αναδιοργάνωση και αναδιάρθρωση της Χωροφυλακής. Για την καλύτερη δυνατή αστυνόμηση της χώρας, τα σύνορα της οποίας είχαν διευρυνθεί με τους απελευθερωτικούς πολέμους, η δομή και η λειτουργία του Σώματος έπρεπε να προσαρμοσθούν στα καινούργια δεδομένα ώστε να καλυφθούν τα κενά που παρουσιάζονταν στο χώρο της γενικότερης

21. ΤΣΑΚΩΝΑΣ, Π (1963), Ιστορία της Κρητικής Χωροφυλακής, σελ., 13 κ. επ.

αστυνόμευσης. Με αυτό το σκεπτικό, σε γενικές γραμμές, και έχοντας υπόψη το θετικό έργο που επιτέλεσε η Ιταλική αποστολή στην οργάνωση και λειτουργία της Κρητικής Χωροφυλακής, κλήθηκε από την κυβέρνηση με νόμο²² εκ νέου Ιταλική οργανωτική αποστολή.

Ο Αρχηγός της ιταλικής αποστολής, Francesco Dei Marchesi D' Aulisio Carigliota, ανώτερος αξιωματικός της ιταλικής αστυνομίας, στην έκθεσή του²³ για το σώμα της Χωροφυλακής, επεσήμανε, μεταξύ άλλων, τα οργανωτικά προβλήματα, την ανάγκη αναδιάρθρωσης και εκπαίδευσης του προσωπικού και, ακόμη, το γεγονός ότι η Χωροφυλακή δεν θα έπρεπε να εκτελεί ταυτόχρονα καθήκοντα στρατιωτικά και αστυνομικά. Επιπροσθέτως, η έκθεση της ιταλικής αποστολής αναφέρονταν και στο ενδεχόμενο της εξέτασης δημιουργίας ενός νέου αστυνομικού σώματος για να ασκήσει την αστυνόμευση στις μεγάλες πόλεις της χώρας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αρχίζει να καλλιεργείται, από εκείνη την περίοδο, η ιδέα για τη σύσταση ενός νέου αστυνομικού θεσμού που θα προορίζονταν να αστυνομεύσει τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Το 1918, ο Ελ. Βενιζέλος με προσωπική του πρωτοβουλία, αποφάσισε την ίδρυση μιας νέας αστυνομίας για τις μεγάλες πόλεις. Στον νόμο 1370/1918, (ΦΕΚ-97/1918) «Περί οργανισμού του Σώματος της Χωροφυλακής» προστέθηκε στο άρθρο 72 η ακόλουθη διάταξη: «*Εν ταις πόλεσιν Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Πατρών και Κερκύρας, θέλει συσταθεί ίδια υπηρεσία Αστυνομίας δια τα κυρίως αστυνομικά έργα, κατά τα δι' ειδικού νόμου ορισθησόμενα, της Χωροφυλακής περιοριζομένης εν τοιαύτη περιπτώσει εις τα καθήκοντα δημοσίας ασφαλείας. Μέχρις οργανώσεως του Σώματος τούτου διατηρείται το υπάρχον αστυνομικόν καθεστώς*».

Τον επόμενο χρόνο, 1919, η κυβέρνηση με νόμο²⁴ κάλεσε ειδική προς τούτο οργανωτική αποστολή από την Αγγλία, επικεφαλής της οποίας ήταν ο Frederick Loch Hallidy, ανώτερος αξιωματικός της Μητροπολιτικής Αστυνομίας και μετέπειτα πρώτος αρχηγός του Σώματος της Αστυνομίας

22. Νόμος ΓΩΔΚ'(3824) του 1911, ΦΕΚ-203/30-7-1911. «Για την οργάνωση της Χωροφυλακής, τη διαρρύθμιση της ειδικής και αστυνομικής αυτής υπηρεσίας, του κανονισμού και της διεύθυνσης εκπαίδευσης του Σώματος.

23. ΑΝΤΩΝΙΟΥ,Κ ο.π, (σημ.5), σελ.1122 κ.επ, ΝΑΣΚΟΥ, Ι. ο.π, (σημ.7), σελ. 201 κ.επ, ΣΤΑΜΑΤΗΣ Χ, ο.π, σημ.4, σελ. 99-100.

24. Νόμος 1787/1919. Επίσης βλ. την έκδοση του Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων (1961) «40 χρόνια της Αστυνομίας Πόλεων» (1921-1961).

Πόλεων. Αξίζει να σημειωθούν ορισμένες χαρακτηριστικές επισημάνσεις του τότε Υπουργού Εσωτερικών Κων/νου Ρακτιβάν στην αιτιολογική του έκθεση²⁵ της 27/1/1920, για την αναγκαιότητα και τους λόγους που επέβαλαν την ίδρυση του νέου αστυνομικού θεσμού, της Αστυνομίας Πόλεων. Το νέο, λοιπόν, Σώμα θα ήταν καθαρά πολιτικό Σώμα υπό τον έλεγχο και μόνο των πολιτικών αρχών και δεν θα είχε καμία απολύτως σχέση με το στρατό. Η επάνδρωσή του θα γίνονταν από ιδιώτες οι οποίοι θα κατατάσσονταν εκουσίως, θα ήταν μόνιμοι υπάλληλοι *«αναλαμβάνοντων την υπηρεσίαν ταύτην ως βιοποριστικόν επάγγελμα»*. Οι απαιτήσεις των μεγαλουπόλεων, οι συνθήκες διαβίωσης που ήταν τελείως διαφορετικές από εκείνες της υπαίθρου, η ανάγκη ενός Αστυνομικού Σώματος με χαρακτήρα πολιτικό και όχι στρατιωτικό, λόγοι που έδωσαν το έναυσμα για τη δημιουργία τέτοιων αστυνομικών θεσμών, την περίοδο εκείνη, στην Αγγλία, Αμερική και Γαλλία, ήταν και οι λόγοι που αναφέρονταν στην εν λόγω αιτιολογική έκθεση για τη σύσταση και λειτουργία της Αστυνομίας Πόλεων.

Το Σώμα της Αστυνομίας Πόλεων ιδρύεται με το Νόμο 2461/25-7-1920 και το Μάιο του 1921 λειτούργησε, υπό την εποπτεία της Αγγλικής αποστολής, στην Κέρκυρα η πρώτη Αστυνομική Σχολή από την οποία αποφοίτησαν οι πρώτοι Υπαστυνόμοι, Αρχιφύλακες και Αστυφύλακες. Την 1^η Οκτωβρίου 1921 η Αστυνομία Πόλεων αναλαμβάνει καθήκοντα στην πόλη της Κέρκυρας, στη συνέχεια, την 22/4/1922 εγκαθίσταται στην πόλη των Πατρών, την 27/5/1923 στον Πειραιά και, τέλος, την 15/1/1925 στην Αθήνα. Το νέο σώμα, οφείλουμε να επισημάνουμε, όπως, άλλωστε, προκύπτει από πλήθος δημοσιευμάτων Τύπου²⁶ της περιόδου εκείνης αλλά και από επίσημες ιστορικές μαρτυρίες, έγινε δεκτό με ιδιαίτερο ενθουσιασμό από τους κατοίκους των πόλεων στις οποίες εγκαθίστατο διαδοχικά και επιτέλεσε αξιόλογο αστυνομικό έργο στην ιστορική του πορεία,²⁷ μέχρι το 1984 όταν, πλέον, παύει να υφίσταται καθόσον επέρχεται η ενοποίησή του²⁸ με το Σώμα της Χωροφυλακής και δημιουργείται ένας νέος θεσμός, η σημερινή Ελληνική Αστυνομία.

25. Ολόκληρο το κείμενο της αιτιολογικής έκθεσης στο ΣΤΑΜΑΤΗ Χ, ο.π., (σημ.4), σελ.102.

26. Βλ. ΣΤΑΜΑΤΗ Χ. (1978), Παλαιοί συγγραφείς και αστυνομικός ορθολογισμός.

27. Για το έργο της Αστυνομίας Πόλεων βλ την έκδοση του Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων (1971) «Τα 50 χρόνια της Αστυνομίας Πόλεων, 1921-1971».

28. Νόμος 1481/984, ΦΕΚ, Α-152/8-10-1984.

3. Η Ελληνική κοινωνία μετά την πτώση της δικτατορίας.

Ένα ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο.

Η κατάρρευση της δικτατορίας σηματοδοτεί την απαρχή σημαντικών εξελίξεων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής του τόπου. Η χώρα κινδυνεύει να βρεθεί, αρχικά, σε κατάσταση πολιτικού χάους, λόγω του κενού εξουσίας που δημιουργείται από την μη ύπαρξη κάποιας πολιτικής δύναμης που θα μπορούσε να θέσει υπό έλεγχο τη δημιουργηθείσα κρίση. Η κρίση εντείνεται ακόμη περισσότερο και λόγω των συνεχιζόμενων εξελίξεων στην Κύπρο. Η έκτακτη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. στις 20 Ιουλίου 1974 με την οποία επιβάλλονταν κατάπαυση του πυρός, παραβιάζεται από νέα Τουρκική επίθεση που εκδηλώνεται στις 22 Ιουλίου. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση εθνικής ενότητας για την ανασύνταξη της κρατικής εξουσίας είναι τεράστιες. Ο τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής¹ ζητά από το Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ να συκληθεί το Συμβούλιο του ΝΑΤΟ σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών, πλην όμως η απάντηση είναι αρνητική για την Ελληνική πλευρά. Το γεγονός αυτό καθώς και μια ακόμη επίθεση που εκδηλώνεται από την Τουρκία στις 14 Αυγούστου, οδηγεί την Ελλάδα στην απόφαση ν' αποχωρήσει από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Ο κίνδυνος για να οδηγηθεί η χώρα σε μία πιθανή σύρραξη, ακόμη και σε εμφύλιο σπαραγμό, ήταν ορατός, δεδομένου ότι οι μηχανισμοί της δικτατορίας παρέμειναν ακόμη σχεδόν άθικτοι.

Το καθεστώς των συνταγματαρχών είχε δημιουργήσει ένα νομικό πλαίσιο που εξυπηρετούσε τη λειτουργία των δικών του δομών για τη διακυβέρνηση της χώρας. Η οργάνωση του κρατικού μηχανισμού και η διάρθρωσή του, διατηρούσαν αυταρχικές δομές λειτουργίας.² Το πλαίσιο αυτό έπρεπε να καταργηθεί και ο Ελληνικός λαός ν' αποκτήσει ένα νέο δημοκρατικό καταστατικό χάρτη. Έτσι, τίθεται αρχικά σε προσωρινή εφαρμογή το Σύνταγμα του 1952, το οποίο ίσχυσε μέχρι την 11 Ιουνίου 1975, οπότε ψηφίζεται από το κοινοβούλιο ο νέος καταστατικός χάρτης της

1. Βλ. WOODHOUSE, K.(1982), Κ. Καραμανλής. Ο Ανορθωτής της Ελληνικής Δημοκρατίας και ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Α (1966), Νέα Ελληνική Ιστορία (1204-1985), σελ 460.

2. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Δ. (1985). Στρατός και Πολιτική Εξουσία, σελ. 345.

χώρας. Όμως, οι μνήμες της δικτατορίας δεν είναι εύκολο να σβήσουν από τη μια στιγμή στην άλλη. Απόδειξη αυτού αποτελεί το γεγονός ότι ο εορτασμός του Πολυτεχνείου, κάθε χρόνο, συνοδεύεται με διαδηλώσεις και πορείες που συχνά καταλήγουν σε βίαιες συγκρούσεις με την Αστυνομία. Στις 14 Δεκεμβρίου 1976 δολοφονείται ένας ανώτερος Αξιωματικός της Αστυνομίας, ο οποίος είχε κατηγορηθεί για βασανισμούς κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Το Δεκέμβριο 1978 εξερράγησαν στην Αθήνα πάνω από τριάντα εκρηκτικοί μηχανισμοί, δράστες των οποίων ήταν άτομα προσκείμενα στο καθεστώς της δικτατορίας.

Την περίοδο αυτή, η χώρα κινείται, σε πολιτικό τουλάχιστον επίπεδο, προς μία κατεύθυνση δυτικού προσανατολισμού. Κατά μία άποψη, η κατεύθυνση αυτή δικαιολογείται λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας. Η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ εχθρικών χωρών και η δημιουργία αμυντικών, πολιτικών και οικονομικών δεσμών με τη Δύση, επιβάλλεται για λόγους εθνικής αναγκαιότητας. Κατά μία άλλη άποψη, η κατεύθυνση αυτή ήταν λανθασμένη, καθόσον οι νωπές μνήμες της δικτατορίας και η Τουρκική εισβολή στην Κύπρο αποτελούσαν λόγους που ενδυνάμωναν την αντιδυτική άποψη, η οποία μάλιστα συνοδεύονταν, την εποχή αυτή, από ένα ιδιαίτερα οξύ αντιαμερικανικό ρεύμα. Γεγονός όμως είναι ότι αυτή τη χρονική περίοδο η Ελλάδα αναζητά εναγωνίως ερείσματα στη Δύση, τα οποία θα της εξασφάλιζαν την πολιτική και οικονομική της ανάπτυξη, αλλά και την εξωτερική της ασφάλεια. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα υποβάλλει στις 12 Ιουνίου 1975 αίτηση ένταξης στην Ε.Ο.Κ, η οποία εγκρίνεται στις 9 Φεβρουαρίου 1976. Στις 28 Μαΐου 1979 υπογράφεται στην Αθήνα η Συνθήκη ένταξης της χώρας στην Ε.Ο.Κ. Η Ελλάδα, μετά από ένα μακρύ χρονικό διάστημα πολιτικής και κοινωνικής απομόνωσης, κάνει το πρώτο της βήμα για να εξέλθει από το τέλμα της υπανάπτυξης. Με την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα προσβλέπει πρωταρχικά στην κατοχύρωση της ασφάλειας και της ανεξαρτησίας της, ενώ συγχρόνως αποκτά τα πολυπόθητα ερείσματα για την οικονομική της ανάπτυξη μέσα σε μία αγορά 260 εκατ. ανθρώπων.

Το κοινωνικό πολιτικό σύστημα αναδιαρθρώνεται μέσα από το προβλεπόμενο συνταγματικό πλαίσιο. Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας επιχειρείται σταδιακά ένας πολιτικός και κοινωνικός εξορθολογισμός των σχέσεων κράτους - κοινωνίας. Τα πολιτικά κόμματα

λειτουργούν ως κέντρα ελέγχου της εξουσίας, ενώ παράλληλα αποτελούν τους αγωγούς επικοινωνίας και πρόσβασης των μελών της κοινωνίας. Το κοινοβούλιο αναλαμβάνει κυρίαρχο ρόλο στην εδραίωση μιας πολυκομματικής δημοκρατίας και κατ' αυτό τον τρόπο μέσα από ολοένα και περισσότερο θεσμοθετημένες διαδικασίες παράγεται ένα καινούργιο κοινωνικό και πολιτικό σύστημα. Ένα σύστημα το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονη κομματικοποίηση όλων σχεδόν των χώρων της κοινωνικοοικονομικής ζωής του τόπου. Αποτέλεσμα αυτής της κομματικοποίησης είναι η καλλιέργεια και η αναπαραγωγή σχέσεων με κύριο χαρακτηριστικό την απόκτηση ωφελημάτων. Οι πελατειακές σχέσεις μεταξύ των κομματικών σχηματισμών, ως νομιμοποιημένοι πλέον φορείς εξουσίας, και των μελών της κοινωνίας που στη συντριπτική τους πλειοψηφία αναπτύσσουν ιδιαίτερη πολιτική κινητικότητα, στιγματίζουν την εξελικτική πορεία των δομών της νεοσύστατης δημοκρατίας και αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα στην αποτελεσματική λειτουργία της κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης.³

Η κοινωνική μεταβολή με προεξάρχον το στοιχείο της μεταβατικότητας, αποτελεί το κυριότερο χαρακτηριστικό γνώρισμα της μεταπολιτευτικής περιόδου. Η μεταβατικότητα της Ελληνικής κοινωνίας προσδιορίζεται από τη σχέση της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού. Οι δομές της Ελληνικής κοινωνίας διακρίνονται, για το σαφώς παραδοσιακό τους χαρακτήρα, παράλληλα όμως εκδηλώνονται στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές με χαρακτήρα εκσυγχρονιστικό.⁴ Το κοινωνικό σύνολο της μεταπολιτευτικής περιόδου αντιπροσωπεύει μία κοινωνία κλειστού τύπου η οποία όμως σταδιακά περνά στον τύπο της ανοικτής κοινωνίας που εκφράζει ένα εκσυγχρονιστικό πρότυπο με Ευρωπαϊκό προσανατολισμό.⁵ Το Σύνταγμα του 1975, προϊόν συσχετισμού των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων της περιόδου αυτής, καθιερώνει σημαντικές διατάξεις κοινωνικού περιεχομένου.

Η συνταγματική κατοχύρωση των κοινωνικών και ατομικών ελευθεριών δείχνουν την τάση της πολιτείας να προβάλλει τις αρχές του κοινωνικού

3. ΓΕΩΡΓΑΡΑΚΗΣ, Ν. «Κόμματα και κομματική δημοκρατία. Προϋποθέσεις ενσωμάτωσης και νομιμοποίησης στη μεταδικτατορική Ελλάδα» στο ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ, Ν. (επιμ.) (1994) « Η Ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα, σελ. 253-286».

4. ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΡΟΣ Ν. «Greek political culture in transition» στο CLOGG,R (επιμ), (1983), Greece in the 1980s.

5. ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ, Η. «Η Ελληνική αμυντική κοινωνία μπροστά στην πρόκληση του 2000», στο ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ / ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ/ ΚΑΖΑΚΟΣ / ΠΑΠΑΡΙΖΟΣ κ.α. (επιμ), (1988), Η Ελλάδα προς το 2000.

κράτους και του κράτους δικαίου.⁶ Με άλλα λόγια, παρατηρείται η εκδήλωση ενός παρεμβατικού ρόλου της πολιτείας για την ανασυγκρότηση των κοινωνικών σχέσεων. Οι προσπάθειες για την εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων έχουν ως αποτέλεσμα την πρόκληση κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι διάφορες μορφές κινητοποιήσεων καθόλη τη διάρκεια της μεταδικτατορικής περιόδου φέρουν έντονα ιδεολογική ταυτότητα. Παράλληλα, όμως, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην επιτάχυνση των διαδικασιών ολοκλήρωσης της κοινωνικής μεταβολής.

Οι εν λόγω κινητοποιήσεις διακρίνονται από ένα ιδιαίτερα οξύ και δυναμικό χαρακτήρα που οφείλεται κυρίως στην αναζωπύρωση του συνδικαλιστικού κινήματος. Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας σηματοδοτείται μια νέα εποχή για το εργατικό κίνημα, που εξαπλώνεται σ' ολόκληρη τη χώρα. Στο διάστημα μεταξύ 1974 -1981 σημειώνεται μία κλιμάκωση των απεργιακών κινητοποιήσεων⁷ οι οποίες συχνά καταλήγουν σε συγκρούσεις μεταξύ απεργών και αστυνομίας.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος της κοινωνικοοικονομικής ζωής του τόπου την περίοδο αυτή είναι η στροφή του αγροτικού πληθυσμού προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.⁸ Η έλλειψη πλήρους απασχόλησης, το χαμηλό εισόδημα, η έλλειψη ευκαιριών κοινωνικής ανόδου, η ανυπαρξία κατάλληλης εκπαιδευτικής υποδομής και γενικά η αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής, αποτελούν τους σημαντικότερους λόγους για την μετακίνηση ενός μεγάλου τμήματος του αγροτικού πληθυσμού προς τις μεγαλουπόλεις και κυρίως στην Πρωτεύουσα. Το φαινόμενο της αστικοποίησης δημιουργεί νέες συνθήκες διαβίωσης ενώ παράλληλα αποτελεί και έναν από τους λόγους αύξησης της εγκληματικότητας. Οι δείκτες της εγκληματικότητας, ενώ κατά την περίοδο της δικτατορίας παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα κυρίως λόγω της μεγάλης σε έκταση χρήσης βίας και ασφυκτικής αστυνόμευσης όλων των περιοχών από τους μηχανισμούς του στρατιωτικού καθεστώτος, την περίοδο της μεταπολίτευσης αρχίζουν σταδιακά να αυξάνουν.⁹

6. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. «Η αρχή του κοινωνικού κράτους στη μεταπολιτευτική Ελλάδα (1974-1991)», στο ΙΔΡΥΜΑ ΣΑΚΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ (επιμ), (1993), Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα, σελ 131-140.

7. ΚΑΤΣΑΜΠΑΝΗΣ, Σ. «Τα Ελληνικά συνδικάτα στη μεταπολεμική περίοδο», στο ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. (επιμ) (1992), Οικονομία και Πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα, σελ. 169-190.

8. Βλ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Θ. (1993), Νεοελληνική κοινωνία και κριτικές προσεγγίσεις.

9. Για την εγκληματικότητα στην Ελλάδα κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης βλ. GALLANT, Th. «Collective Action and Atomistic Actors: Labor unions, strikes and crime in Greece in the postwar

Τέλος ένα ακόμη χαρακτηριστικό γνώρισμα της μεταπολιτευτικής περιόδου είναι ο συγκρουσιακός χαρακτήρας, που διέπει την Ελληνική κοινωνία. Η σύγκρουση αυτή έχει δύο πλευρές.¹⁰ Η πρώτη αφορά την πολιτική κατάσταση του τόπου όπου πρωτανεύει το στοιχείο της μετεμφυλιακής διαμάχης με αποτέλεσμα την ιδεολογική και συναισθηματική φόρτιση σχεδόν όλων των κοινωνικοπολιτικών εκδηλώσεων. Το δεύτερο επίπεδο αφορά την Ελληνική κοινωνία στο σύνολό της η οποία αφενός μεν δέχεται τις επιδράσεις των πολιτικών συγκρούσεων, αφετέρου αντιμετωπίζει ένα αριθμό σοβαρών προβλημάτων, όπως το ζήτημα της παιδείας, της γλώσσας, της εθνικής αντίστασης και του εκσυγχρονισμού της γενικότερα. Η σύγκρουση αποτελεί στοιχείο της κοινωνικής μεταβολής. Η κοινωνική μεταβολή στο σύνολό της συμπεριλαμβάνει όλες τις αλλαγές που σημειώνονται στους θεσμούς και στο σύνολο των κοινωνικών σχέσεων.¹¹

Η Ελληνική Αστυνομία ως ένας από τους κυριότερους θεσμούς υφίσταται τις επιδράσεις των χαρακτηριστικών της κοινωνικής μεταβολής. Η μεταβατικότητα της Ελληνικής κοινωνίας, η αυξανόμενη αστικοποίηση, οι ιδεολογικές και κοινωνικές συγκρούσεις, η έντονη κομματικοποίηση και οι πελατειακές σχέσεις, χαρακτηριστικά γνωρίσματα που διέπουν το κοινωνικό σύνολο την περίοδο της μεταπολίτευσης, επιδρούν καταλυτικά στο ρόλο και την αποστολή των Σωμάτων Ασφαλείας. Ο θεσμός της Αστυνομίας καλείται να επαναπροσδιορίσει το ρόλο του μέσα στα πλαίσια που ορίζονται από τον νέο καταστατικό χάρτη της χώρας, με πλήρη σεβασμό των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα, το ζήτημα της κοινωνικής θέσης του αστυνομικού, η εικόνα του αστυνομικού επαγγέλματος, οι συνθήκες εργασίας, οι περιορισμοί των δικαιωμάτων των αστυνομικών, ο συνδικαλισμός στο αστυνομικό προσωπικό και άλλα συναφή ζητήματα, προβάλλουν επιτακτικά προς επίλυση κάτω από το υφιστάμενο νομικό και συνταγματικό πλαίσιο κανόνων. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας δημιουργεί νέες προϋποθέσεις που επιβάλλουν την επανεξέταση του αστυνομικού έργου. Στο πλαίσιο αυτό, οι σχέσεις Αστυνομίας - κοινού

era», στο CONSTAS, D / STAVROU Th. (1955), Greece prepares for the twenty - first century, σελ. 165-190.

10. Βλ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΗΣ, Κ. (1986), Η πολιτική και κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην Ελλάδα. Επίσης, βλ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Δ. (1985), Στρατός και Πολιτική Εξουσία, ο.π. σημ.2.

11. ΒΟΤΤΟΜΟΡΕ, Τ. (1993), (μετάφραση Τσαούση Δ), Κοινωνιολογία, σελ. 321 κ. επ.

πρέπει να τεθούν σε νέες βάσεις με απώτερο σκοπό την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του κοινού στην Αστυνομία. Τα Σώματα Ασφαλείας οφείλουν να επανεξετάσουν όχι μόνο την αποτελεσματικότητα του αστυνομικού έργου για τη διατήρηση της έννομης τάξης, την προστασία της ζωής και της περιουσίας του πολίτη, αλλά και να αναθεωρήσουν τις εσωτερικές διαδικασίες λειτουργίας της διοίκησής τους. Εν κατακλείδι, η Αστυνομία καλείται μέσα από διαφανείς και δημοκρατικές διαδικασίες να επιτελέσει ένα έργο με διττή αποστολή, να συμβάλει αποτελεσματικά στην προστασία και διατήρηση της δημόσιας τάξης συνεισφέροντας έτσι στην ομαλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος αφενός και αφετέρου να εφαρμόσει αντικειμενικές και δημοκρατικές διαδικασίες στους εσωτερικούς μηχανισμούς λειτουργίας του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η Κοινωνική Τάξη και Θέση του Αστυνομικού

1. Έννοια της κοινωνικής τάξης και θέσης.

Συστήματα κοινωνικής οργάνωσης αναπαράγονται και μετασχηματίζονται σε κάθε κοινωνία ανάλογα με τη δομή των κοινωνικών ομάδων και τάξεων, γεγονός που αποτέλεσε και την αφετηρία για τη διατύπωση διαφόρων κοινωνιολογικών θεωριών. Η ανάπτυξή τους εστιάσθηκε κυρίως στην εξέταση των τύπων της κοινωνικής οργάνωσης και στην κατανομή των κοινωνικών θέσεων και ρόλων στα μέλη του κοινωνικού συνόλου.¹ Η κοινωνική τάξη είναι ένας από τους βασικούς τύπους κοινωνικής οργάνωσης και συγκαταλέγεται μεταξύ των βασικών δομών των σύγχρονων αστικών δημοκρατιών. Εμφανίζεται μετά τη Γαλλική επανάσταση και στη συνέχεια αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των βιομηχανικών κοινωνιών. Η Μαρξιστική θεώρηση για τις κοινωνικές τάξεις έχει τις ρίζες της στη φεουδαρχική πραγματικότητα της Ευρώπης του περασμένου αιώνα και εξακολούθησε να διατηρεί την εγκυρότητά της κατά την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης αλλά και μετέπειτα. Η σύγχρονη αστική κοινωνία που πρόβαλε από την καταστροφή της φεουδαρχικής κοινωνίας, δεν κατέργησε τις ταξικές αντιθέσεις, έβαλε μονάχα στη θέση των παλαιών νέες τάξεις, νέους όρους καταπίεσης, νέες μορφές πάλης.² Αντιθέτως, η λειτουργική θεωρία της στρωμάτωσης, μια κατά βάση συντηρητική θεώρηση, που τείνει στο γενικό συμπέρασμα ότι οι κοινωνικές ανισότητες είναι δικαιολογημένες καθότι εξυπηρετούν θεμελιακούς κοινωνικούς σκοπούς, δέχθηκε πολλές επικρίσεις και η εγκυρότητά της αμφισβητήθηκε σε μεγάλο βαθμό.³

Οι σύγχρονες θεωρίες για την ταξική ανάλυση προέρχονται από το μαρξιστικό θεωρητικό πλαίσιο και εστιάζονται στην επανατοποθέτηση αυτής της σχέσης σε ένα νέο πλαίσιο σύμφωνα με τα πορίσματα της ιστορικής πραγματικότητας χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι αποτελούν και το αποκλειστικό ερμηνευτικό πλαίσιο αυτής της πραγματικότητας.⁴ Οι επίγονοι

1. ΤΣΑΟΥΣΗ, Δ. (1987). Η κοινωνία του ανθρώπου, σελ. 294 κ.επ.

2. Απόσπασμα από το Κομμουνιστικό Μανιφέστο όπως αναφέρεται στο ΓΚΥΡΒΙΤΣ, Ζ. (1986), μελέτες για τις κοινωνικές τάξεις. Από τον Μάρξ μέχρι σήμερα, σελ. 88.

3. ΒΟΤΤΟΜΟΡΕ, Τ.Β. (1993). Κοινωνιολογία, σελ. 243-247.

4. ΜΟΣΧΟΝΑΣ, Α. «Κοινωνική συνθετότητα και νεοελληνική κοινωνία : Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις», στο ΚΟΤΑΡΙΔΗΣ, Ν / ΠΑΤΡΩΝΗΣ, Β. κ.α. (1993), (επιμ.Θ. Σακελλαρόπουλος), σελ. 248-249.

λοιπόν της αστικής παράδοσης διαφοροποιούνται από το μαρξιστικό θεωρητικό πλαίσιο και εστιάζουν τις αναλύσεις τους όχι στις σχέσεις παραγωγής αλλά στις σχέσεις της διανομής ή, με άλλα λόγια, στο πλαίσιο της αγοράς.⁵ Ο βασικός υποστηρικτής αυτής της θεώρησης είναι ο Βέμπερ, ο οποίος προσδιορίζει την κοινωνική τάξη ως μια κατηγορία προσώπων που χαρακτηρίζεται από ένα κοινό συντελεστή βιοτικών δυνατοτήτων που διαμορφώνεται από τα οικονομικά τους συμφέροντα και προκύπτει από την κατοχή αγαθών ή τη δυνατότητα εξασφάλισης εισοδηματικών ευκαιριών στην αγορά εμπορευμάτων και εργασίας.⁶ Ο Βέμπερ ήταν επίσης ο πρώτος κοινωνιολόγος που διατύπωσε την έννοια της κοινωνικής θέσης στο έργο του «Οικονομία και Κοινωνία».⁷ Η κοινωνική θέση, σύμφωνα με τον ίδιο, προσδιορίζεται από το γόητρο που κατέχει μια κατηγορία προσώπων το οποίο, με τη σειρά του αντανακλά ένα τρόπο συμπεριφοράς ως προς τη χρήση αγαθών και υπηρεσιών, με άλλα λόγια, σύμφωνα με τις αρχές της κατανάλωσης αγαθών.⁸ Το γόητρο που απορρέει από το είδος της απασχόλησης αποτέλεσε επίσης το κεντρικό άξονα στη θεωρία της τάξης τηςσχόλης του Αμερικανού κοινωνιολόγου Veblen,⁹ σύμφωνα με τον οποίο οι ανώτερες τάξεις δεν απασχολούνταν σε έργα χειρονακτικά, αλλά σε επαγγέλματα που ασκούν εξουσία και εκμετάλλευση και επιτρέπουν έτσι την απόκτηση πλούτου.

Τα κριτήρια λοιπόν του επαγγέλματος, του εισοδήματος και της οικονομικής δυνατότητας που απορρέουν από τη Βεμπεριανή παράδοση για τον προσδιορισμό της κοινωνικής τάξης και θέσης, διαδέχονται και στις αναπτύξεις Ελλήνων θεωρητικών. Ο Μουζέλης,¹⁰ για παράδειγμα, έχει αναφερθεί σε τέτοιες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, όπως επίσης και ο Τσουκαλάς¹¹ αναφορικά με τη συμβολή του ατομικού εισοδήματος στο

5. Στον ίδιο, ο.π. σελ. 250.

6. GERTH, H. H. / MILLS W. C. (eds), (1976), From Max Weber: Essays in Sociology, σελ. 180 κ.επ.

7. ΤΣΑΟΥΣΗ, Δ. (1987), ο.π. σημ. 1, σελ. 333-341.

8. ΤΣΑΟΥΣΗ, Δ. (1991). Η κοινωνία μας, σελ. 164.

9. ΣΕΒΛΕΝ, Τ. (1934), The theory of leisure class όπως αναφέρονται στο ΤΣΑΟΥΣΗ, Δ. (1991), ο.π. σελ 165.

10. ΜΟΥΖΕΛΗΣ, Ν. (1992). Μεταμαρξιστικές προοπτικές: για μια νέα πολιτική οικονομία και κοινωνιολογία.

11. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ, Κ. (1986). Κράτος, κοινωνία, εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα.

επίπεδο διαβίωσης, αλλά και η Κασιμάτη,¹² σύμφωνα με την οποία ο παράγοντας που προσδιορίζει κοινωνικά το άτομο, σχετίζεται με το επάγγελμά του και την οικονομική του δραστηριότητα. Η θεωρητική αυτή κατεύθυνση εξυπηρετεί τους σκοπούς της δικής μας μελέτης και ως εκ τούτου θα διατηρήσουμε αυτό το πλαίσιο μεθοδολογικής ανάπτυξης στην προσπάθειά μας να προσδιορίσουμε την κοινωνική τάξη και θέση του αστυνομικού (επάγγελμα – καταγωγή – οικονομική θέση).

Συναφής όμως με τον προσδιορισμό της κοινωνικής θέσης είναι και ο κοινωνικός της ρόλος, ένα στοιχείο που, κατά τη γνώμη μας, αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης για τη συναγωγή γενικότερων συμπερασμάτων. Όπως αναφέρει ο Φίλιας¹³ η κοινωνική θέση καθορίζεται από την πολυδιάστατη τοποθέτηση του ατόμου μέσα στο συνολικό πλέγμα, ενώ με την κοινωνική θέση γοήτρου ειδικότερα, εννοούμε την υψηλή εκτίμηση που συνεπάγεται η κατοχή μιας ορισμένης κοινωνικής θέσης και ο ρόλος ή οι ρόλοι που είναι συνυφασμένοι μαζί της. Σύμφωνα με τον ίδιο ο ρόλος αποτελείται από ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και εκφράζεται με τη συμμόρφωση του ατόμου που στη συμπεριφορά εκείνη που θεωρείται κοινωνικά ότι προσιδιάζει στο ρόλο του, μια συμπεριφορά δηλαδή κοινωνικά αναμενόμενη.¹⁴

Σε αυτό το πλαίσιο συλλογιστικής, ο προσδιορισμός του ρόλου του αστυνομικού έχει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο από την πλευρά της κοινωνικής του θέσης αλλά και από πλευράς εκτέλεσης των καθηκόντων του, δεδομένου ότι το επάγγελμά του συνεπάγεται άσκηση δημόσιας εξουσίας. Όπως επισημαίνει ο Τσαούσης¹⁵ όταν αναφερόμαστε σε κατόχους θέσεων όπου η αναμενόμενη συμπεριφορά συνεπάγεται άσκηση δημόσιας εξουσίας, τότε μιλάμε για αρμοδιότητα, η οποία κατά κανόνα είναι ένας τυπικός ρόλος. Η πραγμάτωση ενός τέτοιου ρόλου συχνά εκφράζεται με τον όρο «άσκηση καθηκόντων», που σημαίνει ότι τα «καθήκοντα» είναι ένας όρος αντίστοιχος προς τον όρο «ρόλος».

12. ΚΑΣΙΜΑΤΗ, Κ. (επιμ), (1991). Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Η επιλογή του επαγγέλματος.

13. ΦΙΛΙΑΣ, Β. (1980). Όψεις της διατήρησης και της μεταβολής του κοινωνικού συστήματος, τομ. Α', σελ. 92.

14. Στον ίδιο, ο.π., σελ.93.

15. ΤΣΑΟΥΣΗΣ, Δ. (1987), ο.π. σημ. 1, σελ. 141.

2. Παράγοντες προσδιορισμού της κοινωνικής τάξης και θέσης του Έλληνα Αστυνομικού.

Τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την εικόνα του αστυνομικού σε μία κοινωνία όπως η Ελληνική, καθώς και οι διάφοροι ιστορικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες που έχουν συμβάλει στη διαμόρφωσή του, δεν έχουν αποτελέσει μέχρι σήμερα αντικείμενο εμπειριστατωμένης έρευνας. Η απουσία εμπειρικών ερευνών προς αυτή την κατεύθυνση, αποτελεί οπωσδήποτε παράγοντα δυσχέρειας στην προσπάθεια μιας συνολικής και προπαντός κοινωνιολογικής μελέτης του αντικειμένου. Στο πλαίσιο αυτό, θεωρούμε ότι η παράθεση, συσχέτιση και μελέτη ορισμένων στατιστικών στοιχείων που αφορούν το μορφωτικό επίπεδο του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, την κατά γεωγραφική περιφέρεια καταγωγή των Αστυνομικών που υπηρετούν στο Σώμα, καθώς και την οικονομική τους κατάσταση όπως αυτή διαμορφώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, θα συμβάλει, τουλάχιστον κατά ένα μέρος, στον προσδιορισμό της κοινωνικής τάξης και θέσης του αστυνομικού. Πολύ δε περισσότερο, τα στοιχεία αυτά θα συμβάλουν στον εντοπισμό και στην εξέταση σημαντικών παραμέτρων που σχετίζονται με καίρια ζητήματα, όπως οι σχέσεις Αστυνομίας - κοινού, η αποτελεσματικότητα των αστυνομικών υπηρεσιών, καθώς και η εικόνα του αστυνομικού επαγγέλματος γενικότερα.

2.1 Η κοινωνική προέλευση και η καταγωγή του αστυνομικού.

Πριν προχωρήσουμε σε μια συγκριτική παράθεση στοιχείων αναφορικά με την καταγωγή του αστυνομικού, αξίζει να αναφερθούμε συνοπτικά στα ενδιαφέροντα πορίσματα μιας έρευνας που έγινε από ομάδα κοινωνικών επιστημόνων του Παντείου Πανεπιστημίου.¹⁶ Η εν λόγω έρευνα έγινε για λογαριασμό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, τον Απρίλιο του 1994, με κεντρικό άξονα τη βελτίωση των σχέσεων αστυνομικού - πολίτη.

16. ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ, Φ. (ΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Ν. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ, ΜΑΝΤΟΓΛΟΥ Α.), (1994). Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο. Πάντειο Παν/μιο, 1994. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόκειται ουσιαστικά για την πρώτη εμπειρική έρευνα από κοινωνικούς επιστήμονες που φέρνει στο φως στοιχεία, που αφορούν την εικόνα που οι ίδιοι αστυνομικοί έχουν για τον εαυτό τους αλλά και για το κοινό, πολύ δε περισσότερο για το αστυνομικό επάγγελμα, την υπηρεσία τους, την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας, καθώς και τις προτάσεις τους για τη συνολική βελτίωση του θεσμού της Αστυνομίας.

Σε ότι αφορά την κοινωνική προέλευση των αστυνομικών το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος των ερωτηθέντων αστυνομικών πιστεύει ότι ανήκει στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό κατατάσσει τους εαυτούς τους στα κατώτερα στρώματα.¹⁷

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

Η εικόνα της κοινωνικής προέλευσης των αστυνομικών (0=χωρίς απάντηση, 1= κατώτερα, 2= μεσαία, 3= ανώτερα).

Ποσοστό ατόμων			
0	1	2	3
3,24	5,40	60,48	30,45

ΠΗΓΗ: ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ, Φ, κ.α. (1994), Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγληματικό φαινόμενο. Έρευνα του Παντείου Παν/μίου, σελ. 99.

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι στα πορίσματα της έρευνας δεν γίνεται κανένας περαιτέρω σχολιασμός σχετικά με δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των αστυνομικών. Επίσης, τα στοιχεία αυτά παρατίθενται σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ίδιων των αστυνομικών και όχι με βάση κάποια συγκεκριμένα δεδομένα. Ένα άλλο ερώτημα που προκύπτει είναι ότι οι χαρακτηρισμοί «κατώτερα – μεσαία – ανώτερα» στρώματα δεν προσδιορίζονται εννοιολογικά και δεν τίθενται κάποια κριτήρια αξιολόγησης. Ούτε επίσης έχουμε συγκεκριμένα στοιχεία για την απασχόληση των γονέων. Θα ήταν, λοιπόν, χρήσιμο κατά τη γνώμη μας η παράθεση συγκεκριμένων στοιχείων αναφορικά με την καταγωγή αλλά και το μορφωτικό επίπεδο των Ελλήνων αστυνομικών, σε μια προσπάθεια προσδιορισμού της κοινωνικής τάξης και θέσης του αστυνομικού. Οι πίνακες 2 και 3 που ακολουθούν εμφανίζουν την καταγωγή του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας κατά γεωγραφικό διαμέρισμα αλλά και κατά νομό:

17. Η έρευνα έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίου σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 465 αστυνομικών από διάφορες υπηρεσίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ* ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ**.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	11.331
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4.670
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8.360
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	7.865
ΗΠΕΙΡΟΣ	4.141
ΘΡΑΚΗ	1.848
ΚΡΗΤΗ	3.299
ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ	767
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	551
(ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ) Ομογενείς	1.077
ΣΥΝΟΛΟ	43.909

ΠΗΓΗ: ΥΔΤ /Δ-ση Πληροφορικής

* Οκτώβριος 1996

**Οι αριθμοί περιλαμβάνουν όλους τους βαθμούς της Ελληνικής Αστυνομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ* ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ**

ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	2383	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	448
ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	378	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	90
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	528	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	593
ΑΡΤΑΣ	1.683	ΛΑΡΙΣΗΣ	1.189
ΑΤΤΙΚΗΣ	4.525	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	684
ΑΧΑΪΑΣ	2.134	ΛΕΣΒΟΥ	420
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	316	ΛΕΥΚΑΔΟΣ	105
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	431	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	434
ΔΡΑΜΑΣ	729	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	1.972
ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ	67	ΞΑΝΘΗΣ	328
ΕΒΡΟΥ	1.008	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	873
ΕΥΒΟΙΑΣ	528	ΠΕΛΛΑΣ	671
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	464	ΠΙΕΡΙΑΣ	505
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	51	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	1.045
ΗΛΕΙΑΣ	1.812	ΡΕΘΥΜΝΟΥ	595
ΗΜΑΘΙΑΣ	469	ΡΟΔΟΠΗΣ	512
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1.232	ΣΑΜΟΥ	93
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	1.791	ΣΕΡΡΩΝ	1.495
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	359	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	1.321
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1.054	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	1.794
ΚΑΒΑΛΑΣ	547	ΦΛΩΡΙΝΑΣ	332
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1.726	ΦΩΚΙΔΑΣ	448
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	106	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	317
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	324	ΧΑΝΙΩΝ	788
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	71	ΧΙΟΥ	97
ΚΙΛΚΙΣ	542	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (Ομογενείς)	1.077
ΚΟΖΑΝΗΣ	425	ΣΥΝΟΛΟ	43.909

ΠΗΓΗ: ΥΔΤ / Δ-υση Πληροφορικής

* Οκτώβριος 1996

** Οι αριθμοί περιλαμβάνουν όλους τους βαθμούς της Ελληνικής Αστυνομίας.

Σε μια πρώτη, λοιπόν, φάση μπορούμε να εξάγουμε κάποια γενικά συμπεράσματα, τα οποία θα μας δώσουν ένα βασικό πλαίσιο για να προσεγγίσουμε διεξοδικότερα την κοινωνική τάξη και θέση του αστυνομικού. Από τα στοιχεία των πινάκων 2 και 3 παρατηρούμε κατ' αρχή ότι το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας προέρχεται από το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας. Και οι πενήντα δύο νομοί της χώρας δείχνουν ένα αριθμό ατόμων που υπηρετούν στην Ελληνική Αστυνομία. Το μέγεθος των αριθμών θα πρέπει οπωσδήποτε να συσχετισθεί με τα πληθυσμιακά δεδομένα του κάθε νομού της χώρας. Εν πάσει όμως περιπτώσει, μια πρώτη διαπίστωση που μπορεί να γίνει είναι το γεγονός ότι τα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Πειραιάς, Θεσ/νίκη, Ηράκλειο, Λάρισα και Πάτρα) καλύπτουν μόνο το 27,01% της συνολικής δύναμης της Ελληνικής Αστυνομίας, ενώ οι νήσοι Αιγαίου και Ιονίου (Δωδ/νησα, Κυκλάδες, Λέσβος, Σάμος, Χίος, Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Κεφαλληνία και Λευκάδα), όπου κυριαρχούν τα τουριστικά επαγγέλματα, συμμετέχουν με το μικρότερο ποσοστό, δηλαδή 3,001% και η νήσος Κρήτη με ποσοστό 7,51%. Περιοχές στις οποίες κυριαρχούν αγροτικά, κτηνοτροφικά αλλά και εμπορικά επαγγέλματα, όπως οι γεωγραφικές περιφέρειες Θράκης, Ηπείρου, Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδος (μη συμπεριλαμβανομένων των νομών Αττικής και Πειραιά), εκπροσωπούν το μεγαλύτερο μέρος της αστυνομικής δύναμης, ήτοι ποσοστό 57,46%. Εάν σ' αυτό το ποσοστό προστεθεί και το ποσοστό που αντιπροσωπεύει τη γεωγραφική περιφέρεια Πελοποννήσου, δηλαδή το 17,91%, παρατηρούμε τότε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αστυνομικών, (75,37%) κατάγονται από την επαρχία και κυρίως από περιφέρειες όπου τον πρώτο λόγο έχουν οι αγροτικές ενασχολήσεις και τα εμπορικά επαγγέλματα στο σύνολο του πληθυσμού.¹⁸

18. Σαφώς θα ήταν προτιμότερο και συνάμα θα διευκόλυνε πολύ περισσότερο τον προσδιορισμό της κοινωνικής προέλευσης του αστυνομικού, εάν υπήρχαν στοιχεία σχετικά με τις επαγγελματικές ενασχολήσεις των γονέων καθώς και το ύψος των οικογενειακών εισοδημάτων. Τούτο δεν κατέστη εφικτό λόγω έλλειψης τέτοιων στοιχείων.

2.2 Το μορφωτικό επίπεδο του αστυνομικού

Το μορφωτικό επίπεδο του αστυνομικού αποτελεί έναν επίσης σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει τουλάχιστον κατά ένα βαθμό στον καθορισμό της κοινωνικής θέσης. Ακόμη, η παιδεία του υποψήφιου αστυνομικού αλλά και των εν ενεργεία αστυνομικών, σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο εκπλήρωσης της αποστολής τους και ειδικότερα της εκτέλεσης των καθηκόντων τους. Κατά συνέπεια, ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης συμβάλλει τα μέγιστα στη διαμόρφωση της συνολικής εικόνας του αστυνομικού και κατ' επέκταση αντανακλά την εκτίμηση του κοινού στο Σώμα γενικότερα. Στο δεύτερο μέρος της διατριβής θα εξετάσουμε διεξοδικά τα κριτήρια επιλογής των υποψηφίων προς κατάταξη στο Σώμα, καθώς και την εκπαίδευσή τους στις σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας. Εδώ θα παραθέσουμε ακριβή στατιστικά στοιχεία της δικής μας έρευνας αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο των εν ενεργεία αστυνομικών. Ο πίνακας που ακολουθεί δείχνει, σε πρώτη φάση, το επίπεδο γραμματικών γνώσεων των αστυνομικών που κατατάχθηκαν στα Αστυνομικά Σώματα από το 1975 μέχρι το 1996 ξεχωριστά για κάθε έτος.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ* 1975 - 1996

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ		13	5	9	14	28	16	9	2														
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	648	934	416	349	377	595	670	192	275	16	26	3						1					
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ Α' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	157	177	77	60	79	89	107	57	41	3	9												
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ Β' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	122	125	65	47	50	42	67	51	26	7	8												
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	188	237	112	91	164	126	191	152	247	185	103	2		2							1		
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ Α' ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	95	102	26	28	45	51	55	32	53	46	21	1											
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ Β' ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	49	74	17	13	40	27	31	20	29	17	11					1							
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΛΥΚΕΙΟΥ	369	621	584	652	611	692	780	898	1.132	910	1.566	3	2.118	1.797	902	1.246	2.872	207	1.350	293	3.219	2.614	
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΜΕΣΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	1	1		1		2					3						1		1				
ΦΟΙΤΗΤΕΣ	2	1		4		5	6		1	2	30			14	1								
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ	5	2	3	3	4	5	10	18	3	4	25			12	6		3	30	6	9	3	9	
ΣΥΝΟΛΟ	1.636	2.287	1.305	1.257	1.384	1.662	1.933	1.429	1.809	1.190	1.802	9	2.144	1.806	902	1.250	2.906	214	1.360	297	3.228	2.614	

ΠΗΓΗ Υ.Δ.Τ./Δ-ση Πληροφορικής

* Μέχρι και το 1984 τα παρατιθέμενα στοιχεία αφορούν συγκεντρωτικά τις αστυνομικές σχολές των δύο Σωμάτων (Ελληνική Χωροφυλακή και Αστυνομία Πόλεων). Μετά το 1984, τα στοιχεία αφορούν τις σχολές της Ελληνικής Αστυνομίας.

Για την καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων του πίνακα 4, πρέπει να επισημάνουμε ορισμένα σημεία του νομοθετικού πλαισίου που ίσχυε για την κατάταξη των υποψηφίων τόσο στην Ελληνική Χωροφυλακή όσο και στην Αστυνομία Πόλεων. Συγκεκριμένα, στη Χωροφυλακή μπορούσαν να καταταγούν ιδιώτες με γνώσεις δημοτικού σχολείου.¹⁹ Το ίδιο ίσχυε και για την Αστυνομία Πόλεων.²⁰ Το 1983 αλλάζει το μέχρι τότε ισχύον νομικό πλαίσιο και για πρώτη φορά καθιερώνεται σχετική νομική ρύθμιση²¹ σύμφωνα με την οποία δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις για τις Σχολές Χωροφυλάκων και Αστυφυλάκων είχαν οι κάτοχοι τουλάχιστον απολυτηρίου 3ταξίου γυμνασίου ή άλλης ισότιμης δημόσιας ή αναγνωρισμένης σχολής ή μέσης τεχνικής σχολής. Ακόμη, με την ίδια ρύθμιση, προβλέπονταν όπως για τη Σχολή Ενωμοταρχών (Υπαξιωματικών) της Χωροφυλακής, η οποία δέχονταν υποψηφίους και εξ ιδιωτών, οι υποψήφιοι ιδιώτες θα έπρεπε να ήταν τουλάχιστον απόφοιτοι λυκείου ή άλλης ισότιμης ή αναγνωρισμένης σχολής. Για τους ήδη όμως υπηρετούντας στο Σώμα (χωροφύλακες και υπενωμοτάρχες) μπορούσαν να συμμετάσχουν στις εξετάσεις της Σχολής υπαξιωματικών με απολυτήριο 3ταξίου γυμνασίου. Αργότερα, το 1984, γίνεται η ενοποίηση των δύο Σωμάτων και ο σχετικός νόμος²² καθορίζει όπως οι υποψήφιοι για τη Σχολή Αστυφυλάκων της Ελληνικής Αστυνομίας πρέπει να είναι απόφοιτοι λυκείου ή εξαταξίου γυμνασίου ή άλλης αναγνωρισμένης ισότιμης σχολής. Τέλος, το 1994 καθιερώνεται πλέον η εισαγωγή στις σχολές αστυφυλάκων και αξιωματικών μέσω του γενικού συστήματος των πανελληνίων εξετάσεων.²³

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, μπορούμε να παρατηρήσουμε στον παρακάτω πίνακα 5 τις ποσοστιαίες μεταβολές του προσωπικού που κατατάσσονταν στα Σώματα της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων και μετέπειτα στην Ελληνική Αστυνομία, από πλευράς επιπέδου γραμματικών γνώσεων.

19. Άρθρο 4 του Ν.Δ. 974/1971 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρ. 9 του Ν.Δ.40/1973.

20. Άρθρο 34, παρ. 1, εδ. στ' του Κ.Ν. 2458/1953 «Οργανισμός του Σώματος Αστυνομίας Πόλεων».

21. Νόμος 1339 της 17/18 Μαρτίου 1983 (ΦΕΚ-35Α), βλ. άρθ. 7 παρ. 7. Επίσης, για τη Σχολή Αρχιφυλάκων της Αστυνομίας Πόλεων, οι υποψήφιοι έπρεπε να ήταν απόφοιτοι 3ταξίου γυμνασίου και προέρχονταν μόνο από τους ήδη υπηρετούντας ως αστυφύλακες στο Σώμα.

22. Άρθ. 27, παρ. 1 του Ν. 1481 της 1/8 Οκτωβρίου 1984 (ΦΕΚ-152Α).

23. Νόμος 2226/1994 (ΦΕΚ-Α122) «Εισαγωγή, εκπαίδευση και μετεκπαίδευση στις σχολές της αστυνομικής ακαδημίας ...».

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΤΑΧΘΕΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1975 ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1985 ΣΕ ΠΟΣΟΣΤΟ %.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ	Π Ο Σ Ο Σ Τ Ο %										
	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	0	0,56	0,38	0,71	1,01	1,68	0,82	0,62	0,11	0	0
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	39,60	40,83	31,87	27,76	27,23	35,80	34,66	13,43	23,10	1,34	1,44
ΤΑΞΕΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	17,05	13,20	10,88	8,51	9,32	7,88	9,001	7,55	5,63	0,84	5,71
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	11,49	10,36	8,58	7,23	11,84	7,58	9,88	10,63	13,65	15,54	1,77
ΤΑΞΕΩΝ ΛΥΚΕΙΟΥ	8,88	7,69	3,29	3,26	6,14	4,69	4,44	3,63	4,53	5,29	1,83
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΛΥΚΕΙΟΥ	22,55	27,15	44,75	51,86	44,14	41,63	40,35	62,84	62,57	76,47	86,90
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ	0,30	0,80	0,22	0,23	0,28	0,30	0,51	1,25	0,16	0,33	1,38

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι υπάρχει μία συνεχής ροή στις αστυνομικές σχολές υποψηφίων με γραμματικές γνώσεις δημοτικού από το 1975 μέχρι το 1983, οπότε καθιερώνεται το απολυτήριο 3ταξίου γυμνασίου, ως απαραίτητο προσόν για την εισαγωγή στις σχολές και των δύο Σωμάτων. Το ποσοστό των καταταχθέντων με γνώσεις δημοτικού παραμένει, σε σύγκριση με τα άλλα επίπεδα γραμματικών γνώσεων, καθόλο το χρονικό αυτό διάστημα (1975 -1983) ιδιαίτερα αυξημένο. Συγκεκριμένα, το ποσοστό με γραμματικές γνώσεις δημοτικού σχολείου που κατατάχθηκε στις αστυνομικές σχολές ανέρχεται την περίοδο αυτή, κατά μέσο όρο, σε 30,47%, ενώ, κατά την ίδια περίοδο, το 10,13% είχαν γραμματικές γνώσεις τριταξίου γυμνασίου και το 44,21% ήταν απόφοιτοι λυκείου. Έτσι, μέχρι το 1983 υπάρχει ένα χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κατατασσομένων στις αστυνομικές σχολές. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα συμπεράσματά μας θα ήταν περισσότερο χρήσιμα αν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία ως προς το επίπεδο των γραμματικών γνώσεων των υπολοίπων υποψηφίων που δεν επιλέγονταν τελικά προς κατάταξη. Η εικόνα, όμως, αλλάζει ριζικά στη συνέχεια καθόσον τα δύο επόμενα έτη 1984 και 1985 τα ποσοστά με γραμματικές γνώσεις δημοτικού ελαχιστοποιούνται και αργότερα εξαλείφονται, αφού όπως προαναφέραμε μετά την ενοποίηση των Σωμάτων η κατάταξη των υποψηφίων γίνεται με απολυτήριο λυκείου τουλάχιστον.

Ακόμη, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι όπως φαίνεται στον πίνακα 4 οι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών που κατετάγησαν στις αστυνομικές σχολές δεν υπερβαίνουν το ποσοστό του 1% κατά το χρονικό διάστημα 1975-1996. Το εξαιρετικό χαμηλό αυτό ποσοστό πτυχιούχων στο χώρο της αστυνομίας λαμβάνει ιδιαίτερη σημασία εάν ληφθούν υπόψη ότι για τις Σχολές Αξιωματικών των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, είχαν προβλεφθεί αρκετά ευνοϊκές διατάξεις²⁴ γι' αυτή την κατηγορία υποψηφίων. Για παράδειγμα, για τους ιδιώτες πτυχιούχους Νομικής και Παντείου η εκπαίδευση στις σχολές αξιωματικών και των δύο Σωμάτων, σε περίπτωση επιτυχίας στις προβλεπόμενες εξετάσεις, ορίζονταν σε δεκαπέντε μήνες, ενώ η κανονική φοίτηση στις σχολές διαρκούσε τρία έτη. Παρόμοια ευνοϊκή διάταξη²⁵ είχε προβλεφθεί και μετά την ενοποίηση των Σωμάτων, σύμφωνα με την οποία οι ιδιώτες πτυχιούχοι ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που περνούσαν επιτυχώς τις εξετάσεις της Σχολής Αξιωματικών, φοιτούσαν απ' ευθείας στο δεύτερο έτος της σχολής, η εκπαίδευση της οποίας ήταν διάρκειας επίσης τριών ετών. Έτσι, μια άλλη ερμηνεία, που πιθανώς θα μπορούσε να αποδοθεί στη μη προσέλευση πτυχιούχων στις τάξεις της Αστυνομίας, είναι το γεγονός ότι η εικόνα της Αστυνομίας και το επάγγελμα του αστυνομικού βρίσκεται χαμηλά στις προτιμήσεις των νέων, για διάφορους λόγους που θα εξετάσουμε στην αμέσως επόμενη ενότητα.

Ολοκληρώνοντας αυτή τη συγκριτική προσέγγιση αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο των υποψηφίων που εισήλθαν στις αστυνομικές σχολές και προκειμένου να υπάρξει μία συνολική εικόνα του επιπέδου εκπαίδευσης των εν ενεργεία υπηρετούντων υπαλλήλων της Ελληνικής Αστυνομίας, παραθέτουμε ακολούθως στον πίνακα 6 τη δύναμη του Σώματος κατά βαθμό και αμέσως μετά στον πίνακα 7 αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας μας για τις γραμματικές γνώσεις του προσωπικού επίσης κατά βαθμό. Απώτερος σκοπός της παράθεσης αυτών των δύο τελευταίων πινάκων, είναι να διαπιστώσουμε τη σταδιακή μεταβολή που έχει επέλθει στο μορφωτικό επίπεδο της Αστυνομίας από το 1975 και μετέπειτα καθώς και το σημερινό μορφωτικό επίπεδο του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας.

24. Άρθ. 7, παρ. 6 του Ν. 1339/1983 (ΦΕΚ-35 Α).

25. Άρθ. 51, παρ. 3 του Π.Δ. 496/1987 (ΦΕΚ-299 Α).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ* ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΒΑΘΜΟ

Αντιστράτηγοι	3
Υποστράτηγοι	9
Ταξίαρχοι	32
Αστυνομικοί Διευθυντές	161
Αστυνομικοί Υποδιευθυντές	302
Αστυνόμοι Α΄	858
Αστυνόμοι Β΄	592
Υπαστυνόμοι Α΄	1570
Υπαστυνόμοι Β΄	686
Ανθυπαστυνόμοι	4.591
Αρχιφύλακες	11.863
Αστυφύλακες	20.480
Δόκιμοι Υπαστυνόμοι	415
Δόκιμοι Αστυφύλακες	2.558
ΣΥΝΟΛΟ	44.120

ΠΗΓΗ: ΥΔΤ /Δ-νση Πληροφορικής

* Νοέμβριος 1996

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΒΑΘΜΟ*

ΒΑΘΜΟΣ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΑΠΟ-ΦΟΙΤΟΙ Α' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ Β' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΑΠΟ-ΦΟΙΤΟΙ Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΑΣΙΟΥ	ΑΠΟ-ΦΟΙΤΟΙ ΜΕΣΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΑΠΟ-ΦΟΙΤΟΙ Α' ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	ΑΠΟ-ΦΟΙΤΟΙ Β' ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	ΑΠΟ-ΦΟΙΤΟΙ ΛΥΚΕΙΟΥ	ΦΟΙΤΗΤΕΣ	ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ & ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ	ΜΕΤΑ-ΠΤΥΧΙΑΚΑ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΙ								3			
ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΙ								4	1	4	
ΤΑΞΙΑΡΧΟΙ								14		18	
ΑΣΤΥΝ. ΔΙΝΤΕΣ								79	8	74	
ΑΣΤ. ΥΠΟΔΙΝΤΕΣ								217	10	74	
ΑΣΤΥΝΟΜΟΙ Α'				1		2	3	736	15	101	1
ΑΣΤΥΝΟΜΟΙ Β'	2		1					509	7	73	
ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΙ Α'	25	5	7	11	1	7	6	1.408	22	78	
ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΙ Β'	4		2	7	2	2	3	624	9	33	
ΑΝΘΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΙ	114	57	64	244	6	112	70	3.863	29	32	
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΕΣ	5.051	747	675	996	1	371	182	3.795	13	32	
ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΕΣ	2.338	386	253	1.120	4	284	155	15.819	23	98	
ΔΟΚ. ΥΠΑΣΤΥΝΟΜ.								407	4	4	
ΔΟΚ. ΑΣΤ/ΚΕΣ								2.558			
ΣΥΝΟΛΟ	7.534	1.195	1.002	2.379	14	778	419	30.036	141	621	1
											44.120

ΠΗΓΗ : ΥΔΤ / Δ-υση Πληροφορικής

* Νοέμβριος 1996

Η κύρια διαπίστωση που μπορούμε να κάνουμε με βάση τα στοιχεία των πινάκων 6 και 7 είναι ότι το μορφωτικό επίπεδο της Ελληνικής Αστυνομίας μετά την ενοποίηση των Σωμάτων το 1984 έχει πράγματι σημειώσει αξιόλογη άνοδο και τούτο οφείλεται στη θέσπιση του απολυτηρίου λυκείου ως απαραίτητο προσόν για τις αστυνομικές σχολές.

Οι απόφοιτοι λυκείου, όπως φαίνεται στον πίνακα 7, ανέρχονται σε ποσοστό 68,07% της συνολικής δύναμης της Ελληνικής Αστυνομίας. Παράλληλα, παρατηρούμε ότι οι απόφοιτοι δημοτικού παραμένουν σε αρκετό υψηλό ποσοστό, ήτοι 17,07%, ενώ οι πτυχιούχοι ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αποτελούν μόλις το 1,40% της συνολικής δύναμης της Αστυνομίας. Τέλος, η διαπίστωσή μας ως προς τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, ενισχύεται και από το γεγονός ότι η Σχολή Αξιωματικών αποτελούσε από το 1973, με σχετικό νομοθετικό διάταγμα,²⁶ ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ισότιμο με τις άλλες πανεπιστημιακές σχολές. Μάλιστα, σύμφωνα με την ίδια νομική ρύθμιση, οι απόφοιτοι των Σχολών Αξιωματικών της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων αποκτούσαν δικαίωμα εγγραφής άνευ εξετάσεων στο πρώτο έτος της Νομικής Σχολής και της Παντείου Σχολής και στο δεύτερο έτος αυτών των σχολών κατόπιν εξετάσεων. Η ιδιότητα της Σχολής Αξιωματικών ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα διατηρείται και μετά την ενοποίηση των Σωμάτων, βάσει προεδρικού διατάγματος,²⁷ και βέβαια, όπως θα αναπτύξουμε παρακάτω, αναβαθμίζεται από πλευράς εκπαίδευσης και διδακτικού προσωπικού. Κατά συνέπεια, το σύνολο των αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας, δηλαδή από το βαθμό του αντιστρατήγου μέχρι και του βαθμού του υπαστυνόμου Β', θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως ποσοστό (περίπου 9% της συνολικής δύναμης, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 6) με ανωτάτη εκπαίδευση.

2.3 Η οικονομική θέση του αστυνομικού.

Όπως ήδη αναφέραμε στον προσδιορισμό της έννοιας της κοινωνικής θέσης, το οικονομικό κριτήριο αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη

26. Άρθ. 5, παρ. 2 του Ν.Δ. 1348 της 15/22 Φεβρουαρίου 1973 (ΦΕΚ-42 Α).

27. Άρθ. 3, παρ. 2 του Π.Δ. 585/1985 (ΦΕΚ-205 Α).

κοινωνιολογικών θεωριών για την κοινωνική διαστρωμάτωση και την επαγγελματική κατηγοριοποίηση. Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες οι οικονομικές αποδοχές ενός επαγγέλματος παίζουν καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό της κοινωνικής θέσης του ατόμου. Ατυχώς, ο συσχετισμός αυτός ενισχύεται και από τα αυξανόμενα πρότυπα καταναλωτικής συμπεριφοράς που τείνουν πλέον σήμερα να παίρνουν τη μορφή της κοινωνικής επιβεβαίωσης. Παρατηρείται έτσι στις μέρες μας τα εύπορα μέλη της κοινωνίας να αποδίδουν εξέχουσα σημασία σε προηγμένα πρότυπα κατανάλωσης μέσα από τα οποία διαμορφώνεται και προβάλλεται η κοινωνική τους θέση. Σε ό,τι αφορά το επάγγελμα του αστυνομικού, το επίπεδο των οικονομικών του αποδοχών, όπως θα δούμε παρακάτω, σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπει καταναλωτικά πρότυπα συμπεριφοράς. Σχετίζεται όμως άμεσα με την επιλογή του επαγγέλματος αφενός και αφετέρου με το επίπεδο διαβίωσης του αστυνομικού. Ας δούμε όμως το πρόβλημα στην ιστορική του διάσταση καταρχήν.

Τα οικονομικά αιτήματα των αστυνομικών δεν έπαψαν ποτέ να υπάρχουν όπως, άλλωστε, και των άλλων κατηγοριών εργαζομένων της Ελληνικής κοινωνίας. Η μόνη σημαντική διαφοροποίηση που θα μπορούσε να υποστηριχθεί εδώ σε σχέση με τα οικονομικά αιτήματα των λοιπών εργαζομένων στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, είναι το γεγονός ότι οι αστυνομικοί δεν ήταν σε θέση να τα προβάλλουν και να απαιτήσουν την ικανοποίησή τους, καθόσον η πολιτεία απαγόρευε ρητά την ίδρυση και λειτουργία επαγγελματικών αστυνομικών ενώσεων. Με άλλα λόγια απαγορεύονταν ρητά ο συνδικαλισμός στην Αστυνομία. Η κατάσταση αυτή ίσχυσε μέχρι το 1988, οπότε δημιουργούνται οι πρώτες επαγγελματικές ενώσεις των αστυνομικών και γίνονται οι πρώτες προσπάθειες προβολής των διαφόρων αιτημάτων τους, μεταξύ των οποίων και το οικονομικό. Για το συνδικαλισμό όμως θα μιλήσουμε διεξοδικά στο δεύτερο μέρος της διατριβής. Εδώ θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε τη διαμόρφωση των αποδοχών του αστυνομικού προσωπικού από το 1975 και μετέπειτα, έτσι ώστε να υπάρξει η δυνατότητα μιας κριτικής προσέγγισης της οικονομικής του κατάστασης. Στον πίνακα 8, που ακολουθεί, παρατίθεται η εξέλιξη του βασικού μισθού των αστυνομικών όλων των βαθμών, με βάση την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία.

ΒΑΘΜΟΙ	ΜΙΣΘΟΣ										
	1975 ²	1976 ³	1977 ⁴	1978 ⁵	1979 ⁶	1980 ⁷	1981 ⁸	1982 ⁹	1986 ¹⁰	1997 ¹¹	
ΑΝΤΙΓΟΣ - ΑΡΧΗΓΟΣ	24.380	26.820	29.510	35.255	41.000	45.510	51.200	55.180	107.000	310.800	
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ	24.380	26.820	29.510	31.765	37.000	41.070	46.210	49.850	102.000	302.400	
ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ	19.640	21.610	23.780	28.390	33.000	36.630	41.210	44.520	90.000	282.200	
ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ	18.860	20.750	22.830	27.415	32.000	35.520	39.960	43.190	80.000	265.400	
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ (ΑΣΤΥΝ. ΔΙΝΤΗΣ)	15.380	17.420	19.170	22.585	26.000	28.860	32.470	35.200	63.000	235.200	
ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ (ΑΣΤΥΝ. ΥΠΟΔΙΝΤΗΣ)	13.550	14.910	16.410	19.455	22.500	24.980	28.110	30.540	55.000	206.600	
ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ (ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ Α')	11.650	12.820	14.110	17.055	20.000	22.200	24.980	27.200	50.000	193.200	
ΜΟΙΡΑΡΧΟΣ (ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ Β')	9.720	10.700	11.990	14.745	17.500	19.430	21.860	23.880	46.000	184.800	
ΥΠΟΜΟΙΡΑΡΧΟΣ (ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ Α')	8.980	9.880	11.070	13.335	15.600	17.320	19.490	21.350	43.000	176.400	
ΑΝΘΥΠΟΜΟΙΡΑΡΧΟΣ (ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ Β')	8.400	9.240	10.350	12.725	15.100	16.770	18.870	20.690	41.000	168.000	
ΑΝΘΥΠΑΣΠΙΣΤΗΣ (ΑΝΘΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ)	5.800	6.380	7.340	9.420	11.500	12.770	14.370	15.890	35.000	156.200	
ΕΝΩΜΟΤΑΡΧΗΣ (ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑΣ)	5.600	6.160	7.090	9.195	11.300	12.550	14.120	15.620	33.000	151.200	
ΥΠΕΝΩΜΟΤΑΡΧΗΣ (ΥΠΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑΣ)	5.200	5.720	6.580	8.790	11.000	12.210	13.740	15.220	31.000	144.500	
ΧΟΡΟΦΥΛΑΚΑΣ (ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΑΣ)	4.400	4.840	5.570	7.785	10.000	11.100	12.490	13.880	29.000	122.600	

ΠΗΓΗ: ΥΔΤ / Δ-ση Οικονομικών

1. Οι βαθμοί εντός των παρενθέσεων είναι αυτοί που ισχύουν σήμερα στην Ελληνική Αστυνομία.
2. Όπως διαμορφώθηκαν από 1-3-1975 με το Ν.Δ. 15/1975.
3. Όπως διαμορφώθηκαν από 1-5-1976 μέχρι 30-4-1977 σύμφωνα με το Ν.283/1976.
4. Για το χρονικό διάστημα από 1-5-1977 μέχρι 31-12-1977.
5. Με βάση το Ν. 754/1978 (ΦΕΚ 17-15/2/1978, τ. Α').
6. Με βάση το Ν. 754/1978 και το Π.Δ. 904/1978.
7. Για το χρονικό διάστημα από 1/1/1980 έως 31/12/1980.
8. Για το χρονικό διάστημα από 1/1/1981 έως 30/6/1981.
9. Από 1/1/1982.
10. Με βάση το Ν. 1643/1986. Ίσχυσε μέχρι το 1996.
11. Από 1/1/1997, με βάση το Ν. 2448/1996 (ΦΕΚ 279/31-12-96, τ. Α').

Παρ' ότι στο βασικό μισθό που αντιστοιχεί σε κάθε βαθμό θα πρέπει να συνυπολογισθεί και ένας αριθμός επιδομάτων, όπως το επίδομα χρόνου υπηρεσίας, το οικογενειακό επίδομα, το επίδομα στολής, ειδικών συνθηκών κ.α, οι αποδοχές των αστυνομικών κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Και βέβαια σε ακόμη χαμηλότερα επίπεδα κυμαίνονται οι μισθοί των κατώτερων βαθμών (ανθυπαστυνόμου, αρχιφύλακα, αστυφύλακα). Η συνολική εικόνα την αποδοχών του επαγγέλματος του αστυνομικού γίνεται πολύ περισσότερο αρνητική αν ληφθούν υπόψη οι συνθήκες εργασίας, το ωράριο εργασίας και βέβαια η φύση της αποστολής του αστυνομικού, θέματα τα οποία θα αναπτυχθούν διεξοδικά στα επόμενα κεφάλαια. Αξίζει, όμως, στο σημείο αυτό να προσεγγίσουμε την κοινωνική πολιτική και γενικότερα το κράτος πρόνοιας που ίσχυσε για τον αστυνομικό την περίοδο της μεταπολίτευσης και μετέπειτα.

Καταρχήν, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι μέχρι το 1986 δεν υπήρχε συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο που να ρύθμιζε συνολικά το θέμα των αποδοχών του προσωπικού των Σωμάτων Ασφαλείας. Οι κυριότερες ρυθμίσεις προβλέπονταν στο Νόμο 754/78 *«περί ρυθμίσεως των αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων, πολιτικών και στρατιωτικών, των υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. ως και άλλων συναφών διατάξεων»*. Η πρώτη ενιαία μισθολογική ρύθμιση του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας γίνεται το 1986 με το Νόμο 1643/19-8-1986. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 8, στην αντίστοιχη στήλη, επέρχεται πράγματι μια αύξηση των βασικών μισθών του προσωπικού της Αστυνομίας, μετά από ένα ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η μισθολογική αυτή ρύθμιση ίσχυσε, χωρίς ιδιαίτερες τροποποιήσεις, μέχρι τέλους 1996. Κατά το χρονικό αυτό διάστημα υπήρξαν περιπτώσεις καταβολής συγκεκριμένων επιδομάτων που αφορούσαν εν γένει τους δημοσίους υπαλλήλους, οι οποίες δεν εφαρμόστηκαν για το αστυνομικό προσωπικό. Δεδομένου ότι το αστυνομικό προσωπικό αποτελεί, πέραν των όποιων οργανωτικών ρυθμίσεων, κλάδο εργασίας του δημοσίου τομέα, η άνιση μισθολογική μεταχείριση ταυτίστηκε επανειλημμένα με την έννοια της άνισης κοινωνικής μεταχείρισης. Για παράδειγμα, το ειδικό επίδομα των 18.000 δραχμών που δόθηκε το 1990 σε όλους τους δημοσίους

υπαλλήλους, δεν καταβλήθηκε αρχικά στους αστυνομικούς. Η καταβολή αυτού του επιδόματος άρχισε την 1/7/1993²⁸ για το αστυνομικό προσωπικό, ενώ αργότερα σχετική απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας²⁹ δεν επέτρεψε την αναδρομική καταβολή του εν λόγω επιδόματος στους αστυνομικούς με το αιτιολογικό ότι το προσωπικό της Αστυνομίας διέπεται από διαφορετικό μισθολογικό καθεστώς.

Μια άλλη περίπτωση άνισης κοινωνικής μεταχείρισης παρατηρήθηκε το 1982 όταν κατοχυρώθηκε θεσμικά³⁰ η καταβολή στεγαστικού επιδόματος στο προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων, χωρίς να υπάρχει σχετική πρόβλεψη για το προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας. Η χορήγηση αυτού του επιδόματος στο αστυνομικό προσωπικό έγινε τελικά πολύ αργότερα, το 1989, με Κοινή Υπουργική Απόφαση Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης³¹ και χωρίς αναδρομική ισχύ. Η άνιση μεταχείριση σ' αυτή την περίπτωση προβάλλει εντονότερα για το Σώμα της Χωροφυλακής αν λάβουμε υπόψη ότι το Σώμα αυτό διατηρούσε τη στρατιωτική ιδιότητα³² από ιδρύσεως του (1833) μέχρι την ενοποίησή του με το Σώμα της Αστυνομίας Πόλεων (1984).

Ανάλογες περιπτώσεις άνισης μισθολογικής μεταχείρισης υπήρξαν και στην καταβολή εκλογικών επιδομάτων. Τα εκλογικά επιδόματα που χορηγούνταν στους αστυνομικούς από το 1989 και μετέπειτα κυμαίνονταν αφενός μεν σε πολύ χαμηλά ποσά,³³ αφετέρου δε δεν υπήρχε καμία σύγκριση με τα επιδόματα που καταβάλλονταν σε άλλους δημοσίους υπαλλήλους. Το 1996 καθορίζεται για πρώτη φορά με σχετικό νόμο³⁴ η χορήγηση εκλογικού επιδόματος στο προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας για την πρόσθετη απασχόλησή τους κατά τη διάρκεια της εκλογικής περιόδου.

Τέλος, το 1981 επιτελείται μια πραγματική καινοτομία, για τα μέχρι τότε δεδομένα, στις συνθήκες εργασίας του αστυνομικού με την καθιέρωση της

28. Ν.2163/1993 (ΦΕΚ-125 Α').

29. Υπ' αριθμ. 1519/1995 Απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

30. Νόμος 1284/1982

31. Υπ' αριθμ. 20472691/5822/0022/.31-5-1989 Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 423-B).

32. Βλ. άρθ. 2 του Ν.Δ. 1/3-6-1833 (ΦΕΚ 21), Άρθ. 2 του Ν. 1370/1918 (ΦΕΚ 97), Άρθ. 3 του Ν.Δ. της 18/27-10-1925 (ΦΕΚ 323), Άρθ.2 του Ν. 4578/1930 (ΦΕΚ 133), Άρθ. 1 του Α.Ν. της 7/8-6-1935 (ΦΕΚ 250), Άρθ. 1 του Α.Ν. 471/1945 (ΦΕΚ 183), και Άρθ. 1 του Ν.Δ. 3365/1955 (ΦΕΚ 257).

33. Στις βουλευτικές εκλογές της 18/6/1989, 5/11/1989, 8/4/1990 καθώς και στις δημοτικές - κοινοτικές της 14/10/1990 χορηγήθηκε εκλογικό επίδομα 20.000 δρχ. σε κάθε αστυνομικό, ενώ στις βουλευτικές της 13/10/1993, 40.000 δρχ.

34. Νόμος 2386/1996 (ΦΕΚ- 43Α), άρθ. 20.

πενθήμερης εβδομάδας εργασίας. Οι συνθήκες εργασίας θα αποτελέσουν αντικείμενο ξεχωριστής εξέτασης στην παρούσα διατριβή. Στην προκειμένη όμως περίπτωση η καθιέρωση της πενθήμερης εργασίας συναρτάται άμεσα με τις οικονομικές αποδοχές του αστυνομικού προσωπικού και ως εκ τούτου είναι αναγκαίο να γίνουν κάποιες διευκρινήσεις.

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση που εκδόθηκε για τη ρύθμιση αυτού του θέματος όριζε ότι στο προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας «...λόγω ιδιοτυπίας των συνθηκών λειτουργίας αυτών, που θα εργάζεται πέραν του πενθημέρου την εβδομάδα, θα καταβάλλεται αποζημίωση για κάθε επιπλέον ημέρα εργασίας».³⁵ Έτσι με άλλη Κοινή Υπουργική Απόφαση³⁶ που ακολούθησε αμέσως μετά όριζε αυτή την αποζημίωση για κάθε ημέρα απασχόλησης πέραν του πενθημέρου σε 1.000 δραχμές και τέθηκε σε ισχύ την 1/12/1981. Η ημερήσια αποζημίωση των 1.000 δρχ. αναπροσαρμόστηκε το 1989³⁷ σε 3.000 δρχ. και το 1993³⁸ σε 6.000 δρχ.

Η αποζημίωση όμως αυτή αφορούσε κατ' ουσίαν την υπερωριακή απασχόληση του αστυνομικού για την έκτη ημέρα εργασίας. Εάν ληφθεί υπόψη ότι η έκτη ημέρα εργασίας είναι παράλληλα και ημέρα αργίας, η ορισθείσα αποζημίωση του αστυνομικού σαφώς και δεν ανταποκρίνεται στο προβλεπόμενο νομικό πλαίσιο της εργατικής νομοθεσίας και ούτε βέβαια συγκρίνεται με τα ισχύοντα σε οποιονδήποτε άλλο κλάδο εργασίας του δημοσίου τομέα. Εκτός αυτού, το πρόβλημα της δίκαιης και αντικειμενικής αμοιβής κάθε εργαζομένου συναρτάται, μεταξύ άλλων, και με τις συνθήκες εργασίας του. Η διάθεση του αστυνομικού προσωπικού τις ημέρες αργίας για εκτέλεση υπηρεσίας σε γήπεδα, συγκεντρώσεις και άλλες ειδικές υπηρεσίες που παρουσιάζουν αυξημένο βαθμό επικινδυνότητας, σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί μια τόσο χαμηλού επιπέδου αποζημίωση.

Η εν λόγω οικονομική κατάσταση του αστυνομικού προσωπικού ισχύει μέχρι το 1996 οπότε με νέα νομοθετική ρύθμιση³⁹ αναμορφώνεται εκ νέου το

35. Υπ' αριθμ. 14867.Φ.012.5/57/27-11-1981 Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Προεδρίας και Δημόσιας Τάξης.

36. Υπ' αριθμ. 14868.Φ.012.5/58/27-11-1981 Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης.

37. Υπ' αριθμ. 2015007/1423/0022/14-2-1989 Κ.Υ.Α. των παραπάνω Υπουργών.

38. Νόμος 1881/1990 (ΦΕΚ 42 Α).

39. Νόμος 2448/96 (ΦΕΚ 279 Α' /31-12-96) «Μισθολογικές ρυθμίσεις μονίμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος».

μισθολογίου του. Πρόκειται για το νέο ενιαίο μισθολόγιο του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, το οποίο καθορίζει, σταθερές σχέσεις των βασικών μισθών που περιλαμβάνονται στη στρατιωτική ιεραρχία. Η σύγκριση των βασικών μισθών του νέου μισθολογίου με αυτούς των περασμένων ετών, όπως, προκύπτουν στον πίνακα 8, δείχνει υψηλές ποσοστιαίες αυξήσεις. Τούτο όμως οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ενσωμάτωση των διάσπαρτων νομοθετικά διαφόρων επιδομάτων στους αντίστοιχους βασικούς μισθούς. Στην πραγματικότητα το νέο μισθολόγιο δεν έδωσε τις λύσεις που αναμένονταν στα χρόνια και καίριας σημασίας προβλήματα για την κοινωνική δικαίωση των αστυνομικών. Συγκεκριμένα η νέα νομοθετική ρύθμιση δεν συμπεριέλαβε καμία απολύτως σχετική πρόβλεψη για την υπερωριακή απασχόληση του αστυνομικού προσωπικού τις ημέρες αργίας, τη νυκτερινή εκτέλεση υπηρεσίας, την ανθυγιεινή εργασία και άλλα εξίσου σοβαρά προβλήματα, για τα οποία μάλιστα οι επαγγελματικές ενώσεις⁴⁰ των αστυνομικών είχαν εγκαίρως ενημερώσει τη φυσική και πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Τα ίδια όμως αιτήματα για τους λοιπούς κλάδους του δημοσίου τομέα ρυθμίζονται ικανοποιητικά σύμφωνα με τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας.

Όπως χαρακτηριστικά έχει επισημάνει ο Θ. Λιανός⁴¹ το Ελληνικό Δημόσιο είναι ένας φτωχός εργοδότης και είναι λογικό να περιμένει κανείς ότι οι εργαζόμενοι θα αμείβονται ανάλογα, δηλαδή, φτωχικά. Τούτο όμως δεν αποκλείει, όπως ο ίδιος υποστηρίζει, ότι δεν πρέπει να υπάρχει η πρέπει αξιολόγηση από την πολιτεία αναφορικά με τη σημασία των διαφόρων επαγγελμάτων. Και η σημασία του επαγγέλματος του αστυνομικού αποκτά ιδιαίτερη διάσταση αν συσχετιστεί με την καθαυτή αποστολή του θεσμού της Αστυνομίας, ήτοι τη διαφύλαξη και την προστασία της ζωής και της περιουσίας των πολιτών και τη διατήρηση της δημόσιας τάξης. Πολύ δε περισσότερο, η δίκαιη και ισότιμη οικονομική μεταχείριση των αστυνομικών

40. Βλ. Ανακοίνωση της Πανελλήνιας Ένωσης Αξιωματικών Αστυνομίας (Π.Ε.Ν.Α.Α.) με αριθμ. Πρωτ. 136/18-11-1996 δημοσιευθείσα στην περιοδική έκδοση «Η Πέννα της Π.Ε.Ν.Α.Α.» Αρ. Φύλλου 2, Απρίλιος 1997, σελ.3. Επίσης στη «Σύγχρονη Αστυνομία», μηνιαία έκδοση της Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων Αττικής, αριθμ. Φύλλου 9, Σεπτέμβριος 1997, σελ. 12.

41. Βλ. ΛΙΑΝΟΣ, Θ. «Οι αμοιβές στο Ελληνικό Δημόσιο» στην εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 30/3/ 1997, σελ. Α15.

θα συνέβαλε στην κοινωνική τους καταξίωση και δεν θα προκαλούσε τις αρνητικές διαπιστώσεις σε κύρια άρθρα του ημερήσιου τύπου.⁴²

Εν συμπεράσματι, πρόκειται για το οξύ πρόβλημα της διανομής του εισοδήματος στην Ελλάδα όπου οι κοινωνικές ανισότητες κυριαρχούσαν ανέκαθεν. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Σ. Καραγιωργας και Θ. Πάκος σε σχετική μελέτη τους,⁴³ την προνομιακή θέση στη διαδικασία διανομής κατέχουν ορισμένοι υπάλληλοι, όπως οι υπάλληλοι των Τραπεζών, οι υπάλληλοι ορισμένων μεγάλων δημόσιων οργανισμών (ΔΕΗ, ΟΤΕ), οι οποίοι απολαμβάνουν ιδιαίτερα υψηλά εισοδήματα σε σύγκριση με άλλες κατηγορίες εργαζομένων του δημόσιου χώρου. Σε καμία όμως περίπτωση το έργο και η αποστολή των αστυνομικών δεν υστερούν απέναντι στο έργο αυτών των υψηλά αμειβομένων υπαλλήλων. Αντιθέτως, το έργο του αστυνομικού υπερτερεί καθότι σχετίζεται με την προστασία της ζωής του πολίτη, των ατομικών και κοινωνικών του δικαιωμάτων.

42. Βλ. ενδεικτικά: Εφημ. «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ», "Το άρθρο της Κυριακής", 24/11/1991, σελ. 7: «...με τρεις και εξήντα αμείβονται οι άνδρες και οι γυναίκες της Αστυνομίας. Και πένονται. Και τους ζητάμε να είναι απόλυτα συνεπείς στην αποστολή τους, που πολλές φορές η εκπλήρωσή της μπορεί να σημαίνει και την απώλεια της ζωής τους. Μέρα και νύχτα στο πόδι. Και οι υπερωριακές αμοιβές, άγνωστο είδος γι' αυτούς. Επιδόματα ανθυγιεινού επαγγέλματος και επικινδυνότητας ούτε τα διανοούνται. Και από πάνω υβρίζονται, προπηλακίζονται, λοιδορούνται...»

43. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ, Σ. ΠΑΚΟΣ, Θ. «Κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες» στο : ΜΑΝΕΣΗΣ, Α. (επιμ) (1988). Η Ελλάδα σε εξέλιξη, σελ. 272.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Το Επάγγελμα του Αστυνομικού

1. Η εικόνα του επαγγέλματος του αστυνομικού

Η άποψη ότι το έργο του αστυνομικού αποτελεί κοινωνικό λειτούργημα δεν αναιρεί το γεγονός ότι ταυτόχρονα είναι και ένα επάγγελμα με την τυπική και ουσιαστική του όρου έννοια. Εάν θελήσουμε να προβούμε στην κατάταξη του επαγγέλματος του αστυνομικού σε κάποια κατηγορία επαγγελματών, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ένα μεγάλο αριθμό παραγόντων που επηρεάζουν προς αυτή την κατεύθυνση. Χαρακτηριστικά όπως το γνωστικό επίπεδο εξειδίκευσης, η ιδιότητα της εργασιακής σχέσης, ο τομέας της οικονομικής δραστηριότητας και βέβαια ο ρόλος του επαγγέλματος, μπορούν, σε γενικές γραμμές, να καθορίσουν τα κριτήρια μιας τέτοιας κατηγοριοποίησης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του ΕΚΚΕ¹ για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης, και της επιλογής του επαγγέλματος, διαπιστώνονται τέσσερες κατηγορίες επαγγελματών με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης: τα επιστημονικά επαγγέλματα που απαιτούν πτυχίο ανωτάτης εκπαίδευσης, τα τεχνικά επαγγέλματα με επίπεδο τεχνικής εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, τα υπαλληλικά επαγγέλματα με επίπεδο μέσης εκπαίδευσης και τέλος τα εργατικά επαγγέλματα με επίπεδο εκπαίδευσης δημοτικού. Με βάση αυτή την ταξινόμηση το επάγγελμα του αστυνομικού κατατάσσεται στην ομάδα των υπαλληλικών επαγγελματών.

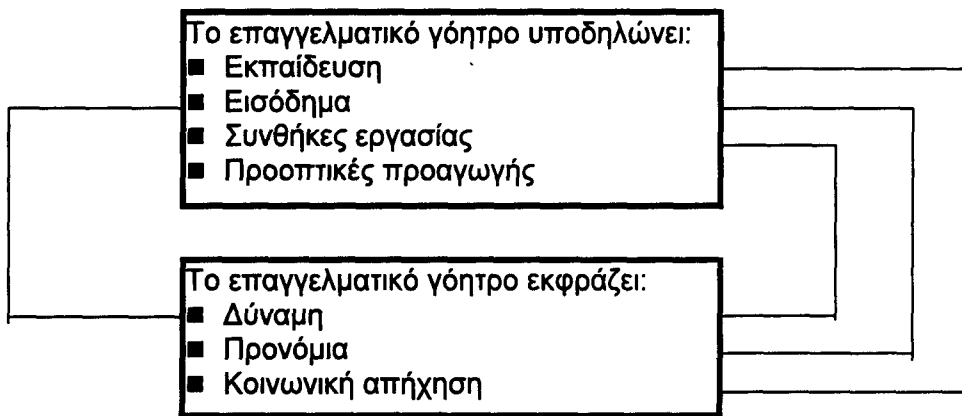
Όπως κάθε επάγγελμα έτσι και το επάγγελμα του αστυνομικού υποδηλώνει ένα αριθμό κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών. Το μορφωτικό επίπεδο, οι συνθήκες εργασίας, οι αποδοχές αλλά και η κινητικότητα αποτελούν χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν ή καλύτερα δομούν ανάλογα την εικόνα του επαγγέλματος. Πέραν όμως αυτών των χαρακτηριστικών, το επάγγελμα εκφράζεται και με την έννοια του γοήτρου, δηλαδή της απήχησης που έχει στα μέλη του κοινωνικού συνόλου από πλευράς προτίμησης και αποδοχής. Κάθε εργαζόμενος φέρει την ταυτότητα του επαγγέλματός του και αποκτά το status που η κοινωνία έχει απονείμει σ' αυτό. Το status μπορεί να συνδέεται με τον ειδικό τύπο απασχόλησης ή να

1. ΚΑΣΙΜΑΤΗ, Κ. (επιμ), ΕΚΚΕ, (1991), Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Η επιλογή του επαγγέλματος, σελ. 121.

βασίζεται σε ένα συγκεκριμένο πόστο εργασίας που το άτομο κατέχει. Και στις δύο περιπτώσεις το status του επαγγέλματος είναι βασικός προσδιοριστικός παράγοντας του status του ατόμου τόσο μέσα στο στενό συγγενικό του περιβάλλον όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο².

Στην έρευνα του ΕΚΚΕ, το επαγγελματικό γόητρο συνδέεται άμεσα με το ρόλο του επαγγέλματος και επηρεάζει τις ατομικές προτιμήσεις ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που το συνοδεύουν, όπως τα προνόμια, η δύναμη, η κοινωνική απήχηση. Η σχέση επαγγέλματος και επαγγελματικού γοήτρου παρίσταται με το ακόλουθο διάγραμμα.

**Σχηματική παράσταση σχέσης επαγγέλματος
και επαγγελματικού γοήτρου.**

ΠΗΓΗ: ΚΑΣΙΜΑΤΗ Κ, (1991) (επιμ.). Έρευνα για το κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Η επιλογή του επαγγέλματος, (ΕΚΚΕ), σελ. 125.

Σε ότι αφορά τώρα το επάγγελμα του αστυνομικού, οι κοινωνιολογικές έρευνες που έχουν γίνει σε διεθνή επίπεδο δείχνουν ένα χαμηλό κοινωνικό status.³ Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η έρευνα του D. Treiman⁴ ο οποίος συνέλεξε στοιχεία από πενήντα πέντε χώρες του κόσμου για να καταρτίσει ένα διεθνή δείκτη διαβάθμισης του επαγγελματικού γοήτρου των διαφόρων

2. Στην ίδια, ο.π., σελ.122.

3. Βλ. ένα αριθμό ερευνών στο ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ (1995), Εμπειρική Εγκληματολογία, σελ.159-176.

4. TREIMAN D. (1977), Occupational prestige in comparative perspective, Academic press, New York.

επαγγελματιών. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (9):

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΓΟΗΤΡΟΥ

(Μέσος όρος για 57 χώρες)

1.	Φυσικός	77.9
2.	Καθηγητής Πανεπιστημίου	77.6
3.	Δικηγόρος	70.6
4.	Διευθυντής μεγάλης εταιρείας	70.4
5.	Πολιτικός μηχανικός	70.3
6.	Τραπεζικός	67.0
7.	Πιλότος	66.5
8.	Καθηγητής Λυκείου	64.2
9.	Φαρμακοποιός	64.1
10.	Στρατιωτικός	63.2
11.	Κληρικός	59.7
12.	Καλλιτέχνης	57.2
13.	Δάσκαλος	57.0
14.	Δημοσιογράφος	54.9
15.	Λογιστής (Accountant)	54.6
16.	Δημόσιος Υπάλληλος	53.6
17.	Νοσοκόμος	53.6
18.	Εργολάβος Οικοδομών	53.4
19.	Ηθοποιός	51.5
20.	Υπεύθυνος τήρησης λογιστικών Βιβλίων (Bookkeeper)	49.0
21.	Πωλητής	46.9
22.	Αγρότης	46.8
23.	Ηλεκτρολόγος	44.5
24.	Ασφαλιστής	44.5
25.	Υπάλληλος γραφείου	43.3
26.	Μηχανικός αυτοκινήτων	42.9
27.	Καταστηματάρχης	42.4
28.	Τυπογράφος	42.3
29.	Δακτυλογράφος, Στενογράφος	41.6
30.	Αστυνομικός	39.8

ΠΗΓΗ: TREIMAN, D. (1977), Occupational prestige in comparative perspective, σελ. 155-156.

Ο παραπάνω πίνακας περιλαμβάνει συνολικά πενήντα επαγγέλματα. Παρατηρούμε ότι το επάγγελμα του Αστυνομικού βρίσκεται στην τριακοστή θέση από πλευράς επαγγελματικού γοήτρου, πίσω ακόμη και από τα επαγγέλματα του πωλητή, του αγρότη, του ηλεκτρολόγου, του ασφαλιστή και του δακτυλογράφου. Ποιοί όμως είναι οι λόγοι για τους οποίους το επάγγελμα του αστυνομικού βρίσκεται σε ένα τόσο χαμηλό επίπεδο προτίμησης; Αναμφίβολα, οι λόγοι αυτοί καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών παραγόντων οι οποίοι διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Ένας από τους λόγους είναι ότι το έργο του αστυνομικού επικεντρώνεται ολοένα και περισσότερο σε διάφορα είδη παροχής υπηρεσιών και πολύ λιγότερο στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας, με αποτέλεσμα ο αστυνομικός να είναι τελικά ο άνθρωπος για όλες τις δουλειές (handy man), γεγονός που δυσκολεύει την κοινωνική καταξίωση του αστυνομικού επαγγέλματος και το κατατάσσει ανάμεσα στα επαγγέλματα το «μπλέ κολλάρου»⁵.

Στη χώρα μας, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, δεν έχουν γίνει έρευνες για το επάγγελμα του αστυνομικού. Οι λόγοι όμως στους οποίους οφείλεται η αρνητική εικόνα του αστυνομικού επαγγέλματος, συναρτώνται με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικοπολιτικών και ιστορικών παραγόντων τους οποίους θα εξετάσουμε στο δεύτερο μέρος. Έχει ιδιαίτερη σημασία να δούμε το επάγγελμα του αστυνομικού τόσο από τη σκοπιά της επιλογής του, τους λόγους δηλαδή προτίμησης του από τους υποψηφίους, όσο και από πλευράς συνθηκών εργασίας. Μια τέτοια συνολική ιστορική και κοινωνιολογική προσέγγιση πιστεύουμε ότι θα διευκολύνει την ανάδειξη των παραγόντων εκείνων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της εικόνας του επαγγέλματος και κατ' επέκταση του επαγγελματικού γοήτρου. Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε εκ νέου στα αποτελέσματα της έρευνας του Παντείου Πανεπιστημίου, αναφορικά με τους λόγους που οδήγησαν τους αστυνομικούς να επιλέξουν το επάγγελμα τους επιχειρώντας μια κριτική προσέγγιση των αποτελεσμάτων.

5. TRUNCALE J. JOSEPH, «Problems of professional status in law enforcement» στο law Enforcement Technology, April 1990, σελ. 28.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Η εικόνα της επιλογής του επαγγέλματος						
ο = χωρίς απάντηση - 1 = καθόλου - 2 = μάλλον καθόλου - 3 = ούτε καθόλου, ούτε απόλυτα, δεν έχω άποψη - 4 = αρκετά - 5 = απόλυτα.						
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΤΟΜΩΝ					
	0	1	2	3	4	5
Επαγγελματικό αδιέξοδο	5,18	33,48	11,88	7,99	28,51	12,96
Οικογενειακή παράδοση	4,75	55,08	9,94	6,91	15,12	8,21
Ατομική προτίμηση	3,46	6,91	3,89	10,15	27,00	48,60
Οικονομικές αποδοχές	4,54	26,78	19,01	21,17	19,87	8,64
Απόκτηση κύρους	4,32	31,32	22,03	14,04	19,22	9,07
Κοινωνική προσφορά	4,10	3,89	2,59	6,70	32,61	50,11
Το περιπετειώδες του επαγγέλματος	3,24	12,74	9,72	10,15	35,21	28,94

ΠΗΓΗ: ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ, Φ, κ.ά, (1994), Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο. Έρευνα⁶ του Παντείου Πανεπιστημίου, σελ. 96

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας δείχνουν ότι το 82,72% των ερωτηθέντων αστυνομικών δηλώνει ότι επέλεξε το επάγγελμα για λόγους κοινωνικής προσφοράς (αρκετά έως απόλυτα), ενώ το 41,47% λόγω επαγγελματικού αδιεξόδου (αρκετά έως απόλυτα). Οι λόγοι: απόκτηση κύρους, οικονομικές αποδοχές και οικογενειακή παράδοση, κυμαίνονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (27,29%, 28,51% και 23,33% αντιστοίχως). Το συμπέρασμα της έρευνας τείνει στο ενδεχόμενο ότι ο ουσιαστικός παράγων για την επιλογή του επαγγέλματος ήταν λόγοι κοινωνικής προσφοράς.

Είναι όμως σκόπιμο να λάβουμε σοβαρά υπόψη και το λόγο της «ατομικής προτίμησης» που ανέρχεται σε ποσοστό 75,60% (αρκετά έως απόλυτα). Ο παράγοντας αυτός είναι, καταρχήν, γενικός και αφηρημένος δεδομένου ότι η ατομική προτίμηση του επαγγέλματος του αστυνομικού, για να είναι πράγματι «ατομική προτίμηση», θα έπρεπε να παρουσιάζεται μεταξύ τουλάχιστον περισσότερων του ενός επαγγελματικών επιλογών που είχε ο ενδιαφερόμενος να ακολουθήσει τη δεδομένη χρονική στιγμή που επέλεξε το αστυνομικό επάγγελμα. Εάν οι επιλογές αυτές δεν υπήρχαν, τότε το ενδεχόμενο της κατάταξής του στο Σώμα για λόγους επαγγελματικού αδιεξόδου πιθανολογείται ως το πλέον βέβαιο και κατά συνέπεια το ποσοστό αυτού του συγκεκριμένου λόγου αυξάνεται κατά πολύ περισσότερο από

6. Η έρευνα έγινε με ερωτηματολόγιο σε δείγμα 465 αστυνομικών που προέρχονταν από τη Σχολή Μετεκπαίδευσης (151 άτομα), τη Σχολή Αξιωματικών (181 Δόκιμοι υπαστυνόμοι) και από τα ΜΑΤ (133 άτομα).

41,47%. Η υποθετική αυτή βάση του επιχειρήματος, ενισχύεται ακόμη περισσότερο αν λάβουμε υπόψη τα πορίσματα των ερευνών που έχουν γίνει για τον τομέα απασχόλησης στην Ελληνική κοινωνία. Έτσι, ο Κ. Τσουκαλάς⁷ διακρίνει δύο τάσεις στη χώρα μας για την απασχόληση στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Πρώτο, τα άτομα που κατάγονται από ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, σπουδάζουν ελεύθερα επαγγέλματα (γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί) ή καταλαμβάνουν υψηλές θέσεις στη δημόσια διοίκηση που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερο γόητρο και κύρος και αποτελούν, διαμορφώνουν και αναπαράγουν την κυρίαρχη άρχουσα τάξη. Δεύτερο, τα χαμηλά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα αποβλέπουν για μια θέση μισθωτής απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, διότι ο τομέας αυτός ανέκαθεν εμφανίζονταν ως η μοναδική ελπίδα οικονομικής εξασφάλισης, επαγγελματικής αποκατάστασης και κοινωνικής ανέλιξης.

Είναι βέβαιο ότι η ενίσχυση του παράγοντα του επαγγελματικού αδιεξόδου για την επιλογή του αστυνομικού επαγγέλματος σε καμία απολύτως περίπτωση δεν μειώνει τη διαπίστωση ότι η Αστυνομία είναι Υπηρεσία κοινωνικής προσφοράς, γεγονός άλλωστε που προκύπτει και από την αποστολή της Αστυνομίας που είναι η προστασία της ζωής και της περιουσίας του πολίτη. Η διαπίστωση όμως των πραγματικών λόγων επιλογής του αστυνομικού επαγγέλματος υποδηλώνει την κοινωνική ιεράρχηση του επαγγέλματος και κατ' επέκταση το επαγγελματικό και κοινωνικό γόητρο του αστυνομικού. Κατά συνέπεια η επιλογή του επαγγέλματος του αστυνομικού κατά ένα μεγάλο ποσοστό για λόγους επαγγελματικού αδιεξόδου, δεν προσδίδει κοινωνικό γόητρο στο θεσμό της Αστυνομίας, με όλες τις συνέπειες που μπορεί να συνεπάγεται μια τέτοια διαπίστωση για τη λειτουργικότητα και την αποστολή της Αστυνομίας.

Πέρα όμως από τους λόγους που οδηγούν τους ενδιαφερόμενους να καταταγούν στην Αστυνομία, πρέπει να επισημάνουμε ότι στη χώρα μας υπάρχει ένα συγκεκριμένο ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο που έχει επιδράσει σημαντικά στη διαμόρφωση της συνολικής εικόνας του αστυνομικού και της Αστυνομίας γενικότερα. Η εικόνα αυτή υπήρξε έντονα αρνητική στις αρχές της μεταπολιτευτικής περιόδου με σαφή όμως βελτίωση

7. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ, Κ. «Σκέψεις γύρω από τον κοινωνικό ρόλο της δημόσιας απασχόλησης στην Ελλάδα, στο ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. κ. ά. (1985), Το Κράτος στον περιφερειακό καπιταλισμό, σελ. 136.

στην πορεία του χρόνου και μέσα από τον εκσυγχρονισμό της Ελληνικής κοινωνίας. Θα αναζητήσουμε λεπτομερέστερα το πλαίσιο αυτό στο δεύτερο μέρος της μελέτης μας και ειδικότερα στο κεφάλαιο για τις σχέσεις αστυνομίας και κοινωνίας των πολιτών. Εδώ θα περιοριστούμε σε μια μόνο περιγραφική αναφορά του ιστορικού και πολιτικού παράγοντα στον καθορισμό της εικόνας του επαγγέλματος του αστυνομικού. Η ταραχώδη, λοιπόν, μεταπολεμική κοινωνική και πολιτική ιστορία της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της οποίας η Αστυνομία βρισκονταν πάντοτε στο επίκεντρο των εξελίξεων και ιδιαίτερα στις συγκρούσεις των εργαζομένων με την άρχουσα τάξη, άσκησε σημαντική επιρροή στις αναπαραστάσεις του κοινού, με αποτέλεσμα η εικόνα του αστυνομικού να παραμείνει συνδεδεμένη με καταστάσεις και γεγονότα ιδιαίτερα αρνητικά για το γόητρο των Σωμάτων Ασφαλείας. Η εμφυλιακή διαμάχη και η μετέπειτα επακολουθήσασα περίοδος, η επτάχρονη δικτατορία αποτέλεσαν χρονικές περιόδους κατά τη διάρκεια των οποίων ο αστυνομικός αμφισβητήθηκε και επικρίθηκε έντονα από μεγάλα στρώματα της Ελληνικής κοινωνίας. Αυτή η κοινωνική δυσαρέσκεια και η μομφή εναντίον της Αστυνομίας, εξακολούθησαν να υφίστανται και στην περίοδο της μεταπολίτευσης.⁸ Χαρακτηριστικές είναι και οι απόψεις πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης που δημοσιεύθηκαν στον ημερήσιο τύπο: «... ο κόσμος γνώρισε το αυταρχικό πρόσωπο της αστυνομίας σε περιπτώσεις όχι παρανομίας αλλά σε περιπτώσεις όπου κάποιος έπρεπε να διατηρήσουν τη θέση τους και για να το καταφέρουν έπρεπε να κλείσουν το στόμα όποιων δημοκρατικά διαφωνούσαν με αυτό που έλεγε η εκάστοτε εξουσία... Ακόμη και σήμερα η αστυνομία μας αντιμετωπίζει τον οποιονδήποτε πολίτη κατ' αρχήν σαν ένοχο που πρέπει να αποδείξει ότι

8. Εφημ. «ΤΑ ΝΕΑ» «Τι φταίει στην Αστυνομία» (του Ευθ. Γεωργίου), 7 Σεπτεμβρίου 1987, σελ. 22: «...τα πρώτα μετεμφυλιοπολεμικά χρόνια η δομή των τότε Σωμάτων Ασφαλείας (Βασιλικής Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων) ήταν στηριγμένη στο κυρίαρχο δόγμα του αντικομμουνισμού. Ο αστυφύλακας στην πρωτεύουσα και ο χωροφύλακας στα άλλα αστικά κέντρα και την ύπαιθρο ήταν ο φόβος και ο τρόμος για τον πληθυσμό. "Κυρίαρχη ιδεολογία" η "εθνοκροσύνη" κι όλες οι άλλες υπό διωγμόν ... Και τα Σώματα Ασφαλείας ήταν οι θεματοφύλακες και τα φυσικά στηρίγματα ενός αυταρχικού κράτους - του κράτους των νικητών του εμφυλίου... Στα χρόνια της απριλιανής δικτατορίας καθήκον του αστυνομικού ήταν να αυθαιρετεί, να παρανομεί, να παραβιάζει τα δικαιώματα του πολίτη - "κομμουνιστή", "συνοδοιόρου", οποιουδήποτε "εχθρού της επανάστασεως". Το φακέλωμα και οι ξυλοδαρμοί ήταν η φανερή πλευρά. Η αθέατη, ήταν τα βασανιστήρια των φοιτητών και των άλλων αντιπάλων του καθεστώτος, στα κρατητήρια της ασφάλειας. Το 1974, με τη μεταπολίτευση τα Σώματα Ασφαλείας απώλεσαν το ... "δικαίωμά" τους να βιασπραγούν ατιμωρητί, διατήρησαν όμως τη νοοτροπία του δυνάστη. Μια νοοτροπία που δεν έγινε δυνατό να ξεριζωθεί τα επόμενα χρόνια...».

δεν είναι ένοχος για να θεωρηθεί αθώος. Δυστυχώς, ένα μήνα τώρα παιδεύομαι να πείσω τους αξιωματικούς ότι πρέπει να αλλάξει αυτή η νοοτροπία στο Σώμα. Ο αστυνομικός έχει λιγότερα δικαιώματα από τον οποιονδήποτε πολίτη. Είναι δύσκολο όμως να γίνει. Για να γίνει πρέπει να αλλάξουν πολλά άλλα... Το κυριότερο: πρέπει αυτοί που έρχονται στο Σώμα να έρχονται όχι μόνο γιατί βρίσκουν μια δουλειά σε περιόδους μεγάλης ανεργίας. Δεν μπορεί αυτό να είναι το κριτήριο για να γίνεις αστυνομικός... ως πριν από λίγα χρόνια αυτοί που δεν είχαν τίποτα καλύτερο να κάνουν διάλεξαν πράγματι την αστυνομία οι περισσότεροι όμως από αυτούς κουβαλούσαν μέσα στο αίμα τους μια ταξική διαφορά, ένα μίσος έναντι του συνόλου της κοινωνίας. Αυτό το διαπίστωσα και την περίοδο της χούντας. Το ίδιο συνέβαινε και με τους λεγόμενους "λοχαγούς" και "λοχίες" στο στρατεύμα... Μέσα στο ΕΑΤ/ΕΣΑ είχα την εμπειρία να δω να κυνηγούν περισσότερο τους επιστήμονες, τους μορφωμένους, από τους εργαζόμενους. Αυτό είναι αντικείμενο κοινωνιολογικής μελέτης... ».⁹

Είναι γεγονός ότι, η αρνητική διαμόρφωση της εικόνας του επαγγέλματος του αστυνομικού μέσα από ένα συγκεκριμένο ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας, αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στην ιεράρχηση των επαγγελματικών επιλογών των ενδιαφερομένων. Το κοινωνικό γόητρο ενός επαγγέλματος προσδιορίζεται, μεταξύ άλλων, και από την κοινωνική του απήχηση, κάτι δηλαδή που δεν ίσχυε για την Αστυνομία με τον τρόπο και τις προϋποθέσεις που διαμορφώθηκε η εικόνα του αστυνομικού.

9. Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης, Γ. Ρωμαίου στην εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ» (Θ. Λάλας), 3 Νοεμβρίου 1996, σελ. 3-7.

2. Οι συνθήκες εργασίας του αστυνομικού

Κάθε επάγγελμα διαμορφώνει και διαμορφώνεται από ένα πλέγμα συνθηκών εργασίας που επιδρούν άμεσα στην προσωπικότητα του ατόμου, στην αποτελεσματικότητα της εργασίας του αλλά και στις σχέσεις του στο οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Το επάγγελμα του αστυνομικού, σε αντίθεση με άλλα επαγγέλματα του δημοσίου τομέα, προσδιορίζεται και συγχρόνως καθορίζεται από ένα ιδιαίτερα σύνθετο πλαίσιο νομικών και δεοντολογικών κανόνων. Σύμφωνα με τον οργανικό νόμο¹⁰ της Ελληνικής Αστυνομίας, η αποστολή της συνίσταται στην πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, την περιφρούρηση του δημοκρατικού πολιτεύματος και της έννομης τάξης και την αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών, πάντοτε σύμφωνα με τους νόμους και τις εντολές της εκλεγμένης από το λαό κυβέρνησης. Το έργο, λοιπόν, του αστυνομικού δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο αλλά έχει σημείο αναφοράς το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον όπως αυτό διαμορφώνεται από τις εκάστοτε επικρατούσες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές συνθήκες.

Ως εκ τούτου, οι συνθήκες εργασίας του αστυνομικού διέπονται από ένα μεγάλο και ποικίλο αριθμό κοινωνικών μεταβλητών που δυσχεραίνουν όχι μόνο την εκτέλεση του αστυνομικού έργου αλλά και την ίδια την προσωπική και οικογενειακή του ζωή. Σ' αυτές τις μεταβλητές θα πρέπει να προστεθούν και οι συχνά δυσμενείς υπηρεσιακοί παράγοντες, με αποτέλεσμα η αλληλεπίδραση των κοινωνικών και υπηρεσιακών παραγόντων να δημιουργούν ακόμη δυσκολότερες συνθήκες εργασίας για το επάγγελμα του αστυνομικού. Στην παρούσα ενότητα θα εξετασθούν τα κύρια χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν συνολικά τις συνθήκες εργασίας του αστυνομικού, όπως το άγχος, η χρήση βίας και όπλου, η επικινδυνότητα του επαγγέλματος και το ωράριο εργασίας του αστυνομικού.

10. Άρθ. 3 παρ.2 του Ν. 1481/1984, (ΦΕΚ-152 Α).

2.1. Το στρες στο επάγγελμα του αστυνομικού

Σε αντίθεση με τον Ελληνικό χώρο, το επάγγελμα του αστυνομικού έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένων επιστημονικών ερευνών στο εξωτερικό. Ένα μεγάλο μέρος των ερευνών εστιάσθηκε στο άγχος που προκαλεί το έργο του αστυνομικού. Οι διάφορες φάσεις του αστυνομικού έργου που ξεκινούν από την περιπολία, τον αστυνομικό έλεγχο, τη σύλληψη και φθάνουν στην προανάκριση, αποτελούν παράγοντες πρόκλησης άγχους.¹¹ Ένας από τους λόγους, στην προκειμένη περίπτωση, σχετίζεται με τη διακριτική ευχέρεια¹² που ο αστυνομικός διαθέτει για λήψη αποφάσεων, κατά τη διάρκεια των προαναφερθέντων φάσεων, καθώς και οι πιθανότητες οι αποφάσεις αυτές να αποδειχθούν λανθασμένες εκ των υστέρων, με όλα τα δυσμενή επακόλουθα για τον ίδιο. Μεταξύ των ερευνών εξέχουσα θέση καταλαμβάνει η θεωρία σύμφωνα με την οποία το άγχος των αστυνομικών είναι απόρροια της σύγκρουσης μεταξύ της εκτέλεσης των αστυνομικών καθηκόντων και της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου.¹³ Ο αστυνομικός, δηλαδή, καλείται να είναι αποτελεσματικός στην καταπολέμηση του εγκλήματος ενώ ταυτόχρονα είναι δεσμευμένος να ακολουθεί και να εφαρμόζει κατά γράμμα τις προβλεπόμενες από το νόμο διαδικασίες, που συχνά μπορεί να δυσκολεύουν το έργο του ή να δημιουργούν ευθύνες τις οποίες οφείλει ο ίδιος να αναλάβει. Εξαιρετικά επίσης ενδιαφέρουσα είναι η έρευνα των Russo, P./Engel, A./ Hatting, S.¹⁴ η οποία εστιάσθηκε στον εντοπισμό των πηγών πρόκλησης του άγχους στο επάγγελμα του αστυνομικού, διακρίνοντας τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται καταστάσεις και συμβάντα που καλείται ο αστυνομικός να επιληφθεί και που ενέχουν κίνδυνο για την ίδια τη ζωή του όπως για παράδειγμα οι ένοπλες ληστείες, συμπλοκές, καταδιώξεις κ.λ.π. Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται προβλήματα που προέρχονται μέσα από την

11. PACKER, H (1968), *The limits of the criminal sanction* (Stanford University Press).

12. WILSON, I (1977), *Thinking about crime* (Random House), όπου οι αστυνομικοί χαρακτηρίζονται ως «γραφειοκράτες του δρόμου» λόγω των μεγάλων επιπέδων διακριτικής ευχέρειας που διαθέτουν.

13. SKOLNICK, J (1966), *Justice without trial*, (John Wiley).

14. RUSSO, P./ ENGEL, A./ HATTING, S. «Police and occupational stress, An empirical investigation» στο BENNET, R, (1983), (ed.), *Police of work, Policy Issues and Analysis*, σελ. 87-106.

υπηρεσία του, όπως οι σχέσεις του με τους συναδέλφους και οι υπηρεσιακές εν γένει σχέσεις με τους κατά βαθμό ανωτέρους του, ενώ στην τρίτη κατηγορία περιλαμβάνονται περιστατικά που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή πολιτών, όπως ανθρωποκτονίες, βιασμοί, σεξουαλική κακοποίηση παιδιών κ.λ.π. Περισσότερο ενδιαφέρουσα είναι η τυπολογία που διαμόρφωσαν οι ερευνητές κατατάσσοντας τους αστυνομικούς σε τρεις κατηγορίες με βάση τα κίνητρα που αυτοί επέλεξαν το επάγγελμά τους. Στην πρώτη κατηγορία συμπεριλήφθηκαν οι αστυνομικοί που επέλεξαν το επάγγελμα για προσωπικά οφέλη, δηλαδή να εξασφαλίσουν ένα σταθερό επάγγελμα με καλό μισθό, επιδόματα και συνθήκες εργασίας, η δεύτερη κατηγορία περιελάμβανε τους αστυνομικούς που κατετάγησαν στο Σώμα για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο κοινωνικό σύνολο και στην τρίτη κατηγορία οι αστυνομικοί που επέλεξαν το επάγγελμα για λόγους καθαρά επαγγελματικής ανέλιξης και κοινωνικής καταξίωσης (κοινωνικό γόητρο, κατάκτηση υψηλής θέσης).¹⁵ Οι ερευνητές αφού διαμόρφωσαν τις παραπάνω κατηγορίες αστυνομικών, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι σε κάθε κατηγορία αστυνομικών αντιστοιχούν διαφορετικές πηγές άγχους με διαφορετικά συμπτώματα. Έτσι, οι αστυνομικοί που κατετάγησαν στο Σώμα για λόγους κοινωνικής προσφοράς, παρουσιάζουν αυξημένο άγχος, έναντι των λοιπών, όταν επιλαμβάνονται περιπτώσεων ανθρωποκτονιών με αποτέλεσμα στην οικογενειακή τους ζωή να αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα διενέξεων και φιλονικιών, ακόμη δε και προβλήματα διαζυγίων. Αντιθέτως, οι αστυνομικοί που επιδιώκουν την επαγγελματική ανέλιξη αγχώνονται περισσότερο από τους άλλους σε περιπτώσεις αδικημάτων, όπως διαρρήξεις, βιασμοί, συμπλοκές σε δημόσια μέρη, ενώ οι αστυνομικοί που επιδιώκουν προσωπικά οφέλη παρουσιάζουν αυξημένο άγχος, έναντι των άλλων κατηγοριών, όταν στην Υπηρεσία τους δεν βρίσκουν αναγνώριση και ανταμοιβή των προσπαθειών τους.

Έρευνες για το στρες στο επάγγελμα του αστυνομικού έγιναν και στην Αγγλία τη δεκαετία του '80. Μία εξ αυτών πραγματοποιήθηκε στο Bramshell

15. Στους ίδιους, ο.π., σελ.92. Η έρευνα έγινε με ερωτηματολόγιο σε δείγμα 225 αστυνομικών όλων των βαθμών, ηλικίας 21-35 ετών, οι οποίοι υπηρετούσαν σε τέσσερα αστυνομικά τμήματα διαφορετικών περιοχών (Fairfield, Hamilton και Middletown, OHIO και Richmoond, INDIANA)

Police College από τους G. Gudjonsson και R. Adlan¹⁶ και βασίσθηκε σε συνεντεύξεις 93 αστυνομικών, σύμφωνα με τις οποίες συντάχθηκε ένας πίνακας που περιλαμβάνει 45 περιπτώσεις που προκαλούν στον αστυνομικό άγχος. Οι πρώτες δέκα περιπτώσεις, με βάση την κλίμακα 1-100, έχουν ως ακολούθως:

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

1. να κρατηθεί όμηρος από τρομοκράτες.....	90,1
2. να αντιμετωπίσει άτομο που κρατά όπλο.....	82,4
3. να κρατηθεί όμηρος σε έγκλημα.....	81,3
4. να διαπραγματευθεί για ομήρους.....	69,2
5. να συμμετάσχει σε επικίνδυνες ή βίαιες συγκρούσεις.....	61,2
6. να μη μπορεί να βοηθήσει το συνάδελφο	57,3
7. να πρέπει να κάνει πράγματα αντίθετα από τις ηθικές του αρχές ...	55,9
8. να πρέπει να συμμετάσχει στην αντιμετώπιση οχλαγωγιών	55,5
9. υπερβολικός φόρτος εργασίας.....	52,1
10. Να πρέπει να καλύψει (προστατέψει) το συνάδελφό του	49,6

ΠΗΓΗ: AINSWORTH, P./ PEASE, K (1987), *Psychology in Action: Police Work*, σελ. 149.

Παρόμοια επίσης έρευνα έγινε και στις ΗΠΑ την ίδια χρονική περίοδο από τον J. Sewell¹⁷. Σ' αυτή την έρευνα παρατίθενται 144 περιπτώσεις κατά σειρά αξιολόγησης, οι οποίες αντικατοπτρίζουν γεγονότα κρίσιμης σημασίας για την ψυχολογία του αστυνομικού κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του. Οι δέκα πρώτες περιπτώσεις, με βάση την κλίμακα 1-100, έχουν ως ακολούθως:

16. GUDJONSSON, G./ADLAN, R. «A. Stressful lot», στο AINSWORTH, P./ PEASE, K. (1987), *Police Work*, σελ. 147-149.

17. SEWELL J. «The development of a critical life events scale for law enforcement» στο *Journal of Police Science and Administration*, 11, (1), 1983, σελ. 113-114.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

1.	Βίαιος θάνατος συναδέλφου συνεργάτη (partner) κατά την εκτέλεση του καθήκοντος.	88
2.	Απόταξη	85
3.	Αφαίρεση ζωής κατά την εκτέλεση υπηρεσίας.	84
4.	Πυροβολώντας κάποιον κατά την εκτέλεση υπηρεσίας	81
5.	Αυτοκτονία συναδέλφου στενού φίλου	80
6.	Βίαιος θάνατος άλλου συναδέλφου στην εκτέλεση του καθήκοντος	79
7.	Ανθρωποκτονία που διαπράττεται από αστυνομικό	78
8.	Βίαιος τραυματισμός (δια πυροβολισμού) που συνδέεται με το υπηρεσιακό καθήκον	76
9.	Βίαιος τραυματισμός άλλου συναδέλφου που συνδέεται με την εκτέλεση υπηρεσίας	75
10.	Διαθεσιμότητα	72

ΠΗΓΗ: Journal of Police Science and Administration 11, (1), 1983, σελ. 114.

Και στους δύο παραπάνω πίνακες (11,12) παρατηρούμε ότι πρόκειται για τις ίδιες περιπτώσεις που επηρεάζουν κρίσιμα την ψυχολογική κατάσταση των Αμερικανών και των Άγγλων αστυνομικών. Η χρήση βίας, οι συμπλοκές, η χρήση όπλων και η απώλεια ανθρώπινης ζωής αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά των περιπτώσεων που επιδρούν καταλυτικά στην προσωπική και οικογενειακή ζωή των αστυνομικών¹⁸. Πολύ δε περισσότερο όταν οι περιπτώσεις αυτές παρουσιάζονται αποσπασματικά και υποκειμενικά από τα μέσα ενημέρωσης με ακόμη χειρότερες ψυχολογικές συνέπειες για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς. Παρότι στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει παρόμοιες έρευνες, είναι βέβαιο ότι τα αποτελέσματα των προαναφερθέντων ερευνών καθορίζουν με σαφήνεια το πλαίσιο συνθηκών εργασίας του αστυνομικού και κατά συνέπεια δεν μπορεί παρά να εκφράζουν και το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, καθόσον το έργο, η φύση και γενικά η αποστολή του αστυνομικού είναι η ίδια σε κάθε κοινωνικό σύνολο. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η αναφορά ενός Άγγλου αρχιφύλακα για τις συνέπειες που οι αστυνομικοί αντιμετωπίζουν ως αποτέλεσμα της ψυχολογικής πίεσης που δέχονται σε καθημερινή βάση κατά την εκτέλεση

18. Σχετικό δημοσίευμα στην εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ της 19-3-96 σελ.13: «Ένα ακόμα φαινόμενο απόγνωσης έχει επισημανθεί πρόσφατα στη Γαλλία. Από την αρχή του χρόνου έχουν αυτοκτονήσει 14 αστυνομικοί, πέντε μέσα στο Μάρτιο, και η υπόθεση έχει πάει διαστάσεις κοινωνικού φαινομένου. Μια έρευνα που δημοσιεύθηκε στο γαλλικό τύπο αποκαλύπτει ότι στη Γαλλία ένας αστυνομικός αυτοκτονεί κάθε εννέα μέρες. Σαράντα αστυνομικοί αυτοκτονούν κάθε χρόνο, χρησιμοποιώντας συνήθως το όπλο της υπηρεσίας. Ύστερα από τις μαζικές αυτοκτονίες από την αρχή της χρονιάς, τα συνδικάτα των αστυνομικών ζήτησαν από την κυβέρνηση να

των καθηκόντων τους «...βλέπω τα πρόσωπα των νεκρών, αισθάνομαι τον πόνο των παγιδευμένων, θυμάμαι τα πρόσωπα των παιδιών που ανέσυρα πεθαμένα από το νερό, βλέπω τα αποκρουστικά παραμορφωμένα σώματα των θυμάτων από φωτιά, βλέπω την αγωνία στα πρόσωπα των συγγενών όταν έχω πάει στα σπίτια τους για να τους πω ότι αγαπημένα τους πρόσωπα έχουν πεθάνει... θυμάμαι όλα αυτά, θυμάμαι τα πρόσωπά τους, θυμάμαι τον πόνο τους. Αυτός είναι ο λόγος που φοβάμαι να φορέσω τη στολή. Όταν τη φοράω, αισθάνομαι κλειδωμένος μέσα σ' αυτή, νοιώθω κλειστοφοβία, φοβισμένος, μόνος. Ο αστυνομικός δεν έχει συναισθήματα, δεν δικαιούται να έχει και εν πάσει περιπτώσει εάν έχει δεν πρέπει να τα δείχνει. Πρέπει να μένει ατάραχος, να δίνει το παράδειγμα...»¹⁹.

Το σύνολο των ερευνών²⁰ που έχουν γίνει στο εξωτερικό για το άγχος στο επάγγελμα του αστυνομικού δείχνουν ότι οι συνέπειες είναι ιδιαίτερα επώδυνες για την υγεία του (ψυχοσωματικές διαταραχές, συμπτώματα κατάθλιψης, αλκοολισμός, καρδιακές παθήσεις, υπέρταση) και κατ' επέκταση στην οικογενειακή του ζωή και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του.

2.2 Η χρήση βίας και όπλου.

Ο Max Weber είπε χαρακτηριστικά ότι το κράτος έχει το μονοπώλιο της νόμιμης άσκησης βίας ενώ ο Emile Durkheim υποστήριξε την άποψη ότι όσο περισσότερο απολυταρχικοί είναι οι μηχανισμοί της εξουσίας τόσο περισσότερο βίαιες είναι οι αντιδράσεις των κατασταλτικών δυνάμεων. Ο αστυνομικός όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε ολόκληρο τον κόσμο έχει ταυτισθεί, μέσα από την ιστορική πορεία του θεσμού, με την άσκηση βίας, μια ταύτιση που δυστυχώς παραμένει και σήμερα αποτυπωμένη στη συνείδηση του κοινού. Τούτο, κατά ένα μέρος, σχετίζεται άμεσα με τον κατασταλτικό ρόλο της αστυνομίας. Στην Ελλάδα τα Σώματα Ασφαλείας έχουν επανειλημμένα επικριθεί για άλογη χρήση βίας με ιδιαίτερα οξύ σχόλια από τα μέσα ενημέρωσης²¹.

διεξάγει έρευνα και να λάβει μέτρα για την ψυχολογική υποστήριξη των αστυνομικών. Και αυτό γιατί το πόρισμα της έρευνας δείχνει ότι οι αυτοκτονίες είναι ένα είδος «ατυχημάτων Εργασίας».

19. FIELDING, N. (1991), *The police and social conflict*, σελ. 151.

20. Βλ. ένα μεγάλο αριθμό ερευνών στον ίδιο, ο.π., σελ. 149-153.

21. Ενδεικτικά παραθέτουμε δημοσίευμα της εφημ. «ΤΑ ΝΕΑ», 1 Σεπτεμβρίου 1987, σελ. 22 : «...Η αρχή της πρόσφατης "εσοδείας" βιαιοτήτων αστυνομικών εις βάρος πολιτών, έγινε με τον ξυλοδαρμό (που κατέληξε σε θάνατο) του 55χρονου καφεπώλη Γ.Σ. Πέντε ημέρες αργότερα, τρεις

Σε κάθε περίπτωση, η χρήση βίας ή η χρήση όπλου από τον αστυνομικό κατά την άσκηση των καθηκόντων του, είτε γίνεται νόμιμα είτε παράνομα, έχει τις ίδιες δυσμενείς επιδράσεις τόσο για τον ίδιο όσο και για την εικόνα του Σώματος γενικότερα. Το γεγονός και μόνο ότι ο αστυνομικός υποχρεούται να οπλοφορεί κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του, φέροντας όπλο και υπηρεσιακή ράβδο, καθώς και η πιθανότητα να βρεθεί στη δύσκολη θέση να χρησιμοποιήσει το όπλο του ή να ασκήσει σωματική βία, αποδεικνύουν το πόσο δύσκολες είναι οι συνθήκες εργασίας του. Εδώ τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα κατά πόσο το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο μπορεί να διασφαλίσει τον αστυνομικό από τις κοινωνικές επικρίσεις αλλά και από τις νομικές συνέπειες που προκύπτουν σε βάρος του σε τέτοιες περιπτώσεις. Παράλληλα, ένα άλλο ερώτημα κοινωνιολογικής σημασίας που τίθεται είναι κατά πόσο η Αστυνομία μπορεί να γίνει κοινωνικά αποδεκτή όταν ο κατασταλτικός της ρόλος προβλέπεται μέσα από ένα συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο.

Συγκεκριμένα, η χρήση βίας από το προσωπικό των Σωμάτων της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων προβλέπονταν από ειδικές προς τούτο διατάξεις. Ο κανονισμός της Αστυνομίας Πόλεων προέβλεπε τις περιπτώσεις που μπορούσε να γίνει χρήση της αστυνομικής ράβδου: «α) κατόπιν διαταγής ανωτέρου, β) όταν ο αστυνομικός βρίσκεται εν αμύνη, γ) επί σκοπῶ συλλήψεως πολλῶν κακοποιῶν, σκοπίμως συγκεντρωμένων, εφόσον εἶναι μόνος του, οἵτινες προφανῶς εκδηλοῦσι πρόθεσιν αντιστάσεως»²².

Μάλιστα η συγκεκριμένη διάταξη καθόριζε και τον τρόπο με τον οποίο ο αστυνομικός μπορούσε να κάνει χρήση της αστυνομικής ράβδου. «...η ράβδος δύναται να χρησιμοποιηθῆ ἀμέσως μόλις ἐξαχθῆ. Το κτύπημα δέον να καταφέρηται προς τα κάτω και εἰς διαγώνιον διεύθυνσιν, ο στόχος δε του

αστυνομικοί παραπέμπονται για τον ξυλοδαρμό ενός ταξιτζή. Μετά από 10 ημέρες, ένας αστυφύλακας, ο Γ.Μ. στη Θεσ/νίκη, πυροβολεί "προς εκφοβισμόν" και τραυματίζει στο πόδι τον πολίτη Π.Σ. Τις τελευταίες πέντε ημέρες, δύο ακόμη αστυνομικοί πήγαν κατηγορούμενοι στον εισαγγελέα, για ξυλοδαρμό πολίτη και εκβιασμό μιας κοινής γυναίκας. ...Από το 1976 μέχρι το 1980 αστυνομικοί πυροβόλησαν και σκότωσαν δύο κακοποιούς τον "Σαλονικιό" Ι.Γ. και τον Σ.Σ. Ο τελευταίος είχε κατηγορηθεί για δολοφονία αστυφύλακα - που ποτέ δεν αποδείχθηκε - και την ώρα που δέχθηκε τις σφαίρες από τα περίστροφα των αστυνομικών ήταν άοπλος. Τα δύο προηγούμενα χρόνια δύο άλλοι αστυνομικοί πυροβόλησαν και σκότωσαν ένα δραπετή φυλακών και ένα ακόμη άτομο που τον νόμισαν ηδονοβλεψία. Τέλος το 1980 άνοιξαν πυρ εναντίον διαδηλωτών στην 7^η επέτειο του Πολυτεχνείου και δολοφόνησαν τον Ι. Κ. και την Σ.Κ. Και αυτά, βέβαια, ήταν μόνο τα περιστατικά που ήλθαν στο φως της δημοσιότητας....».

22. Αρθ. 2, παρ. 1 του υπ' αριθμ. 36/1934 Κανονισμού Αστυνομίας Πόλεων (ΦΕΚ-120 Β) «περί οπλοφορίας χρήσεως όπλου και ράβδου υπό των αστυνομικών υπαλλήλων».

κτυπήματος θα είναι η χώρα η περιλαμβανόμενη από της ωμοπλάτης (όσον το δυνατόν μακρύτερον της κεφαλής) μέχρι της κατ' αγκώνα καμπής της χειρός ή οσάκις παρίσταται ανάγκη να καταστήσει ακίνδυνον και ανίκανον τον συλληφθέντα να δραπτεύση, το κτύπημα θα καταφέρηται εις το εσωτερικόν του γόνατος, με προσοχήν μήπως κατενεχθή επί της επιγονατίδος και καταστή ούτω το άτομον ανίκανον εντελώς να βαδίζη...»²³ Επίσης και ο κανονισμός της Χωροφυλακής καθόριζε επακριβώς τις περιπτώσεις χρήσης της αστυνομικής ράβδου: «α) σε κατάσταση άμυνας του αστυνομικού β) για τη σύλληψη κακοποιών σκοπίμως συγκεντρωμένων και εκδηλούντων προθέσεις αντιστάσεως και γ) για διάλυση παρανόμων συγκεντρώσεων όταν οι συγκεντρωθέντες αρνούνται να διαλυθούν. Ο τρόπος χειρισμού της αστυνομικής ράβδου διδάσκεται εις την οικείαν Σχολήν και συμπληρούται κατά τας εν τας Υπηρεσίαις διδασκαλίας»²⁴.

Πέρα όμως από αυτό το πλαίσιο για τη νόμιμη άσκηση βίας, το οποίο σαφώς νομιμοποιεί τον κατασταλτικό ρόλο της Αστυνομίας, υπάρχει ένα ακόμη εξίσου σημαντικότερο και ευαίσθητο θέμα: η χρήση του όπλου. Στην προκειμένη περίπτωση το νομικό πλαίσιο²⁵ που ίσχυε και δυστυχώς ισχύει

23. Αρθ. 2, παρ. 2, του ίδιου, ο.π., κανονισμού.

24. Αρθ. 350 του Β.Δ. της 22/3/1958 (ΦΕΚ-60 Α) «Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής».

25. Συγκεκριμένα το άρθρο 1 του Ν.29 της 29/30 Απριλίου 1943 «περί των περιπτώσεων καθ' οι οποίες επιτρέπεται η χρήση των όπλων υπό της δημοσίας δυνάμεως», προβλέπει τα ακόλουθα: «Οι άνδρες της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων και τα τυχόν μετ' αυτών συμπράττοντα όργανα αγροφυλακής και δασικής υπηρεσίας, όταν ενεργούσι προς εκτέλεσιν των νόμων, διαταγμάτων και αποφάσεων των αρμοδίων αρχών ή προς διάλυσιν συναθροίσεων ή καταστολήν στάσεων, δύνανται να ποιήσωνται χρήσιν των όπλων, άνευ ουδεμίας ευθύνης δια τας συνεπείας εις τας ακόλουθως περιπτώσεις:

α. Όταν ενεργείται κατ' αυτών επίθεσις δια πυροβόλων όπλων ή άλλων αντικειμένων, δυναμένων να επιφέρωσιν αυτοίς σοβαράν σωματικήν βλάβην.

β. Όταν δεν δύνανται να υπερασπισθώσιν άλλω τον τόπον, τον οποίον κατέχουσιν ή την θέσιν ή τα άτομα, τα οποία παρεδόθησαν αυτοίς προς φύλαξιν ή των οποίων εκ καθήκοντος ανέλαβον την προάσπισιν ή τους δημοσίους υπαλλήλους εν τη εκτελέσει των καθηκόντων των ή τα δημόσια καταστήματα.

γ. Όταν, υφισταμένης συναθροίσεως, το πλήθος προβαίνει εις λεηλασίας ή διαρπαγής ή βιαιοπραγίας κατά πολιτών ή καταλήψεως ή φθοράς δημοσίων ή ιδιωτικών οικιών ή καταστημάτων ή αποθηκών ή όταν η επιτραπέισα συναθροίσις εξετρέπη του ειρηνικού της σκοπού εις πράξεις διαταρασσούσας την δημοσίαν τάξιν.

δ. Όταν ενεργούνται συναθροίσεις παρά την απαγόρευσιν αυτών υπό της Αρχής, οι δε συναθροίσεις, καίπερ δεν εκτρέπονται εις έκτροπα, εν τούτοις, εις πρόκλησιν αυτής όπως διαλυθώσιν, αρνούνται να πράξωσι τούτο.

ε. Όταν κρατούμενοι αποπειρώνται την βία απόδρασιν των είτε η βία στρέφεται κατά των φυλακών, είτε κατά πραγμάτων.

στ. Όταν κρατούμενος ανέλθη εν καιρώ ημέρας επί της στέγης ή αναρριχηθεί επι των τοίχων του καταστήματος ή εξέλθη αυτού εις την οδόν με σκοπό αποδράσεως και δεν σταθεί εις την πρόκλησιν του σκοπού «Άλτ ή πυροβολώ» και

ζ. Όταν εν περιπτώσει στάσεως, διαταχθέντες υπό της Αρχής να διαληθώσι, δεν υποτάσσωνται εις τας δοθείσας διαταγάς»

ακόμη και σήμερα κρίνεται απολύτως ανεπαρκής για την προστασία του αστυνομικού προσωπικού, ενώ συγχρόνως αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πολιτεία, για πρώτη φορά στη μεταπολεμική ιστορία της χώρας, προέβη στην τροποποίηση αυτού του νομικού πλαισίου χωρίς όμως να τροποποιήσει ή τουλάχιστον να αναμορφώσει τις διατάξεις που προβλέπουν τις περιπτώσεις χρήσης όπλων από τους αστυνομικούς²⁶. Πρόκειται για διατάξεις που δεν συνάδουν με τη συνταγματική επιταγή για την προστασία της ζωής κάθε ανθρώπου και για το λόγο αυτό επιβάλλεται η επίσημη κατάργησή τους²⁷. Όπως χαρακτηριστικά έχει επισημάνει ο Α. Μαγκάκης²⁸, ο Νόμος 29/1943 είναι ένας νόμος της κατοχής όπου η χρήση των όπλων ήταν καθημερινή υπόθεση. Ένας τέτοιος νόμος που επιτρέπει τη χρήση του όπλου τόσο απλόχερα, αντί να προστατεύει την έννομη τάξη, μεταβάλλεται σε αληθινή απειλή της. Τέλος, σχετική με το όλο θέμα είναι και η γνωμοδότηση του Εισαγγελέα Αρείου Πάγου²⁹ σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις του Ν. 29/1943 κρίνονται ατελείς, ασαφείς και ανεπαρκείς και εν όψει της ανάγκης αντιμετώπισης νέων μεθόδων και νέων τρομοκρατικών και άλλων μορφών βίας κατά προσώπων και επιθέσεων κατά αστυνομικών, θα ήταν σκόπιμο να επιδιωχθεί δια νόμου η θέσπιση διατάξεων με τις οποίες, μέσα στο προβλεπόμενο συνταγματικό πλαίσιο να καθορίζουν σαφέστερα την ειδικότερη μορφή και τον ειδικότερο τρόπο της επιτρεπόμενης χρήσης των όπλων από τους αστυνομικούς και να προσδιορίζονται με λεπτομέρεια για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση οι λόγοι απαλλαγής από κάθε ευθύνη των αστυνομικών που έκαναν επιτρεπτή χρήση των όπλων τους.

Σε ότι αφορά τη χρήση βίας, πρέπει να επισημάνουμε ότι η Ελληνική

26. Συγκεκριμένα το αρθ. 133 του Π.Δ. 141/1991 που τροποποίησε το Ν.29/1943, αφήνει ανέπαφες τις διατάξεις που προβλέπουν τη χρήση όπλου : «...η χρήση όπλων από τους αστυνομικούς γίνεται : α) στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν.29/1943 "περί των περιπτώσεων καθ' ας επιτρέπεται η χρήσις των όπλων υπό της Δημοσίας Δυνάμεως". Εφόσον υπάρχει απόλυτη ανάγκη και αφού εξαντληθούν όλα τα ηπιότερα μέσα, β) για τη διάλυση των παράνομων δημόσιων συναθροίσεων, σύμφωνα με τις διατυπώσεις του κανονισμού διάλυσης δημοσίων συναθροίσεων, γ) στις περιπτώσεις που συγχωρείται από τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για την άμυνα και την κατάσταση ανάγκης». Όπως προκύπτει, τυπικά αλλά και ουσιαστικά καμία απολύτως αλλαγή δεν έγινε στο μέχρι τότε ισχύον σύστημα.

27. ΣΚΟΥΡΗΣ, Β./ ΤΑΧΟΣ, Α (1990), Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, σελ. 258.

28. Βλ. Εφημ. «ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ», 26 Ιουνίου 1990, σελ. 15.

29. Υπ' αριθμ. 12/8-9-1992 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέως Αρείου Πάγου Γ. Πλαγιαννάκου προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, όπως δημοσιεύθηκε στην «Αστυνομική Επιθεώρηση», Ιούλιος 1993, σελ. 456-458.

Αστυνομία δεν έχει υιοθετήσει το νομικό πλαίσιο που αναφέραμε και που ίσχυε για τα Σώματα της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων. Παραμένει όμως το αναχρονιστικό πλαίσιο για τη χρήση του όπλου, γεγονός που έχει δημιουργήσει συσσωρευμένα προβλήματα στο αστυνομικό προσωπικό. Ανεξάρτητα, όμως, από την ύπαρξη ή μη του αναγκαίου νομοθετικού πλαισίου, το ενδεχόμενο ο αστυνομικός να ασκήσει κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του νόμιμη βία ή ακόμη και νόμιμη χρήση του όπλου του, επιδεινώνει τις συνθήκες εργασίας του ενώ παράλληλα δημιουργεί τεράστια προβλήματα στην προσωπική του και οικογενειακή του ζωή. Όταν μάλιστα υπάρχει θύμα, ακόμη και αν είναι νόμιμη η χρήση του όπλου, το γεγονός αυτό οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στον κοινωνικό στιγματισμό του αστυνομικού, μέσα από μια σειρά υπηρεσιακών και ποινικών διαδικασιών για την εξακρίβωση των συνθηκών τέλεσης του συμβάντος. Οι συνέπειες και τα επακόλουθα των διαδικασιών αυτών επιδρούν καταλυτικά στην ψυχολογική του δομή, στο κοινωνικό του και οικογενειακό του περιβάλλον, αλλά και στη μετέπειτα επαγγελματική του πορεία.

2.3 Η επικινδυνότητα του επαγγέλματος του αστυνομικού

Τα παραπάνω αναφερόμενα σχετικά με τη χρήση βίας και όπλου μας οδηγούν σε ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο που σχετίζεται άμεσα με τις συνθήκες εργασίας του αστυνομικού: την επικινδυνότητα του επαγγέλματος. Πρόκειται για το στοιχείο που περικλείεται στη φύση του επαγγέλματος και αποτελεί την ειδοποιό διαφορά σε σχέση με τα λοιπά επαγγέλματα του δημοσίου τομέα. Ο αστυνομικός καλείται σε καθημερινή βάση να αντιμετωπίσει καταστάσεις στις οποίες το στοιχείο της επικινδυνότητας είναι παντελώς απρόβλεπτο. Πρόκειται για ένα επάγγελμα του οποίου ο υψηλός βαθμός επικινδυνότητας σχετίζεται με τις αρνητικές πλευρές του κοινωνικού συνόλου τις οποίες ο αστυνομικός πρέπει να ελέγχει για να προστατεύσει την ίδια την κοινωνία³⁰. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση πρώην αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας για το θάνατο ενός αστυνομικού σε συμπλοκή με κακοποιούς: «...το παιδί αυτό ήταν ένας ήρωας που θυσιάστηκε για την πάταξη της εγκληματικότητας. Είχε διάθεση για δουλειά και δεν δέχομαι ότι

30. ΦΙΛΙΑΣ, Β., «Αστυνομική Επιθεώρηση», Ιούνιος 1997, σελ 388.

δεν ήταν εκπαιδευμένος. Ήταν καλός αστυνομικός και είχε λάβει την εκπαίδευση εκείνη που λαμβάνουν όλοι οι συνάδελφοι του. Αποδίδω το γεγονός στην "κακιά στιγμή" μια και οι συνθήκες της δολοφονίας του, όπως τουλάχιστον περιεγράφησαν από τους συναδέλφους του, σ' αυτή την κατεύθυνση συνηγορούν. Ήταν μάχιμος και ως μάχιμος έπεσε στον αγώνα για την αντιμετώπιση του εγκλήματος»³¹.

Όλα τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο διεθνή χώρο δείχνουν εξαιρετικά υψηλά ποσοστά θανάτων αστυνομικών κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας. Στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά το χρονικό διάστημα 1968 -1977, 1094 αστυνομικοί έχασαν τη ζωή τους στο καθήκον, σε σύνολο 686.000, ενώ τρεις φορές περισσότερα άτομα σκοτώθηκαν, την ίδια περίοδο, από αστυνομικούς³². Στο Λονδίνο, σε σύνολο 26.350 αστυνομικών, 4.444 αστυνομικοί δέχθηκαν επίθεση κατά το 1981 και 3.141 κατά το 1982³³.

Σε ό,τι αφορά την Ελληνική Αστυνομία, ο πίνακας (13) που ακολουθεί για το χρονικό διάστημα 1988 -1995 δείχνει σαφέστατα το υψηλό επίπεδο της επικινδυνότητας του επαγγέλματος του αστυνομικού και στην Ελλάδα.

31. Συνέντευξη του πρώην Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας ΜΑΚΡΗ Σ. στην εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 31 Ιανουαρίου 1993, σελ. Α.39.

32. REINER, R (1992), *The Politics of the Police*, σελ. 276.

33. Στον ίδιο, ο.π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΠΑΘΟΝΤΕΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ 1988 -1995

ΕΤΗ	ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ Ή ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ		ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΔΕΗ Ή ΣΥΛΛΗΨΗ ΑΤΟΜΟΥ		ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΟΛΟΣΦΑΙΡΙΚΩΝ Ή ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ		ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΝ - ΣΥΝΑΦΟΡΙΣΕΩΝ - ΔΙΑΔΗΛΩΣΕΩΝ		ΣΕ ΟΔΙΚΑ ΤΡΟΧΑΙΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ		ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ		ΣΥΝΟΛΟ		
	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ -ΕΛΑΦΡΑ	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ -ΕΛΑΦΡΑ	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ-ΕΛΑΦΡΑ	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ - ΕΛΑΦΡΑ	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ-ΕΛΑΦΡΑ	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ-ΕΛΑΦΡΑ	ΝΕ- ΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΒΑΡΙΑ-ΕΛΑΦΡΑ	
1988	3	77	1	40	3	109	8	8	1	8	45	2	61	14	340
1989		74	2	102		107	14		3	7	33	6	39	15	369
1990	1	125	1	170		123	29		1	7	79	2	49	11	575
1991		136	2	79		37	45		2	4	94	3	79	9	470
1992		108	6	114		39	1	35		4	92	1	93	12	481
1993	1	78	2	139	1	36	1	3	2	4	79	2	65	11	400
1994		70	1	153	2	39	1	2	3	9	62	8	88	21	414
1995		64	9	99		59	1		6	5	61	1	64	16	347
ΣΥΝΟΛΟ	3	732	5	896	6	549	4	136	18	48	545	6	538	109	3396

ΠΗΓΕΣ: Στατιστικές επιτηρδές Ελληνικής Αστυνομίας 1988-1995.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 13, διαπιστώνουμε ότι την οκταετία 1988 - 1995 η Ελληνική Αστυνομία έχασε τριάντα δύο (32) αστυνομικούς ενώ παράλληλα τραυματίσθηκαν βαριά 109 και ελαφρά 3.396. Πρόκειται για ένα φόρο αίματος ιδιαίτερα υψηλό που αποτρέπει καθημερινά η Ελληνική Αστυνομία για την ασφάλεια και την προστασία του κοινωνικού συνόλου. Το γεγονός αυτό αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα εάν ληφθεί υπόψη ότι πρόκειται για απώλειες ενός κοινωνικού θεσμού εν καιρώ ειρήνης, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι κανένας άλλος δημόσιος οργανισμός ή θεσμός δεν έχει να παρουσιάσει αυτά τα αποτελέσματα απώλειας ζωής και σωματικών βλαβών υπαλλήλων κατά την εκτέλεση υπηρεσίας και μάλιστα σε τέτοια υψηλά επίπεδα. Με άλλα λόγια, πρόκειται για τον παράγοντα εκείνο που επιβεβαιώνει το κοινωνικό έργο που επιτελεί η Ελληνική Αστυνομία ως θεσμός και το τίμημα της εκπλήρωσης της αποστολής της στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου.

Τα αποτελέσματα αναφορικά με την επικινδυνότητα του επαγγέλματος του αστυνομικού συναρτώνται και με μια άλλη κοινωνική διάσταση: την παρεχόμενη προστασία και τη μέριμνα εκ μέρους της πολιτείας προς τον αστυνομικό ως εργαζόμενο κάτω από ιδιαίτερα επικίνδυνες συνθήκες. Το ερώτημα, δηλαδή, που τίθεται στην προκειμένη περίπτωση είναι κατά πόσο η πολιτεία έρχεται αρωγός και συμπαραστάτης στον Έλληνα αστυνομικό και στην οικογένειά του, όταν χάνει τη ζωή του ή τραυματίζεται βαριά κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του. Οι διαπιστώσεις σ' αυτόν τον τομέα, που αποτελεί μία από τις σημαντικότερες διαστάσεις της κοινωνικής αντιμετώπισης και αποδοχής του αστυνομικού επαγγέλματος, δεν θεωρούνται ικανοποιητικές. Η πολιτεία έρχεται να ρυθμίσει το θέμα της απονομής σύνταξης και παροχής βοήθειας σε θύματα τρομοκρατίας, για πρώτη φορά, το 1990³⁴. Οι διατάξεις αυτού του πλαισίου, που πρέπει να σημειώσουμε ότι καλύπτουν όλο το δημοσιοϋπαλληλικό προσωπικό, έχουν ιδιαίτερη σημασία για τον αστυνομικό καθότι ισχύουν για τρομοκρατικές πράξεις που έλαβαν χώρα σε βάρος του όχι μόνο κατά την άσκηση των καθηκόντων του αλλά και εκτός αυτών, ακόμη δε και λόγω της προηγούμενης ιδιότητάς του. Με άλλα λόγια, καλύπτεται και ο εν συντάξει ευρισκόμενος

34. Ν. 1897/1990 (ΦΕΚ-120 Α), «Περί απονομής σύνταξης και παροχής βοήθειας σε θύματα τρομοκρατίας»

αστυνομικός, θύμα τρομοκρατικής ενέργειας. Οι διατάξεις που προβλέπονται από το εν λόγω νομικό πλαίσιο, παρά το γεγονός ότι έρχονται τόσο αργοπορημένα να ρυθμίσουν ένα τόσο σοβαρό θέμα, θεωρούνται ικανοποιητικές από πλευράς συνταξιοδοτικής κάλυψης, περίθαλψης και μέριμνας για την οικογένεια του αστυνομικού. Η επισήμανση όμως που πρέπει να γίνει εδώ, είναι ότι οι “προνομιακές” αυτές ρυθμίσεις δεν ισχύουν για τους αστυνομικούς που πέφτουν θύματα άλλων εγκληματικών ενεργειών κατά την εκτέλεση ή μη καθκόντων τους ή συνεπεία της προηγούμενης ιδιότητάς τους. Δηλαδή, δεν καλύπτονται οι συνήθεις περιπτώσεις τραυματισμού ή θανάτου αστυνομικών (συμπλοκές με κακοποιούς, επεισόδια βίας σε δημόσιους χώρους, καταδιώξεις παρανομούμενων για τη σύλληψή τους). Αυτές οι περιπτώσεις συνεχίζουν να καλύπτονται από ένα ολότελα διαφορετικό νομικό πλαίσιο³⁵, οι διατάξεις του οποίου δεν προβλέπουν την πλήρη συνταξιοδοτική κάλυψη της οικογένειας του αστυνομικού σε περίπτωση θανάτου κατά την εκτέλεση διατεταγμένης ή μη υπηρεσίας καθώς και σε περίπτωση θανάτου λόγω της ιδιότητάς του ενώ ευρίσκεται στη σύνταξη.

Εν κατακλείδι, η επικινδυνότητα του επαγγέλματος του αστυνομικού, όπως τεκμηριώνεται με βάση τα ποσοστά τραυματισμών και θανάτων αστυνομικών, δημιουργεί μεταξύ άλλων και ένα μείζονος σημασίας κοινωνικό ζήτημα. Πρόκειται για την προστασία της ατομικής και οικογενειακής ζωής του αστυνομικού, δικαιώματα συνταγματικά κατοχυρωμένα, τα οποία σε συνδυασμό με τον κοινωνικό ρόλο και έργο του αστυνομικού θεσμού, επιβάλλουν την κατά προτεραιότητα ρύθμισή τους από την πολιτεία.

2.4 Το ωράριο εργασίας του αστυνομικού

Για πολλές δεκαετίες, ο ελεύθερος χρόνος (καθιέρωση εξαήμερης εβδομάδας εργασίας, αργότερα πενθήμερης και στη συνέχεια μείωση των ωρών εργασίας) αποτελούσε μία από τις σημαντικότερες κοινωνικές διεκδικήσεις των εργαζομένων. Στις μέρες μας ο ελεύθερος χρόνος θεωρείται πλέον κοινωνική κατάκτηση όλων των εργαζομένων. Ο ελεύθερος χρόνος

35. Άρθ. 26 του Π.Δ. 1041/1979, (ΦΕΚ-292 Α) «Κώδικας πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων», Ν. 1202/1981, (ΦΕΚ-247 Α) «περί τρόπου υπολογισμού των δημοσιοϋπαλληλικών συντάξεων» και Ν.1977/1971, (ΦΕΚ-185 Α) «προστασία παθόντων από βίαιο συμβάν και θυμάτων τρομοκρατών και άλλες διατάξεις».

δεν είναι πλέον μόνο προνόμιο της άρχουσας τάξης, της «τάξης τηςσχόλης», όπως την αποκάλεσε ο Veblen³⁶ στο έργο του *The theory of leisure class*, αλλά είναι προνόμιο και συγχρόνως αναφαίρετο δικαίωμα κάθε εργαζόμενου.

Ο αστυνομικός, λόγω της ιδιαίτερης φύσης της εργασίας του ή κατά το δοκιμότερο, της υπηρεσίας του, δεν είχε μεγάλα περιθώρια ελεύθερου χρόνου σε σύγκριση με τους άλλους υπαλλήλους του δημοσίου. Όμως, οι νομοθετικές ρυθμίσεις που κατά καιρούς έγιναν, επεκτάθηκαν και στο ωράριο εκτέλεσης της υπηρεσίας του αστυνομικού, πάντοτε βέβαια με σημαντικές διαφοροποιήσεις. Σε σύγκριση με τα ωράρια εργασίας άλλων επαγγελματιών, ο χρόνος εργασίας του αστυνομικού ήταν συγκριτικά πολύ μεγαλύτερος και ως εκ τούτου ο ελεύθερος χρόνος ήταν πάντοτε περιορισμένος. Οι εκάστοτε περιορισμοί και προϋποθέσεις που ίσχυαν για τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου του αστυνομικού, καθιστούσαν το έργο του ακόμη δυσκολότερο.

Στις δύσκολες συνθήκες εργασίας του αστυνομικού, πρέπει αναμφίβολα να προστεθεί και το ωράριο εργασίας του. Πριν όμως αναφερθούμε αναλυτικά στο χρόνο και την έκταση που ο αστυνομικός καλείται να εκτελέσει τα υπηρεσιακά του καθήκοντα, είναι ανάγκη να περιγράψουμε εν συντομία το νομικό πλαίσιο που ρύθμιζε την υπηρεσιακή κατάσταση του αστυνομικού προσωπικού στα Σώματα της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων. Ο Οργανισμός του Σώματος της Χωροφυλακής³⁷ όριζε ρητά ότι το προσωπικό διατελούσε εν υπηρεσία και όταν ακόμη δεν ευρίσκονταν σε διατεταγμένη υπηρεσία. Το ίδιο νομικό πλαίσιο ίσχυε και για το προσωπικό της Αστυνομίας Πόλεων, το οποίο θεωρούνταν ότι διατελούσε εν υπηρεσία, είτε εν στολή, είτε εν πολιτική περιβολή, ασχέτως αν ήταν ή όχι σε διατεταγμένη υπηρεσία, και υποχρεούνταν *«να επεμβαίνωσιν εν πάση περιπτώσει καθ' ην ήθελε διαπραχθή ή απειληθή παράβασις των κειμένων διατάξεων και να παρέχωσι την εαυτών συνδρομήν, εάν ταύτην ήθελον ζητήσιν νομίμως δημοσία αρχή ή ιδιώτης»*³⁸.

36. ΤΣΑΟΥΣΗΣ Δ. (1987). *Η κοινωνία του ανθρώπου*, σελ 588.

37. Αρθ.46, παρ.5 του Ν.Δ. 3365/1955, (ΦΕΚ-257 Α) «Περί Κώδικος του Σώματος της Ελληνικής Χωροφυλακής».

38.Αρθ. 1 του Διατάγματος της 25/10-4/11/1958, (ΦΕΚ-187Α), «Περί Κανονισμού του Αστυνομικού Σώματος».

Αυτό το νομικό καθεστώς της διαρκούς ετοιμότητας του αστυνομικού καθιερώθηκε και στον Οργανισμό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με την ενοποίηση των Σωμάτων και την ίδρυση της Ελληνικής Αστυνομίας: «...Το προσωπικό βρίσκεται σε διατεταγμένη υπηρεσία σε κάθε περίπτωση που καθίστανται αναγκαία η παρέμβασή του»³⁹.

Το νομικό πλαίσιο της υπηρεσιακής κατάστασης του αστυνομικού προσωπικού δικαιολόγησε, θα μπορούσαμε να πούμε, την εφαρμογή ενός ιδιαίτερα δύσκολου ωραρίου εργασίας. Στο Σώμα της Ελληνικής Χωροφυλακής⁴⁰ οι αστυνομικοί εκτελούσαν 8ωρο υπηρεσία κάθε 24ωρο. Όταν όμως υπήρχαν έκτακτες περιπτώσεις και ανάλογα με τις υπηρεσιακές ανάγκες, οι αστυνομικοί καλούνταν να εργαστούν και πέραν του 8ώρου. Να σημειωθεί ότι η υπερωριακή αυτή απασχόληση ήταν υποχρεωτική και παραμένει ακόμη και σήμερα υποχρεωτική εφόσον διαταχθεί από την Υπηρεσία. Έτσι, το προσωπικό της χωροφυλακής εργάζονταν συνολικά πάνω από 56 ώρες την εβδομάδα. Αυτό το ωράριο εργασίας γίνονταν ακόμη δυσκολότερο εάν ληφθεί υπόψη ότι ο κανονισμός του Σώματος⁴¹ προέβλεπε τη χορήγηση 24 ωρών αδείας απουσίας για ξεκούραση, μόνο μία φορά το μήνα. Το 1977 άρχισε να χορηγείται στο προσωπικό της χωροφυλακής και δεύτερη ημερήσια ανάπαυση (ρεπό) κάθε μήνα⁴². Ο χρόνος εργασίας μειώνεται, για πρώτη φορά, το 1979⁴³ σε έξι (6) ώρες το 24ωρο και μέχρι 44 ώρες την εβδομάδα συνολικά.

Παρά το γεγονός ότι ο χρόνος μείωσης της εργασίας του αστυνομικού, με την τελευταία τροποποίηση, ήταν σχετικά μικρός και δεδομένου ότι σε περιπτώσεις που έπρεπε να αντιμετωπισθούν έκτακτες υπηρεσιακές υποχρεώσεις, η μείωση αυτή αυτομάτως εξαλείφονταν λόγω της υπερωριακής απασχόλησης του προσωπικού, το Αρχηγείο της Χωροφυλακής σε σχετική εγκύκλιό του προς όλες τις υπηρεσίες υπογράμμιζε τον κοινωνικό χαρακτήρα της νέας νομοθετικής ρύθμισης και τις ευεργετικές συνέπειες στην προσωπική και οικογενειακή ζωή του αστυνομικού προσωπικού⁴⁴.

39. Άρθ. 3 παρ.2 του Ν.1481/1984 (ΦΕΚ-152 Α).

40. Άρθ. 167 του Β.Δ. της 22-3-1958 «Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής».

41. Άρθ. 168, παρ. 2, ο.π.

42. Υπ' αριθμ. 221/3/26λστ' από 14-1-1977 Εγκύκλιος του Αρχηγείου Χωροφυλακής.

43. Π.Δ. 427/15-6-1979, (ΦΕΚ-130 Α).

44. Υπ' αριθμ. 221/3/63^π από 28-6-1979 Εγκύκλιος του Αρχηγείου Χωροφυλακής: «...Η μείωση του χρόνου εργασίας του προσωπικού του Σώματος και ο καθορισμός τούτου στ' ανωτέρω λίαν ικανοποιητικά πλαίσια, μέτρο ριζοσπαστικό και θαρραλέο, ανακουφίζει σημαντικά τούτο και του

Η ίδια κατάσταση επικρατούσε και στο χώρο της Αστυνομίας Πόλεων⁴⁵. Το προσωπικό του Σώματος εκτελούσε 4ωρο υπηρεσία, στη συνέχεια ήταν ελεύθερο για 12 ώρες και επανέρχονταν για εκτέλεση νέας 4ωρης υπηρεσίας. Η διακεκομμένη αυτή απασχόληση δημιουργούσε προβλήματα στην ατομική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή του αστυνομικού. Ακόμη, θα πρέπει να προστεθεί ότι ο αστυνομικός δικαιούνταν μόνο μία ημερήσια ανάπαυση κάθε δύο εβδομάδες εργασίας⁴⁶. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου του κανονισμού η χορήγηση των δύο ημερήσιων αναπαύσεων κάθε μήνα δεν έπρεπε να συμπίπτει με ημέρες αργίας (Κυριακές κ.λ.π.) παρά μόνο μία φορά το δίμηνο και μόνο για τη μία εκ των δύο ημερήσιων αναπαύσεων. Επιπλέον, ο αστυνομικός δεν μπορούσε να λάβει τα δύο ρεπό που δικαιούνταν κάθε μήνα ως δύο συνεχόμενες ημέρες, παρά μόνο κατόπιν εγκρίσεως της Υπηρεσίας και μόνο για την αντιμετώπιση «σοβαράς οικογενειακής κατάστασης ή δια συμμετοχήν εις οργανούμενας υπό του Σώματος εκδρομάς»⁴⁷.

Η ριζική αλλαγή στο παραπάνω εργασιακό πλαίσιο των αστυνομικών υπαλλήλων επέρχεται με την καθιέρωση της πενθήμερης εβδομάδας εργασίας για τους δημοσίους υπαλλήλους⁴⁸ το 1981. Το μέτρο αυτό επεκτείνεται με κοινή υπουργική απόφαση⁴⁹ και στο προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας. Η θεσμοθέτηση της πενθήμερης εργασίας στο χώρο της Αστυνομίας, αποτέλεσε σημαντική καινοτομία και επηρέασε θετικά την προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή του αστυνομικού, σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες. Με την ενοποίηση των Σωμάτων και την ίδρυση της Ελληνικής Αστυνομίας (1984), η πενθήμερη εβδομάδα εργασίας για το αστυνομικό προσωπικό ρυθμίζεται λεπτομερώς από ειδικά προς τούτο

παρέχει την ευχέρεια της βελτιώσεως της καθόλου ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής διαβιώσεως και της αναπτύξεως της προσωπικότητάς του, που κρίνεται απαραίτητη για την αντιμετώπιση της συγχρόνου ζωής, με τις πολλές και ποικίλες απαντήσεις της. Η βελτίωση αυτή του ωραρίου που επιτεύχθηκε ύστερα από πολλές και επίμονες προσπάθειες, διότι μεταβάλλει μια πραγματική κατάσταση, η οποία διήρκεσε επί δεκαετίες, εντάσσεται στα ευρύτερα πλαίσια του προγράμματος των μέτρων, χάριν του προσωπικού, που λαμβάνει η Υπηρεσία και η Πολιτεία γενικότερα και αποτελεί σταθμό και ορόσημο στην περαιτέρω λήψη και άλλων ευεργετικών, για το προσωπικό μέτρων....».

45. Υπ' αριθμ. 65/1953, (ΦΕΚ-60 Β) Κανονισμός Αστυνομίας Πόλεων.

46. Υπ' αριθμ. 77/1966, (ΦΕΚ-403 Β) Κανονισμός Αστυνομίας Πόλεων.

47. Αρθ.1, παρ. γ', του παραπάνω κανονισμού.

48. Ν.1157/1981, (ΦΕΚ-126 Α) «Περί καθιερώσεως πενθημέρου εβδομάδας εργασίας των δημοσίων εν γένει υπηρεσιών....».

49. Υπ' αριθμ. 14867.Φ.012.5/57 από 27-11-1981, (ΦΕΚ-719 Β), Κοινή Απόφαση Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Δημόσιας Τάξης.

νομικό πλαίσιο⁵⁰. Πάρα ταύτα, πρέπει να σημειώσουμε ότι το αστυνομικό προσωπικό δεν απολαμβάνει ουσιαστικά πενθήμερη εβδομάδα εργασίας, όπως όλοι οι λοιποί εργαζόμενοι του δημόσιου τομέα, καθότι η Υπηρεσία μπορεί να επιβάλλει υποχρεωτική εκτέλεση υπηρεσίας και πέραν του πενθημέρου, ακόμη δε και την έβδομη ημέρα (Κυριακή), εφόσον οι ανάγκες της υπηρεσίας το απαιτούν⁵¹. Στην πραγματικότητα, η εξαίρεση αυτή έχει γίνει σήμερα πλέον ο κανόνας για τις περισσότερες αστυνομικές υπηρεσίες και ιδιαίτερα στις μεγαλουπόλεις. Το αστυνομικό προσωπικό εργάζεται υποχρεωτικά όλες τις ημέρες της εβδομάδας, λόγω των αυξημένων υπηρεσιακών αναγκών με αποτέλεσμα το ωράριο να καθίσταται εξοντωτικό για την προσωπική και οικογενειακή τους ζωή⁵².

3. Οι περιορισμοί δικαιωμάτων στο αστυνομικό προσωπικό

Ο Συνταγματικός Χάρτης της χώρας επιβάλλει συγκεκριμένες απαγορεύσεις στους δημόσιους υπαλλήλους με απώτερο σκοπό τη διασφάλιση της λειτουργικότητας των κρατικών υπηρεσιών και της εύρυθμης κοινωνικής συμβίωσης. Έτσι το αρθ. 29, παρ. 3 του Συντάγματος απαγορεύει στους δημοσίους υπαλλήλους, στους δικαστικούς, στρατιωτικούς και στο προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας, οποιαδήποτε μορφή εκδήλωσης υπέρ πολιτικών κομμάτων. Ακόμη, το αρθ. 23, παρ. 2, εδ. β' απαγορεύει την απεργία με οποιαδήποτε μορφή στους δικαστικούς και αστυνομικούς υπαλλήλους⁵³.

Πέρα όμως από τους περιορισμούς που θέτει το Σύνταγμα στο αστυνομικό προσωπικό με συγκεκριμένες προς τούτο διατάξεις, υπάρχουν και οι περιορισμοί που τίθενται από τους κανονισμούς του Σώματος, οι οποίοι είναι θεσμικά κατοχυρωμένοι και η παράβαση τους συνεπάγεται

50. Π.Δ. 28/1986 (ΦΕΚ-11 Α) «Χρόνος εργασίας προσωπικού Υπουργείου Δημόσιας Τάξης».

51. Αρθ.1, παρ.3,4, του παραπάνω Π.Δ.

52. Βλ. σχετικό δημοσίευμα στην εφημ. «ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ» του Μ. Σταυρακάκη «Κλέβει όλα τα ρεπό η ΕΛ.ΑΣ.», 30-11-1996, σελ.54. Το δημοσίευμα προκάλεσε την έκδοση σχετικής εγκυκλίου διαταγής του Αρχηγού Α. Βασιλόπουλου προς όλες τις υπηρεσίες για χορήγηση των οφειλομένων ρεπό σε όλους τους αστυνομικούς, βλ. έκδοση της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Αστυνομικών «Αστυνομική Ηχώ», Ιανουάριος 1997 και «Αστυνομική Επιθεώρηση», Οκτώβριος 1998, σελ 667.

53. Βλ. ΣΚΟΥΡΗΣ / ΤΑΧΟΥ, Α, ο.π., (σημ.27) σελ.187 σύμφωνα με τους οποίους η απεργία των αστυνομικών συνιστά ποινικό αδίκημα κατά το αρθ. 247 του Ποινικού Κώδικα.

αυστηρές πειθαρχικές κυρώσεις. Το πρόβλημα στην προκειμένη περίπτωση σχετίζεται με τη συνταγματικότητα των διατάξεων των αστυνομικών κανονισμών και κατ' επέκταση με τις δημοκρατικές λειτουργίες των μηχανισμών διοίκησης του Σώματος. Ένας από τους αμφισβητούμενους περιορισμούς που επιβάλλεται από τους κανονισμούς του Σώματος είναι η απαγόρευση της άσκησης άλλου επαγγέλματος ή κατ' επάγγελμα άσκηση εμπορίας ή τέχνης από το αστυνομικό προσωπικό.⁵⁴ Για τον περιορισμό αυτού του δικαιώματος έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι περιορίζεται το συνταγματικό δικαίωμα της ελεύθερης συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας, σύμφωνα με το αρθ.5 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία ο νομοθέτης νομιμοποιείται να θέτει περιορισμούς στην οικονομική δραστηριότητα των φυσικών ή νομικών προσώπων *«για την επίτευξη ορθολογικότερης λειτουργίας του κρατούντος οικονομικού συστήματος. Τούτο γίνεται ιδιαίτερα επιτακτικό προκειμένου για οικονομικές δραστηριότητες που παρέχουν υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο και ασκούν επομένως, εξ αντικειμένου, δημόσια υπηρεσία»*⁵⁵. Ακόμη, ο αστυνομικός δεν επιτρέπεται να ασκεί δημόσια κριτική για τις πράξεις της Υπηρεσίας του ή οποιουδήποτε αστυνομικού, προφορικώς ή εγγράφως με εκφράσεις ή λόγους που αποδεικνύουν έλλειψη σεβασμού ή με σκόπιμη χρήση αβάσιμων επιχειρημάτων, ούτε επίσης επιτρέπεται να δημοσιεύει άρθρα στον Τύπο ή με άλλο τρόπο, παρά τις διατάξεις των κανονισμών και των διαταγών της Υπηρεσίας.⁵⁶ Και στην προκειμένη περίπτωση, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι πρόκειται για περιορισμό της ελεύθερης έκφρασης των στοχασμών σύμφωνα με το αρθ. 14, παρ. 1 του Συντάγματος.

Σε κάθε περίπτωση, ο περιορισμός δικαιωμάτων του αστυνομικού προσωπικού συναρτάται άμεσα με τις δημοκρατικές αρχές του πολιτεύματος αφενός και αφετέρου με τον εκδημοκρατισμό των εσωτερικών λειτουργιών του Σώματος. Ο Συνταγματικός Χάρτης της χώρας κατοχυρώνει τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα κάθε πολίτη και καθορίζει την ισότητα όλων ενώπιον του νόμου. Οι περιορισμοί δικαιωμάτων του αστυνομικού

54. Αρθ.3, παρ.7 του Π.Δ. 96/1986 (ΦΕΚ-34 Α) «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού». Επίσης, ο Οργανισμός του Σώματος της Αστυνομίας Πόλεων (αρθ.145 του Κ.Ν.2458/1953) προέβλεπε φυλάκιση δύο μηνών μέχρι τριών ετών και στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων.

55. Βλ. ΜΑΝΕΣΗ, Α. (1982), Συνταγματικά Δικαιώματα, σελ.159. Την άποψη αυτή στηρίζει στο αρθ.106, παρ.3 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το αρθ.23, παρ.2, εδ.β'.

56. Αρθ.3, παρ.20 και 33 του Π.Δ. 96/1986, ο.π. (σημ.54).

προσωπικού δικαιολογούνται εφόσον οι σχετικές διαταγές της Υπηρεσίας συνάδουν με το Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους και συνδέονται άμεσα με την αποστολή της Αστυνομίας, δεδομένου ότι η αρχή της νομιμότητας που διέπει τα μέλη της Ελληνικής κοινωνίας, διέπει ταυτόχρονα και το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, τα μέλη του οποίου είναι Έλληνες πολίτες.⁵⁷ Στη βάση αυτού του νομικού πλαισίου, θα επισημάνουμε και θα αναλύσουμε τους περιορισμούς δικαιωμάτων του αστυνομικού προσωπικού, με σκοπό την ανάδειξη της κοινωνικής διάστασης που περικλείουν αφενός και αφετέρου τη συναγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις επιδράσεις στην προσωπικότητα του αστυνομικού ως ατόμου αλλά και ως μέλους του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Ένας, λοιπόν, από τους σημαντικότερους περιορισμούς που ίσχυε για τους αστυνομικούς και των δύο Σωμάτων (Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων), ήταν ο περιορισμός του δικαιώματος σύναψης γάμου.⁵⁸ Η σύναψη γάμου χωρίς την απαιτούμενη άδεια της Υπηρεσίας συνιστούσε σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα και τιμωρούνταν με την ποινή της απόλυσης ακόμη και της απόταξης από το Σώμα⁵⁹. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της αδείας γάμου από τις οποίες προκύπτει σαφέστατα η απρόσκοπτη παρέμβαση της Υπηρεσίας στην προσωπική και οικογενειακή ζωή του αστυνομικού. Έτσι, πέρα από το όριο της ηλικίας (26^ο) και τη διετή υπηρεσία που έπρεπε να είχαν οι ενδιαφερόμενοι, η μέλλουσα σύζυγος για τους Αξιωματικούς έπρεπε να ήταν *«ανεπιλήπτου διαγωγής, αναλόγου μορφώσεως και κοινωνικής θέσεως και αφοσιωμένη εις τα εθνικά ιδεώδη»*,⁶⁰ ενώ για το κατώτερο σε βαθμό προσωπικό και προκειμένου να του χορηγηθεί η άδεια γάμου, εξετάζονταν, πέραν των παραπάνω αναφερόμενων και *«το στοιχείον της αφοσιώσεως εις τα εθνικά ιδεώδη μέχρι β' βαθμού εξ αίματος συγγενών αυτής»*.⁶¹ Οι ίδιες προϋποθέσεις και όροι ίσχυαν και για τις γυναίκες αστυνομικούς, των οποίων το όριο ηλικίας γάμου ήταν το 23^ο έτος. Η άδεια για τη σύναψη γάμου ήταν διάρκειας ενός έτους και σε περίπτωση

57. ΣΚΟΥΡΗ, Β / ΤΑΧΟΥ, Α. ο.π. (σημ.(27), σελ.187.

58. Για το προσωπικό της Χωροφυλακής ίσχυαν το αρθ.126-128 του Β.Δ. της 22-3-1958, (ΦΕΚ-60Α) «Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής» και αρθ.70 του Ν.Δ.3365/1955, (ΦΕΚ-257Α). Για το προσωπικό της Αστυνομίας Πόλεων το αρθ.49 του Ν. 2458/1953 και ο υπ' αριθμ. 3/1934, (ΦΕΚ-46Β') Οργανισμός του Σώματος.

59. Αρθ.4 του Π.Δ. 415/1973, (ΦΕΚ-309Α) και αρθ.4 του Ν.Δ. 1290/1972, (ΦΕΚ-214Α).

60. Αρθ.2 του Π.Δ. 415/1973, ο.π. και αρθ.2 του Ν.Δ. 1290/1972, ο.π.

61. Στις ίδιες, ο.π., διατάξεις.

που δεν τελούνταν, απαιτούνταν νέα άδεια. Μεταξύ των δικαιολογητικών που απαιτούνταν από τους ενδιαφερόμενους (αίτηση, υπεύθυνη δήλωση της μέλλουσας νύφης ότι επιθυμεί να έλθει σε γάμο με τον αιτούντα, πιστοποιητικά για την Ελληνική καταγωγή της νύφης κ.λ.π.) απαιτούνταν και σχετική βεβαίωση της Τράπεζας ή συμβολαιογραφικό έγγραφο που να επιβεβαίωνε την ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων.⁶² Αντίστοιχα δικαιολογητικά απαιτούνταν και για το προσωπικό της Αστυνομίας Πόλεων.⁶³ Πολύ δε περισσότερο, στην Αστυνομία Πόλεων ίσχυαν ρητές διαταγές και για την πρόληψη τέλεσης γάμου από το προσωπικό της. Οι άγαμοι αστυνομικοί υπάλληλοι μέχρι και τον βαθμό του Αρχιφύλακα, υποχρεούνταν να υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση κάθε εξάμηνο ότι δεν είχαν συνάψει γάμο ή μνηστεία χωρίς την άδεια της Υπηρεσίας.⁶⁴ Χαρακτηριστικός είναι ο σχολιασμός που γίνεται μετά το σχετικό άρθρο του Οργανισμού της Αστυνομίας Πόλεων που ορίζει τις προϋποθέσεις σύναψης γάμου: «... ο γάμος αποτελεί εν εκ των σοβαρότερων ζητημάτων εκ των αναγομένων εις τον ιδιωτικόν βίον του υπαλλήλου και η υπηρεσία έχει υποχρέωσιν να λάβη σχετικά μέτρα ώστε ο υπάλληλος μετά ώριμον σκέψιν και επακριβή στάθμισιν των σχετικών όρων και συνθηκών ν' αποφασίζη περί τούτου. Έχει σοβαράς οικονομικάς αλλά και κοινωνικάς συνεπείας δια του υπαλλήλου, αίτινες είναι δυνατόν ν' απορροφούν εξ ολοκλήρου την δραστηριότητα του προς βλάβην της υπηρεσίας... ».⁶⁵

Το παραπάνω νομικό πλαίσιο περιορισμού του δικαιώματος σύναψης γάμου ίσχυσε μέχρι το 1982 όταν με το Ν. 1234/1982 οι αστυνομικοί μπορούσαν πλέον να συνάψουν γάμο χωρίς την άδεια της Υπηρεσίας και τις σχετικές προϋποθέσεις. Σήμερα, ο Οργανικός Νόμος της Ελληνικής Αστυνομίας (άρθρ. 34 του Ν.1481/1984) προβλέπει για την τέλεση γάμου του αστυνομικού προσωπικού ότι απαιτείται προηγούμενη έγκριση του Αρχηγού του Σώματος μόνο στην περίπτωση που πρόκειται για πρόσωπο αλλοδαπής υπηκοότητας.

62. Αρθ.127 του Β.Δ. της 23-3-1958, (ΦΕΚ-60Α') «Κανονισμοί της Χωροφυλακής».

63. Υπ' αριθμ. 7598.Φ.015.17/1.1γ'/25-1-1974, (ΦΕΚ-74Β') και υπ' αριθμ. 3106.Φ.015.12/1Σ/13-12-1972 Αποφάσεις Υπουργού Δημόσιας Τάξης «περί δικαιολογητικών προς χορήγησιν αδειάς τελέσεως γάμου».

64. Υπ' αριθμ. 8717/134/5 από 24-6-1962 Διαταγή του Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων, στο ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΥ, Π. (1979) Κανονισμοί Αστυνομικού Σώματος, σελ.12.

65. ΤΟΥΖΕΝΗ, Κ. / ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ, Ι. (επιμ), (1958), Οργανισμός και Κανονισμοί του Σώματος Αστυνομίας Πόλεων, σελ.45.

Ένας άλλος επίσης σοβαρός περιορισμός που ίσχυσε για το αστυνομικό προσωπικό, μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '80, ήταν η υποχρεωτική διαμονή του στα οικήματα της Υπηρεσίας. Ο αποκαλούμενος στρατωνισμός προβλέπονταν ρητά από τους κανονισμούς και των δύο Σωμάτων.⁶⁶ Για το Σώμα της Χωροφυλακής οι άγαμοι υπαξιωματικοί και χωροφύλακες συμπεριλαμβανομένων και των ευρισκομένων εν χηρεία χωρίς τέκνα, διέμειναν υποχρεωτικά στα οικήματα των Υπηρεσιών. Για τους έγγαμους καθώς και τους εν χηρεία τελούντες με παιδιά επιτρέπονταν να διαμένουν στις οικίες τους υπό την προϋπόθεση ότι η διαμονή τους ήταν στον ίδιο τόπο που έδρευε και η υπηρεσία τους, ενώ σε περίπτωση που ανέκυπτε έκτακτη υπηρεσιακή ανάγκη, με διαταγή του Διοικητού της Υπηρεσίας υποχρεούνταν και αυτοί να διανυκτερεύσουν στο οίκημα της υπηρεσίας τους. Το προσωπικό της Χωροφυλακής αφού τελείωνε την υπηρεσία του, μπορούσε να εξέλθει από το οίκημα της Υπηρεσίας με την προϋπόθεση ότι δεν θα απομακρύνονταν από την έδρα της Υπηρεσίας και μέχρι του εσπερινού προσκλητηρίου, όπου έπρεπε να είναι παρόντες.⁶⁷

Η επικρατούσα κατάσταση στην Αστυνομία Πόλεων από πλευράς στρατωνισμού ήταν, σε γενικές γραμμές, η ίδια με την προαναφερόμενη για το Σώμα της Χωροφυλακής. Οι κατώτεροι σε βαθμό υπάλληλοι ήταν υποχρεωμένοι να στρατωνίζονται στα αστυνομικά καταστήματα, ενώ για τους αξιωματικούς ο στρατωνισμός ήταν προαιρετικός.⁶⁸ Για τους έγγαμους υπήρχε η δυνατότητα χορήγησης άδειας οίκοι διαμονής, εφόσον συνέτρεχε μια από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) διαμονή μετά συζύγου ή τέκνων, β) συγκατοίκηση με γονείς ή αδέρφια μόνιμα εγκατεστημένα, γ) εάν υπήρχε ιδιόκτητος οίκος και δ) εάν ο υπάλληλος είχε συμπληρώσει στο Σώμα οκτώ χρόνια υπηρεσία. Μάλιστα, για τις δύο τελευταίες περιπτώσεις η άδεια χορηγούνταν κατά την κρίση της Υπηρεσίας σε σχέση με τη διαγωγή του αιτούντος και της άνεσης του υπάρχοντος χώρου για στρατωνισμό των υπαλλήλων στο αστυνομικό κατάστημα. Χαρακτηριστικό επίσης είναι το γεγονός ότι ο σχετικός κανονισμός προέβλεπε στις διαδικασίες χορήγησης της άδειας για οίκοι διαμονή και επιθεώρηση της οικίας από αξιωματικό για

66. Αρθ.148-157 του Κανονισμού Χωροφυλακής, ο.π, (σημ. 58) και αρθ.94 του Κανονισμού της Αστυνομίας Πόλεων, ο.π, (σημ.58).

67. Αρθ.165 και 168 του Κανονισμού Χωροφυλακής, ο.π.

68. Υπ' αριθμ. 95/1973 και 98/1979 Κανονισμοί της Αστυνομίας Πόλεων.

την εξακρίβωση της καταλληλότητας της οικίας από άποψη χώρου και υγιεινής, καθώς ακόμη και γνωμάτευση αρμόδιου υγειονομικού αξιωματικού σε περίπτωση αμφιβολιών.⁶⁹ Οι Υπηρεσίες υποχρεούνταν να παρακολουθούν την ισχύ των προϋποθέσεων με βάση τις οποίες χορηγήθηκε η άδεια διαμονής και σε περίπτωση που διαπίστωναν ότι αυτές είχαν μεταβληθεί, η άδεια ανακαλούνταν. Στην περίπτωση που ο αστυνομικός άλλαζε οικία διαμονής, απαιτούνταν χορήγηση νέας άδειας. Τέλος, το νυκτερινό προσκλητήριο ίσχυε και για το προσωπικό της Αστυνομίας Πόλεων και η απουσία των υπαλλήλων συνιστούσε πειθαρχικό παράπτωμα.

Πέρα όμως από τον υποχρεωτικό στρατωνισμό των υπαλλήλων και των δύο Σωμάτων, υπήρχε, παράλληλα, και το υποχρεωτικό συσσίτιο στις λέσχες των αστυνομικών οικημάτων. Οι αστυνομικοί υπάλληλοι που στρατωνίζονταν υποχρεωτικά στα αστυνομικά οικήματα υποχρεούνταν επίσης και να παίρνουν το φαγητό τους στους ίδιους χώρους ή σε άλλους χώρους οικημάτων της Υπηρεσίας που λειτουργούσαν ως εστιατόρια. Οι Κανονισμοί και των δύο Σωμάτων καθόριζαν με λεπτομέρειες τα περί υποχρεωτικού συσσιτίου.⁷⁰ Οι περιορισμοί του υποχρεωτικού στρατωνισμού και συσσιτίου ίσχυσαν μέχρι τέλους 1982 οπότε με νομοθετική ρύθμιση⁷¹ επέρχεται η τροποποίηση των σχετικών διατάξεων των κανονισμών των Σωμάτων.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο υποχρεωτικός στρατωνισμός, η υποχρεωτική σίτιση και ο περιορισμός του δικαιώματος σύναψης γάμου, επέδρασαν καταλυτικά στην προσωπική και οικογενειακή ζωή του αστυνομικού. Οι δραστικές αυτές παρεμβάσεις της Υπηρεσίας επηρέαζαν την ελεύθερη διαμόρφωση και ανάπτυξη της προσωπικότητας του αστυνομικού που είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη (αρθ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος). Η υποχρεωτική προσέλευση του αστυνομικού στο νυκτερινό προσκλητήριο και σε συγκεκριμένη ώρα, η στέρηση του δικαιώματος της ελεύθερης διαμονής, ο έλεγχος της προσωπικής του ζωής, δυσχέραιναν τα μέγιστα την ομαλή κοινωνική του προσαρμογή και την ανάπτυξη των

69. Αρθ.3, παρ.2 του υπ' αριθ. 95/1973 Κανονισμοί του Σώματος.

70. Αρθ.169-174 του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής, ο.π., (σημ.58), Άρθ. 95 του Οργανισμού της Αστυνομίας Πόλεων, ο.π., (σημ.58) και υπ' αριθμ. 10/1934, (ΦΕΚ-46Β') Κανονισμός της Αστυνομίας Πόλεων.

71. Π.Δ. 693/1982, (ΦΕΚ-143Α).

δραστηριοτήτων του στο κοινωνικό γίνεσθαι. Πολύ περισσότερο, οι περιορισμοί αυτοί δεν εξυπηρετούσαν σε καμία περίπτωση ούτε το συμφέρον της υπηρεσίας. Και τούτο διότι το έργο του αστυνομικού είναι έργο αμιγώς κοινωνικό, άπτεται της άμεσης επικοινωνίας με τον πολίτη και κατά συνέπεια όλων των κοινωνικών προβλημάτων για τα οποία συχνά ο αστυνομικός καλείται να δώσει λύσεις ή τουλάχιστον να εκφέρει τη δική του γνώμη. Με άλλα λόγια, οι περιορισμοί αυτοί κατέτασσαν τον αστυνομικό σε μια συγκεκριμένη ομάδα, αποκομμένη από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, στην οποία το κοινό προσέδιδε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και έτσι διαμορφώνονταν συγκεκριμένες στάσεις, αντιλήψεις και στερεότυπα. Πολύ δε περισσότερο, οι περιορισμοί αυτοί δημιουργούσαν ένα ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στη συνολική λειτουργία του αστυνομικού μηχανισμού και επιβεβαίωναν, τουλάχιστον ως ένα βαθμό, τον καταπιεστικό και κατασταλτικό ρόλο του.

Τέλος, ένας επίσης σοβαρότατος περιορισμός στα δικαιώματα των αστυνομικών ήταν η απαγόρευση της συμμετοχής τους σε συλλόγους, σωματεία ή οργανώσεις, χωρίς την άδεια της Υπηρεσίας. Η απαγόρευση αυτή ήταν ρητή και κατηγορηματική και προβλέπονταν από συγκεκριμένες διατάξεις των οργανισμών και των δύο Σωμάτων.⁷² Το απαγορευτικό αυτό πλαίσιο πέρασε αργότερα και στις διατάξεις του οργανισμού της Ελληνικής Αστυνομίας.⁷³ Οι αντιρρήσεις που υπήρξαν ανέκαθεν για τον περιορισμό αυτού του δικαιώματος, ήταν στη βάση των συνταγματικών διατάξεων που κατοχυρώνουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Το θέμα αυτό θα εξετασθεί στο δεύτερο μέρος της διατριβής και θα αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής μελέτης, λόγω της μείζονος σημασίας του συνδικαλισμού στον εκδημοκρατισμό και εκσυγχρονισμό της Αστυνομίας.

72 Αρθ.132, παρ.2 του Κανονισμού Χωροφυλακής, ο.π. (σημ. 58), και Άρθ. 139 του Οργανισμού Αστυνομίας Πόλεων, ο.π. (σημ. 58), σε συνδυασμό με τον υπ' αριθμ. 15./1934, (ΦΕΚ-46Β') Κανονισμό του Σώματος.

73 Αρθ.62, παρ.4 του Ν.1481/1984, (ΦΕΚ-152Α).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Κοινωνική και Διοικητική Θεσμοποίηση του Σώματος της Ελληνικής Αστυνομίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η αποστολή, ο ρόλος και το έργο της Ελληνικής Αστυνομίας

1. Η αποστολή και ο ρόλος του Θεσμού της Αστυνομίας στη Δημοκρατία.

1.1 Η αποστολή της Αστυνομίας.

Η διατήρηση της έννομης τάξης και η εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής αποτελούσαν ανέκαθεν πρωταρχικές προτεραιότητες κάθε συντεταγμένης πολιτείας. Προς το σκοπό αυτό, το κράτος θεσπίζει κανόνες για να ρυθμίσει τις σχέσεις των μελών του, καθώς και τα μέσα εκείνα με τα οποία ασκείται ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος. Το δίκαιο είναι το βασικό και κυρίαρχο μέσο του κοινωνικού ελέγχου, το οποίο τίθεται σε εφαρμογή μέσα από τη λειτουργία του συστήματος της Ποινικής δικαιοσύνης. Η Αστυνομία, ως φορέας του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, επιφορτίζεται με την τήρηση και την εφαρμογή των κανόνων δικαίου, συμβάλλοντας έτσι στην εδραίωση της δημοκρατικής νομιμότητας. Ο Weber υποστήριξε ότι η εφαρμογή των κανόνων δικαίου, που διέπονται από το στοιχείο της υποχρεωτικότητας, απαιτεί την ύπαρξη ενός κατάλληλα οργανωμένου μηχανισμού¹, μέρος του οποίου αποτελεί και η Αστυνομία.

Ο θεσμός της Αστυνομίας έχει «ταυτισθεί» κατά το παρελθόν με απόψεις και θέσεις διαφόρων πολιτικών συστημάτων τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Αποτέλεσμα αυτής της «ταύτισης» ήταν η δημιουργία έντονων κοινωνικών επικρίσεων και συγκρούσεων μεταξύ της Αστυνομίας και του κοινού. Το πρόβλημα, βέβαια, παρουσιάζονταν και παρουσιάζεται ακόμη και σήμερα εντονότερο σε καθεστώτα απολυταρχικής διακυβέρνησης, όπου η Αστυνομία αποτελεί το μηχανισμό στήριξης και υπεράσπισής τους. Με βάση αυτό το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο αναφοράς, αξίζει να επισημάνουμε εδώ ορισμένες απόψεις μιας έρευνας που έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '80 για την Αμερικανική Αστυνομία². Οι φιλελεύθεροι και οι συντηρητικοί μοιράζονται την άποψη ότι η παρουσία της Αστυνομίας είναι δεδομένη και υποστηρίζουν ότι κάθε σύγχρονη κοινωνία πρέπει να διαθέτει ένα Αστυνομικό Σώμα, σκοπός του οποίου είναι να ασκεί καταναγκασμό και βία για την εφαρμογή των νόμων. Πιο συγκεκριμένα οι συντηρητικοί

1. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. (1994) Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, σελ. 43 κ.επ.

2. Institute for the study of labour and economic crisis (1982), The iron fist and the velvet glove. An analysis of the U.S. Police, σελ. 9-13.

επισημαίνουν την παρακμή της εξουσίας, των παραδοσιακών εξουσιών, του θεσμού της οικογένειας και υποστηρίζουν την αναγκαιότητα της ύπαρξης και λειτουργίας της Αστυνομίας που θα εμποδίσει τις δυνάμεις του «κακού» να καταστρέψουν τις αξίες του πολιτισμού. Η φιλελεύθερη προσέγγιση προχωρεί περισσότερο θεωρώντας την ύπαρξη της Αστυνομίας ως αυξανόμενη ανάγκη σε μια σύνθετη και σύγχρονη αστική κοινωνία και επισημαίνοντας τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, ιδίως τη φτώχεια και την ανεργία, ως παράγοντες εγκληματικότητας και κοινωνικής αναταραχής.

Στον αντίποδα της συντηρητικής και φιλελεύθερης θεώρησης βρίσκεται η Μαρξιστική θέση, η οποία αντιμετωπίζει την Αστυνομία σαν ένα σύστημα που μαζί με το στρατιωτικό και ποινικό σύστημα του κρατικού μηχανισμού ασκεί τη βία και ευθέως εξυπηρετεί τα συμφέροντα της καπιταλιστικής τάξης. Δεδομένου ότι το καπιταλιστικό κράτος αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση της συσσώρευσης του κεφαλαίου στα χέρια της άρχουσας τάξης, η Αστυνομία, προς αυτή την κατεύθυνση, παίζει το ρόλο του μηχανισμού εκείνου της καταστολής της πρώτης γραμμής. Ως τέτοιος μηχανισμός, η κεντρική λειτουργία της Αστυνομίας είναι να ελέγχει την εργατική τάξη με ενέργειες όπως η διάλυση των απεργιών, η διείσδυση και έλεγχος της πολιτικής δραστηριότητας της εργατικής τάξης. Η καπιταλιστική κοινωνία προσδίδει ιδιαίτερη έμφαση στη νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας και προς το σκοπό αυτό χρησιμοποιεί την Αστυνομία. Η κρατική ιδεολογία παράγει θεσμούς, όπως το εκπαιδευτικό σύστημα, τα ΜΜΕ, η θρησκεία που συντελούν στη μυθοποίηση και μυστικοποίηση της κρατικής εξουσίας. Κατ' αυτό τον τρόπο το κράτος εξουσίας φαίνεται να εκπροσωπεί τα συμφέροντα όλων των κοινωνικών τάξεων, παίρνοντας αποστάσεις από τις διάφορες κοινωνικές συγκρούσεις και δεν φανερώνεται ως το όργανο που ελέγχει τα πάντα προς το συμφέρον της άρχουσας τάξης. Παράλληλα, τα κοινωνικά συστήματα πρόνοιας, οι αποζημιώσεις, τα επιδόματα ανεργίας, ενισχύουν τη μυστικοποίηση όλου του συστήματος, τονίζοντας έτσι κάποιες θετικές πτυχές του καπιταλιστικού συστήματος και καλύπτοντας έτσι τεχνηέντως τις πτυχές εκμετάλλευσης του καπιταλισμού, όπως η φτώχεια, η ανέχεια, η ανεργία. Η Αστυνομία, σύμφωνα με τη Μαρξιστική θεωρία, κρύβεται πίσω από ένα αριθμό ενεργειών και παροχής υπηρεσιών, όπως να βοηθά άτομα που

βρίσκονται σε κίνδυνο, να εξιχνιάζει σοβαρά αδικήματα, να διευκολύνει την κυκλοφορία οχημάτων, να παρέχει πληροφόρηση στο κοινό για διάφορα θέματα, ενέργειες οι οποίες νομιμοποιούν την Αστυνομία να αυξάνει το επίπεδο της βίαιης καταστολής. Επιπροσθέτως, η μυστικοποίηση της φύσης του έργου της Αστυνομίας και της διάδοσης του ιδεολογικού μηχανισμού της άρχουσας τάξης μέσου του ρητορικού σχήματος «Νόμος και Τάξη» (Law and Order), εξυπηρετεί τις λειτουργίες ελέγχου, αστυνόμευσης και καταπίεσης.

Είναι γεγονός ότι ο ρόλος της Αστυνομίας έχει συχνά παρεξηγηθεί. Όμως, η Αστυνομία έχει επίσης συχνά συνεισφέρει σ' αυτή την παρεξήγηση είτε από έλλειψη ενδιαφέροντος είτε από απροθυμία να καλέσει τους πολίτες να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση και εφαρμογή μεθόδων αστυνόμευσης. Συχνά η Αστυνομία βλέπει τον εαυτό της σε σύγκριση με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, υιοθετώντας τη θέση «αυτοί - εμείς» και αγνοεί ή δεν αναγνωρίζει την κοινή εντολή που έχει από κοινού με τους πολίτες, για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας.³ Ακόμη, θα πρέπει να προσθέσουμε ότι ο ρόλος της Αστυνομίας γίνεται συνεχώς περισσότερο σύνθετος και περίπλοκος. Οι ραγδαίες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις, επιδρούν σημαντικά στο έργο της Αστυνομίας. Τούτο αν συνδυασθεί με διάφορα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Αστυνομία, όπως οι περιορισμοί στον οικονομικό προϋπολογισμό της, οι ελλείψεις στην επάνδρωσή της και στην εκπαίδευση του προσωπικού της, αλλά και οι σχέσεις της με άλλες υπηρεσίες του δημοσίου τομέα, τότε διαμορφώνεται ένα ιδιαίτερα δύσκολο πλαίσιο για τον προσδιορισμό του ρόλου της. Τον περασμένο αιώνα, η Αστυνομία ήταν επιφορτισμένη με τα συνήθη καθήκοντα της εξιχνίασης των εγκλημάτων αλλά, κατά κύριο λόγο, με τη διασφάλιση της τάξης λόγω των σοβαρών αναταραχών που δημιουργούνταν συνεπεία των γρήγορων ρυθμών της εκβιομηχάνισης που επέφεραν την εξαθλίωση του εργατικού πληθυσμού. Ήταν περισσότερο ο ρόλος της πολιτικός αφού η λειτουργία της εξυπηρετούσε συγκεκριμένα συμφέροντα μιας κυρίαρχης τάξης. Στις σύγχρονες όμως δυτικές κοινωνίες, η Αστυνομία έχει επιφορτισθεί με ένα ιδιαίτερα μεγάλο και ποικίλο αριθμό καθηκόντων, όπως η προανάκριση, ο έλεγχος και η ρύθμιση της κυκλοφορίας, ο αγορανομικός έλεγχος, ο σχεδιασμός και υλοποίηση μέτρων

3. COHN, A. (1978), *The future of Policing*, σελ. 9.

πρόληψης του εγκλήματος, η λήψη μέτρων τάξης και ασφάλειας για την προστασία των διαφόρων συγκεντρώσεων και συναθροίσεων, πολλά εκ των οποίων, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δεν έχουν σχέση με την αποστολή της Αστυνομίας.

Με άλλα λόγια, ο ρόλος και η λειτουργία του σύγχρονου θεσμού της Αστυνομίας έχει αλλάξει ριζικά και ουδεμία σχέση έχει με το ρόλο και τη λειτουργία της Αστυνομίας κατά το παρελθόν. Ενδεικτικό αυτής της ριζικής αλλαγής είναι η χαρακτηριστική αναφορά του καθηγητή εγκληματολογίας Κ. Γαρδίκας για τη λειτουργία της Αστυνομίας τη δεκαετία του '40: «... Η εύρυθμος λειτουργία της Αστυνομίας περιορίζει την εγκληματικότητα, διότι άνθρωποι μεγίστης ηθικής ή εσχάτης ανηθικότητας είναι ολίγοι, οι δε πλείστοι συνεχονται από του εγκλήματος φοβούμενοι την τιμωρίαν αλλά τούτο συμβαίνει, όταν η Αστυνομία αποκαλύπτει τα πλείστα εκ των τελουμένων εγκλημάτων και τους τελέσαντας ταύτα εγκληματίας και επιτυγχάνει την υπό των δικαστηρίων τιμωρίαν αυτών...»⁴. Η αναφορά αυτή του αείμνηστου καθηγητού πέραν της όποιας άλλης διαπίστωσης αντανακλά τον παραδοσιακό και συγκεκριμένο ρόλο της Αστυνομίας. Στις μέρες μας, ο προσδιορισμός του ρόλου και της λειτουργίας της Αστυνομίας δεν είναι τόσο εύκολη υπόθεση. Πέρα από τους ρυθμούς και τις μορφές της σημερινής εγκληματικότητας που πρέπει να αντιμετωπίσει η Αστυνομία, υπάρχει ένας μακρύς κατάλογος καθηκόντων που σχετίζονται με όλες τις πτυχές του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού γίνεσθαι της χώρας.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα το ρόλο και την αποστολή της Αστυνομίας. Σε γενικές γραμμές, η έννοια του ρόλου και της αποστολής της Αστυνομίας έχει ταυτισθεί με την έννοια της καταπολέμησης της εγκληματικότητας. Το σύνολο των επιστημονικών συγγραμμάτων τοποθετούν την Αστυνομία στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Αστυνομία προβάλλεται ιδιαίτερα για τον κατασταλτικό της ρόλο, με όλα τα αρνητικά επακόλουθα που επέχει αυτή η προβολή για την εικόνα του Σώματος. Η Αστυνομία έχει χαρακτηριστεί ως ο «φύλακας» του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης⁵, χωρίς τη συμμετοχή της οποίας δεν

4. ΓΑΡΔΙΚΑΣ Κ. (1949), Εγκληματολογία, τ. Β', τευχ. Β', (Η οργάνωση και λειτουργία της Αστυνομίας) σελ. 2.

5. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Ε. (1994), ο.π., σελ. 203.

μπορεί το σύστημα αυτό να τεθεί σε κίνηση. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της έχει επισημανθεί συχνά η υπερβολική άσκηση βίας από τους αστυνομικούς, γεγονός που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον κατασταλακτικό ρόλο της Αστυνομίας. Η πτυχή αυτή του αστυνομικού έργου έχει αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής έρευνας από την επιστήμη της εγκληματολογίας. Ο Ι. Φαρσεδάκης⁶ αναφέρει ότι η ανάμειξη της Αστυνομίας στη φάση της προδικασίας είναι ιδιαίτερα σημαντική αλλά και υπερβολική. Σε ένα κράτος δικαίου, η δράση της Αστυνομίας πρέπει να περιορίζεται μέσα στα πλαίσια του νόμου και όπου υπάρχει κάποια διακριτική ευχέρεια αυτή να ασκείται έτσι ώστε να μη γίνεται κατάχρηση εξουσίας. Τα «δικαιώματα» και η δράση της Αστυνομίας, κατά τον ίδιο, προσδιορίζονται και περιορίζονται δραστικά από τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών. Η αποστολή της Αστυνομίας εξετάζεται στο ίδιο πλαίσιο, δηλαδή στο πλαίσιο της λειτουργίας του ποινικού συστήματος και από τον Η. Δασκαλάκη⁷. Η Αστυνομία έχει δυσκολή λειτουργική αποστολή. Κατά ένα μέρος, είναι αρμόδια για τη διατήρηση της τάξης και κατά συνέπεια η λειτουργία της επικεντρώνεται στην πρόληψη, ενώ κατά το άλλο μέρος τα καθήκοντά της προσανατολίζονται στη βεβαίωση των εγκληματικών πράξεων, τον εντοπισμό και τη σύλληψη των δραστών για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Κατά το δεύτερο μέρος, η Αστυνομία χαρακτηρίζεται, σύμφωνα με τον ίδιο, ως βοηθητικό όργανο της ποινικής δικαιοσύνης και ειδικότερα ως υποσύστημα του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης. Αυτή η λειτουργία της Αστυνομίας προβάλλει την ιδιότητά της ως φορέα της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης στο έγκλημα και συμβάλλει στο πρώτο φιλτράρισμα που γίνεται στην εκκίνηση της λειτουργίας του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης. Στη φάση αυτή, έχει επισημανθεί ότι η διακριτική ευχέρεια που διαθέτουν οι αστυνομικοί στην εκτέλεση των καθηκόντων τους, αποτελεί παράγοντα ελάφρυνσης του φόρτου εργασίας του δικαστικού συστήματος και συνεπώς ο ρόλος της Αστυνομίας γίνεται καθοριστικός ακόμα και στον προσδιορισμό της αξιόποινης πράξης⁸.

Η διαπίστωση στην οποία μπορούμε να προβούμε αρχικά με βάση τις παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις για την αποστολή και το ρόλο της

6. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, Ι. (1984) Ανακριτική. Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση, σελ. 70,74.

7. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, Η. (1985) Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, σελ. 80.

8. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ. (1995) Εμπειρική Εγκληματολογία, σελ. 159.

Αστυνομίας, είναι ότι το στοιχείο της καταστολής προβάλλει εντονότερα έναντι όλων των άλλων λειτουργιών του αστυνομικού θεσμού. Άλλωστε, ο κατασταλτικός ρόλος της Αστυνομίας δεν αμφισβητείται καθότι προβλέπεται και από το θεσμικό πλαίσιο που διέπεται, αλλά και από την καθημερινή πρακτική των συγκρούσεων για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας:

Ειδικότερα, η αποστολή της Αστυνομίας στη χώρα μας, ιστορικά καθορίζεται ως ακολούθως: Στη Χωροφυλακή ο Οργανισμός του Σώματος προέβλεπε ότι *«Η Χωροφυλακή αποστολή έχει την διαχείρισιν της Δημόσιας και Εθνικής Ασφάλειας, την τήρησιν της Δημόσιας Τάξεως, την άσκησιν της Αστυνομίας εν γένει, την εκτέλεσιν των δια νόμων του κράτους ανατιθέμενων δια την Αστυνομίαν καθηκόντων και την εξασφάλισιν της εκτελέσεως των νομίμων και αρμοδώς εκδιδομένων αποφάσεων των Αρχών του Κράτους»*⁹. Παρομοίως, στο Σώμα της Αστυνομίας Πόλεων η αποστολή του ορίζονταν, μεταξύ άλλων, ως η διαφύλαξη της δημόσιας ειρήνης, ησυχίας, και τάξης *«λαμβάνουσα πάντα τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία των προσώπων και των περιουσιών των κατοίκων»*¹⁰. Στο ίδιο πλαίσιο κυμαίνεται και η μετέπειτα τροποποιηθείσα νομοθεσία για την αποστολή των δύο Σωμάτων: *«Η Χωροφυλακή και Αστυνομία Πόλεων αποτελούν ιδιαίτερα ένοπλα Σώματα που έχουν σαν αποστολή τη διαχείριση της δημόσιας και εθνικής ασφάλειας, την τήρηση της δημόσιας τάξης και γενικά την άσκηση της Αστυνομίας...»*¹¹. Η αποστολή του θεσμού της Αστυνομίας παραμένει η ίδια και σήμερα όπως διατυπώνεται μέσα από τις σχετικές διατάξεις του Οργανισμού της Ελληνικής Αστυνομίας: *«Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, μέσα στα πλαίσια του συντάγματος και των νόμων, έχει ως αποστολή: α) να κατοχυρώνει και να διατηρεί τη δημόσια τάξη, β) να προστατεύει τη δημόσια και κρατική ασφάλεια, γ) να εξασφαλίζει την πολιτική άμυνα της χώρας και δ) να συμμετέχει στην εξασφάλιση της εθνικής άμυνας σε συνεργασία με τις ένοπλες δυνάμεις»*¹².

Απομένει όμως να δούμε περαιτέρω πως επιτελείται αυτή η αποστολή από την Αστυνομία, ποιες είναι οι δυνατότητές της και κατά πόσο

9. Ν.Δ. 3365/1955 (ΦΕΚ-257 Α), αρθ. 1, παρ. 1, εδ. β'.

10. Κ. Ν. 2458/1953, αρθ. 2, παρ. 1, εδ. α'.

11. Ν. Δ. 1339/1983, (ΦΕΚ-35 Α'), αρθ. 18

12. Ν. 1481/1984 (ΦΕΚ-152 Α), αρθ. 1.

ανταπεξέρχεται στις προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου. Πριν όμως υπεισέλθουμε σε μια τέτοια ανάλυση, οφείλουμε να προσεγγίσουμε διεξοδικότερα το ρόλο της Αστυνομίας που είναι στενά συνειφασμένη με την αποστολή της.

1.2. Ο κοινωνικός ρόλος της Αστυνομίας.

Η αποστολή της Αστυνομίας όπως αυτή καθορίζεται από τις σχετικές νομικές διατάξεις που παραθέσαμε, δεν αποδεικνύει μόνο τον κατασταλτικό της ρόλο. Αντιθέτως, διαπιστώνεται στον ίδιο βαθμό και ο προληπτικός της ρόλος.

Το στοιχείο της πρόληψης, πρέπει να επισημάνουμε, ότι δεν προβάλλεται στο βαθμό που θα έπρεπε ούτε και δίνεται η ίδια σημασία που δίνεται στην καταστολή, για διάφορους λόγους που θα αναπτύξουμε παρακάτω. Η συνιστώσα όμως του προληπτικού ρόλου που ασκεί η Αστυνομία με το έργο της, σε καθημερινή βάση, έχει εγγενή κοινωνική χροιά και διάσταση. Το αστυνομικό έργο δεν περιορίζεται στην πάταξη του εγκλήματος όταν αυτό εκδηλώνεται με τον οποιοδήποτε τρόπο. Αντιθέτως, η Αστυνομία δραστηριοποιείται στον ίδιο βαθμό και ίσως πολύ περισσότερο στο να προλάβει την εκδήλωση του εγκλήματος. Μάλιστα, το σύνολο του αστυνομικού προσωπικού διατίθεται σε καθημερινή βάση σε υπηρεσίες προληπτικού χαρακτήρα. Τα μέτρα τάξης και ασφάλειας που παίρνει η Αστυνομία, η φρούρηση και επιτήρηση στόχων, καθώς και οι εκτελούμενες περιπολίες, αποσκοπούν κατά κύριο λόγο στην προστασία της έννομης τάξης με την αποτροπή εκδήλωσης εγκληματικών ενεργειών. Ο προληπτικός ρόλος της Αστυνομίας προβάλλει ξεκάθαρα από το γεγονός και μόνο ότι είναι η μόνη κρατική Υπηρεσία στην οποία το προσωπικό της εκτελεί τα καθήκοντά του σε 24ωρη βάση μηδέ εξαιρουμένων και των αργιών. Τούτο, άλλωστε, προκύπτει και από τη διαρκή ετοιμότητα του αστυνομικού προσωπικού¹³ για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, που σημαίνει αδιάκοπη και συνεχή δυνατότητα επέμβασης της Αστυνομίας. Χαρακτηριστική, μάλιστα, είναι η παρατήρηση που κατεγράφη στα πρακτικά της Βουλής για το χρόνο εργασίας και την ετοιμότητα των αστυνομικών

13. Αρθ. 3 παρ. 2, εδ. α' του ίδιου νόμου, ο.π.

υπηρεσιών: «Στις 168 ώρες που έχει η εβδομάδα, μόνο 36 ώρες δουλεύει ο δημόσιος τομέας και τις υπόλοιπες ώρες δουλεύουν μόνο τα Αστυνομικά Τμήματα»¹⁴. Ο Σ. Αλεξιάδης¹⁵, αναφερόμενος στο ρόλο της Αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος, προσδιορίζει δύο έννοιες που ενέχει ο όρος «Αστυνομία»: την ουσιαστική και την τυπική έννοια. Η πρώτη αναφέρεται στην πολιτειακή ενέργεια που αποσκοπεί στην αποτροπή κάθε κινδύνου διατάραξης της δημόσιας τάξης, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην Αστυνομία ως δημόσια υπηρεσία στην οποία ανατίθεται η άσκηση της προαναφερθείσας πολιτειακής ενέργειας, ήτοι, η λήψη των αναγκαίων μέτρων αστυνόμευσης για την πρόληψη και την αποτροπή αξιόποινων πράξεων.

Ο προληπτικός ρόλος της Αστυνομίας είναι κατ' εξοχήν ρόλος που επιβεβαιώνει το κοινωνικό έργο και την κοινωνική αποστολή του αστυνομικού θεσμού στα πλαίσια της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Άλλωστε, μια από τις βασικές λειτουργίες της δημοκρατίας είναι η σύσταση και λειτουργία δημοσίων υπηρεσιών ή οργανισμών για παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στους πολίτες. Η Αστυνομία, ως μία δημόσια, κρατική υπηρεσία είναι οργανωμένη και διαρθρωμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παράσχει υπηρεσίες κοινωνικού περιεχομένου σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες που ευρίσκονται εντός της Ελληνικής επικράτειας. Ο προληπτικός ρόλος της Αστυνομίας είναι ο ίδιος ο κοινωνικός ρόλος της. Ο κοινωνικός ρόλος της Αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος επισημάνθηκε και στις εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην Τρίτη εγκληματολογική συνάντηση που έγινε το 1977¹⁶. Ως αστυνομική πρόληψη θεωρήθηκε το σύνολο των δραστηριοτήτων της Αστυνομίας οι οποίες μέσα σε πνεύμα βοήθειας και επίβλεψης αποσκοπούν στο να εμποδίσουν αφενός ορισμένα άτομα να γίνουν ή να παραμείνουν εγκληματίες και αφετέρου άλλα να γίνουν θύματα. Κατά συνέπεια πρέπει να διαχωρίζεται ο κοινωνικός-προληπτικός ρόλος της Αστυνομίας από τον νομικό-κατασταλτικό ρόλο της. Με άλλα λόγια, πρόκειται για ένα ξεχωριστό και αμιγή κοινωνικό ρόλο της Αστυνομίας, πέρα από τον κατασταλτικό της ρόλο που αρχίζει από τη στιγμή

14. Πρακτικά, 1328, Κ. Σαψάλης, όπως παρατίθεται σε εισαγωγικά στους ΣΚΟΥΡΗ, Β/ΤΑΧΟΥ, Α. (1990) Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, σελ. 145.

15. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, Σ. (1996) Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, σελ. 208.

16. ΣΠΙΝΕΛΛΗ, Κ. (1982) Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων, σελ. 106.

της διάπραξης ενός εγκλήματος οπότε και καλείται η Αστυνομία να αναλάβει την εξιχνίασή του. Μια χαρακτηριστική αναφορά και προβολή του προληπτικού-κοινωνικού ρόλου της Αστυνομίας είναι αυτή του O. W. Wilson, καθηγητού του πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, στην Αστυνομική Διοίκηση (Police Administration): «...Η Αστυνομική Υπηρεσία δημιουργείται για να αποτρέψει τη διάπραξη εγκλημάτων και κανένας άλλος οργανισμός δεν έχει ιδρυθεί για αυτόν τον πρωταρχικό σκοπό. Τα σχολεία ασχολούνται κυρίως με την εκπαίδευση, η εκκλησία με την ικανοποίηση των πνευματικών αναγκών και οι κοινωνικές υπηρεσίες με την παροχή συγκεκριμένων κοινωνικών υπηρεσιών. Αυτοί οι οργανισμοί δεν ενδιαφέρονται πρωταρχικά να κάνουν χρήση των υπηρεσιών τους ως μία συγκεκριμένη θεραπεία για την εγκληματική συμπεριφορά ή ως προφύλαξη για την προστασία του ατόμου που εκτίθεται σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου. Παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε εκείνους που τις αναζητούν χωρίς να υπάρχει ειδική σχέση με παρούσα ή πιθανή μελλοντική εγκληματική συμπεριφορά. Ακόμη και η υπηρεσία της παρακολούθησης των τελούντων υπό αστυνομική επιτήρηση (probation office) καθώς και τα δικαστήρια ανηλίκων, συνήθως επικεντρώνουν την προσοχή τους σε περιπτώσεις παραπτώματων, περιορίζοντας έτσι τις υπηρεσίες τους στη θεραπευτική παρά στην προληπτική μεταχείριση. Η Αστυνομία βλέπει την πρόληψη του εγκλήματος ως μια άμεση αναγκαιότητα και την αποτυχία της πρόληψης της εγκληματικότητας ως την εσχάτη των ευθυνών της.... Η πρόληψη της εγκληματικότητας αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της Αστυνομίας και είναι το μεγαλύτερο ενδιαφέρον της και η μεγαλύτερη ευθύνη της έναντι όλων των άλλων οργανισμών. Η Αστυνομική Υπηρεσία είναι το προληπτικό κέντρο της Κοινότητας διότι είναι η πρώτη που ανακαλύπτει πρόσωπα, καταστάσεις και συνθήκες που χρειάζονται φροντίδα. Είναι επίσης εκείνος ο οργανισμός που ξεκινά τη διαδικασία επανόρθωσης. Εάν η Αστυνομία δεν δραστηριοποιηθεί, συνήθως κανένας δεν θα ενεργήσει, είτε διότι οι άλλοι οργανισμοί δεν γνωρίζουν τις καταστάσεις είτε διότι δεν έχουν την κατάλληλη προς τούτο δομή (συνήθως προσφέρουν τις υπηρεσίες τους μόνο όταν αυτές ζητούνται) ή, τέλος, επειδή δεν ενδιαφέρονται πρωταρχικά με την πρόληψη της εγκληματικότητας»¹⁷.

17. WILSON, O. W. (1950) Police Administration, σελ. 204-205.

Η Ελληνική Αστυνομία διαθέτει σήμερα το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού της στον τομέα της πρόληψης. Πέρα από τις περιπολίες που εκτελούνται επί 24ώρου βάσεως από τις υπηρεσίες της Αστυνομίας Τάξης και Ασφάλειας, υπάρχουν και λειτουργούν θεσμικά ένας μεγάλος αριθμός ειδικότερων υπηρεσιών, το έργο των οποίων είναι καθαρά προληπτικό και κατ' επέκταση έργο κοινωνικό. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε τις υπηρεσίες της Τροχαίας, Αγορανομίας, Άμεσης Δράσης, Τουριστικής Αστυνομίας και Μέτρων Τάξης. Το έργο μερικών εξ αυτών των υπηρεσιών καθώς και η διάθεση του αστυνομικού προσωπικού σε διάφορες υπηρεσίες θα παρουσιαστεί στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο, έτσι ώστε να διαμορφωθεί μια πληρέστερη εικόνα του προληπτικού ρόλου της Αστυνομίας.

Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι η αποτελεσματικότητα του προληπτικού ρόλου της Αστυνομίας έχει αμφισβητηθεί¹⁸. Ένας από τους λόγους είναι ότι οι αρμοδιότητες της Αστυνομίας έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, πολλές εκ των οποίων δεν προσιδιάζουν στην αποστολή της Αστυνομίας. Τούτο, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της αστυνομικής δύναμης αναλώνεται στη λήψη μέτρων τάξης, όπως για παράδειγμα η περιφρούρηση όλων των συναθροίσεων και συγκεντρώσεων καθώς και η φρούρηση ακίνητων στόχων (δημόσιες υπηρεσίες, τράπεζες, πρεσβείες), εμποδίζουν την Αστυνομία να εφαρμόσει αποτελεσματικά προγράμματα πρόληψης. Τέλος, ένας ακόμη λόγος αμφισβήτησης του προληπτικού έργου της Αστυνομίας ήταν και είναι η αδυναμία μέτρησής του με συγκεκριμένες μεθόδους. Για παράδειγμα, ενώ η απόδοση - αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας επιχειρήθηκε να μετρηθεί ή τουλάχιστον να προσδιορισθεί κατά κάποιο τρόπο μέσα από τους δείκτες της εγκληματικότητας, το προληπτικό έργο της Αστυνομίας είναι ιδιαίτερα δύσκολο αν όχι αδύνατο να μετρηθεί. Οι έρευνες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα έχουν εστιάσει την προσοχή τους στις περιπολίες της Αστυνομίας και γενικά στην εμφάνιση - παρουσία της Αστυνομίας σε συγκεκριμένη περιοχή, σε σχέση με την εκάστοτε παρουσιαζόμενη αύξηση ή μείωση των

18. ΣΠΙΝΕΛΛΗ, Κ. (1982), ο. π., σμ. 16, σελ. 106,254, ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε, (1994) ο. π. σελ. 208, Βλ. επίσης δακτυλογραφημένες σημειώσεις της ίδιας (1996). Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης, Παντειο Παν/μιο, Ακαδ. Έτος 1995-96, σελ. 129.

εγκληματικών πράξεων. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των ερευνών¹⁹ έχουν γίνει στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τα αποτελέσματά τους δεν υπήρξαν θετικά. Μάλιστα, σε ένα βαθμό ασκήθηκε κριτική στην Αστυνομία ότι παρά την αυξημένη παρουσία της δεν αυξήθηκε το αίσθημα ασφαλείας των πολιτών και ούτε βελτιώθηκαν οι σχέσεις Αστυνομίας - πολιτών.

Στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει τέτοιες έρευνες, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι αναγκαίες για την αποστολή και λειτουργία της Ελληνικής Αστυνομίας, δεδομένου ότι η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους διαφέρει από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες. Αυτό που πρέπει όμως να διευκρινισθεί είναι ότι οι περιπολίες δεν αποτελούν τη μοναδική έκφανση του προληπτικού ρόλου της Αστυνομίας. Όπως προαναφέραμε, υπάρχουν και λειτουργούν αστυνομικές υπηρεσίες το έργο των οποίων είναι αποκλειστικά έργο κοινωνικό και, επιπροσθέτως, δεν υπάρχουν ασφαλείς και αποτελεσματικές μέθοδοι για να μετρηθεί και να παρουσιασθούν τα ανάλογα αποτελέσματα. Έτσι ενώ μπορεί ίσως να μετρηθεί η απόδοση των αυξημένων περιπολιών σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τα αποτελέσματα της οποίας σε καμία περίπτωση δεν είναι ασφαλή (τυχόν μείωση της εγκληματικότητας στην υπό εξέταση περιοχή δεν αποκλείεται να σημαίνει ότι υπήρξε μετατόπιση της εγκληματικότητας σε μια άλλη γειτονική περιοχή), το έργο των υπηρεσιών της τροχαίας στη διευκόλυνση της κυκλοφορίας ή στην πρόληψη των ατυχημάτων ή το έργο των υπηρεσιών της Αγορανομίας στις ενεργούμενες δειγματοληψίες ή των αστυκτηνιατρικών επιθεωρήσεων που αφορούν άμεσα την προστασία του καταναλωτή και της δημόσιας υγείας γενικότερα, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να μετρηθεί και να προσδιορισθεί επακριβώς, παρά το γεγονός ότι τέτοιες υπηρεσίες είναι πολύτιμες για το κοινωνικό σύνολο από κάθε πλευρά. Εν κατακλείδι, η αποστολή και ο ρόλος της Αστυνομίας δεν πρέπει να εξετάζεται τμηματικά ή επιλεκτικά ως προς την αποτελεσματικότητα ή μη ορισμένων λειτουργιών της, αλλά συνολικά και με βάση τον επιδιωκόμενο σκοπό της. Στο πλαίσιο αυτό, η Αστυνομία αποτελεί μια από τις

19. Αναλυτική παρουσίαση τέτοιων ερευνών ως προς τον τρόπο διεξαγωγής και την αποτελεσματικότητά τους γίνεται από την ΣΠΙΝΕΛΛΗ, Κ. (1982), ο. π. σελ. 108-111 καθώς και στις σημειώσεις της ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, ο. π. σελ. 129, όπου παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας από τις καλύτερες έρευνες για το θέμα των περιπολιών που έγινε στην πολιτεία KANSAS των Η.Π.Α το 1972-73 (KELLING, G.L.: The Kansas city preventive Patrol Experiment, Washington D. C., Police Foundation 1974).

σπουδαιότερες κοινωνικές λειτουργίες και εκδηλώσεις του κοινωνικού συνόλου, ο δε κοινωνικός χαρακτήρας της αποτελεί το πρωταρχικό στοιχείο της έννοιας της και ο δικαιολογητικός ρόλος της ύπαρξής της²⁰.

Χαρακτηριστικοί είναι οι στόχοι και η γενικότερη φιλοσοφία του ιδρυτικού νόμου της Ελληνικής Αστυνομίας (Ν.1481/1984) αλλά και της εισηγητικής έκθεσης του νόμου 1590/1986 που τροποποίησε τον προαναφερόμενο νόμο: *«η διαμόρφωση μιας Αστυνομίας που δεν θα ιδιοποιείται από καμία κοινωνική τάξη και από κανένα κόμμα, που θα παρέχει σύγχρονες υπηρεσίες προς το κοινωνικό σύνολο και που από μέσο κατασταλτικής κρατικής εξουσίας θα μετατρέπεται σε υπηρεσία κοινωνικής προσφοράς και στήριξης της λαϊκής κυριαρχίας»*²¹.

Τέλος, ένα ακόμη χαρακτηριστικό του κοινωνικού ρόλου της Αστυνομίας, στο οποίο δεν έχει δοθεί από τα επιστημονικά συγγράμματα η δέουσα σημασία, είναι ο μεσολαβητικός ρόλος της σε διάφορες υποθέσεις ιδιωτικής και οικογενειακής φύσεως. Ο ρόλος αυτός πολλές φορές παίρνει τη μορφή της διαιτησίας, ειδικά όταν πρόκειται για διαφορές αστικής φύσεως, για τις οποίες η Αστυνομία δεν έχει αρμοδιότητα επέμβασης και επίλυσης του ανακύπτοντος προβλήματος. Τέτοιες περιπτώσεις απασχολούν τα αστυνομικά τμήματα ολόκληρης της επικράτειας σε καθημερινή βάση. Ο πολίτης ανέκαθεν θεωρούσε την Αστυνομία αρμόδια επί παντός θέματος και ακόμη και σήμερα, στις περισσότερες των περιπτώσεων, απαιτεί από την Αστυνομία να δώσει λύση στο πρόβλημά του όποιο και αν είναι αυτό. Η μέθοδος που χρησιμοποιείται κατά κόρον σήμερα, είναι η προσκόμιση εισαγγελικής παραγγελίας στον αξιωματικό υπηρεσίας του οικείου τμήματος στην οποία αναφέρονται τα στοιχεία ταυτότητας του προσώπου κατά του οποίου ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει τις όποιες καταγγελίες ή παράπονα και η οποία φέρει την υπογραφή του αρμόδιου εισαγγελέα. Ο Αξιωματικός Υπηρεσίας υποχρεούται να εξετάσει τα παράπονα του ενδιαφερομένου καθότι τούτο προβλέπεται ρητά στα καθήκοντά του²². Οφείλει να προβεί στην εκτέλεση της προσκομισθείσας εισαγγελικής παραγγελίας, δηλαδή να καλέσει νόμιμα το άτομο κατά του οποίου διατυπώνονται τα παράπονα και

20. ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ, Ι. (1978) Εισαγωγή εις την επιστήμην του Αστυνομικού Δικαίου, σελ. 63.

21. Βλ. Εισηγητική Έκθεση του Ν. 1590/1986 όπως δημοσιεύθηκε στην «Αστυνομική Επιθεώρηση», 1986, σελ. 329.

22. Π.Δ. 141/91 (ΦΕΚ-58 Α'), αρθ. 60, παρ. 2, εδ. στ'.

σε αντιπαράσταση να ακούσει και τις δύο απόψεις, απευθύνοντας τις κατά νόμο συστάσεις. Γι' αυτή την ενέργειά του καταχωρεί σχετική εγγραφή στο Βιβλίο Συμβάντων της Υπηρεσίας του, μνημονεύοντας τα στοιχεία ταυτότητας των προσελθόντων στο τμήμα καθώς και την υπόθεση, εν περιλήψει, μαζί με τις υποδείξεις του. Στις ίδιες ενέργειες προβαίνει και όταν η υπόθεση είναι οικογενειακού χαρακτήρα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο ρόλος της Αστυνομίας είναι περισσότερο ρόλος συμφιλιωτικός, παρά διαιτητικός και εδώ η Αστυνομία έχει να προσφέρει ένα πράγματι αξιόλογο έργο. Οικογενειακά επεισόδια τα οποία μπορούν να εξελιχθούν σε ποινικά αδικήματα, με την προσέλευσή τους στην Αστυνομία και τον κατάλληλο χειρισμό του θέματος, που καταλήγει σε δεσμεύσεις και από τα δύο μέρη, αποφεύγεται η περαιτέρω παραπομπή της υπόθεσης στις δικαστικές αρχές. Η παρέμβαση της Αστυνομίας στη διευθέτηση τέτοιων οικογενειακών επεισοδίων προβάλλει τον κοινωνικό της ρόλο και συμβάλλει στην αποδοχή του αστυνομικού από το κοινό και κατ' επέκταση στη βελτίωση των σχέσεων Αστυνομίας - κοινού. Στο πλαίσιο αυτής της συγκεκριμένης παρεμβατικής ρύθμισης ιδιωτικών και οικογενειακών διαφορών, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η διεξαγωγή μιας ειδικά προς τούτο έρευνας σχετικά με τις περιπτώσεις που επιλαμβάνεται η Αστυνομία, σε καθημερινή βάση, καθώς και τα αποτελέσματα αυτών των περιπτώσεων. Μια τέτοια έρευνα θα μπορούσε να φέρει στο φως αξιόλογα στοιχεία για την κοινωνική αυτή δραστηριότητα της Αστυνομίας, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα μεγάλο αριθμό περιπτώσεων που απασχολούν τα τμήματα τάξης σε ολόκληρη τη χώρα και μάλιστα καθ' όλο το 24ωρο. Έρευνα αυτής της μορφής έγινε στη Γαλλία από το Ερευνητικό Κέντρο Αντεγκληματικής Πολιτικής²³ με βάση τις υποθέσεις που καταχωρήθηκαν στα βιβλία συμβάντων των αστυνομικών υπηρεσιών χωρίς να παραπεμφθούν στις δικαστικές αρχές. Επρόκειτο, δηλαδή, για μια εξω-ποινική ρύθμιση υποθέσεων στις οποίες εξετάσθηκε το είδος, η συχνότητα των περιπτώσεων και ο ρόλος της Αστυνομίας. Η έρευνα έδειξε ότι οι αστυνομικοί που επιλήφθηκαν τέτοιων περιπτώσεων έδειξαν πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον από το επιβεβλημένο από τα υπηρεσιακά τους καθήκοντα και οι προθέσεις τους για άμβλυση και επίλυση αυτών των διαφορών δεν ήταν αποτέλεσμα φόρτου εργασίας τους αλλά πραγματικού

23. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ. (1995), ο. π., σημ. 8, σελ. 177.

ενδιαφέροντος. Ο συμφιλωτικός αυτός ρόλος της Αστυνομίας, βοηθά στην ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης με το κοινό και πρέπει να συμπεριληφθεί στη γενικότερη αναμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής της χώρας. Τέλος, σε ό,τι αφορά την Ελληνική Αστυνομία, η έρευνα που έγινε από το Πάντειο Πανεπιστήμιο²⁴ για λογαριασμό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης το 1994, δείχνει ότι οι Έλληνες αστυνομικοί θεωρούν ότι η Υπηρεσία τους έχει κοινωνικό χαρακτήρα, (ποσοστό 90,93% του δείγματος των ερωτηθέντων).

24. ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ. κ. ά. (1994) Αδημοσίευτη έρευνα για τις αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο, σελ. 109.

2. Το έργο και η αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας

2.1 Η θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση.

Έχει υποστηριχθεί ότι η Αστυνομία δεν έχει λόγους για να προσπαθήσει να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του έργου της, καθόσον αποτελεί, ως οργανισμός, ένα μονοπώλιο στο οποίο η διαπραγματευτική ικανότητα των πελατών της είναι αμελητέα και ο ανταγωνισμός ανύπαρκτος. Ακόμη, ότι ως γραφειοκρατικός μηχανισμός ελέγχει το μονοπώλιο της πληροφόρησης αναφορικά με τη σχέση απόδοσης - κόστους λόγω έλλειψης εξωτερικών περιορισμών και αναγκών και, εν τέλει, ότι οι αστυνομικοί είναι αυτοί που καθορίζουν και επιδιώκουν τους σκοπούς τους. Κατ' αυτό τον τρόπο οι αστυνομικές υπηρεσίες δείχνουν περιορισμένο ενδιαφέρον για τη βελτίωση της αποδοτικότητάς τους και χρησιμοποιούν ξεπερασμένες μεθόδους διοίκησης και περιορισμένες πρακτικές εργασίας²⁵. Κατά πόσο όμως αυτή η άποψη ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα;

Αναμφίβολα το έργο της Αστυνομίας δεν παύει να είναι ένα έργο που αφορά έναν από τους βασικότερους θεσμούς της δημοκρατίας. Αυτό το έργο, όπως άλλωστε και το έργο των άλλων δημόσιων υπηρεσιών που αφορούν την εκπαίδευση, την εργασία, την υγεία, καθορίζουν κατά ένα σημαντικό μέρος την ποιότητα της ζωής των πολιτών. Πολύ δε περισσότερο, όμως, το έργο της Αστυνομίας καθότι αφορά άμεσα την προστασία των βασικότερων ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων. Οι εξουσίες όμως της Αστυνομίας για την προστασία των βασικών ελευθεριών ενέχουν ταυτόχρονα και τον κίνδυνο της κατάχρησης. Αυτή η διαπίστωση μεγεθύνει τη σημασία και τη σπουδαιότητα του αστυνομικού έργου στο πλαίσιο των λειτουργιών της δημοκρατίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο R. Reiner²⁶ ο τρόπος που η κοινωνία ελέγχει τον οργανισμό της Αστυνομίας και τις εξουσίες που ασκεί, αποτελεί το δείκτη της πολιτικής και κοινωνικής τάξης.

25. Βλ. TREVOR, J/NEWBURN, T/SMITH, J.D: Policing and the idea of democracy, στο British Journal of Criminology, τ. 36, Ν. 2, 1996, σελ. 189.

26. REINER, R. « Police Accountability. Principles, Patterns and Practices» στο REINER, R/SPENCER, S (eds) (1993) Accountability Policing. Effectiveness, Empowerment and Equity. Institute for Public Policy Research, σελ. 1.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η αποστολή και η λειτουργία της Αστυνομίας διακρίνονται για την πολυπλοκότητά τους και τη συνθετότητά τους. Ένας μεγάλος αριθμός ερευνών²⁷ που ασχολήθηκαν με τη λειτουργία του αστυνομικού θεσμού, έχουν συγκλίνει στην άποψη ότι η περιγραφή και ο καθορισμός των λειτουργιών και των καθηκόντων της Αστυνομίας είναι έννοιες ασαφείς και συχνά αφηρημένες. Το έργο της Αστυνομίας διέπεται από ένα μοναδικό πλαίσιο συνθετότητας ρόλων. Από το ένα μέρος, οι αστυνομικοί καλούνται να αναδείξουν το έργο τους ως εφαρμοστές του νόμου, προλαμβάνοντας και καταστέλλοντας το έγκλημα και κατ' αυτό τον τρόπο αποτελούν την προέκταση του ποινικού συστήματος. Από το άλλο μέρος, όμως, καλούνται να εκτελέσουν ένα ποικίλο αριθμό υπηρεσιών στα πλαίσιά της διατήρησης της τάξης και της ομαλότητας (λήψη μέτρων τάξης, προστασία συγκεντρώσεων και συναθροίσεων, συνδρομή σε άλλες δημόσιες υπηρεσίες και κρατικούς λειτουργούς, παράσταση στις δικαστικές συνεδριάσεις). Με άλλα λόγια, η δραστηριότητα της Αστυνομίας επεκτείνεται πέρα από την εφαρμογή και τήρηση των νόμων και σε πολλά άλλα καθήκοντα που λανθασμένα έχουν συμπεριληφθεί στην αρμοδιότητά της. Αυτό το πολύπτυχο και πολύπλευρο έργο της Αστυνομίας που θα αναπτύξουμε ακολούθως, αφενός μεν δημιουργεί προβλήματα στην κύρια αποστολή της Αστυνομίας και αφετέρου δυσκολίες στην προσπάθεια μέτρησης της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου.

Τα κριτήρια αποτελεσματικότητας των περισσότερων επαγγελματιών, σε πολλές περιπτώσεις, προσδιορίζονται εύκολα. Έτσι, για παράδειγμα, ο στρατός είναι αποτελεσματικός όταν με στρατιωτική δράση μπορεί να υπερασπίσει τα σύνορα μιας χώρας, μια αυτοκινητοβιομηχανία είναι αποτελεσματική όταν είναι σε θέση να παράγει αξιόπιστα και φθηνά αυτοκίνητα και ούτω καθεξής. Για την Αστυνομία όμως τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Η Αστυνομία πρέπει να ικανοποιήσει περισσότερα από ένα κριτήρια αποτελεσματικότητας και απόδοσης, ενώ παράλληλα είναι δύσκολο να μετρηθεί η αξία της επιτυχίας ενός έργου έναντι κάποιου άλλου. Όταν, για παράδειγμα, η Αστυνομία σημειώνει αλληπάλληλες επιτυχίες

27. Βλέπε ένα μεγάλο αριθμό ερευνών που παρουσιάζονται σχετικά με το θέμα στο PETERSEN, D. (1979), *Police Work. Strategies and outcomes in law enforcement* (sage Publications).

εξιχνιάζοντας διαπραχθέντα εγκλήματα, αλλά μεταχειρίστηκε τους υπόπτους με αυστηρότητα, τότε κατά ένα μέρος μπορεί να χαρακτηριστεί αποτελεσματική, κατά το άλλο, όμως, μέρος η συμπεριφορά της θα επισύρει τη δημόσια κριτική²⁸.

Για τους οικονομολόγους όλοι οι οργανισμοί που αναπτύσσουν δραστηριότητες που δεν έχουν σχέση με τις διαδικασίες της αγοράς, παράγουν ένα αποτέλεσμα ακόμη και αν αυτό δεν αποτελεί αντικείμενο πώλησης σε κάποια αγορά. Σε ό,τι αφορά την Αστυνομία, τίθεται το ερώτημα τι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απόδοση, ποιο δηλαδή είναι το παραγόμενο αποτέλεσμα και πως αυτό θα μπορούσε να προσδιορισθεί και να εκτιμηθεί δεόντως; Το ερώτημα αυτό αφορά βέβαια όλους τους οργανισμούς που παρέχουν έργο υπό μορφή υπηρεσιών. Για την Αστυνομία όμως, λόγω της ιδιάζουσας φύσης της αποστολής της, η εκτίμηση του παραγόμενου έργου καθίσταται ακόμη δυσκολότερη. Εάν, για παράδειγμα, η λειτουργία της Αστυνομίας είναι να επιβλέπει για την τήρηση των νόμων, να διασφαλίζει τη δημόσια τάξη και να επιτυγχάνει την ομαλότητα, τότε αυτή η ομαλότητα θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί ως το μέτρο απόδοσης της Αστυνομίας ή μήπως θα μπορούσε να θεωρηθεί ως απόδοση η ανακάλυψη και η σύλληψη υπόπτων δραστών; Είναι πράγματι δύσκολο να δοθούν ακριβείς απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα. Επιπροσθέτως οι λειτουργίες της καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, οι περισσότερες από τις οποίες συχνά δεν σχετίζονται με την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος, τις οποίες και θα αναπτύξουμε διεξοδικά στις επόμενες θεωρητικές ενότητες. Παρότι όμως δεν υπάρχει ασφαλή μέθοδος εκτιμήσεως του έργου της Αστυνομίας, υπάρχουν συγκεκριμένοι παράγοντες που μπορούν, τουλάχιστον κατά ένα βαθμό, να συνεισφέρουν στην εκτίμηση του αστυνομικού έργου και να αναδείξουν τις διαστάσεις του σε ικανοποιητικό επίπεδο.

28. BANTON, M. (1964) *The policeman and the community*, σελ. 105-106.

2.2. Παράγοντες προσδιορισμού και εκτίμησης του αστυνομικού έργου.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα τους παράγοντες προσδιορισμού και μέτρησης του έργου της Αστυνομίας. Ουσιαστικά δύο είναι οι βασικοί λειτουργικοί άξονες του αστυνομικού έργου: η επίβλεψη της εφαρμογής των νόμων και η παροχή υπηρεσιών²⁹. Η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής και της τήρησης των νόμων συνήθως σχετίζεται και προβάλλεται μέσα από τους εκάστοτε δείκτες της εγκληματικότητας. Η εξιχνίαση όμως των εγκλημάτων αποτελεί μόνο ένα μέρος του σύνθετου έργου της Αστυνομίας. Αν, λοιπόν, υποθέσουμε ότι η απόδοση της Αστυνομίας θα μπορούσε να προσδιορισθεί από τους δείκτες εξιχνίασης των τελούμενων εγκλημάτων, κάτι το οποίο είναι αμφίβολο καθότι, ως γνωστόν, η εγκληματικότητα υπόκειται σε αλλαγές σύμφωνα πάντα με τις επικρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, πως θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε και να μετρήσουμε την απόδοση των διαφόρων κοινωνικών υπηρεσιών που παρέχει η Αστυνομία στο κοινό; Έτσι, υπηρεσίες όπως η φύλαξη και επιτήρηση των σημείων των οδών που αποτελούν τις διαβάσεις μαθητών σχολείων, η ρύθμιση της κυκλοφορίας οχημάτων, η παροχή πρώτων βοηθειών και γενικά περίθαλψης ατόμων που χρήζουν ειδικής μέριμνας και φροντίδας, η αναζήτηση και ανεύρεση εξαφανισθέντων ατόμων, η επίλυση και ο συμβιβασμός οικογενειακών διαφορών καθώς και άλλες υπηρεσίες, αποτελούν κατά βάση κοινωνικές υπηρεσίες που προσφέρονται στους πολίτες καθημερινά. Κατά συνέπεια, οι δραστηριότητες αυτές της Αστυνομίας αποτελούν μέρος της απόδοσης του αστυνομικού έργου στο σύνολό του. Η μέτρηση όλων αυτών των υπηρεσιών είναι εξαιρετικά δύσκολη αν όχι αδύνατη. Για παράδειγμα, μια σωστή προσέγγιση και μεταχείριση ενός ανηλίκου που βρίσκεται στα πρόθυρα διάπραξης αξιόποινων πράξεων και που τελικά αποτρέπεται αυτή η παρέκκλισή του, σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσε να μετρηθεί επακριβώς ως μέτρο απόδοσης του έργου της Αστυνομίας. Και ούτε βέβαια ακόμη θα μπορούσε να μετρηθεί επακριβώς το έργο της Αστυνομίας μέσα

29. REYNOLDS, H: Toward an index of police production, στο PETERSEN, D. (1979) Police Work. Strategies and outcomes in law enforcement, σελ. 113 κ. επ.

από τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν συλλήψεις και καταδικαστικές αποφάσεις. Το σύνολο των εμπειρικών ερευνών που έγιναν, κυρίως, στις ΗΠΑ από τη δεκαετία του '70 και μετέπειτα, εστίασαν την προσοχή τους στην εξεύρεση δεικτών με τη χρήση των οποίων θα μπορούσαν να καταμετρήσουν την απόδοση του αστυνομικού έργου,³⁰ χωρίς όμως να εξευρεθεί μια ασφαλής μέθοδος προσδιορισμού και εκτίμησης.

Ένας άλλος ουσιαστικός παράγοντας προσδιορισμού της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου είναι οι ενέργειες της Αστυνομίας και η συμπεριφορά των αστυνομικών κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Δεδομένου ότι η εξεύρεση ασφαλών δεικτών μέτρησης της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου είναι δύσκολη, η μελέτη των διαφόρων αστυνομικών μέτρων αλλά και της συμπεριφοράς του αστυνομικού θα μπορούσε να συμβάλει στην κατανόηση και βελτίωση των διαδικασιών παροχής υπηρεσιών στο κοινό. Ο εμπειρικός προσδιορισμός και η εκτίμηση της συμπεριφοράς του αστυνομικού αποτελεί δύσκολο εγχείρημα, μπορεί όμως αναμφίβολα να αναδείξει την αποτελεσματικότητα του αστυνομικού έργου. Στην προκειμένη, όμως, περίπτωση, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι διάφορα τμήματα του κοινωνικού συνόλου αντιλαμβάνονται και ιεραρχούν διαφορετικά τις προτεραιότητες του αστυνομικού έργου και της αποτελεσματικότητας της Αστυνομίας. Με άλλα λόγια, μια προτεραιότητα της Αστυνομίας που τίθεται σε εφαρμογή θα μπορούσε κάλλιστα να μην αποτελεί προτεραιότητα για ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας. Για παράδειγμα, μια υπηρεσία τροχαίας θέτει ως προτεραιότητα για την εκτίμηση του έργου της το σύνολο των τροχονομικών παραβάσεων, οι οποίες βεβαιώνονται με κλήσεις που αφορούν την παράνομη στάθμευση. Η εκτίμηση αυτή μπορεί να αμφισβητηθεί από ένα μεγάλο μέρος του κοινού το οποίο μπορεί να υποστηρίξει ότι υπάρχουν και άλλα μέσα για τη λύση του προβλήματος, όπως η ενημέρωση, οι προειδοποιήσεις ή η διαμόρφωση χώρων για σταθμεύσεις των οχημάτων. Προς αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή, της αναγνώρισης και μελέτης συγκεκριμένων αστυνομικών ενεργειών σε συνδυασμό με τη συμπεριφορά και τις στάσεις του κοινού, αναφέρεται η εμπειρική έρευνα των J. McIVER και

30. Μία συνολική παρουσίαση των ερευνών για τους δείκτες μέτρησης της απόδοσης των αστυνομικών γίνεται στο BENNETT R, (ed) (1983), *Police at Work, Policy Issues and Analysis*, σελ. 17-86 (police performance).

R. Parks³¹. Η εν λόγω έρευνα έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '80, σε συνεργασία με τα Πανεπιστήμια των πολιτειών Indiana και North Carolina και πήραν μέρος αστυνομικοί από 24 αστυνομικά τμήματα. Εξετάσθηκαν 5.688 περιπτώσεις επαφών μεταξύ αστυνομικών και πολιτών που αφορούσαν κυρίως τέσσερις κατηγορίες συμβάντων, ήτοι, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, διαταράξεις, οικογενειακά προβλήματα και διαπροσωπικές φιλονικίες. Οι ερευνητές πήραν μέρος, ως παρατηρητές, σε 900 περιπολίες αστυνομικών που διήρκεσαν 7.400 ώρες συνολικά. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχουν πράγματι συγκεκριμένες αστυνομικές ενέργειες που μεγεθύνουν την αποτελεσματικότητα παροχής υπηρεσιών της Αστυνομίας προς την κοινωνία. Έτσι, οι ενέργειες των αστυνομικών επί συμβάντων που αφορούσαν διαπροσωπικές και οικογενειακές φιλονικίες, εμφανίζονταν να έχουν μεγαλύτερη επίδραση και αποτελεσματικότητα από τις ενέργειες των αστυνομικών στις άλλες κατηγορίες συμβάντων. Εν κατακλείδι, η γνώση της συμπεριφοράς μέσα από τις ενέργειες των αστυνομικών που καλούνται να επέμβουν για διάφορα περιστατικά, μπορεί να βοηθήσει σημαντικά στην αναδιάρθρωση του συστήματος και των διαδικασιών παροχής υπηρεσιών της Αστυνομίας, με την υιοθέτηση διαφόρων μέτρων, όπως νέες μέθοδοι εκπαίδευσης του αστυνομικού προσωπικού, θέσπιση νέων δομών λειτουργίας των αστυνομικών υπηρεσιών, έτσι ώστε να μεγεθύνεται και να αναδεικνύεται η αποτελεσματικότητα των αστυνομικών υπηρεσιών.

Ακόμη, ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας προσδιορισμού της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου είναι και οι αστυνομικές περιπολίες. Έχει αναφερθεί ότι με τις περιπολίες η Αστυνομία απονέμει τη «δικαιοσύνη του δρόμου» (street justice)³² και για το λόγο αυτό αποτελούν το σημαντικότερο ίσως μέρος του αστυνομικού έργου. Οι περιπολίες έχουν, πρώτα απ' όλα, κοινωνικό χαρακτήρα και αποτελούν παράγοντα εκτίμησης και αποτελεσματικότητας της Αστυνομίας, ενώ, παράλληλα, συντελούν στην αναβάθμιση των σχέσεων Αστυνομίας και πολιτών. Πρέπει να επισημάνουμε ότι το χαρακτηριστικό στοιχείο που διέπει αυτή την αστυνομική δραστηριότητα είναι αυτή καθαυτή η παρουσία του ένστολου αστυνομικού.

31. McIVER, P.J./PARKS B. R. Evaluating Police Performance: Identification of effective and ineffective Police actions, στο BENNETT, R (1983), ο. π., σελ. 21-44,18,28-29.

32. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε (1994), ο. π., σημ. 1, σελ. 208.

Βέβαια, εξ ίσου σημαντικές είναι και οι περιπολίες που εκτελούνται από τις υπηρεσίες ασφαλείας όπου οι αστυνομικοί βρίσκονται με πολιτική περιβολή ή χρησιμοποιούν μηχανοκίνητα μέσα με συμβατικούς αριθμούς κυκλοφορίας. Η παρουσία και η εμφάνιση στις γειτονίες της πόλης του ένστολου αστυνομικού έχει αποτελέσει συχνά θέμα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Ο Wilson³³ χαρακτήρισε την περιπολία ως τη ραχοκοκαλιά της αστυνομικής υπηρεσίας (patrol, the back - bone of police service), η αποτελεσματικότητα της οποίας είναι ανάλογη με την ενίσχυση του ενδεχόμενου σύλληψης του παραβάτη. Η προσπάθεια συσχετισμού της αστυνομικής περιπολίας με την αύξηση ή μη της εγκληματικότητας δεν ευσταθεί και ειδικά υπό τις σημερινές συνθήκες διαβίωσης των σύγχρονων αστικών κέντρων. Η περιπολία μπορεί να προλάβει μόνο εκείνα τα εγκλήματα που τελούνται σε περιοχές που είναι προσβάσιμες στους αστυνομικούς. Ενώ κάποια εγκλήματα τελούνται σε δημόσιους χώρους (έχει εκτιμηθεί ότι το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 40% - 45 % του συνόλου των εγκλημάτων) το υπόλοιπο ποσοστό των εγκλημάτων (55%-60%) τελούνται σε χώρους και σε μέρες που και η πιο αποδοτική περιπολία δεν μπορεί να έχει πρόσβαση³⁴. Επιπροσθέτως οι πιθανότητες της Αστυνομίας να βρεθεί παρούσα και σε τέτοια θέση που να μπορεί να επέμβει και να καταστείλει το έγκλημα, είναι πολύ μικρές καθόσον ο αριθμός των ευκαιριών που υπάρχουν και δημιουργούνται για την τέλεση διαφόρων αδικημάτων, ακόμη και σε μια μέτρια πυκνοκατοικημένη πόλη είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Μελέτες που έχουν γίνει, έδειξαν ότι οι πιθανότητες των αστυνομικών που περιπολούν για να καταστείλουν ένα τελούμενο έγκλημα είναι πολύ μικρές. Στα αποτελέσματα της Αμερικανικής Προεδρικής Επιτροπής για την εγκληματικότητα³⁵, αναφέρεται ότι ένας αστυνομικός που περιπολεί σε μια αμερικανική μεγαλούπολη θα επέμβει σε μια ληστεία που γίνεται στο δρόμο, μια φορά κάθε δεκατέσσερα χρόνια. Ακόμη, για την ίδια χώρα έχει εκτιμηθεί ότι ένα τυπικό νοικοκυριό θα γίνει στόχος διάρρηξης μια φορά στα σαράντα χρόνια³⁶.

33. WILSON, W.O. (1950), *Police Administration*, σελ. 81.

34. HOME OFFICE RESEARCH AND PLANNING UNIT (1985) HEAL, K/TARLING, R/BURROWS, J (eds) *Policing Today*, σελ. 111.

35. PRESIDENT'S COMMISSION ON LAW ENFORCEMENT AND THE ADMINISTRATION OF JUSTICE. (1967 α). *Task force Report*, όπως αναφέρεται στους HEAL, K., κ.ά. (1985), ο. π. σελ. 111.

36. HOUGH, J.M./MAYHER, P. (1983). *The British Crime Survey*. Home office Research Study, όπως αναφέρεται στους HEAL, K. κ.ά (1985), ο. π, σελ. 111.

Τέλος αποτελεσματική μέθοδος, που κερδίζει έδαφος σε όλες τις δυτικές κοινωνίες, αναφορικά με την εκτίμηση του έργου της Αστυνομίας, είναι η διενέργεια δημοσκοπήσεων και ερευνών. Σκοπός αυτών των δημοσκοπήσεων, που πραγματοποιούνται σε αντιπροσωπευτικά δείγματα του πληθυσμού, είναι η μέτρηση και η καταγραφή των εμπειριών σχετικά με το έγκλημα, τις δημόσιες αναπαραστάσεις και αντιλήψεις του κοινού για την εγκληματικότητα, καθώς και τις διαπιστώσεις του κοινού έναντι της Αστυνομίας και των προτεραιοτήτων της. Στην Αγγλία, για παράδειγμα, οι στατιστικές της εγκληματικότητας θεωρούνται ότι πάσχουν από ένα αριθμό παραποιήσεων και για το λόγο αυτό οι έρευνες που γίνονται εστιάζουν την προσοχή τους στην εξάλειψη αυτών των λαθών, μέσα από συνεντεύξεις που βασίζονται σε ένα μεγάλο αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού. Οι ίδιες δημοσκοπήσεις μπορούν να συνεισφέρουν στην εκτίμηση των στάσεων και αντιλήψεων του κοινού για την Αστυνομία και τις προτεραιότητές της, τα αποτελέσματα των οποίων, σε συνδυασμό με τα στατιστικά στοιχεία για την εγκληματικότητα, μπορούν να αποκαλύψουν και να καταδείξουν τις ελλείψεις στις ανάγκες αστυνόμευσης και της ακολουθούμενης αντεγκληματικής πολιτικής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο P. Southgate³⁷, μέλος της ερευνητικής ομάδας του Home Office, οι εγκληματολογικές δημοσκοπήσεις είναι η μόνη μέθοδος που μπορεί να δώσει μια καθαρή εικόνα των ανησυχιών της «σιωπηράς πλειοψηφίας», τα αποτελέσματα των οποίων είναι πολύτιμα για τη διατήρηση της ισορροπίας σε σχέση με τον τρόπο που παρουσιάζονται ορισμένα ζητήματα από τα μέσα ενημέρωσης. Οι δημοσκοπήσεις μετρούν όχι μόνο το τι πιστεύεται για τη λειτουργία του αστυνομικού συστήματος, αλλά και τι εμπειρίες βιώνει ο πληθυσμός από την εφαρμογή αυτού του αστυνομικού συστήματος. Σε μια δημοκρατική κοινωνία οι αντιλήψεις του κάθε πολίτη είναι της ίδιας εκτίμησης και αξίας και είναι υποχρέωση της Αστυνομίας να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τους φόβους όλων των κοινωνικών τάξεων. Η κριτική που ασκείται για τις εν λόγω έρευνες εστιάζεται στο γεγονός ότι η τυχόν εκφραζόμενη δημόσια ικανοποίηση για την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας μπορεί να μην αποτελεί απαραίτητα έναν έγκυρο δείκτη. Μπορεί, δηλαδή, από τέτοιες έρευνες να διαπιστώνεται ότι το κοινό ή τμήματα του κοινού να είναι ικανοποιημένα με την απόδοση

37. SOUTHGATE, P. « Police Output measures: past work and future possibilities», στο HEAL,Κ κ.ά,

της Αστυνομίας, ενώ η ίδια Αστυνομία να εκτιμά ότι δεν έχει επιτύχει τους στόχους που ή ίδια έχει θέσει ή και αντιστρόφως. Τούτο σχετίζεται με το πρόβλημα των κριτηρίων που πρέπει να χρησιμοποιούνται στην εκάστοτε περίπτωση, ένα πρόβλημα με ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω των πολλών και ποικίλων παραγόντων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό τους. Εν πάσει, όμως, περιπτώσει, εάν η Αστυνομία επιδιώκει να είναι αποτελεσματική πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνει υπόψη τις θέσεις, αντιλήψεις και στάσεις των πολιτών, όπως αυτές προκύπτουν από τις εμπειρικές έρευνες. Οι έρευνες αυτές, δεν αποτελούν πανάκεια για την αύξηση της απόδοσης και της αποτελεσματικότητας της Αστυνομίας, οπωσδήποτε όμως αποτελούν την πιο σημαντική καινοτομία στην προσπάθεια της Αστυνομίας να προσεγγίσει το κοινό και να ζητήσει τη γνώμη του. Τα αποτελέσματα της αποτελούν τη βάση για τη θέσπιση ορθών κριτηρίων για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας της Αστυνομίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ι. Φαρσεδάκης³⁸, η γνώση των πορισμάτων των ερευνών, ιδιαίτερα αυτών που αφορούν την ίδια την Αστυνομία και που αναλύουν την οργάνωσή της, τη δράση της, τις μεθόδους της, την εν γένει αποτελεσματικότητά της και τις σχέσεις της με το κοινό, είναι αναγκαία γιατί επιτρέπει στον αστυνομικό μια καλύτερη αυτογνωσία που δεν μπορεί παρά να έχει ευεργετικά αποτελέσματα υπέρ του κοινωνικού συνόλου κατά την ενάσκηση των πολλαπλών ρόλων του.

(εκδ), Home office Research and Planning unit (1985), Policing Today, σελ. 40-42.

38. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, Ι « Προτεραιότητες στη χάραξη αστυνομικής δράσης ενόψει των τάσεων της εγκληματικότητας στη σύγχρονη κοινωνία», στην « Αστυνομική Επιθεώρηση», Φεβρουάριος 1987, σελ. 117.

2.3. Το έργο και η αποτελεσματικότητα της Ελληνικής Αστυνομίας

2.3.1 Η καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

Η αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας της σύγχρονης Ελληνικής Αστυνομίας είναι διάχυτη στο σύνολο σχεδόν των δημοσιευμάτων των μαζικών μέσων ενημέρωσης³⁹. Η κοινή γνώμη ανησυχεί για την αυξητική πορεία της εγκληματικότητας ενώ οι εγκληματολογικές έρευνες επισημαίνουν ότι η πραγματική εγκληματικότητα είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από αυτή που παρουσιάζεται μέσα από τους αριθμούς των στατιστικών. Η όλη κατάσταση, τέλος, επιδεινώνεται συχνά με αναφορές στην εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος και στην αδυναμία των διωκτικών αρχών να αναπτύξουν αποτελεσματικές μεθόδους αντιμετώπισης, με αποτέλεσμα να ενισχύεται το αίσθημα ανασφάλειας και να κλονίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού στην Αστυνομία.

Η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας έχει αποτελέσει συχνά αντικείμενο έρευνας σε σχέση με την αποτελεσματικότητα του αστυνομικού έργου⁴⁰. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε την έρευνα που έγινε για την πρόληψη της εγκληματικότητας από την κ. Σπινέλλη⁴¹ η οποία έδειξε ότι το

39. Βλ. Ενδεικτικά Εφημ. « ΤΟ ΒΗΜΑ», 1 Δεκεμβρίου 1991, σελ. Α.38 « Ακτινογραφία της ΕΛ.ΑΣ» (Γ. Παπαχρήστου): «... Εκατόν πενήντα οκτώ χρόνια μετά την ίδρυση του πρώτου αστυνομικού σώματος στην Ελλάδα, της Χωροφυλακής, λίγα πράγματα φαίνεται να έχουν αλλάξει στην Ελληνική Αστυνομία. Και οι όποιες επιτυχίες της Αστυνομίας στο χώρο του κοινού εγκλήματος δεν είναι τίποτα περισσότερο από στιγμιαίες " αναλαμπές" των διαφόρων Μεγκρέ και Πουαρό του αστυνομικού σώματος! Διότι στην Αστυνομία είναι κοινό μυστικό ότι: τίποτα μην περιμένεις και από κανέναν. Την άκρη στην υπόθεση ή ο καλός χαφιάς θα στην δώσει ή η τύχη...». Επίσης βλ. Εφημ. «ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ», 21 Μαρτίου 1990, σελ. 24-25, « Φάκελος Αστυνομία» (Γ. Φιλιππάκη): « Η κατάσταση είναι γνωστή και ταλαιπωρεί τους πολίτες στις επαφές που έχουν με τις αστυνομικές αρχές. Η Ελληνική Αστυνομία είναι αναχρονιστική και αναποτελεσματική. Εξειδίκευση δεν υπάρχει. Οι σύγχρονοι τρόποι εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και εργασίας ανήκουν στο χώρο του αοράτου. Πολλές φορές το μόνο μέσο που χρησιμοποιείται στις ανακρίσεις είναι ... ο ξυλοδαρμός. Συχνά οι εφημερίδες δημοσιεύουν φωτογραφίες κακοποιών με μελανιασμένα πρόσωπα και με ομολογίες ... δεκάδων ανεξιχνίαστων υποθέσεων ... Οι λίγες επιτυχίες της ΕΛ.ΑΣ που σημειώνονται στη δίωξη του κοινού εγκλήματος οφείλονται καθαρά σε ορισμένους ευσυνείδητους αστυνομικούς ...».

40. Μια ιδιαίτερα εκτεταμένη έρευνα είναι αυτή της επιτροπής Katzenbach για την επιβολή του νόμου και τη διοίκηση της δικαιοσύνης (The President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice, 1967) στις Η.Π.Α, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται διεξοδικά στο ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ. (1995), ο. π, σελ. 165. Επίσης, πρβλ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε (1996) Δακτυλογραφημένες σημειώσεις, ο. π, σελ. 126 κ. επ.

41. ΣΠΙΝΕΛΛΗ, Κ (1982), ο. π, σημ. 16, σελ. 252 κ. επ. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με βάση τρία δείγματα προερχόμενα από τρεις διαφορετικές κατηγορίες, ήτοι 111 ιδιώτες, 100 κρατούμενοι και 101 αστυνομικοί.

κοινό αμφισβητεί την αποτελεσματικότητα της Ελληνικής Αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος. Συγκεκριμένα, μόνο το 1,6% του συνόλου των ερωτηθέντων είχε τη γνώμη ότι περισσότεροι αστυνομικοί θα βοηθούσαν στη μείωση της εγκληματικότητας, ενώ μόνο ένας στους δέκα ερωτηθέντες θεώρησαν την Αστυνομία ως το αποτελεσματικότερο λόγο αποτροπής από το έγκλημα. Τέλος, μόνο το 27% υποστήριξε την αποτελεσματικότητα της Ελληνικής Αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος.

Το γεγονός ότι η κύρια αποστολή της Αστυνομίας είναι η πρόληψη και η καταστολή του εγκλήματος, οδηγεί, και δικαιολογημένα άλλωστε, σε συσχετισμό του δείκτη εγκληματικότητας με την αποτελεσματικότητα και την απόδοση των αστυνομικών υπηρεσιών. Ο συσχετισμός αυτός είναι αναπόφευκτος και για την Ελληνική Αστυνομία, η οποία όμως δεν έχει λόγους να αποφύγει μια τέτοια συγκριτική αντιπαράθεση, παρά το γεγονός ότι ο δείκτης εγκληματικότητας παρουσιάζει στη χώρα μας αυξημένες τάσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, η αναλυτική παρουσίαση τέτοιων αποτελεσμάτων μπορεί να αποτελέσει τη βάση για μια συγκριτική παράθεση και εξέταση μιας σειράς άλλων υπηρεσιακών δραστηριοτήτων με σκοπό την ανάδειξη και αντικειμενική εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου. Για τη συναγωγή, λοιπόν, των αναγκαίων συμπερασμάτων, παραθέτουμε ακολούθως τον πίνακα (15) που δείχνει την εξέλιξη της εγκληματικότητας για το χρονικό διάστημα 1975-1995, όπου καταγράφεται παράλληλα και η αποτελεσματικότητα της Έλληνικής Αστυνομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15**ΒΕΒΑΙΩΘΕΝΤΑ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΛΗΜΜΕΛΗΜΑΤΑ -
ΠΟΣΟΣΤΑ ΜΗ ΕΞΙΧΝΙΑΣΘΕΝΤΩΝ (1975 - 1995).**

ΕΤΗ	ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ			ΠΛΗΜΜΕΛΗΜΑΤΑ		
	ΒΕΒΑΙΩΘΕΝΤΑ	ΜΗ ΕΞΙΧΝΙΑΣΘΕΝΤΑ	%	ΒΕΒΑΙΩΘΕΝΤΑ	ΜΗ ΕΞΙΧΝΙΑΣΘΕΝΤΑ	%
1975	776	96	12,3	184.089	5.998	3,2
1976	805	94	11,6	248.136	6.839	2,7
1977	780	92	11,7	253.787	7.996	3,1
1978	801	85	10,6	260.310	9.319	3,5
1979	925	109	11,7	293.131	10.589	3,6
1980	1.042	93	8,9	294.311	7.820*	2,6
1981	986	108	10,9	308.281	13.991	4,5
1982	1.391	217	15,6	333.779	16.825	5,0
1983	1.306	217	16,6	392.200	16.341	4,1
1984	1.505	491	32,6	350.983	18.129	5,1
1985	2.560	1.442	56,3	288.795	24.022	8,3
1986	2.885	1.201	41,6	291.415	25.079	8,6
1987	3.332	1.386	41,6	299.850	28.756	9,6
1988	4.455	2.347	52,7	306.724	33.666	11,0
1989	4.624	2.415	52,2	282.553	35.535	12,6
1990	4.692	2.349	50,1	326.111	36.712	11,3
1991	6.551	3.838	58,6	352.447	42.942	12,2
1992	6.510	3.322	51,0	373.142	42.306	11,3
1993	6.348	3.582	56,4	352.155	45.052	12,8
1994	5.811	3.340	57,5	297.500	49.493	16,6
1995	8.244	5.053	61,3	320.866	65.975	20,6

* Δεν περιλαμβάνονται, λόγω έλλειψης μηχανογραφημένων στοιχείων, τα μη εξιχνιασθέντα πλημ/τα στην περιοχή αρμοδιότητας της πρώην Αστυνομίας Πόλεων.

ΠΗΓΕΣ :

- Στατιστικές επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας
- Στατιστικές επετηρίδες Ελληνικής Χωροφυλακής
- Εκθέσεις πεπραγμένων Ελληνικής Χωροφυλακής
- Εκθέσεις δραστηριότητας Αστυνομίας Πόλεων.

Μια πρώτη διαπίστωση που μπορούμε να κάνουμε για τα αποτελέσματα του πίνακα 15 είναι η κατακόρυφη άνοδος της εγκληματικότητας και η συνεχής αύξηση των εγκλημάτων που παραμένουν ανεξιχνίαστα. Ο δείκτης των ανεξιχνίαστων κακούργημάτων έχει αυξηθεί σημαντικά, γεγονός που, φαινομενικά τουλάχιστον, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Ελληνική Αστυνομία δεν είναι αποτελεσματική. Ο δείκτης των

ανεξιχνίαστων κακουργημάτων στη δεκαετία του '70 παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα (μόλις λίγο πάνω από το 10%), ενώ τη δεκαετία του '80 ο δείκτης ανέρχεται σε ποσοστό 50%, δηλαδή ένα στα δύο κακουργήματα παραμένει ανεξιχνίαστο. Τέλος, στα μέσα της δεκαετίας του '90, το ποσοστό των ανεξιχνίαστων κακουργημάτων ανέρχεται για πρώτη φορά πάνω από 60%. Τα αποτελέσματα αυτά σε συνδυασμό με τα πράγματι υψηλά ποσοστά αύξησης των βεβαιωθέντων κακουργημάτων, δημιουργούν την εντύπωση ότι η Ελληνική Αστυνομία αδυνατεί πλέον να ελέγξει την εγκληματικότητα, με όλες τις αρνητικές συνέπειες που επισύρει η διαπίστωση αυτή για την εικόνα του Σώματος και το αίσθημα ασφάλειας του κοινού. Έτσι, ενώ το 1980 το σύνολο των βεβαιωθέντων κακουργημάτων ανέρχονταν σε 1.042 με ποσοστό εξιχνίασης πάνω από 90%, το 1990 τα κακουργήματα υπερτετραπλασιάζονται (4.692) και το ποσοστό εξιχνίασης ανέρχεται μόνο σε 50%. Όπως επισημαίνει ο Ν. Κουράκης⁴², η αύξηση της εγκληματικότητας δεν φαίνεται να αντισταθμίζεται ούτε από την ετήσια αύξηση του πληθυσμού, που για την Ελλάδα υπολογίζεται μόλις 1,1% ετησίως, ούτε από τυχόν αύξηση νομοθετικών ποινικοποιήσεων που θα επιβάρυναν αντίστοιχα τον όγκο της εγκληματικότητας. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο μέσος όρος εγκλημάτων ανά 100.000 κατοίκους στην Ελλάδα είναι 3.500, ενώ στην Ιταλία τα έτη 1990 και 1991 ήταν 4.500, στη Γαλλία 6.300 και στη Γερμανία 6.800, περίπου. Σε κάθε περίπτωση, η σοβαρή εγκληματικότητα (κακουργήματα) παρουσιάζει ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ληστείες, οι οποίες ενώ το 1980 ήταν 81, το 1992 ανήλθαν σε 1519, δηλαδή κατά μέσο όρο τέσσερες ληστείες την ημέρα. Εκεί που μπορεί να διαπιστωθεί μία σχετική αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας είναι η κατηγορία της «ελαφριάς» εγκληματικότητας, δηλαδή των πλημμελημάτων, όπου παρά τον υψηλό δείκτη αύξησης τους, τα ποσοστά εξιχνίασης παραμένουν σε υψηλά επίπεδα (80% και άνω). Παρά ταύτα, και αυτό το υψηλό ποσοστό εξιχνίασης έχει αμφισβητηθεί. Έχει, λοιπόν, υποστηριχθεί ότι η κοινή γνώμη αποτελεί μοχλό πίεσης για την Αστυνομία προκειμένου να φανεί αποτελεσματική στη δίωξη του εγκλήματος. Κάτω από αυτή την πίεση και τον έλεγχο των πολιτικών κομμάτων, η Αστυνομία προσπαθεί να επιλύσει τα εγκλήματα εκείνα που λόγω της σοβαρότητας επηρεάζουν

42. ΚΟΥΡΑΚΗΣ, Ν. « Η εξέλιξη της εγκληματικότητας στη σημερινή Ελλάδα», στην «Αστυνομική

σημαντικά την κοινή γνώμη, πλην όμως η πίεση αυτή οδηγεί στην αποκαλούμενη «ψευδή διαλεύκανση»⁴³. Κατ' αυτό τον τρόπο, ένα έγκλημα θεωρείται ότι εξιχνιάζεται με τη σύλληψη ενός δράστη, ενώ μπορεί να έχει τελεσθεί από περισσότερους οι οποίοι παραμένουν ασύλληπτοι. Επιπλέον, η Αστυνομία έχει κατηγορηθεί ότι αναγκάζει τους δράστες να ομολογήσουν τις πράξεις τους ύστερα από χρήση αντιδεοντολογικών μεθόδων ή ότι τους πείθει να ομολογήσουν για εγκλήματα που έχουν ιδιαίτερη απήχηση στο κοινό, με την υπόσχεση να μην τους κατηγορήσει για αδικήματα ή σπονός σημασίας που αυτοί έχουν διαπράξει και τα οποία τελικά μένουν στην αφάνεια. Πέραν αυτού, πρόβλημα υπάρχει και με τη βεβαίωση των εγκλημάτων. Έχει υποστηριχθεί ότι η Αστυνομία επισημαίνει και βεβαιώνει αυτεπάγγελτα μόνο ένα ποσοστό των εγκλημάτων που καταγράφονται στους στατιστικούς πίνακες. Το μεγαλύτερο μέρος των εγκλημάτων βεβαιώνεται με πρωτοβουλία των ιδιωτών. Η έρευνα του Η. Δασκαλάκη⁴⁴ για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, με βάση 500 δικογραφίες ποινικών υποθέσεων, έδειξε ότι ποσοστό 55,3% των εξετασθέντων αδικημάτων βεβαιώθηκε με πρωτοβουλία ιδιωτών, ενώ το υπόλοιπο, 44,7% βεβαιώθηκε από την Ελληνική Αστυνομία αυτεπάγγελτα. Τέλος, έχει ακόμη υποστηριχθεί ότι η Αστυνομία διαθέτει τη διακριτική ευχέρεια της επιλογής ως προς τη βεβαίωση εγκλημάτων καθώς και το αντίθετο, ότι δηλαδή η πρώτη επιλογή δε γίνεται από την Αστυνομία αλλά από τα θύματα που αποφασίζουν αν τελικά θα καταγγείλουν την άδικη πράξη στην Αστυνομία⁴⁵. Δημιουργείται, λοιπόν, εύλογα η απορία αν η αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας έχει να κάνει με τη θέση που αυτή έχει ως κρατικός μηχανισμός στην εξισορρόπηση των τάξεων και των εκάστοτε πολιτικών δυνάμεων που ασκούν την εξουσία.

Ύστερα από τα παραπάνω, το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο αυτές οι διαπιστώσεις αποτελούν κριτήρια αξιολόγησης και εκτίμησης του έργου και της αποτελεσματικότητας της Ελληνικής Αστυνομίας; Στην πραγματικότητα η αξιολόγηση του αστυνομικού έργου με βάση αποκλειστικά και μόνο τους δείκτες της εγκληματικότητας και εξιχνίασης των

Επιθεώρηση», Σεπτέμβριος 1993, σελ. 562-563.

43. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε, (1994), ο. π, σημ. 1, σελ. 210.

44. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, Η (1983), (ΕΚΚΕ). Η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, σελ.45.

45. ΤΣΙΓΚΡΗΣ, Α (1996), Βιασμός, το αθέατο έγκλημα, σελ. 17.

βεβαιωθέντων εγκλημάτων, αποτελεί ένα ιδιαίτερα δύσκολο και αμφισβητήσιμο εγχείρημα. Γιατί όμως συμβαίνει τούτο;

Καταρχήν, η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της αποκαλούμενης κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής. Ο προγραμματισμός και η υλοποίηση αυτής της πολιτικής περιλαμβάνει την εφαρμογή μέτρων κοινωνικού χαρακτήρα, την αστυνομική επιτήρηση και τη συμμετοχή του ίδιου του κοινού⁴⁶. Η Αστυνομία, λοιπόν, είναι ένας από τους μηχανισμούς που η πολιτεία ενεργοποιεί για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Πέρα όμως από την Αστυνομία, η πολιτεία διαθέτει ένα ευρύ φάσμα άλλων υπηρεσιών, ο ρόλος των οποίων είναι εξ ίσου σημαντικός στην καταπολέμηση του εγκλήματος. Έτσι η λειτουργία των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας με τη λήψη κοινωνικών μέτρων (μέτρα κατά του αλκοολισμού, μέτρα για την προστασία των ανηλίκων, των τοξικομανών, των ψυχικά ασθενών, δημιουργία θέσεων εργασίας κλπ), συμβάλλουν τα μέγιστα στον περιορισμό του προβλήματος.

Πέραν τούτου, είναι πλέον γενικά αποδεκτό ότι η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, δεν επιτυγχάνεται με κατασταλτικά μέτρα, αλλά μόνο με μέτρα κοινωνικού και προληπτικού χαρακτήρα. Υπάρχει διάχυτη η εντύπωση ότι η έξαρση της εγκληματικότητας θα ξεπεραστεί με καλύτερα μέτρα αστυνόμευσης, με αυστηρότερες ποινές, με αποτελεσματικότερη από κάθε άποψη λειτουργία των μηχανισμών καταστολής. Η υπόθεση όμως του εγκλήματος δεν είναι ζήτημα καταστολής και δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί «κατά φάσεις» και περιπτωσιακά με ενίσχυση του πλέγματος επιτήρησης. Τα πολλαπλασιαζόμενα κρούσματα ληστειών δείχνουν ότι ο λωποδύτης, ο πορτοφολάς, ο «μπουκαδόρος» δίνουν τη θέση τους σε βιαιότερες εγκληματικές κατηγορίες, αλλά και οργανωμένες εγκληματικές ενέργειες. Η ενίσχυση, λοιπόν, των δυνάμεων καταστολής δεν είναι αρκετή για να ανακοπεί η πορεία αυτή. Τον εγκληματία εννέα στις δέκα περιπτώσεις τον φτιάχνει ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, ένας τρόπος ζωής. Και είναι αυτός ο τρόπος ζωής που προδιαγράφει με μαθηματική ακρίβεια τις μορφές που παίρνει το έγκλημα⁴⁷.

46. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, Σ (1996), *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, σελ. 207.

47. ΦΙΛΙΑΣ, Β. «Εγκληματικότητα και κοινωνικές δομές» στην «Αστυνομική Επιθεώρηση», Οκτώβριος 1987, σελ. 764.

Το ερώτημα λοιπόν που σαφώς προκύπτει από τα παραπάνω είναι κατά πόσο η πολιτεία έχει συντελέσει, μέχρι σήμερα, στην πρόληψη του εγκλήματος και ποια μέτρα έχει λάβει ώστε να έλθει αρωγός στο προληπτικό έργο της Αστυνομίας.

Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Βρετανία, η Σουηδία, η Γαλλία, που αντιμετώπισαν το πρόβλημα της εγκληματικότητας πολύ ενωρίτερα, κατέληξαν στη δημιουργία ενός μόνιμου οργάνου στο οποίο αντιπροσωπεύονται όλοι οι κοινωνικοί φορείς που άμεσα ή έμμεσα παίζουν ένα ρόλο στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας⁴⁸. Ο ρόλος αυτού του οργάνου είναι η μελέτη των παραγόντων εγκληματογένεσης, η καθοδήγηση του κοινού για λήψη μέτρων αυτοπροστασίας και γενικότερα η εξεύρεση τρόπων καταπολέμησης της εγκληματικότητας. Η Ελληνική πολιτεία έρχεται να θεσμοθετήσει, για πρώτη φορά, ένα τέτοιο όργανο το 1987 με το Νόμο 1738/1987 σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου συστήθηκε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το Συμβούλιο Πρόληψης της Εγκληματικότητας. Σκοπός του Συμβουλίου είναι ο σχεδιασμός της πολιτικής πρόληψης της εγκληματικότητας και η υποβολή προτάσεων για τη λήψη και υλοποίηση των αναγκαίων μέτρων. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου είναι πολύπλευρες και περιλαμβάνουν ολόκληρο τον κοινωνικοπολιτικό τομέα της χώρας, όπως ενημέρωση των αρμόδιων φορέων, των ΜΜΕ και του κοινού για τα σύγχρονα μέτρα πρόληψης, δημιουργία περιφερειακών συμβουλίων πρόληψης, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων πρόληψης, συλλογή ερευνητικών δεδομένων και διεξαγωγή ερευνών, πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στον τομέα της πρόληψης και, τέλος, συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και συμβούλια πρόληψης που λειτουργούν στο εξωτερικό. Όμως, το Συμβούλιο Πρόληψης της Εγκληματικότητας πέρα από δύο συνεδριάσεις που πραγματοποίησε τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του, ουδέποτε επαναλειτούργησε και σιωπηρά έχει καταργηθεί⁴⁹.

Η Αστυνομία, ως εκ τούτου, δεν είναι ο μοναδικός οργανισμός της πολιτείας που έχει την ευθύνη του περιορισμού και της καταπολέμησης της

48. Βλ. Συνέντευξη του τ. υπουργού δημόσιας τάξης Γ.Α. Μαγκάκη στην εφημ. «ΤΑ ΝΕΑ», στις 4/8/1985, η οποία αναδημοσιεύθηκε στην «Αστυνομική Επιθεώρηση», τευχ. 21-22, 1985, σελ. 408-409.

49. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, Σ, (1996), ο.π. σελ. 216.

εγκληματικότητας και ταυτόχρονα η εγκληματικότητα δεν αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο του οποίου οι αυξομειούμενες τάσεις ανάγονται αποκλειστικά και μόνο στο βαθμό ενεργοποίησης και δραστηριοποίησης των αστυνομικών αρχών. Κατά συνέπεια, το κριτήριο της καταπολέμησης της εγκληματικότητας δεν μπορεί να αποτελέσει ουσιαστικό παράγοντα προσδιορισμού της εκτίμησης του έργου της Αστυνομίας. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας προϋποθέτει την ανάληψη πρωτοβουλιών που θα συνδέονται και θα τοποθετούνται σε μια μακροπρόθεσμη πολιτική στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό τομέα. Πέρα από τον εκσυγχρονισμό των διωκτικών αρχών και την εξάλειψη των λειτουργικών αδυναμιών, επιβάλλεται η ενεργοποίηση όλων των κοινωνικών φορέων και των συναρμόδιων υπηρεσιών, απαιτείται ο εκσυγχρονισμός της ποινικής νομοθεσίας με βάση τις νέες μορφές εγκληματικότητας που εμφανίζονται, η αποσυμφόρηση του έργου των δικαστικών αρχών (υπολογίζεται ότι ένα ποινικό αδίκημα εκδικάζεται κατά μέσο όρο 24,5 μήνες μετά την τέλεσή του, σε πρώτο βαθμό και σε δεύτερο βαθμό μετά 50 μήνες από την πρωτόδικη εκδίκασή του)⁵⁰ και, βέβαια, ο εκσυγχρονισμός του σωφρονιστικού συστήματος μαζί με την αποσυμφόρηση των φυλακών από κρατούμενους που εκτίουν μικρής διάρκειας ποινή φυλάκισης.

2.3.2 Η ενασχόληση της Ελληνικής Αστυνομίας με έργα ξένα προς την αποστολή της.

Η παραπάνω επιχειρηματολογία σε καμιά περίπτωση δεν αποσκοπεί στη μείωση της σημασίας των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων που η Ελληνική Αστυνομία έχει επιφορτισθεί για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Αντιθέτως, η μάχη κατά του εγκλήματος αποτελεί το πρώτιστο καθήκον της Αστυνομίας και προς το σκοπό αυτό εστιάζονται όλες οι προσπάθειες. Πρέπει, όμως, να υπογραμμίσουμε ότι πέρα από το πρώτιστο και ουσιαστικό αυτό καθήκον, η πολιτεία έχει αναθέσει επιπροσθέτως στην Αστυνομία και μια σειρά άλλων καθηκόντων, η εκτέλεση των οποίων απαιτεί μεγάλη διάθεση χρόνου και προσωπικού. Η σημασία ορισμένων εξ αυτών δεν πρέπει να υποβαθμίζεται, όπως για παράδειγμα η

50. ΚΟΥΡΑΚΗΣ, Ν. «Η εξέλιξη της εγκληματικότητας στη σημερινή Ελλάδα», στην «Αστυνομική Επιθεώρηση», Οκτώβριος 1993, σελ. 627-631.

λήψη μέτρων τάξης σε συγκεντρώσεις, πορείες, διαδηλώσεις, η παράσταση της Αστυνομίας στις δικαστικές συνεδριάσεις και άλλες συναφείς περιπτώσεις, καθότι αποτελούν μέρος της αποστολής του Σώματος στο πλαίσιο της διατήρησης της έννομης τάξης αλλά και της προστασίας συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών. Υπάρχει όμως και ένας μεγάλος αριθμός καθηκόντων, όπως θα δούμε στη συνέχεια, που έχουν ανατεθεί στην Ελληνική Αστυνομία, τα οποία δεν έχουν άμεση σχέση με το κύριο έργο της και κατά συνέπεια επιδρούν καταλυτικά στην αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών της.

Όπως προβλέπεται από τον οργανικό νόμο της Ελληνικής Αστυνομίας,⁵¹ οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης εκτελούν μόνο τα έργα που σχετίζονται με την αποστολή του, όπως την καθορίζει ο νόμος και ο εσωτερικός κανονισμός. Στο ίδιο πλαίσιο κυμαίνεται και η υπ' αριθμ. 345/1995 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, σύμφωνα με την οποία η Ελληνική Αστυνομία δεν εκτελεί έργα που της ανατέθηκαν με διατάξεις νόμων τα σχέδια των οποίων δεν έχουν προσυπογραφεί από τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης και εφόσον τα έργα αυτά δεν ανάγονται στην αποστολή του Σώματος.⁵² Στην πραγματικότητα όμως, η Ελληνική Αστυνομία είναι επιφορτισμένη με καθήκοντα που προβλέπονται από αναχρονιστικές διατάξεις, όπως για παράδειγμα η επίδοση των ποινικών δικογράφων που προβλέπεται από το Νόμο 4125/1960, οι οποίες έχουν διατηρηθεί σε νομική ισχύ μέχρι και σήμερα και αναμφισβήτητα αποβαίνουν σε βάρος της κύριας αποστολής του Σώματος. Έτσι, ένα μεγάλο μέρος του αστυνομικού προσωπικού διατίθεται σε καθημερινή βάση για την επίδοση και διεκπεραίωση ποινικών δικογράφων καθώς και άλλων εγγράφων δημοσίων υπηρεσιών, σε βάρος των κυρίως αστυνομικών τους καθηκόντων. Κατά συνέπεια, οι αστυνομικές υπηρεσίες στερούνται ένα μέρος της δύναμής τους που θα μπορούσαν να διαθέσουν στους τομείς της πρόληψης και της καταστολής του εγκλήματος. Ο πίνακας (16) που ακολουθεί είναι ενδεικτικός της απασχόλησης των αστυνομικών υπηρεσιών στην επίδοση και γενικά στη

51. Ν. 1481/1984, (ΦΕΚ-152 Α'), αρθ. 18, παρ. 2 και παρ. 7 όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του αρθ. 34 του Ν. 2168/1993, (ΦΕΚ-147 Α').

52. Βλ. ενδεικτικό πίνακα έργων από την ευθύνη των οποίων αποδεσμεύθηκε η Ελληνική Αστυνομία με το αρθ. 34 του Ν. 2168/1993, αρμοδιότητας υπουργείων: Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Γεωργίας, Υγείας και Πρόνοιας, Τουρισμού και Μεταφορών Επικοινωνιών, στην

διεκπεραίωση εγγράφων δημοσίων υπηρεσιών για το χρονικό διάστημα
1981-1995.

«Αστυνομική Επιθεώρηση» Απρίλιος 1996, σελ. 210-211. (επιμέλεια: Αστυνόμου Β' Γ.
Παλιούρα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΕΓΓΡΑΦΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΟΥ ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

(1981-1995)

ΕΤΗ	ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΟΓΡΑΦΑ	ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ	ΕΓΓΡΑΦΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΕΓΓΡΑΦΑ ΝΠΔΔ, ΝΠΔΔ & ΑΛΛΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ	ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΡΧΩΝ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	ΕΝΤΑΛΜΑΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1981	3.063.142	2.054.698	1.697.975	338.610	218.841	369.859	7.743.125
1982	2.772.671	1.626.039	1.154.242	333.058	242.379	255.162	6.383.551
1983	2.749.267	1.473.432	1.146.240	362.599	271.481	231.264	6.234.283
1984	2.871.198	1.183.547	1.184.603	357.265	316.486	212.561	6.125.660
1985	2.983.701	786.323	482.257	176.731	251.520	96.291	4.776.823
1986	3.176.486	786.827	418.115	164.114	196.702	77.144	4.819.388
1987	3.183.661	785.993	388.894	152.510	169.075	121.316	4.801.449
1988	2.684.205	615.476	281.747	139.326	101.299	106.088	3.928.141
1989	2.592.022	497.299	294.056	129.867	99.198	69.254	3.681.696
1990	1.988.958	515.899	302.670	138.752	142.684	8.083	3.097.046
1991	1.787.647	483.993	223.582	77.729	150.432	1.554	2.724.937
1992	1.670.310	507.377	222.647	78.948	170.992	767	2.651.041
1993	1.546.429	497.325	200.761	82.949	116.005	473	2.443.942
1994	1.443.577	483.507	199.677	105.417	120.627	925	2.353.730
1995	1.376.868	456.079	183.800	87.292	123.871	1.348	2.229.258

ΠΗΓΕΣ: Στατιστικές ελετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας 1981-1995.

Προκειμένου να δοθεί η πραγματική εικόνα του προβλήματος δεν συμπεριλήφθηκαν, στον παραπάνω πίνακα, οι παραγγελίες των δικαστικών αρχών για ενέργεια προανακρίσεων και προκαταρκτικών εξετάσεων καθώς τα δικωτικά έγγραφα, τα οποία σημειωτέον ανέρχονται κατά μέσο όρο πάνω από 350.000 ετησίως, καθόσον η διεκπεραίωσή τους ανάγεται στην αποστολή της Αστυνομίας. Ακόμη, δεν συμπεριλήφθηκαν τα έγγραφα που υποβάλλονται στις αστυνομικές υπηρεσίες από ιδιώτες για διάφορες υποθέσεις τους, τα οποία ανέρχονται κατά μέσο όρο πάνω από 150.000 ετησίως, καθόσον το μεγαλύτερο μέρος αυτών των εγγράφων σχετίζονται άμεσα με έννομα συμφέροντα των πολιτών τα οποία η Αστυνομία έχει υποχρέωση να προστατεύει⁵³. Έτσι οι κατηγορίες των εγγράφων που παρουσιάζονται στον εν λόγω πίνακα αποτελούν στο σύνολό τους έργο άλλων δημοσίων υπηρεσιών, πλην όμως με διάφορες διατάξεις έχει ανατεθεί η διεκπεραίωσή τους από τις υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι η επίδοση των ποινικών δικογράφων αποτελεί τη μεγαλύτερη κατηγορία αυτών των εγγράφων που διεκπεραιώνει η Αστυνομία, παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια σημειώνεται μια φθίνουσα πορεία. Έτσι, ο μέσος όρος των διεκπεραιωθέντων ποινικών δικογράφων τα τελευταία χρόνια είναι πάνω από 1,5 εκατ. ετησίως, ενώ τη δεκαετία του '80 ο αριθμός αυτός ανέρχονταν πάνω από 2,8 εκατ. έγγραφα ετησίως. Είναι ευνόητο ότι για τη διεκπεραίωση ενός τέτοιου υψηλού αριθμού ποινικών δικογράφων πρέπει να διατίθεται ένα μεγάλο μέρος του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας σε καθημερινή βάση⁵⁴. Και βέβαια εάν σ' αυτό τον αριθμό προστεθούν και οι άλλες κατηγορίες εγγράφων που αναφέρονται στον πίνακα, τότε το Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας λαμβάνει την εικόνα μιας υδροκέφαλης υπηρεσίας διακίνησης και διεκπεραίωσης εγγράφων. Συνολικά, λοιπόν, τη δεκαετία '80, οι υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας διεκπεραίωναν, κατά μέσο όρο 5.159.116 έγγραφα ετησίως, ενώ την πενταετία (1991-1995), ο αριθμός αυτός έχει μειωθεί σε 2.480.581 έγγραφα κατά μέσο όρο ετησίως.

53. Π.Δ. 141/1991 (ΦΕΚ - 58 Α'), αρθ. 159, παρ. 2, 161 και 162.

54. Περίπου 1.000 Αστυνομικοί διατίθενται σε καθημερινή βάση για την επίδοση δικογράφων. Βλ. Δελτίο Τύπου του ΥΔΤ «Αστυνομική Επιθεώρηση» Ιούλιος 1995, σελ. 419.

Ένας άλλος τομέας υπηρεσίας που απορροφά ένα επίσης μεγάλο μέρος της αστυνομικής δύναμης, αποτελούν τα μέτρα τάξης. Όπως ήδη έχουμε αναφέρει στην εισαγωγή, οι κοινωνικές συνθήκες στη χώρα μας άλλαξαν ραγδαία με την αποκατάσταση της δημοκρατίας. Σε κάθε τομέα της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής του τόπου λαμβάνουν χώρα καινούργιες διεργασίες και γενικά η κινητικότητα των κοινωνικών μελών αυξάνεται κατακόρυφα. Πολλές και διάφορες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται σε καθημερινή βάση, η προστασία των οποίων από έκνομες ενέργειες ανατίθεται στην Ελληνική Αστυνομία. Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο και η Αστυνομία έχει καθήκον να περιφρουρεί τις συγκεντρώσεις που γίνονται μέσα στα προβλεπόμενα νόμιμα πλαίσια. Οι αθλητικές εκδηλώσεις έχουν σημειώσει τα τελευταία χρόνια σημαντική αύξηση, με αποτέλεσμα η Ελληνική Αστυνομία να διαθέτει πράγματι μεγάλους αριθμούς αστυνομικών που κυριολεκτικά αποδυναμώνουν τις αστυνομικές υπηρεσίες στην ενασχόλησή τους με την αστυνόμευση της περιοχής. Εάν στις αθλητικές εκδηλώσεις προστεθούν και οι εκδηλώσεις θρησκευτικού και εορταστικού περιεχομένου, καθώς και ο αριθμός των δικαστικών συνεδριάσεων στις οποίες το αστυνομικό προσωπικό παρίσταται για λήψη μέτρων τάξης σε καθημερινή βάση, εύκολα γίνεται αντιληπτό το μέγεθος του προβλήματος που αντιμετωπίζει η Ελληνική Αστυνομία στην προσπάθειά της να συγκεράσει αφενός την περιφρούρηση όλων των εκδηλώσεων και αφετέρου την αστυνόμευση της περιοχής.

Στον πίνακα (17) που ακολουθεί καταγράφεται η δραστηριότητα των αστυνομικών αρχών, κατά μορφή εκδήλωσης, από το 1981 μέχρι το 1995, ώστε να υπάρξει μια συγκεκριμένη εικόνα του μεγέθους του προβλήματος που αντιμετωπίζει η Ελληνική Αστυνομία από πλευράς διάθεσης προσωπικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΜΕΤΡΑ ΤΑΞΗΣ ΠΟΥ ΛΗΦΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ*

(αριθμός περιπτώσεων)

ΕΤΗ	ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ	ΆΛΛΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ & ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΕΤΕΙΟΙ	ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΟΡΤΕΣ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΥΨΗΛΩΝ & ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
1981	30.701	20.184	3.412	871	1.063	19.364	1.172	76.767
1982	34.766	19.208	3.208	1.103	954	7.207	193	66.639
1983	41.667	24.963	3.044	1.004	1.478	5.865	395	78.416
1984	43.851	16.974	3.134	906	1.778	9.185	1.108	76.936
1985	43.993	30.197	2.520	875	1.270	6.342	2.353	87.550
1986	42.750	31.154	2.176	804	1.219	6.487	2.137	86.727
1987	45.354	29.707	2.893	1.331	1.376	5.863	4.535	91.059
1988	55.940	20.364	4.573	1.521	2.020	9.328	9.358	103.104
1989	65.291	22.505	5.459	1.482	1.655	21.825	12.010	130.227
1990	72.965	17.405	6.158	1.751	1.968	27.408	16.621	144.276
1991	75.165	17.558	5.001	1.658	1.441	16.199	18.028	135.050
1992	75.762	18.534	6.368	1.759	1.904	16.204	13.360	133.891
1993	73.423	17.475	6.910	2.488	2.106	19.772	15.568	137.742
1994	71.270	17.061	7.096	2.524	2.531	19.700	15.168	135.350
1995	74.923	19.052	8.234	3.566	3.183	31.705	27.577	168.240

Πηγή: Στατιστικές ελετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας 1981-1995.

* Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία για το συνολικό αριθμό αστυνομικών που έχουν απασχοληθεί.

Όπως διαπιστώνουμε από τις επιμέρους κατηγορίες και το σύνολο των εκδηλώσεων του πίνακα 17, οι αθλητικές εκδηλώσεις απορροφούν, καταρχήν, το μεγαλύτερο μέρος της αστυνομικής δύναμης που διατίθεται σε μέτρα τάξης. Η αυξητική πορεία αυτών των εκδηλώσεων που παρατηρείται, με αποκορύφωση τα τελευταία χρόνια, δημιουργεί για την Ελληνική Αστυνομία ένα ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα από πλευράς εξεύρεσης της απαραίτητης αστυνομικής δύναμης. Έτσι, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του '80 οι αθλητικές εκδηλώσεις ανέρχονταν στις 34.766 (1982), στις αρχές της δεκαετίας του '90 ανήλθαν σε 75.762 (1992), δηλαδή αυξήθηκαν κατά 118%. Τις ίδιες ποσοστιαίες αυξήσεις διαπιστώνουμε και για τις άλλες μορφές εκδηλώσεων που η Αστυνομία καλείται καθημερινά να λάβει μέτρα τάξης. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη το γενικό σύνολο όλων των κατηγοριών εκδηλώσεων στις οποίες η Ελληνική Αστυνομία έλαβε μέτρα τάξης το χρονικό διάστημα 1981 -1995, διαπιστώνουμε ότι το σύνολο των εκδηλώσεων αυξήθηκε κατά 119% (1981: 76.767 εκδηλώσεις - 1995: 168.240 εκδηλώσεις). Με δεδομένο, λοιπόν, ότι η δύναμη της Ελληνικής Αστυνομίας κατά το ίδιο χρονικό διάστημα κυμάνθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα, καθίσταται απολύτως σαφές το μέγεθος του προβλήματος.

Όπως, όμως, έχουμε αναφέρει, η Ελληνική Αστυνομία ασχολείται και με την εκτέλεση έργων που δεν σχετίζονται άμεσα με την κύρια αποστολή της. Με άλλα λόγια, οι υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας στο κοινωνικό σύνολο δεν σταματούν στον έλεγχο και στην εξιχνίαση των σοβαρών μορφών εγκληματικότητας, αλλά, επεκτείνονται και σε άλλους τομείς, όπως στον τομέα της προστασίας της υγείας των πολιτών, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην οδική ασφάλεια, στην συνδρομή άλλων αρχών προς εκτέλεση ειδικών υπηρεσιών και σε πολλές περιπτώσεις σε έργα που καμία σχέση δεν έχουν με την κύρια αποστολή της (π.χ. έλεγχος οικοδομικών εργασιών). Ενδεικτικά, θα παραθέσουμε το έργο της Ελληνικής Αστυνομίας στον τομέα της προστασίας της υγείας και του καταναλωτή, ένα έργο που πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι αποκλειστικά και μόνο έργο της Αστυνομίας, αλλά και άλλων δημοσίων συναρμόδιων υπηρεσιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι επιθεωρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος, όπου οι έλεγχοι της Αστυνομίας είναι πολύ περισσότεροι από το σύνολο των ελέγχων που πραγματοποιούνται από αστιάτρους, αστυκτηνιάτρους και υγειονομικούς επόπτες, τους οποίους συνδράμουν

αστυνομικοί. Ο πίνακας (18) που ακολουθεί δείχνει εμφανώς αυτή τη διαφορά και παράλληλα αποδεικνύει μια σημαντική πτυχή του αστυνομικού έργου που δεν συγχάνει της δέουσας προβολής και αξιολόγησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

ΑΣΤΥΙΑΤΡΙΚΕΣ, ΑΣΤΥΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

ΕΤΗ	ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ			ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΝ
	ΑΠΟ ΑΣΤΥΙΑΤΡΟΥΣ	ΑΠΟ ΑΣΤΥΚΤΗΝΙΑ- ΤΡΟΥΣ	ΑΠΟ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΕΠΟΠΤΕΣ		
1981	26.281	190.038	37.119	205.383	458.821
1982	27.248	195.146	49.272	142.043	413.709
1983	30.942	180.737	107.125	141.852	460.656
1984	28.425	170.161	132.818	140.549	471.953
1985	10.315	131.623	58.381	94.838	295.157
1986	6.241	102.300	39.469	110.319	258.329
1987	8.760	103.452	31.994	108.664	252.870
1988	6.801	104.734	39.078	114.545	265.158
1989	5.218	88.753	27.091	105.602	226.664
1990	4.819	79.413	24.813	106.182	215.227
1991	5.979	65.524	14.852	106.346	192.701
1992	4.705	60.562	9.594	126.613	201.474
1993	5.651	56.150	9.535	127.465	198.801
1994	5.168	46.494	9.700	130.668	192.030
1995	3.559	39.199	8.433	128.465	179.656

ΠΗΓΗ: Στατιστικές επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας 1981-1995.

Επίσης, μια άλλη κατηγορία ελέγχων, αποτελούν οι αγορανομικοί έλεγχοι της Ελληνικής Αστυνομίας, παρά το γεγονός ότι και αυτό δεν είναι έργο αποκλειστικά και μόνο της Αστυνομίας αλλά, κατά κύριο λόγο, του Υπουργείου Εμπορίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

ΑΓΟΡΑΝΟΜΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ

ΕΤΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΕΓΧΩΝ	ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΣ ΜΗΝΥΗΣΕΙΣ	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΠΡΟΣΤΙΜΑ
1981	722.909	40.706	*
1982	689.442	49.824	*
1983	752.163	79.473	*
1984	716.060	77.094	*
1985	482.931	52.417	*
1986	473.515	56.184	*
1987	437.579	58.066	*
1988	376.729	50.141	3.486
1989	335.642	34.642	2.503
1990	328.648	40.345	2.428
1991	268.933	35.817	2.906
1992	265.098	38.778	5.335
1993	236.904	33.352	5.941
1994	207.934	24.198	4.160
1995	182.666	20.947	2.278

* Δεν υπάρχουν στοιχεία

ΠΗΓΗ: Στατιστικές επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας 1981-1995.

Τέλος, στον ίδιο τομέα υπάγονται οι δειγματοληψίες και οι κατασχέσεις τροφίμων και ειδών βιοτικής ανάγκης, στις οποίες προβαίνουν οι αστυνομικές αρχές στα πλαίσια των διενεργούμενων υγειονομικών και αγορανομικών ελέγχων, το μέγεθος των οποίων προβάλλεται στον παρακάτω πίνακα (20).

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΕΣ - ΚΑΤΑΣΧΕΣΕΙΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΒΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΩΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ, ΕΠΙΒΛΑΒΗ Η ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΑ.

ΕΤΗ	ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΕΣ	ΚΑΤΑΣΧΕΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1981	46.665	*	
1982	40.673	*	
1983	35.346	*	
1984	31.179	*	
1985	22.118	;	
1986	21.581	2.669	24.250
1987	19.937	1.688	21.625
1988	20.132	1.237	21.369
1989	19.611	1.062	20.673
1990	19.435	1.016	20.451
1991	18.258	946	19.204
1992	21.170	1.101	22.271
1993	23.170	1.099	24.269
1994	20.572	979	21.551
1995	21.078	904	21.982

* Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία.

ΠΗΓΗ: Στατιστικές επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας 1981-1995.

Συγκρίνοντας, λοιπόν, τα στοιχεία των πινάκων 18,19 και 20, διαπιστώνουμε ότι η αστυνομική δραστηριότητα και σ' αυτόν το συγκεκριμένο τομέα αστυνόμευσης που αφορά τη δημόσια υγεία και την προστασία του καταναλωτή, απαιτεί σε καθημερινή βάση μεγάλη διάθεση αστυνομικής δύναμης, παρότι οι συνολικοί έλεγχοι έχουν σημειώσει φθίνουσα πορεία. Η μειωμένη αυτή δραστηριότητα των υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας, βάσιμα μπορεί να δικαιολογηθεί από την έλλειψη προσωπικού που αντιμετωπίζουν οι αστυνομικές υπηρεσίες αφού είναι υποχρεωμένες να διαθέτουν το μεγαλύτερο μέρος της δύναμής τους, κατά προτεραιότητα, στη λήψη μέτρων τάξης οι περιπτώσεις των οποίων, όπως ήδη επισημάναμε αυξήθηκαν στο ίδιο χρονικό διάστημα (1981-1995) κατά 119%

πίνακας 17) καθώς και σε άλλα καθήκοντα όπως οι επιδόσεις διαφόρων εγγράφων πίνακας 16).

Κλείνοντας τη θεματική αυτή ενότητα αναφορικά με το πρόβλημα της διάθεσης αστυνομικού προσωπικού σε καθήκοντα όχι αμιγώς αστυνομικά και προκειμένου να δώσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα του προβλήματος στη συνολική δύναμη της Ελληνικής Αστυνομίας, παραθέτουμε ακολούθως συγκεντρωτικά στοιχεία όπως αυτά προκύπτουν από το Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης της 10 Οκτωβρίου 1997. Σε σύνολο, λοιπόν, υπάρχουσας δύναμης 39.500 (άνδρες και γυναίκες) της Ελληνικής Αστυνομίας, οι 16.716 αστυνομικοί απασχολούνται σε καθήκοντα όχι αποκλειστικά αστυνομικά, όπως φύλαξη φυλακών, φρούρηση στόχων, επιδόσεις δικογράφων, ενώ 2.020 αστυνομικοί υπηρετούν σε ειδικές υπηρεσίες. Άρα η δύναμη που διατίθεται αποκλειστικά σε θέματα γενικής αστυνόμευσης ανέρχεται σε 20.764 για ολόκληρη την Ελληνική επικράτεια.

Με άλλα λόγια, το 50% περίπου της συνολικής δύναμης της Ελληνικής Αστυνομίας δεν ασχολείται με καθήκοντα γενικής αστυνόμευσης. Εάν τώρα σε αυτό το καίριας σημασίας πρόβλημα για το έργο και την αποτελεσματικότητα της Ελληνικής Αστυνομίας, προστεθούν και τα υλικοτεχνικά προβλήματα⁵⁵ καθώς και τα προβλήματα κτιριακών υποδομών, καθίσταται εμφανές το μέγεθος των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι αστυνομικές υπηρεσίες στην εκτέλεση των καθηκόντων τους σε καθημερινή βάση.

Συμπερασματικά, το έργο της Ελληνικής Αστυνομίας περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Η καταπολέμηση της εγκληματικότητας αποτελούσε και αποτελεί πρωταρχικής σημασίας καθήκον της Ελληνικής Αστυνομίας και ανάγεται πάντοτε στις υψηλές προτεραιότητές της. Όμως η Ελληνική Αστυνομία δεν ασχολείται, όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία που παραθέσαμε, μόνο με το κοινό έγκλημα. Ως εκ τούτου, η αποδέσμευση του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας από έργα που δεν έχουν σχέση με την αποστολή τους και ο προσανατολισμός τους στην εκτέλεση των καθαρά αστυνομικών τους καθηκόντων καθίσταται στις μέρες μας επιτακτική

55. Υπολογίζεται ότι από τα υπάρχοντα 564 περιπολικά αυτοκίνητα το 62% είναι πεπαλαιωμένα και από τα υπάρχοντα 787 δίκυκλα το 64% είναι επίσης πεπαλαιωμένα, με αποτέλεσμα το κόστος επισκευής να ανέρχεται σε 1.500.000.000 και πλέον το χρόνο. Βλέπε Δελτίο Τύπου ΥΔΤ με ημερομηνία 10/10/1997.

ανάγκη. Η κατακόρυφη άνοδος της εγκληματικότητας σε συνδυασμό με τις νέες μορφές εγκληματιών και εγκλημάτων, ο αυξανόμενος αριθμός λαθρομεταναστών στη χώρα μας, μετά τις πρόσφατες γεωπολιτικές αλλαγές στον Ευρωπαϊκό χώρο και η διάπραξη από αυτούς ενός αριθμού σοβαρών εγκλημάτων,⁵⁶ συντελούν στη δημιουργία κλίματος ανασφάλειας και έλλειψης εμπιστοσύνης του κοινού προς την Αστυνομία. Όπως χαρακτηριστικά έχει επισημάνει ο Ι. Πανούσης,⁵⁷ οι παραδοσιακές μορφές εγκληματικότητας στη χώρα μας παύουν πλέον να υφίστανται και τη θέση τους παίρνουν οι σύγχρονες δομές του οργανωμένου εγκλήματος. Οι μηχανισμοί που η Αστυνομία χρησιμοποιούσε κατά το παρελθόν, όπως κατάλογοι υπόπτων, μικροπληροφοριοδότες, και που ήταν αποτελεσματικοί για μια χρονική περίοδο, όπου η εγκληματικότητα ήταν ακόμη περιορισμένη και οι κοινωνικές συνθήκες διαφορετικές από τις σημερινές, στις μέρες μας έχουν ξεπεραστεί. Η οικονομική και ηλεκτρονική εγκληματικότητα σε συνδυασμό με την εγκληματικότητα των συνόρων, των λαθρομεταναστών και των οργανωμένων διεθνών δικτύων εγκληματικότητας, προβάλλουν τέτοιες λειτουργικές δομές και χαρακτηριστικά που συχνά είναι παντελώς άγνωστα για την Ελληνική Αστυνομία.

Η Ελληνική Αστυνομία έχει να επιδείξει στην ιστορική της πορεία ένα έργο με έντονη την κοινωνική διάσταση. Το έργο αυτό συνεχίζει να επιτελεί καθημερινά παρά τα όποια προβλήματα οργανωτικής φύσεως και των ελλείψεων υλικής και τεχνικής υποδομής, όπως άλλωστε δείχνουν και τα στοιχεία που παραθέσαμε. Μέχρι σήμερα δεν έχουν υπάρξει εμπειρικές έρευνες που θα μπορούσαν να φέρουν στο φως χρήσιμα και αξιόλογα στοιχεία, αφού κάθε δραστηριότητα των υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας καταγράφεται στα τηρούμενα υπηρεσιακά βιβλία.

56. Υπολογίζεται ότι τα έτη 1994-1996, το 14% των σοβαρότερων αδικημάτων τελέστηκαν από αλλοδαπούς υπηκόους (6% από Αλβανούς και 8% από άλλους αλλοδαπούς). Βλέπε δημοσίευση στοιχείων για την εγκληματικότητα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, στην εφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 9/3/1997, σελ. 18.

57. Βλ. εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 10/9/1995, σελ. Α.48. «Δεκάλογος για σύγχρονες δικωτικές αρχές» του Ι. Πανούση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ- ΚΟΙΝΟΥ

1. Η σημασία των δημοσίων σχέσεων στην αποστολή της Αστυνομίας.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλες οι σύγχρονες Αστυνομίες σήμερα, είναι οι σχέσεις τους με τους πολίτες. Στις αρχές του αιώνα η αναγκαιότητα της εφαρμογής και ανάπτυξης των δημοσίων σχέσεων στο χώρο της Αστυνομίας ήταν σχεδόν ανύπαρκτη, καθώς η επαφή της Αστυνομίας με το κοινό ήταν εξαιρετικά περιορισμένη¹. Ο πολίτης έρχονταν σε επαφή με την Αστυνομία όταν επιθυμούσε να υποβάλλει κάποια παράπονα ή να καταγγείλει μια αξιόπονη πράξη ή, εν πάσει περιπτώσει, να ζητήσει τη συνδρομή της για κάποιο πρόβλημά του. Όμως, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι πολίτες των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών σε συνδυασμό με τα επιπρόσθετα καθήκοντα που έχει επιφορτισθεί η Αστυνομία, πέρα από την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος, έχουν τυπικά και ουσιαστικά πλέον μονιμοποιήσει την καθημερινή επαφή του αστυνομικού με τον πολίτη. Δυστυχώς, όμως, οι Αστυνομίες δεν ήταν πάντοτε κατάλληλα προετοιμασμένες για μια ορθή και αποτελεσματική επαφή με το κοινό, που θα είχε ως αποτέλεσμα την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και τη δημιουργία μιας θετικής και ευνοϊκής εικόνας.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Wilson², οι δημόσιες σχέσεις αφορούν την ανάπτυξη μιας δημόσιας ευνοϊκής στάσης για την επίτευξη των σκοπών της Αστυνομίας. Η θέση του κοινού διαμορφώνεται μέσα από κάθε εμπειρία που αυτό έχει στην επαφή του με την Αστυνομία. Έτσι, κάθε αστυνομικός ασυνείδητα παίζει ένα ρόλο στη δημιουργία της κοινής αντίδρασης, θετικής ή μη, προς την Αστυνομία. Η συνεργασία του κοινού αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την επιτυχή εκπλήρωση της αποστολής της Αστυνομίας. Ο δημόσιος έπαινος συντελεί τα μέγιστα στην ανύψωση του ηθικού της Αστυνομίας και αυτή με τη σειρά της καταβάλλει μεγαλύτερες προσπάθειες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον πολίτη. Διάφορα θέματα που αφορούν άμεσα το προσωπικό της Αστυνομίας, όπως βελτίωση των συνθηκών εργασίας, οικονομικά αιτήματα, αντιμετωπίζονται πάντοτε με θετικό πνεύμα από την πολιτεία όταν υπάρχει η φιλική και συνεργάσιμη στάση

1. SULLIVAN, J (1966), Introduction to police science, σελ. 35
2. WILSON.O.W. (1950), Police Administration, σελ. 386-388

του κοινού. Αντίθετα, ένα εχθρικό κοινό επηρεάζει αρνητικά το ηθικό του αστυνομικού προσωπικού και συχνά αποτρέπει αυτό από την εκδήλωση και ανάληψη πρωτοβουλιών για την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση του πολίτη. Ένα κοινό που συνεργάζεται με την Αστυνομία στην εφαρμογή των νόμων, διευκολύνει τα μέγιστα το έργο της Αστυνομίας. Με άλλα λόγια, πρόκειται για την επιθυμητή στάση που αναμένεται από ένα κοινό σε σχέση με το έργο και την αποστολή της Αστυνομίας. Αυτή η επιθυμητή στάση του κοινού, πολλές φορές, εμποδίζεται από τον παραδοσιακό φόβο που ενέχει η Αστυνομία, από διάφορα λάθη κρίσης του αστυνομικού προσωπικού, από μη δημοφιλείς αστυνομικές ενέργειες που εφαρμόζονται σε περιπτώσεις παραβίασης των νόμων, από τις συνέπειες της άρνησης της Αστυνομίας να ικανοποιήσει αιτήματα υψηλών προσώπων αλλά και από επιθέσεις του Τύπου και πολιτικές πιέσεις.³

Σκοπός, λοιπόν, των δημόσιων σχέσεων είναι η εξάλειψη όλων αυτών των εμποδίων που θέτουν φραγμούς στη διαμόρφωση της επιθυμητής στάσης του κοινού προς την Αστυνομία. Είναι γεγονός ότι η καλλιέργεια και η εν γένει εφαρμογή των δημοσίων σχέσεων στο χώρο της Αστυνομίας δεν αποτελεί, ευθύς εξ αρχής, μία σχετικά εύκολη υπόθεση. Οι δημόσιες σχέσεις, μία επιστήμη με ευρεία εφαρμογή και αξιόλογα αποτελέσματα στον ιδιωτικό τομέα, δεν θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και στην Αστυνομία με μία απλή αντιγραφή και απομίμηση των μεθόδων και των διαφόρων συστημάτων που ακολουθούνται στον ιδιωτικό και επιχειρησιακό χώρο. Η Αστυνομία, ως ένας εργασιακός χώρος με ιδιαίζουσα σημασία ένεκα της φύσης της αποστολής της, οφείλει εκ των πραγμάτων να ακολουθήσει και να αναπτύξει μια ιδιαίτερα προσεκτική προσέγγιση στην εφαρμογή των δημοσίων σχέσεων. Η δημιουργία μιας ευνοϊκής κοινής γνώμης και η αναζήτηση της δημόσιας αναγνώρισης και επιδοκίμασias του έργου και της αποστολής της Αστυνομίας, απαιτούν, ως βασική προϋπόθεση, την ορθή εφαρμογή των δημοσίων σχέσεων. Σε ένα χώρο όπου, ανά πάσα στιγμή, μπορούν να θιγούν βασικά ατομικά δικαιώματα και προσωπικές ελευθερίες, οι γενικές αρχές των δημοσίων σχέσεων δεν μπορούν παρά να εφαρμόζονται στα πλαίσια της ιδιαιτερότητας και των εξαιρετικά λεπτών

3. Του ιδίου, ο.π, σελ. 389.

σορροπιών που ενέχονται στην εκτέλεση του αστυνομικού έργου, σε αντίθεση με το έργο και τις συνθήκες εργασίας που διέπουν οποιοδήποτε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό χώρο. Στον ιδιωτικό τομέα, οι όποιες δραστηριότητες κατά την εφαρμογή των δημόσιων σχέσεων, αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση του κοινού συμφέροντος με την προβολή διαφόρων μέτρων και την ενημέρωση επί συγκεκριμένων θεμάτων, όπου όμως υπάρχει πάντοτε το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής. Αντιθέτως, οι δημόσιες σχέσεις εφαρμοζόμενες στο χώρο της Αστυνομίας αποσκοπούν, βέβαια, στην ενημέρωση του κοινού για τις αστυνομικές δραστηριότητες και τα εκάστοτε λαμβανόμενα μέτρα, χωρίς όμως, στην προκειμένη περίπτωση, να αφήνονται περιθώρια επιλογών⁴. Με άλλα λόγια, οι δημόσιες σχέσεις στην Αστυνομία δεν προτείνουν συγκεκριμένες επιλογές για τους πολίτες αναφορικά με τα λαμβανόμενα αστυνομικά μέτρα και τις όποιες άλλες αστυνομικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα κατά την εκτέλεση των αστυνομικών καθηκόντων, αλλά, αντιθέτως, αποσκοπούν να πείσουν το κοινό να δεχθεί και κατ' επέκταση να συμμορφωθεί με τις όποιες δραστηριότητες και τα όποια μέτρα λαμβάνονται από την Αστυνομία, στο πλαίσιο πάντοτε της συνταγματικής νομιμότητας. Και εδώ έγκειται η μεγαλύτερη ίσως δυσκολία για την Αστυνομία. Να επιτύχει, δηλαδή δια της πειθούς, τη δημιουργία κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης, καλής θέλησης, κατανόησης, αλλά και να αμβλύνει τις δημιουργούμενες αντιθέσεις.

Οι δημόσιες σχέσεις στην Αστυνομία περιλαμβάνουν κάθε πτυχή των σχέσεων μεταξύ Αστυνομίας και πολιτών. Κατ' αυτό τον τρόπο, το επίπεδο των δημοσίων σχέσεων επηρεάζεται στον ίδιο βαθμό τόσο από τη στάση του κοινού προς την Αστυνομία όσο και από τη στάση της Αστυνομίας προς το κοινό. Έτσι οι όποιες αρνητικές στάσεις από όποιο μέρος και αν προέρχονται έχουν τα ίδια ακριβώς αποτελέσματα. Οι στάσεις της Αστυνομίας προς το κοινό, από το ένα μέρος, επηρεάζονται από το επίπεδο εκπαίδευσης των αστυνομικών, την επίβλεψη των προϊσταμένων τους, καθώς επίσης και από ένα μεγάλο αριθμό άλλων παραγόντων, όπως η προσωπικότητα του αστυνομικού, για την οποία θα αναφερθούμε διεξοδικά παρακάτω, η ποιότητα της ασκούμενης διοίκησης από πλευράς πολιτικής και

4. ΖΟΜΠΙΑΝΑΚΗΣ, Σ. (1971), Η εφαρμογή των δημοσίων σχέσεων εις την Αστυνομίαν, σελ. 13-14.

ρυσικής ηγεσίας του Σώματος και γενικότερα από το βαθμό κοινωνικής αποδοχής του θεσμού της Αστυνομίας. Οι στάσεις του κοινού προς την Αστυνομία, από το άλλο μέρος, επηρεάζονται από τις διάφορες εμπειρίες που δημιουργούνται από την καθημερινή επαφή των πολιτών με το αστυνομικό προσωπικό, την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας αλλά και από τις εφαρμοζόμενες αστυνομικές μεθόδους και διαδικασίες.⁵

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η προσπάθεια διατήρησης καλών σχέσεων με το κοινό, προϋποθέτει, από την πλευρά της Αστυνομίας, να ικανοποιήσει όλες τις προτιμήσεις και συγχρόνως να αμβλύνει όλες τις δυσαρέσκεις που εκδηλώνονται από κάθε κοινωνική ομάδα, έτσι ώστε να εξασφαλίσει μια όσο το δυνατόν ευρύτερη αποδοχή των υπηρεσιών της στο κοινό.⁶ Ως εκ τούτου, η Αστυνομία βρίσκεται πάντοτε στην εξαιρετικά δύσκολη θέση να διατηρήσει λεπτές ισορροπίες στις σχέσεις της με τους πολίτες συμβάλλοντας έτσι στην βελτίωση της δημόσιας εικόνας και του γοήτρου (prestige) του Σώματος. Η δυσκολία στην ανάπτυξη και στην καλλιέργεια των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ Αστυνομίας και κοινού ανάγεται, κατά τον Banton⁷, στο στοιχείο του περιορισμού που διαφοροποιεί ολοκληρωτικά τη σχέση αστυνομικού-πολίτη από οποιαδήποτε άλλη κοινωνική σχέση. Έτσι, σύμφωνα με τον ίδιο, στις σχέσεις μεταξύ προσώπων της ίδιας κοινωνικής θέσης, όταν το ένα εξ αυτών συμπεριφέρεται κατά τρόπο αξιόλογο, το άλλο είναι πιθανόν να ανταποδώσει τη συμπεριφορά αυτή κατά ένα παρόμοιο τρόπο. Εάν, όμως, δεν υπάρξει η αναμενόμενη συμπεριφορά, πιθανώς το άλλο πρόσωπο να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του. Και εάν, βέβαια, συνεχίζεται η αρνητική συμπεριφορά, τότε το ίδιο πρόσωπο ίσως εκδηλώσει την πρόθεση να εγκαταλείψει παντελώς αυτή τη διαπροσωπική σχέση. Ακόμη και στις σχέσεις μεταξύ μη ίσων, όπως για παράδειγμα μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου, η αποχώρηση, δηλαδή, η διακοπή της σχέσης είναι δυνατή και από τα δύο μέρη, ακόμη και αν αυτό μπορεί να αποβεί σε βάρος του δευτέρου. Όμως, στη σχέση μεταξύ αστυνομικού και πολίτη, η ελευθερία και η δυνατότητα διακοπής της είναι συχνά ανύπαρκτη. Για παράδειγμα, ένας πολίτης μπορεί να σταματήσει ένα αστυνομικό και να τον ρωτήσει για κάποια πληροφορία και

5. WILSON, O.W (1973), *Police Planning*, σελ. 253.

6. CLIFT, E.R. (1956), *A Guide to modern police thinking*, σελ. 303 κ.επ.

7. BANTON, M (1964), *The policeman in the community*, σελ. 166-167.

στη συνέχεια να αποχωρήσει. Εάν, όμως, η συμπεριφορά του πολίτη κρίνεται ύποπτη από τον αστυνομικό, τότε μπορεί να προβεί στην κράτηση του πολίτη, ενώ ο πολίτης θα πρέπει να δώσει πειστικές εξηγήσεις για τη συμπεριφορά του για να αφεθεί ελεύθερος. Το περιοριστικό αυτό στοιχείο, στο παραπάνω παράδειγμα, εκφράζει το βαθμό αλληλεπίδρασης στη σχέση αστυνομικού – πολίτη σε καθημερινή βάση και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης. Η συχνότητα, λοιπόν, των καθημερινών επαφών μεταξύ αστυνομικών και πολιτών, αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην καλλιέργεια των δημοσίων σχέσεων. Παρά τις όποιες δυσκολίες, κάθε επαφή μεταξύ αστυνομικού και πολίτη θα πρέπει να δημιουργεί ευνοϊκές θέσεις, έτσι ώστε οι χιλιάδες επαφές που λαμβάνουν χώρα καθημερινά, μεταξύ αστυνομικών και πολιτών, να έχουν αθροιστικά θετικό αποτέλεσμα στον καθορισμό του επιπέδου της κοινωνικής αποδοχής της Αστυνομίας. Αν και υπάρχουν πολλοί ακόμη παράγοντες, οι αστυνομικοί από μόνοι τους αποτελούν το σπουδαιότερο παράγοντα στην καλλιέργεια των δημόσιων σχέσεων. Η δημιουργία των κατάλληλων σχέσεων και θέσεων μεταξύ Αστυνομίας και πολιτών, έχει ως αποτέλεσμα και την αλλαγή της στάσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης που επιδρούν καταλυτικά προς αυτή την κατεύθυνση. Οι πολιτικές των media καθορίζονται από το τι θέλει το κοινό και συνεπώς από τα πιστεύω, τις στάσεις και τις αντιλήψεις του ίδιου του κοινού.⁸ Έχει αναφερθεί χαρακτηριστικά ότι γρήγορα μπορεί κανείς να διαπιστώσει εάν οι σχέσεις μεταξύ Αστυνομίας-κοινού είναι καλές ή κακές σε μια πόλη. Όταν η πόλη διατηρεί καλές σχέσεις με την Αστυνομία, τότε οι εγκαταστάσεις που στεγάζονται τα αστυνομικά καταστήματα είναι σύγχρονες, οι οικονομικές αποδοχές των αστυνομικών είναι καλές, υπάρχουν πρόσθετα οικονομικά επιδόματα και λειτουργεί αξιοκρατικό σύστημα. Αντίθετα, όταν οι σχέσεις Αστυνομίας-κοινού είναι κακές, οι μισθοί των αστυνομικών είναι χαμηλοί, δεν υπάρχουν επιδόματα, οι εγκαταστάσεις της Αστυνομίας βρίσκονται σε παλαιά κτίρια, ενώ ο εξοπλισμός είναι ανεπαρκής.⁹ Στις μέρες μας, όλες οι αστυνομικές υπηρεσίες έχουν πλέον αναγνωρίσει και αποδεχθεί πλήρως ότι η καλή και αγαστή συνεργασία με τους πολίτες, διευκολύνει τα μέγιστα το έργο της Αστυνομίας. Η θετική και ευνοϊκή

8. DOUGLAS CURLEY, G. (1953), *Public Relations and the Police*, σελ. 6.

9. SULLIVAN, J, ο.π, σημ. 1, σελ. 248.

τάση του κοινού προς την Αστυνομία, μεταφράζεται από την πολιτεία ως άμεση στήριξη κάθε πρωτοβουλίας για τη βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής του Σώματος και την ικανοποίηση των θεσμικών και οικονομικών αιτημάτων του αστυνομικού προσωπικού. Όλα αυτά, συνακόλουθα, έχουν άμεση επίδραση στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων αστυνομικών υπηρεσιών προς το κοινωνικό σύνολο, ενώ είναι πλέον κοινή η πεποίθηση ότι η αρμονική συνεργασία Αστυνομίας-κοινού επιφέρει θετικά αποτελέσματα και στον αγώνα για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

Ο όρος «δημόσιες σχέσεις» διατηρούν, τέλος, μια σημαντική διάσταση, η οποία χρήζει ιδιαίτερης προσοχής από την Αστυνομία. Στη σύγχρονη έννοια τους, οι δημόσιες σχέσεις αποσκοπούν στη δημιουργία μιας εικόνας (image), που θα προβάλλει προς τα έξω αυτό που εμείς θέλουμε το κοινό να δει. Άλλωστε, η λέξη «image» αποκαλύπτει την πλάνη υπονοώντας αυτή την προβολή. Αυτή η προβολή, στη χειρότερη μορφή της, βρίσκεται επικίνδυνα κοντά σ' αυτό που ονομάζουμε «προπαγάνδα».¹⁰ Υπάρχει, δηλαδή, μία τάση να προβάλλεται μια ιδανική εικόνα του αντικειμένου, παραλείποντας τα αρνητικά στοιχεία. Και εδώ τίθεται θέμα έλλειψης ειλικρίνειας, γεγονός που επηρεάζει άμεσα το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Στο χώρο της Αστυνομίας, η διαφορά αυτή πρέπει να γίνει πλήρως αντιληπτή και κατανοητή ιδιαίτερα από τη φυσική και πολιτική ηγεσία του Σώματος. Η Αστυνομία αποτελεί ένα χώρο που έλκει πάντοτε το ξεχωριστό ενδιαφέρον των μέσων μαζικής. Όπως, όμως, το κοινό ενδιαφέρεται να ενημερώνεται για τα δρώμενα στο χώρο της Αστυνομίας, το ίδιο και μάλιστα σε μεγαλύτερο ακόμη βαθμό, ενδιαφέρονται και οι αστυνομικοί να γνωρίζουν σχετικά με το τι το κοινό πιστεύει γι' αυτούς. Αυτό το ενδιαφέρον που υπάρχει έντονο στο αστυνομικό προσωπικό, δείχνει καθαρά ότι η Αστυνομία ενδιαφέρεται και αναζητά την εμπιστοσύνη του κοινού για το έργο που επιτελεί. Χωρίς την εμπιστοσύνη του κοινού, η Αστυνομία δεν είναι σε θέση ούτε έργο να επιτελέσει αλλά ούτε και να γίνει αποδεκτός ο ρόλος της στη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου. Η εμπιστοσύνη του κοινού αποκτάται, λοιπόν, μόνο όταν η Αστυνομία έχει τη δυνατότητα και το θάρρος να αποδέχεται τα λάθη της,

10. EVANS, Peter: The police and the public, στο ROWIV,J/HOWES G, (1975), The police and the Community, σελ. 41-42.

τροβάλλοντας κάθε φορά την αληθινή εικόνα των πραγμάτων χωρίς να αποφεύγει τις δυσμενείς κριτικές.

Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να κάνουμε κάποιες επισημάνσεις. Είναι γεγονός ότι ο αστυνομικός αποτελεί το σύμβολο της εξουσίας. Εν ολίγοις, συμβολίζει όχι μόνο το σύστημα εφαρμογής της νομοθεσίας αλλά ολόκληρο το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του έρχεται σε επαφή με τον πολίτη, συχνά υπό συνθήκες όχι ευνοϊκές. Αυτή καθ' αυτή η εφαρμογή της νομοθεσίας και η εποπτεία της οποίας ανατίθεται στην Αστυνομία, δημιουργεί τριβές στις σχέσεις της με το κοινό και προκαλεί εχθρότητες, αντιπαλότητες και πολλές φορές εκδηλώσεις μίσους. Οι έρευνες που έχουν γίνει στο εξωτερικό, επιβεβαιώνουν την ύπαρξη του προβλήματος και ταυτόχρονα αναζητούνται λύσεις μέσα και έξω από την Αστυνομία. Ενδεικτικά, θα παραθέσουμε εδώ τα αποτελέσματα κάποιων ερευνών για να διαπιστώσουμε την έκταση και τη σοβαρότητα του προβλήματος που αντιμετωπίζει ένας από τους βασικότερους θεσμούς της Δημοκρατίας. Τα στοιχεία που ακολουθούν αφορούν τέσσερες έρευνες¹¹ για τις σχέσεις Αστυνομίας-κοινού που πραγματοποιήθηκαν σε τέσσερις διαφορετικές χώρες σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα. Η πρώτη έρευνα έγινε στην Αγγλία το 1960 από τη Βασιλική Επιτροπή (Royal Commission), η δεύτερη και τρίτη έγιναν στην Αυστραλία και στη Νέα Ζηλανδία, αντίστοιχα, το 1967 και η τέταρτη στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1970.

11. CHAPPELL, D/WILSON P. R. (1969), *The police and the Public in Australia and New Zealand*, σελ. 59,65. Επίσης, βλ. CHAPPELL, D/MEYER C.J.: *Cross-cultural differences in police attitudes: an exploration in comparative research*, στο MacNAMARA, D/RIEDEL, M (1974), *Police: Perspectives, problems, prospects*, σελ. 65-73. Επίσης βλέπε για τις σχέσεις Αστυνομίας-Κοινού στις Η.Π.Α. και Καναδά στο ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ. (1995), *Εμπειρική Εγκληματολογία*, σελ. 168-174.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

Συγκριτική παραβολή απαντήσεων στην ερώτηση: « Νομίζετε ότι η κοινή γνώμη για την Αστυνομία έχει αλλάξει προς το καλύτερο ή προς το χειρότερο τα τελευταία δέκα χρόνια;» (σε ποσοστό %).

	Ην. Βασίλειο	Αυστραλία	Νέα Ζηλανδία	ΗΠΑ
Αλλάξε προς το καλό	2,3	41	52	17
Αλλάξε προς το χειρότερο	68,8	23	20	72
Καμία αλλαγή	24,7	29	21	6
Δεν γνωρίζω	4,2	2	1	5
Καμία απάντηση	-	5	6	-
Σύνολο	100	100	100	100
Αριθμός Ερωτηθέντων	611	884	376	833

ΠΗΓΗ: CHAPPELL, D/MEYER, C.J: Cross - Cultural differences in police attitudes: an exploration in comparative research, στο MacNAMARA E.J./D/RIEDEL M (1974), Police: Perspectives, Problems, Prospects, σελ. 69.

Τα αποτελέσματα του πίνακα δείχνουν πράγματι μία ιδιαίτερα αρνητική διάσταση στην εξέλιξη των σχέσεων Αστυνομίας - κοινού στο Ηνωμένο Βασίλειο (68,8%) και στις Η.Π.Α. (72%). Αντιθέτως παρατηρούμε ότι στις άλλες δύο χώρες (Αυστραλία-Ν. Ζηλανδία) το πρόβλημα μάλλον είναι περιορισμένο αφού τα ποσοστά των ερωτηθέντων δείχνουν σαφώς τάσεις βελτίωσης των σχέσεων Αστυνομίας-κοινού (το 41% και το 52% αντιστοίχως πιστεύουν ότι η στάση του κοινού άλλαξε προς το καλύτερο έναντι 23% και 20% που πιστεύουν ότι η στάση του κοινού άλλαξε προς το χειρότερο).

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα οι επιστημονικές έρευνες για τις σχέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας-κοινού είναι ανύπαρκτες. Παρά το γεγονός ότι αποτελούσε πάντα κοινή διαπίστωση η ύπαρξη σοβαρών προβλημάτων στις σχέσεις Ελληνικής Αστυνομίας-κοινού, τις οποίες και θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε ιστορικά και κοινωνικοπολιτικά στην επόμενη θεματική ενότητα, η αναγκαιότητα του θεσμού των δημοσίων σχέσεων και η σημαντική επίδραση της λειτουργίας τους στο έργο και στην αποστολή της Ελληνικής Αστυνομίας, είχε κατανοηθεί και εισαχθεί στις δομές λειτουργίας τόσο της Ελληνικής Χωροφυλακής όσο και της Αστυνομίας Πόλεων. Στη

Χωροφυλακή, το έτος 1958, με εγκύκλιο διαταγή του Υπουργείου Εσωτερικών¹² δρύεται «*Τμήμα Σχέσεων μετά του Κοινού*»¹³ στο Αρχηγείο του Σώματος, σκοπός του οποίου ήταν η κατατόπιση, διαφώτιση και επικοινωνία με το κοινό, με την προβολή των δραστηριοτήτων του Σώματος μέσα από τον Τύπο, το ραδιόφωνο, τον κινηματογράφο αλλά και με την οργάνωση διαφόρων κοινωνικών εκδηλώσεων. Αργότερα, το 1970 μετονομάστηκε σε «*Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων*» το οποίο, μεταξύ άλλων, είχε και την επιμέλεια έκδοσης του περιοδικού του Σώματος «*Επιθεώρησις Χωροφυλακής*», που άρχισε να εκδίδεται την 1^η Ιανουαρίου 1970. Στο Σώμα της Αστυνομίας Πόλεων ο θεσμός των δημοσίων σχέσεων καθιερώθηκε το έτος 1966 μέσα από τον υπ' αριθμ. 78 Κανονισμό του Σώματος «*Περί συστάσεως Τμήματος Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων*»¹⁴ το οποίο λειτουργούσε στο Αρχηγείο του Σώματος και μεταξύ άλλων είχε και την επιμέλεια της έκδοσης του περιοδικού «*Αστυνομικά Χρονικά*».

Αν και η σύλληψη της ιδέας για την εισαγωγή και λειτουργία του θεσμού των δημοσίων σχέσεων στην οργανική διάρθρωση των υπηρεσιών των Αστυνομικών Σωμάτων, πραγματοποιήθηκε έγκαιρα για τα Ελληνικά δεδομένα, κοινή είναι η διαπίστωση ότι η λειτουργικότητα των ιδρυθέντων τμημάτων δημοσίων σχέσεων, σε επίπεδο επιπέδο, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Θα ήταν σαφώς αποτελεσματικότερη η λειτουργία των δημοσίων σχέσεων και στα δύο Σώματα, εάν υπήρχε μια καλύτερη θεσμική διάρθρωση των αντίστοιχων τμημάτων (σημειωτέον ότι η σύσταση και λειτουργία τους γίνονταν με αποφάσεις της διοίκησης και όχι με συγκεκριμένα νομικά πλαίσια) καθώς επίσης και εάν υπήρχε μια αποκεντρωτική - περιφερειακή ανάπτυξη τέτοιων υπηρεσιών επανδρωμένων με κατάλληλο προσωπικό, ξεφεύγοντας από τη στενή, περιορισμένη και συχνά γραφειοκρατική

12. Υπ' αριθμ. 101 /1 /2,145 Εγκύκλιος Διαταγή του Υπουργείου Εσωτερικών που κοινοποιήθηκε σε όλες τις Υπηρεσίες της Χωροφυλακής με την υπ' αριθμ. 10-151/1/16 από 3 Μαρτίου 1958 Εγκύκλιο του Αρχηγείου Χωροφυλακής. Βλ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ, Σ (1971), ο.π, σελ. 71.

13. ΚΑΡΥΩΤΟΥ Αν. (1972), Απολογισμός μιας περιόδου (23/6/67-31/12/71), σελ. 139. Κατά τον ίδιο συγγραφέα, το άρθρο 62 του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής (Β.Δ της 22/3/1958, ΦΕΚ-60Α της 28/4/1958), που καθόριζε τη συμπεριφορά του αστυνομικού προς τον πολίτη «δύναται να λεχθή ότι αποτελεί τον Κώδικα των δημοσίων σχέσεων εν τη Χωροφυλακή και καθορίζει τας ιδιότητες των ασκούντων δημοσίας σχέσεις αστυνομικών οργάνων».

14. Εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 2380.Φ.35/17 από 6/12/1966 Απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης. Βλ. ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΥ, Π. (1979), Κανονισμός Αστυνομικού Σώματος, σελ. 364 και ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ, Σ (1971), ο.π, σελ. 75.

επιτελική διάσταση. Με την ενοποίηση των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Τόλεων και την ίδρυση της Ελληνικής Αστυνομίας το 1984, οι δημόσιες σχέσεις παίρνουν σαφώς μια ισχυρότερη θεσμική κατοχύρωση, αναφορικά με τη διάρθρωσή τους και τη λειτουργικότητά τους. Το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα¹⁵ που εκδόθηκε με βάση τον ιδρυτικό νόμο 1481/1984 του Σώματος της Ελληνικής Αστυνομίας, προβλέπει τη σύσταση και λειτουργία Διεύθυνσης Δημοσίων Σχέσεων στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης στην οποία υπάγονται τρία τμήματα, ήτοι, Ενημέρωσης, Κοινωνικών Σχέσεων και Εκδόσεων¹⁶. Πρέπει να σημειωθεί ότι και αυτή η υπηρεσία λειτουργεί σε επιτελικό επίπεδο από συστάσεώς της. Μεταξύ των κυριοτέρων καθηκόντων της, συμπεριλαμβάνεται η σύνταξη δελτίου τύπου για την ενημέρωση της Φυσικής και Πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου, η προβολή του έργου της Ελληνικής Αστυνομίας και η ενημέρωση του κοινού μέσα από τα Μ.Μ.Ε. για τις δραστηριότητες του Σώματος και του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης γενικότερα, η οργάνωση και πραγματοποίηση διαφόρων κοινωνικών εκδηλώσεων μέσα και έξω από το Σώμα και η επιμέλεια διαφόρων εκδόσεων με κυριότερη το περιοδικό της Ελληνικής Αστυνομίας «*Αστυνομική Επιθεώρηση*». Οπωσδήποτε το έργο που επιτελείται από τη Διεύθυνση Δημοσίων Σχέσεων του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης είναι σημαντικό αλλά, δυστυχώς, περιορίζεται κατά κύριο λόγο στην εξυπηρέτηση των βασικών αναγκών που απορρέουν ή προκύπτουν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων της Φυσικής ηγεσίας του Σώματος και της Πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου. Το γεγονός και μόνο ότι λειτουργούν γραφεία δημοσίων σχέσεων μόνο στις δύο Γενικές Αστυνομικές Διευθύνσεις Αττικής και Θεσ/νίκης και σε καμιά από τις υπόλοιπες Αστυνομικές Διευθύνσεις των νομών της χώρας, καθώς επίσης και σε κανένα Αστυνομικό Τμήμα σε ολόκληρη τη χώρα, αποδεικνύει ότι ο θεσμός των δημοσίων σχέσεων δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς στο χώρο της Ελληνικής Αστυνομίας με αποτέλεσμα να δημιουργείται και να παρατείνεται ένα μεγάλο κενό στις σχέσεις Αστυνομίας και πολιτών, με όλες τις δυσμενείς συνέπειες που αυτό έχει για την κοινωνική αναγνώριση και αποδοχή του

15. Π.Δ. 582/1984, (ΦΕΚ 208 Α΄-21/12/1984), αρθ. 62-65.

16. Για τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα ενός εκάστου αυτών των τμημάτων, βλ. αναλυτικά, πέρα από το Π.Δ. 582/1984, ο.π. και στο ΧΑΡΤΟΚΑΛΛΗ, Γ/ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. (1986) Δημόσιες Σχέσεις – Επικοινωνία στην Ελληνική Αστυνομία, σελ. 123-129.

έργου του Σώματος. Η σημασία των δημοσίων σχέσεων, τέλος, στο χώρο της Ελληνικής Αστυνομίας υποβαθμίζεται ακόμη περισσότερο και από την έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού¹⁷, που θα μπορούσε να στελεχώσει τις αρμόδιες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας σε μια προσπάθεια συνολικής αναβάθμισης των σχέσεων Αστυνομίας και Ελληνικής κοινωνίας.

2. Η εξέλιξη των σχέσεων Αστυνομίας - κοινού στην Ελλάδα.

Οι σχέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας - κοινού έχουν διέλθει μέσα από ένα ευρύ φάσμα ιστορικών, κοινωνικοπολιτικών μεταβολών και ανακατατάξεων. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της σχέσης ήταν περισσότερο αρνητικά παρά θετικά. Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε αναρίθμητες περιπτώσεις που καταδεικνύουν έλλειψη εμπιστοσύνης του κοινού προς τα Σώματα Ασφαλείας. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν κατά καιρούς δημοσιεύσει τέτοιες περιπτώσεις από τις οποίες προκύπτει εμφανώς η δυσπιστία του κοινού στο έργο και στην αποστολή της Ελληνικής Αστυνομίας. Οι περιπτώσεις αυτές σχετίζονται με παραβάσεις καθήκοντος του αστυνομικού προσωπικού, αλλά και, κατά ένα μεγάλο μέρος, με θέματα ανάρμοστης συμπεριφοράς αστυνομικών προς τους πολίτες, κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους.

Αναμφίβολα, η περίοδος της δικτατορίας αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα στη διαμόρφωση των σχέσεων του Ελληνικού κοινού και των Σωμάτων Ασφαλείας. Τα ιστορικά, πολιτικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιόδου εκείνης επέδρασαν και συνέβαλαν αποφασιστικά στη μελλοντική εξέλιξη και διαμόρφωση της σχέσης αστυνομικού - πολίτη. Περιπτώσεις ανάρμοστης και βάναυσης συμπεριφοράς αστυνομικών κατά την περίοδο της επταετίας, αποτέλεσαν αντικείμενο δικαστικής έρευνας μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, με αποτέλεσμα να κλονίσουν τη σχέση εμπιστοσύνης αστυνομίας - κοινού. Ένας σημαντικός αριθμός καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος αστυνομικών για βάναυση συμπεριφορά, που έρχονται στο

17. Ο επικεφαλής της Υπηρεσίας Δημοσίων Σχέσεων της Scotland Yard, που αποτελεί Τμήμα του Γραφείου Αρχηγού, είναι πρόσωπο με ειδική εμπειρία στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, έχοντας προς τούτο εργαστεί ως συντάκτης στον ημερήσιο τύπο και ως συνεργάτης σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Βλ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δ (1991), Δημόσιες Σχέσεις Αστυνομίας-Κοινού, σελ. 159-163, όπου αναλύεται η

πως της δημοσιότητας στην αρχή της μεταπολιτευτικής περιόδου, προκαλούν ρήγμα στις σχέσεις Αστυνομίας - Κοινού με οδυνηρές συνέπειες για τη μελλοντική πορεία τους. Στις 9 Σεπτεμβρίου 1974 ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης Σόλων Γκίκας προβαίνει σε αλλαγές της ηγεσίας των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων ενώ, παράλληλα, εξετάζονται περιπτώσεις καταγγελιών ανάρμοστης συμπεριφοράς αστυνομικών προς πολίτες. Στο ίδιο χρονικό διάστημα οκτώ αξιωματικοί της Γενικής Ασφάλειας Αθηνών και εννέα της Χωροφυλακής τίθενται σε διαθεσιμότητα από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, διότι διαπιστώθηκε ότι κατά την περίοδο της δικτατορίας προέβησαν σε βάναυση συμπεριφορά κατά πολιτών¹⁸. Το Ιούλιο του 1975 παραπέμπονται σε δίκη τριάντα δύο αστυνομικοί και στρατιωτικοί, με τα υπ' αριθμ. 2345/5-7-75 και 687/11-7-75 βουλεύματα των Συμβουλίων Πλημ/κών Αθηνών και Διαρκούς Στρατοδικείου αντιστοίχως, κατηγορούμενοι για βασανισμούς πολιτών, κατάχρηση εξουσίας και σκοπούμενες σωματικές βλάβες.¹⁹ Ακολουθεί, τέλος, η δίκη για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου το Νοέμβριο του 1973 η οποία ολοκληρώνεται τέλη Δεκεμβρίου 1975 με καταδίκες είκοσι κατηγορουμένων μεταξύ αυτών και αστυνομικών.²⁰

Βέβαια, οι παραπάνω περιπτώσεις είναι ενδεικτικές της όλης κατάστασης που επικρατεί την περίοδο αυτή αναφορικά με τη σχέση Αστυνομίας - Κοινού, πλην όμως ιδιαίτερα σημαντικές για να δώσουν το στίγμα μιας ολοκληρωτικά τραυματικής σχέσης, οι συνέπειες της οποίας θα συνοδεύουν την Ελληνική Αστυνομία στην πορεία της και ειδικότερα στην προσπάθειά της να οικοδομήσει εκ νέου και σε στέρεες βάσεις ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης στις σχέσεις της με το κοινό. Εν ολίγοις, το πλαίσιο διαμόρφωσης των σχέσεων Αστυνομίας - Κοινού είναι ιδιαίτερα αρνητικό στην αρχή της περιόδου της αποκατάστασης της νομιμότητας και της δημοκρατίας. Η έναρξη της μεταπολιτευτικής περιόδου διέπεται από ένα εξαιρετικά έντονο συγκρουσιακό χαρακτήρα, που ήδη επισημάναμε στο εισαγωγικό κεφάλαιο της διατριβής, όπου η Αστυνομία βρίσκεται, ως εκ της αποστολής της, στο επίκεντρο

διάρθρωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Δημοσίων Σχέσεων της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου.

18. Ίδρυμα Κων/νου Καραμανλή (1996) Κων/νος Καραμανλής. Αρχείο, Γεγονότα, Κείμενα, (επιμ) Κ. Σβολόπουλος, τόμ. 8^{ος}, σελ. 152,154.

19. Στο ίδιο, ο.π., σελ. 458

20. Στο ίδιο, ο.π., τομ. 9^{ος}, σελ. 123.

ων διαφόρων κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων. Την πρώτη ουσιαστικά εκτεταμένη σύγκρουση Αστυνομίας - κοινού, κατά την εν λόγω περίοδο, αποτελούν τα επεισόδια της 21-4-1975 μπροστά στην Αμερικάνικη Πρεσβεία. Αποτέλεσμα αυτών των επεισοδίων είναι ο τραυματισμός είκοσι έξι αστυνομικών από αντικείμενα που έριξαν εναντίον τους οι διαδηλωτές, ενώ πέντε περιπολικά αυτοκίνητα και έξι μοτοσικλέτες υπέστησαν ζημιές από επιθέσεις του πλήθους. Από την άλλη πλευρά, τραυματίστηκαν είκοσι έξι ιδιώτες, ενώ, η Αστυνομία συνέλαβε δεκαέξι άτομα τα οποία αφέθηκαν ελεύθερα την ίδια μέρα με εντολή του τότε Αστυνομικού Διευθυντού Αθηνών²¹. Στο πλαίσιο αυτό χαρακτηριστική είναι η συνέντευξη που δόθηκε στα μέσα ενημέρωσης από τον τότε Γενικό Γραμματέα του Υ.Δ.Τ. Αν. Μπάλκο και από την οποία προκύπτει αφενός μεν η δυσπιστία του κοινού προς το έργο και την αποστολή των Σωμάτων Ασφαλείας, αφετέρου δε η προσπάθεια της πολιτείας αλλά και της Αστυνομίας για τη βελτίωση των σχέσεών της με το κοινό. Τα αποσπάσματα που παραθέτουμε ακολούθως είναι αποδεικτικά των όσων παραπάνω υποστηρίχθηκαν.

«...Ερώτηση: κύριε Μπάλκο.... η δημοκρατία είναι, κατά τη γνώμη σας, ασφαλής σήμερα και θα είναι στο μέλλον, υπό την εγγύηση των Σωμάτων Ασφαλείας στο χώρο της αποστολής και δικαιοδοσίας τους; Απάντηση : Σας απαντώ χωρίς τον παραμικρό δισταγμό, ναι. Ερώτηση : Απαντάται ναι παρά τα προχθεσινά γεγονότα της Αμερικανικής Πρεσβείας; Απάντηση: Τα γεγονότα αυτά αποδεικνύουν ότι τα Σώματα Ασφαλείας είναι αποφασισμένα να προασπίσουν τη δημοκρατία, έναντι υπόπτων ενεργειών ολίγων εξτρεμιστικών στοιχείων που αποβλέπουν στη νόθευσή της ή την κατάργησή της. Προχθές γιορτάζαμε την απαλλαγή μας από την τυραννία της χούντας, όχι βέβαια να την αντικαταστήσουμε με τυραννία άλλου χρώματος. Θέλουμε δημοκρατία πραγματική. Ερώτηση: ...γιατί έχει δημιουργηθεί τελευταία πολύς θόρυβος γύρω από την κάθαρση στα Σώματα Ασφαλείας; Ένα μέρος της κοινής γνώμης πιστεύει ότι τίποτε δεν έγινε, ώστε να μεταβληθεί η μονολιθική «φασιστική» σύνθεση των Σωμάτων Ασφαλείας που κληρονομήσαμε από τη δικτατορία. Συνεπεία τούτου είναι, κατά τους επικριτές του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, να μην είναι

21. Αναλυτική παρουσίαση των επεισοδίων της 21/4/75 δόθηκε με συνέντευξη στον Τύπο του Αστυνομικού Διευθυντού Αθηνών Χ. Παπαγεωργίου, η οποία δημοσιεύθηκε αυτούσια στο περιοδικό της Αστυνομίας Πόλεων «Αστυνομικά Χρονικά», τευχ. 468-469, Μάιος-Ιούνιος 1975, σελ. 193-195.

δυνατόν να αντιμετωπισθούν μερικές «φασιστικές» εκδηλώσεις, όπως η «Νέα τάξις», δραπετεύσεις στελεχών της χούντας κλπ. Απάντηση :...πολλές λύσεις από αυτές που απαιτεί μια μερίδα της κοινής γνώμης δεν είναι ούτε παράλογες ούτε κακόπιστες. Απλώς, δεν είναι εφαρμόσιμες γιατί θα αποδιοργάνωναν τα Σώματα Ασφαλείας με τους επακόλουθους υπό τας περιστάσεις κινδύνους. Τους είδαμε ολοφάνερους προχθές στην Αμερικανική Πρεσβεία. Η λύση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης είναι λογική, ισχυριζόμεθα δε ότι είναι λογικότερη των άλλων γιατί στηρίζεται σε πληρέστερη γνώση των παραγόντων του προβλήματος. Σύμφωνα με αυτή 1) οι φερόμενοι σαν «βασανισταί» και οι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι με τη δικτατορία βρίσκονται εκτός του Σώματος, σε διαθεσιμότητα, 2) οι υπόλογοι δευτερευουσών κατηγοριών τελούν υπό αναστολή κρίσεως και προαγωγής τους, 3) όσοι κατά την επταετία ήλθαν απλώς σε διάσταση προς την κοινή γνώμη του τόπου που υπηρετούν, γι' αυτούς ελήφθησαν ανάλογα μέτρα (μεταθέσεις κλπ), 4) πέραν δε όλων αυτών, η εσωτερική σύνθεση των Σωμάτων Ασφαλείας μεταβάλλεται ριζικά με άλλα μέτρα, όπως η επάνοδος των διωχθέντων, η τοποθέτησή τους σε καίριες θέσεις, η εφετινή κατάταξη των 1500 αστράτευτων της κλάσεως 1977 και η έξοδος παλαιών. Έχουν ήδη φύγει πολλοί. Η λύση αυτή είναι λογική, μετριοπαθής, ισορροπημένη, εφικτή και υπεύθυνη.... Ερώτηση: ...Τι συμβαίνει με τη συμπεριφορά των οργάνων της τάξεως προς τους πολίτες; Κατηγορούνται για βιαιότητες κλπ. Απάντηση : Βιαιότητες; υποθέτω πως σαν δημοσιογράφος υπονοείτε το ατυχές περιστατικό στο δικαστήριο. Θυμηθείτε, όμως, πως πολύ συχνά τα όργανα της τάξεως δέχονται φράσεις όπως «φασίστα», «πουλημένε» κ.α. με ψυχραιμία ασυνήθη και στα διεθνή ακόμη αστυνομικά χρονικά ... Ερώτηση : ...τι ρόλο έπαιξαν (τα Σώματα Ασφαλείας) στην εδραίωση της Δημοκρατίας στις κρίσιμες στιγμές των τελευταίων μηνών; Απάντηση: ...έπαιξαν τεράστιο ρόλο με την παροχή πληροφοριών για τους κινδύνους που διέτρεξε η δημοκρατία και που κατέληξε στη σύλληψη χουντικών στελεχών ... είναι δε χαρακτηριστικό ότι ούτε ένας από τα Σώματα Ασφαλείας δεν ευρέθη αναμεμιγμένος στην αποτρεπτική αυτή κίνηση. Ερώτηση : ...θα θέλατε να διατυπώσετε και μια τελευταία άποψη σε ό,τι αφορά τη συμπάρασταση και συναντίληψη των πολιτών και των μέσων ενημέρωσης στην προσπάθεια της εκδημοκρατικοποίησης και καθάρσεως του παρελθόντος... Απάντηση : ... θα ήθελα να ζητήσω μεγαλύτερη

*κατανόηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζει το ΥΔΤ... την επανασύνδεση των Σωμάτων Ασφαλείας με το λαό και τη πλήρη αποκατάστασή τους στην κοινή εκτίμηση...».*²²

Τα αποσπάσματα αυτής της συνέντευξης του τότε Γενικού Γραμματέα του ΥΔΤ, καταδεικνύουν το ιδιαίτερα οξυμένο πεδίο στις σχέσεις των Σωμάτων Ασφαλείας με το κοινό, εκείνης της περιόδου και συγκεκριμένα τις ανησυχίες του κοινού και την έλλειψη εμπιστοσύνης του προς το έργο και το ρόλο της Αστυνομίας.

Η ψήφιση του νέου Συντάγματος που κατοχυρώνει και διασφαλίζει πρωταρχικά την ανθρώπινη αξία και τις ατομικές ελευθερίες, αναγκάζει το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να συστήσει Σχολή Επιμόρφωσης Αξιωματικών των Σωμάτων Ασφαλείας όπου οι φοιτούντες παρακολουθούν διαλέξεις διακεκριμένων προσώπων και επιστημόνων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση και την καλλιέργεια των σχέσεων Αστυνομίας - Κοινού σε νέες βάσεις και κάτω από νέες προοπτικές. Σε μια τέτοια διάλεξη ο τότε Υπουργός Προεδρίας της Κυβέρνησης μιλώντας για τις σχέσεις των Σωμάτων Ασφαλείας με το κοινό υπογράμμισε τα εξής: «...η σχέση των Σωμάτων Ασφαλείας μετά του κοινού είναι εις όλας τας χώρας μια σχέση θα έλεγα δυσχερής... Εις την Ελλάδα η σχέση αυτή είναι ιδιαιτέρως δυσχερής και λεπτή σήμερα, μετά από τα επτά χρόνια της δικτατορίας. Είναι ιδιαιτέρως δυσχερής διότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού θεωρεί ότι η δικτατορία εστηρίχθη χάρις εις τα Σώματα Ασφαλείας. Η γνώμη αυτή είναι εντελώς πεπλανημένη. Ξέρομε καλά ότι δεν είναι δυνατόν το μεμονωμένον άτομον, έστω και αν υπηρετεί εις τον στρατόν ή εις τα Σώματα Ασφαλείας, να ανατρέψει μιαν δικτατορίαν, ιδίως με τα σημερινά τεχνικά μέσα ... Αλλά ανεξαρτήτως τι ήταν η πραγματικότητα, εδημιουργήθη αυτή η εντύπωση και ήταν φυσικόν να δημιουργηθεί ... Συνεπώς η σχέση η ιδική σας με το κοινό αυτή την περίοδο, την επομένην της δικτατορίας είναι μια σχέση ιδιαιτέρως λεπτή, πολύ πλέον δυσχερής, από ότι είναι εις τα άλλας χώρες, όπου δεν προϋπήρξεν η δικτατορία και όπου η Δημοκρατία εξελίχθη ομαλά... χρειάζεται λοιπόν ιδιαιτέρως αυτή τη στιγμή μια εξειδικευμένη προσοχή, αφενός μεν δια να μπορέσετε να αποβάλετε αυτή την πεπλανημένη εντύπωση, αφετέρου δε να κατορθώσετε, αφού την αποβάλετε να

22. Η συνέντευξη του Γεν. Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης Αν. Μάλκου μεταδόθηκε την 24-4-1975 από το τηλεοπτικό δίκτυο της Υ.Ε.Ν.Ε.Δ και δημοσιεύθηκε αυτούσια στο περιοδικό της Αστυνομίας Πόλεων «Αστυνομικά Χρονικά», στο ίδιο, ο.π., σελ. 188-191.

υποκτήσετε την εμπιστοσύνη του κοινού.....θα αντιμετωπίσετε άδικες κατηγορίες, πολλές γενικεύσεις. Πρέπει να τις αντιμετωπίσετε με ψυχραιμία και να είσθε υπερήφανοι διότι τα δύο Σώματα συνέβαλαν κατά πολύ εις την μερική έστω, μέχρι στιγμής εδραίωσιν της Δημοκρατίας...».²³

Αναμφίβολα, λοιπόν, καταγράφεται μια ιδιαίτερα μεγάλη διάσταση στις σχέσεις Αστυνομίας - κοινού στην αρχή της μεταπολιτευτικής περιόδου. Οφείλουμε όμως να επισημάνουμε το γεγονός ότι η διάσταση αυτή υφίσταται και στις σχέσεις του κοινού με τις άλλες δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς του κράτους και μάλιστα στον ίδιο και ίσως ακόμη σε μεγαλύτερο βαθμό. Έτσι, για παράδειγμα, ενώ τα πυρά και οι διαφορών ειδών επικρίσεις επικεντρώνονται στα Σώματα Ασφαλείας, ολόκληρη αυτή την περίοδο, σχετικά με το έργο τους και την αποστολή τους και ειδικότερα για τις σχέσεις τους με τον πολίτη, το μέγεθος του προβλήματος είναι το ίδιο και για τις άλλες υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης, χωρίς όμως να προβάλλονται οι ίδιες συνέπειες και επικρίσεις εκ μέρους του κοινού. Με άλλα λόγια, το πρόβλημα είναι γενικότερο και αφορά όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και όχι μόνο τα Αστυνομικά Σώματα. Οι σχέσεις όλων των οργάνων της δημόσιας διοίκησης με το κοινό δεν βρίσκονται σε καλύτερο επίπεδο από αυτές της Αστυνομίας με το κοινό. Τούτο, συγκεκριμένα, προκύπτει από το περιεχόμενο σχετικής εγκυκλίου του τότε πρωθυπουργού προς όλες τις δημόσιες υπηρεσίες, μεταξύ αυτών και προς τα Σώματα της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων: «...η κυβέρνηση, με την αναληφθείσαν προσπάθειαν της αναδιοργάνωσης των δημοσίων υπηρεσιών, αποβλέπει αφενός μεν εις την καλύτεραν οργάνωσιν της διοικήσεως, αφετέρου δε εις την δημιουργίαν εμπύχου υλικού, το οποίον θα εμπνέεται από υψηλόν αίσθημα ευθύνης και θα είναι αφοσιωμένον εις το καθήκον... Ανεξαρτήτως της υπάρξεως ή μη δικαιολογίας γεγονός είναι ότι μεταξύ των πολιτών επικρατεί πνεύμα δυσπιστίας προς τας δημόσιες υπηρεσίας... Ως εκ τούτου αντί της φιλικής ατμόσφαιρας και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης η οποία πρέπει να χαρακτηρίζη τας σχέσεις Κράτους και πολίτου, έχει δημιουργηθή μεταξύ αυτών ψυχική διάστασις μη εποικοδομούσα, ως είναι ευνόητον, εις την ομαλήν λειτουργίαν του κρατικού μηχανισμού, αλλά και αυτού

23. Ομιλία του Υπουργού Προεδρίας Κυβερνήσεως Γεωργίου ΡΑΛΛΗ στη ΣΧΟΛΗ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΧΩΡ/ΚΗΣ/ Τμήμα Σπουδών (1976), Μαθήματα - Διαλέξεις Σχολείου Επιμορφώσεως Αξιωματικών Χωρ/κης, σελ. 6.

του δημοκρατικού μας πολιτεύματος ... Παρακαλούμεν όπως καταβληθεί μια γενικωτέρα προσπάθεια εκ μέρους όλων των κρατικών οργάνων, από του ανωτάτου μέχρι του κατωτάτου ιεραρχικού κλιμακίου, προς γεφύρωσιν του υφισταμένου χάσματος και δημιουργίαν κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ κοινού και δημοσίων υπηρεσιών...»²⁴. Το περιεχόμενο της εν λόγω εγκυκλίου επικεντρώνεται σε δώδεκα κανόνες συμπεριφοράς των υπαλλήλων προς τους πολίτες ώστε να αναβαθμισθούν στο καλύτερο δυνατό επίπεδο οι σχέσεις τους και να αποκατασταθεί το κλίμα εμπιστοσύνης προς τη διοίκηση του κράτους. Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο ακολούθησε και μια δεύτερη πρωθυπουργική εγκύκλιος λίγο αργότερα (1980), στην οποία μνημονεύονται αφενός μεν οι κανόνες και το περιεχόμενο της προαναφερθείσας εγκυκλίου σχετικά με τη βελτίωση των σχέσεων δημόσιας διοίκησης - κοινού, αφετέρου δε επισημαίνεται η ανάγκη εφαρμογής σχετικών μέτρων για τη βελτίωση των σχέσεων κράτους και πολιτών, «...για να επιτύχει οποιαδήποτε προσπάθεια σε οποιοδήποτε τομέα της κρατικής δραστηριότητας και κυβερνητικής πρωτοβουλίας, χρειάζεται απαραίτητα η συμπαράσταση των πολιτών. Προϋπόθεση όμως για την πρόθυμη αυτή συμπαράσταση είναι η βελτίωση γενικά των σχέσεων μεταξύ κράτους και πολιτών και η δημιουργία μεταξύ τους κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης...»²⁵. Η εγκύκλιος απευθύνεται αυτή τη φορά σε προσωπικό επίπεδο, δηλαδή στους προϊσταμένους όλων των δημοσίων υπηρεσιών, στους οποίους επισημαίνεται ότι τυχόν παραβάσεις θα αποτελούν πειθαρχικά αδικήματα. Σημειωτέον ότι το περιεχόμενο και των δύο προαναφερομένων εγκυκλίων κοινοποιήθηκε σε όλες τις αστυνομικές υπηρεσίες και αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και ανάπτυξης στις μορφωτικές συγκεντρώσεις του αστυνομικού προσωπικού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις σχετικές διαταγές των Αρχηγείων και των δύο Σωμάτων²⁶.

24. Υπ' αριθμ. ΔΓ/10/60/337 από 28 Ιανουαρίου 1975 Εγκύκλιος του Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή προς άπαντας τους δημοσίους υπαλλήλους και υπαλλήλους οργανισμών δημοσίου χαρακτήρος.

25. Υπ' αριθμ. 2194 από 4 Οκτωβρίου 1980 Εγκύκλιος του Πρωθυπουργού Γ. Ράλλη προς όλους τους προϊσταμένους Γενικών Διευθύνσεων, Υπηρεσιών, Διευθύνσεων, Τμημάτων και Γραφείων των Δημοσίων Υπηρεσιών και Οργανισμών Δημοσίου Χαρακτήρα.

26. Υπ' αριθμ. 212/12/2ε από 13/8/1975 εγκύκλιος του Αρχηγείου Χωροφυλακής/ Δ-νη Προσωπικού και υπ' αριθμ. 1382.Φ.109.6 από 17/2/1975 εγκύκλιος του Υ.Δ.Τ/ Μικτό Επιτελείο. Επίσης βλ. την υπ' αριθμ. 14350.Φ.109.6/29^α από 13/10/1980 εγκύκλιο του Υπουργού Δημόσιας Τάξης στην οποία επισημαίνεται ότι η υλοποίηση των αναφερομένων στην υπ' αριθμ. 2194/4-10-1980 εγκύκλιο του Πρωθυπουργού, θα συμβάλει στην καλύτερη λειτουργία των αστυνομικών υπηρεσιών ώστε να παγιωθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους αστυνομικούς.

Είναι βέβαιο ότι οι σχέσεις Αστυνομίας - κοινού στη μεταπολιτευτική περίοδο προβάλλονται μέσα από ένα αρνητικό πλαίσιο που αντανακλά, ταυτόχρονα, μια ευρύτερη αρνητική αντίληψη του κοινού στην αντιμετώπιση των κρατικών οργάνων. Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι ενώ οι σχέσεις του κοινού με τις λοιπές δημόσιες υπηρεσίες παρουσιάζουν μια αργή αλλά σταθερή βελτίωση, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τις αστυνομικές υπηρεσίες. Τα Σώματα Ασφαλείας έχουν να αντιμετωπίσουν, πέραν των διαφόρων περιπτώσεων κατάχρησης εξουσίας και ανάρμοστης συμπεριφοράς του προσωπικού τους και μια ιδιαίτερα δύσκολη περίοδο όπου συχνά διαταράσσεται η ομαλή κοινωνική λειτουργία. Οι τρομοκρατικές και εγκληματικές ενέργειες που εκδηλώνονται την περίοδο αυτή²⁷ λειτουργούν αρνητικά για τη διαμόρφωση μιας θετικής εικόνας των Αστυνομικών Σωμάτων και παρεμποδίζουν τη βελτίωση των σχέσεών τους με το κοινό. Όπως επισημαίνεται σε μια ιδιαίτερα εκτεταμένη δημοσιογραφική έρευνα,²⁸ η αρνητική θέση της Ελληνικής κοινωνίας προς την Αστυνομία είναι αναμφισβήτητη και από κάθε πλευρά αναζητούνται προσχήματα για να καταλογισθούν ευθύνες σε βάρος της, που είτε υπάρχουν στην πραγματικότητα είτε δημιουργούνται, «κατασκευάζονται» σκοπίμως. Η αντίληψη της Ελληνικής κοινωνίας, ανεξαρτήτως ταξικού, πολιτικού και ιδεολογικού χώρου, θεωρεί την Αστυνομία ως όργανο καταπίεσης και αυθαιρεσίας. Στην ίδια έρευνα συμπεραίνεται ότι η Ελληνική κοινή γνώμη φαίνεται να αποδίδει στην Αστυνομία όλα τα αρνητικά σημεία που χαρακτηρίζουν τον κρατικό μηχανισμό όπως αναχρονισμός, γραφειοκρατία, ευνοιοκρατία, διαφθορά και έλλειψη αποτελεσματικότητας.²⁹

Δημιουργείται, λοιπόν, εύλογα το ερώτημα σχετικά με το τι έχει αλλάξει στις σχέσεις της Αστυνομίας - κοινού από τότε μέχρι σήμερα. Η ανυπαρξία επιστημονικών ερευνών στο χώρο της Ελληνικής Αστυνομίας καθιστά εκ των πραγμάτων δύσκολη την απάντηση σε ένα τέτοιο ερώτημα. Σε άλλες χώρες διενεργούνται τακτικά εμπειρικές έρευνες για να εξακριβωθεί το επίπεδο των

27. Στις 6 Φεβρουαρίου 1979 αποφασίζεται η ενίσχυση της δύναμης των Σωμάτων της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων, μετά από μία σειρά βομβιστικών ενεργειών κατά τη διάρκεια της τελευταίας διετίας και της σύλληψης μελών τρομοκρατικής ομάδας με την επωνυμία « Οργάνωση Εθνικής Αποκαταστάσεως » που προέβαινε σ' αυτές τις ενέργειες. Βλ. Ίδρυμα Κων/νου Καραμανλή (1996), Αρχαία, Γεγονότα, Κείμενα, ο.π., τόμος 11^{ος}, σελ. 37.

28. Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 6 Σεπτεμβρίου 1987, Φάκελλος Αστυνομία, « Η Αστυνομία αναζητεί μια νέα ταυτότητα » του Γ.Δ. Δασκαλάκη, σελ. 41.

29. Στο ίδιο, ο.π., «Οι "κλουζώ" της Ελληνικής Αστυνομίας και η αναχρονιστική δομή της, κάνουν αναπότρεπτη την ιδιωτικοποίηση της ατομικής ασφάλειας», του Σ. Κούλογλου, σελ. 40.

σχέσεων Αστυνομίας - κοινού. Οι δημοσκοπήσεις και τα ερωτηματολόγια αποτελούν κατά κύριο λόγο τις πιο διαδεδομένες και επιστημονικά έγκυρες μεθόδους για να εντοπισθούν από τους ερευνητές οι παράγοντες εκείνοι που επιδρούν αρνητικά στις σχέσεις των αστυνομικών με τους πολίτες. Σε ό,τι αφορά την Ελληνική Αστυνομία, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι μετά την παρέλευση δύο δεκαετιών και πλέον από την αποκατάσταση της δημοκρατίας, οι σχέσεις της με το κοινό δεν διέπονται από το αρχικό εκείνο ολοκληρωτικά αρνητικό πλαίσιο που διατηρήθηκε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα βασισμένο, κατά κύριο λόγο, σε ιστορικούς και πολιτικούς λόγους. Ο εκδημοκρατισμός των θεσμών, η ελευθερία λόγου και σκέψης, ο πλουραλισμός και η δημοσιοποίηση διαφορετικών απόψεων, εκτιμήσεων, γεγονότων και καταστάσεων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, βοήθησαν σημαντικά στην αλλαγή αυτού του αρνητικού πλαισίου. Κατά πόσο όμως η αλλαγή αυτή έφερε τα αναμενόμενα αλλά και επιθυμητά αποτελέσματα στις σχέσεις Αστυνομίας – κοινού, είναι ένα ζήτημα καίριας σημασίας. Με άλλα λόγια, το ερώτημα που τίθεται είναι ποιο είναι σήμερα το επίπεδο των σχέσεων Αστυνομίας - κοινού και αν αυτό το επίπεδο είναι το ζητούμενο και από τα δύο μέρη.

Σε έρευνα του ΕΚΚΕ που έγινε το 1983 με θέμα «Νέοι- Διάθεση χρόνου - Διαπροσωπικές σχέσεις»,³⁰ στην Αθήνα και Θεσ/νίκη, σε συνεργασία με το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς, περιλαμβάνονται ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με το πως βλέπουν οι νέοι, (ηλικίας 15 έως 24 ετών) τους αστυνομικούς. Το γεγονός ότι δεν υπάρχουν επιστημονικές έρευνες για το θέμα αυτό, τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας αποκτούν ιδιαίτερη σημασία έστω και αν αντιπροσωπεύουν μια κατηγορία του Ελληνικού πληθυσμού. Σύμφωνα, λοιπόν, με την εν λόγω έρευνα, στην Αθήνα ένα ιδιαίτερα σημαντικό ποσοστό και των δύο φύλων (35% έως 41,% κατά κατηγορίες) βλέπουν με συμπάθεια τους αστυνομικούς ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό (7,6% έως 8,5% κατά κατηγορίες) αντιμετωπίζουν αυτούς με συναισθήματα εχθρότητας.³¹ Παρά ταύτα, στην ίδια έρευνα επισημαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (51,4% έως 56,3% κατά κατηγορίες) αντιμετωπίζουν τους αστυνομικούς με αδιαφορία, γεγονός βέβαια που υποδηλώνει τουλάχιστον μια αρνητική προδιάθεση

30. ΓΑΡΔΙΚΗ, Ολ. κ.ά, (1988), ΕΚΚΕ, Νέοι: Διάθεση χρόνου - Διαπροσωπικές σχέσεις.

31. Στην ίδια, ο.π, Μέρος Α, σελ. 40.

ιν όχι απόρριψη του αστυνομικού ως προς το έργο του και την αποστολή του. Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας έχουν ως ακολούθως :

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

ΗΛΙΚΙΑ	15 – 19		20 – 24	
ΦΥΛΛΟ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ	356	328	117	144
ΜΕ ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ	41	40,4	37,1	35,2
ΜΕ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ	51,4	52,6	51,7	56,3
ΜΕ ΕΧΘΡΟΤΗΤΑ	7,6	7	11,2	8,5

Πηγή: ΓΑΡΔΙΚΗ, Ο. (ΕΚΚΕ), (1988), Νέοι: Διάθεση χρόνου-Διαπροσωπικές σχέσεις σελ. 116.

Στη Θεσσαλονίκη τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ακόμη πιο ενδιαφέροντα καθώς η έρευνα έχει επεκταθεί και σε αγροτικές περιοχές όπου, όπως προκύπτει, σημειώνονται ιδιαίτερες αποκλίσεις στη στάση των νέων προς τους αστυνομικούς. Κατά μέσο όρο, ένας στους δύο νέους της Θεσ/νίκης βλέπει τον αστυνομικό με αδιαφορία, ενώ ένας στους τρεις με συμπάθεια. Παραμένει και εδώ το υψηλό ποσοστό αδιαφορίας (48% κατά μέσο όρο), ενώ σημειώνεται σημαντική διαφοροποίηση ως προς τα συναισθήματα συμπάθειας προς τους αστυνομικούς μεταξύ των νέων των αστικών περιοχών και αγροτικών περιοχών (29% για τα αγόρια και 40% για τα κορίτσια στη Θεσ/νικη, ενώ στις αγροτικές περιοχές 56% για τα αγόρια και 60% για τα κορίτσια).³² Η διαφοροποίηση αυτή υποδηλώνει, όπως άλλωστε αναφέρεται και στην έρευνα, την επίδραση του περιβάλλοντος (αστικού-αγροτικού) στις αντιλήψεις των νέων και κατ' επέκταση στη δημιουργία των στάσεων τους έναντι των αστυνομικών. Αναμφίβολα, η θετικότερη στάση των νέων των αγροτικών περιοχών υποδηλώνει ταυτόχρονα ένα διαφορετικό πλαίσιο σχέσεων αστυνομίας-κοινού που διέπεται από παραδοσιακές αξίες και αντιλήψεις του αγροτικού πληθυσμού της χώρας προς την Αστυνομία. Ακόμη, η διαφοροποίηση

32. Στην ίδια, ο.π, Μέρος Β, σελ. 68.

υιτή σχετίζεται άμεσα με τα μικρής σε έκταση προβλήματα εγκληματικότητας που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές της χώρας ανέκαθεν, καθώς επίσης και με την απουσία των εκτεταμένων συγκρούσεων που συνήθως λαμβάνουν χώρα στα μεγάλα αστικά κέντρα μεταξύ Αστυνομίας και διαφόρων κοινωνικών ομάδων (διαδηλώσεις, συλλαλητήρια, απεργίες κ.λ.π.).

Σχετικές, επίσης, είναι και κάποιες δημοσκοπήσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας αναφορικά με την εμπιστοσύνη του Ελληνικού κοινού στους θεσμούς της κρατικής διοίκησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι, η Ελληνική Αστυνομία συγκέντρωνε πάντοτε τα μικρότερα ποσοστά εμπιστοσύνης σε σύγκριση με άλλους θεσμούς της δημόσιας διοίκησης, γεγονός που υποδηλώνει ένα μάλλον χαμηλό επίπεδο των σχέσεων Αστυνομίας-κοινού. Συγκεκριμένα, σε δημοσκόπηση που έγινε το 1994, τα αποτελέσματα της οποίας δημοσιεύθηκαν στον ημερήσιο Τύπο των Αθηνών³³ σε αντιπαραβολή με τα αποτελέσματα ίδιας έρευνας του 1986, η Αστυνομία φέρεται να συγκεντρώνει το χαμηλότερο ποσοστό εμπιστοσύνης (63%), μετά τις Μυστικές Υπηρεσίες, έναντι των άλλων θεσμών του Ελληνικού κράτους:

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

ΕΧΟΥΝ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

	1994 (%)	1986 (%)
Στην Αστυνομία	63	65
Στους Νόμους	85	84
Στη Βουλή	74	90
Στις Ένοπλες Δυνάμεις	92	81
Στις Μυστικές Υπηρεσίες	44	37
Στη Δικαιοσύνη	71	78
Στα Σχολεία	88	88
Στα Πανεπιστήμια	87	86
Στην Εκκλησία	82	64

Πηγή: Εφημ. «ΕΘΝΟΣ», 6 Μαΐου 1994, σελ. 19.

33. Η δημοσκόπηση έγινε από την εταιρεία AMER για την εφημερίδα «Έθνος» στις εκλογικές περιφέρειες των Αθηνών και Πειραιώς και για το χρονικό διάστημα από 28/3/94-11/4/94, σε δείγμα 800 ατόμων με συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια. Βλ. εφημ. «ΕΘΝΟΣ», 6/5/94, σελ. 19.

Τέλος, στο ίδιο πλαίσιο κυμαίνονται και τα αποτελέσματα μιας ακόμη ταρόμοιας δημοσκοπήσης στην οποία επίσης η Αστυνομία συγκεντρώνει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά εμπιστοσύνης του κοινού. Η δημοσκοπήση έγινε το καλοκαίρι του 1995 και δημοσιεύθηκε στον ημερήσιο Τύπο των Αθηνών.³⁴ Ο πίνακας που παρατίθεται ακολούθως δείχνει αναλυτικά τα ποσοστά εμπιστοσύνης του Ελληνικού κοινού σε διάφορους θεσμούς του κράτους:

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

ΠΟΙΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΟΝΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Κυβέρνηση	9,6%
Εκκλησία	29,5%
Δικαιοσύνη	29,2%
Αστυνομία	6,5%
Επιχειρηματίες	3,4%
Συνδικαλιστικό Κίνημα	7,6%
Ένοπλες Δυνάμεις	34,4%
Παιδεία	21,9%
Κόμματα	2,2%
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	9,2%

Πηγή: Εφημ. «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», 31 Ιουλίου 1995, σελ. 1.

Η προσέγγιση της φαινομενολογίας της σχέσης Αστυνομίας-Κοινού ανάγεται πρωτίστως στην εικόνα που το κοινό διαμορφώνει για την Αστυνομία σχετικά με το έργο και την αποστολή της. Στην Ελλάδα η δράση των Αστυνομικών Σωμάτων είναι άμεσα συνδεδεμένη με ιστορικές περιόδους κατά τη διάρκεια των οποίων σημειώθηκαν κρούσματα κρατικής αυθαιρεσίας αλλά και απόλυτης αυταρχικής διακυβέρνησης. Οι ιστορικο-πολιτικές καταβολές του εμφυλίου πολέμου, η περίοδος της επταετίας και οι μετέπειτα συνέπειες αυτής στις ιδιαίτερα οξυμένες πολιτικές

34. Η δημοσκοπήση πραγματοποιήθηκε από την εταιρεία ICAP - GALLUP HELLAS στην Αθήνα, Πειραιά και Θεσσαλονίκη, στο χρονικό διάστημα 11/7/95-18/7/95, σε δείγμα 1.000 ατόμων με ερωτηματολόγια (650 ερωτηματολόγια στην Αθήνα και Πειραιά και 350 στη Θεσ/νικη. Βλ. εφημ. «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», 31/8/95, σελ. 1,4,5.

ιαμάχες όπου συχνά εμπλέκονταν η Αστυνομία, καθώς και η χρησιμοποίηση των ζωμάτων σε έργα και δραστηριότητες που καμία σχέση δεν είχαν με τα κύρια καθήκοντά τους, δημιούργησαν και κατά κάποιο τρόπο μονιμοποίησαν ένα πλέγμα χρονητικών στάσεων, αντιλήψεων και ιδεών για το ρόλο και την αποστολή της Αστυνομίας. Η αποκαλούμενη «πολιτική κηδεμόνευση» της Ελληνικής Αστυνομίας, για εκτεταμένα κρούσματα διαφθοράς και ανάρμοστης συμπεριφοράς σε περιόδους αυταρχικού κράτους και η ανάθεση καθηκόντων στο αστυνομικό προσωπικό παντελώς ξένα προς την αποστολή τους, επέφεραν δυσμενείς επιπτώσεις στην εικόνα των Σωμάτων οι συνέπειες των οποίων, κατά ένα μεγάλο βαθμό, διατηρούνται και σήμερα στο Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας. Δεν είναι τυχαίο ότι ένα εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό του αστυνομικού προσωπικού σήμερα, εκτιμά ότι το Ελληνικό κοινό έχει αρνητική εικόνα για το ρόλο και το έργο του αστυνομικού. Συγκεκριμένα, το 49,9% των ερωτηθέντων αστυνομικών, σε σχετική έρευνα³⁵, πιστεύει ότι το κοινό τους χαρακτηρίζει ως υποκειμενικούς στις κρίσεις του, το 48,6% ως «μπάτσους», ενώ στις συνεντεύξεις τους εκφράζεται η αγωνία τους όταν το κοινό τους προσλαμβάνει ως ένα ξένο και εχθρικό σώμα.

Τα παραπάνω αναφερόμενα καθώς και οι διαπιστώσεις σχετικά με την εξελικτική πορεία των αστυνομικών πραγμάτων στη χώρα μας, δεν συγκλίνουν στη διαμόρφωση της επιθυμητής εικόνας των σχέσεων Αστυνομίας-κοινού. Ούτε, βέβαια, υπάρχουν καταγεγραμμένα κάποια στοιχεία ιστορικής και κοινωνιολογικής φύσεως στη σύγχρονη πορεία της Ελληνικής Αστυνομίας που να αποδεικνύουν ένα επίπεδο ευρείας κοινωνικής αποδοχής και υποστήριξης της Αστυνομίας και, ταυτόχρονα να υποδηλώνουν την συγκατάθεση στο επιτελούμενο έργο της Αστυνομίας. Για παράδειγμα, το 1966 η δολοφονία τριών βρετανών αστυνομικών προκάλεσε 50.000 γράμματα συμπάθειας του βρετανικού κοινού, ενώ το 1971 η δολοφονία του αστυνομικού υποδιευθυντού Richardson στο Blackpool προκάλεσε έντονες κινητοποιήσεις και εκδηλώσεις διαμαρτυρίας του κοινού. Ακόμη, τον Οκτώβριο του 1988 μετά από ένα επιτυχή χειρισμό της διαδήλωσης που πραγματοποιήθηκε στην Αμερικανική Πρεσβεία, σχετικά με την εκστρατεία αλληλεγγύης στο Βιετνάμ, 300.000 Βρετανοί υπέγραψαν για να συγχαρούν την Αστυνομία για τα αποτελεσματικά μέτρα

35. ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ, κ.ά. (1994). Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό

άξης που έλαβε και τον τρόπο που χειρίσθηκε το συμβάν.³⁶ Στον Ελληνικό χώρο δεν υφίστανται παρόμοια περιστατικά που να υποδηλώνουν το status των σχέσεων Αστυνομίας-κοινού. Αντιθέτως, διαπιστώνεται μία σχέση διαρκούς ανατροφοδότησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ της εικόνας που το κοινό έχει για τον αστυνομικό και εκείνης της εικόνας που ο ίδιος ο αστυνομικός διαμορφώνει για τη στάση του κοινού απέναντί του, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου μέσα από τον οποίο καλλιεργούνται και μεταβιβάζονται κοινωνικά στερεότυπα με αρνητικές επιπτώσεις στις όποιες προσπάθειες αναβάθμισης και βελτίωσης των σχέσεων Αστυνομίας-κοινού.³⁷ Αναμφίβολα, το σημερινό επίπεδο των σχέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας-κοινού καμία απολύτως σχέση δεν έχει με εκείνο της μεταπολιτευτικής περιόδου, πλην όμως οι ενδείξεις που υπάρχουν σήμερα και τα λιγοστά στοιχεία επιστημονικών ερευνών δεν επιτρέπουν να υποστηρίξουμε ότι πρόκειται για το επιθυμητό ή το ζητούμενο επίπεδο σχέσεων σύμφωνα πάντοτε με τις υπάρχουσες ιδιαιτερότητες του Ελληνικού κοινωνικού συνόλου και τις εκάστοτε επικρατούσες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες της χώρας. Όπως υποστηρίζει ο Brogden στο έργο του για τη Βρετανική Αστυνομία: *The Police: Autonomy and Consent*, τρία είναι τα στοιχεία που έφεραν το Σώμα, στη μεταπολεμική περίοδο, σε θέση περιωπής μεταξύ των άλλων κρατικών οργανισμών:³⁸ α) η επαγγελματική εμπειρία (εισαγωγή στον αστυνομικό θεσμό προσώπων με επαγγελματική κατάρτιση) β) η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κρίσεων της τοπικής κοινωνίας και γ) η έρευνα για την ιδεολογική και ορθολογική βάση της νέας αυτονομίας της Αστυνομίας (αλλαγές στην εκπαίδευση και στην εκτέλεση της υπηρεσίας σύμφωνα με τα πορίσματα κοινωνιολογικών ερευνών και άλλων επιστημονικών δημοσκοπήσεων). Πάρα ταύτα, η Ελληνική Αστυνομία έχει πράγματι προβεί σε σημαντικές αλλαγές στην οργάνωσή της, στην εκπαίδευση του προσωπικού της καθώς και σε άλλους τομείς. Η έκταση, οι συνέπειες και οι επιδράσεις αυτών των αλλαγών καθώς και άλλων σχετικών μέτρων, διοικητικών και οργανωτικών, θα αναπτυχθούν στο τελευταίο κεφάλαιο της διατριβής.

φαινόμενο, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 104,126.

36. BROGDEN, M (1982), *The police: Autonomy and Consent*, σελ. 201.

37. ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ, κ.ά, (1994), ο.π, σελ. 106.

38. BROGDEN, M, (1982), ο.π, σελ. 201-202.

3. Η αστυνομική υποκουλτούρα.

3.1 Εννοιολογικό και θεωρητικό πλαίσιο.

Η κουλτούρα, γενικά, αποτελεί μια συλλογική κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας καθώς και τη μορφή των πραγμάτων που οι άνθρωποι διατηρούν στη σκέψη τους, τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν αυτά, καθώς και τις ιδέες ή τις θεωρίες που χρησιμοποιούν συλλογικά για να παρουσιάσουν την κοινωνική πραγματικότητα.³⁹

Σε κάθε κοινωνική ομάδα, σε κάθε κοινωνικό υποσύνολο, διαμορφώνονται και αναπτύσσονται ορισμένα χαρακτηριστικά γνώρισμα, ανάλογα με την υφιστάμενη οργάνωση και λειτουργία των δομών τους, τα οποία συνολικά συνθέτουν και δημιουργούν ένα ξεχωριστό υποπολιτισμό. Η αστυνομία δεν παύει να είναι ένα κοινωνικό υποσύνολο με ιδιαίτερη μορφή οργάνωσης και λειτουργίας, μέσα στο οποίο διαμορφώνονται, καλλιεργούνται και αναπτύσσονται αξίες, στάσεις, αντιλήψεις, νοήματα και στερεότυπα που συνολικά απαρτίζουν ένα συγκεκριμένο υποπολιτισμό, μια υποκουλτούρα.

Ένας, λοιπόν, από τους σημαντικότερους παράγοντες που επιδρούν καταλυτικά στη διαμόρφωση των σχέσεων Αστυνομίας - κοινού και γενικότερα στη λειτουργία του θεσμού της Αστυνομίας σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα, είναι η ύπαρξη της αστυνομικής υποκουλτούρας, οι εκφάνσεις της οποίας προσδιορίζουν την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά των αστυνομικών. Η αστυνομική υποκουλτούρα έχει αποτελέσει αντικείμενο επισταμένης έρευνας στο διεθνή χώρο.

Οι έρευνες που έχουν γίνει συγκλίνουν σε κοινούς προσδιορισμούς, και σε κοινά συμπεράσματα αναφορικά με τις επιδράσεις της στην αστυνομική πρακτική. Ο P. Manning⁴⁰ προσδιορίζει την αστυνομική υποκουλτούρα ως ένα σύνολο αποδεκτών πρακτικών, κανόνων, γενικευμένων λογικών, αρχών συμπεριφοράς και πιστεύω, που έχουν εφαρμογή στην καθημερινή αστυνομική πραγματικότητα. Στο

39. SACKMANN, S (1991), *Cultural Knowledge in Organizations*, σελ. 21.

40. MANNING, P : «Occupational Culture», στο BAILEY, W.G. (ed), *The encyclopedia of police science*, 1989, σελ. 360. Επίσης, βλέπε MANNING, P. (1977), *Police Work*, σελ. 143.

ίδιο πλαίσιο κυμαίνεται και ο προσδιορισμός του R. Reiner⁴¹ αξίες, νόρμες, κανόνες, αντιλήψεις και προοπτικές μέσω των οποίων οι αστυνομικοί βλέπουν και κατανοούν την κοινωνία και το ρόλο τους. Η J. Chan⁴² στην ανάλυσή της για την αστυνομική υποκουλτούρα υποστηρίζει ότι η κατανόησή της βασίζεται στη σχέση που υπάρχει μεταξύ της επίσημης δομής της αστυνόμευσης και της αστυνομικής πρακτικής. Για την ανάπτυξη της θεωρίας της χρησιμοποιεί τις δύο βασικές έννοιες (field και habitus) της κοινωνιολογικής θεώρησης του Pierre Bourdieu με τις οποίες προσδιορίζει αντίστοιχα την κανονιστική δομή, δηλαδή το νομικό πλαίσιο κανόνων που διέπει το αστυνομικό έργο (field) και τους σκοπούς - στόχους που αποβλέπει να εκπληρώσει και να επιτύχει η αστυνόμηση (habitus). Μεταξύ των δύο αυτών πεδίων υφίσταται μια σχέση αλληλεπίδρασης, ικανή για την κατανόηση της αστυνομικής υποκουλτούρας. Έτσι, για την αλλαγή του περιεχομένου της αστυνομικής υποκουλτούρας είναι αναγκαίο να επέλθουν αλλαγές ταυτόχρονα και στα δύο πεδία λόγω αυτής της σχέσης αλληλεπίδρασης. Εν συμπεράσματι, η αστυνομική υποκουλτούρα δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως ένα σύνολο κανόνων και αξιών που εσωτερικεύονται από τους αστυνομικούς ανεξάρτητα από τις συνθήκες και τους σκοπούς της αστυνόμευσης, αλλά ως το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ του κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου του αστυνομικού έργου και των ποικίλων διαστάσεων της δομής, οργάνωσης και λειτουργίας των αστυνομικών υπηρεσιών.

Ευθύς εξαρχής, πρέπει να επισημάνουμε ότι το περιεχόμενο της αστυνομικής υποκουλτούρας προσδιορίζεται μέσα σε ένα αρνητικό πλαίσιο, καθώς επίσης και οι επιδράσεις της στο έργο των αστυνομικών. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή του P. Waddington⁴³ διευθυντή του ινστιτούτου σπουδών ποινικής δικαιοσύνης του πανεπιστημίου Reading, ο οποίος αποκαλεί την αστυνομική κουλτούρα ως «canteen culture» και υποστηρίζει ότι πρόκειται για ένα σύνολο κανόνων και αξιών που πάνω απ' όλα δίνει έμφαση στη διατήρηση της εσωτερικής αλληλεγγύης μεταξύ των αστυνομικών, επικροτεί τη δράση και τις δυνατές συγκινήσεις, περιθάλλει τον ρατσισμό, τις διακρίσεις και ανέχεται την καταχρηστική συμπεριφορά των αστυνομικών. Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία, σύμφωνα με τον ίδιο, είναι ότι οι ίδιοι

41. REINER, R. (1992), *The politics of the police*, σελ. 107 και 109.

42. CHAN J: « Changing police culture» στο *British Journal Criminology*, vol. 36, no. 1, Spring 1996, σελ. 109.

43. WADDINGTON, P.A.J. (1993), *Calling the Police*, σελ. 7.

οι αστυνομικοί έχουν τη δυνατότητα να παίρνουν σημαντικές αποφάσεις με βάση μια υποκοουλτούρα, που ως συνέπεια μπορεί να έχει τη δημιουργία μιας *de facto* ανεπίσημης πολιτικής στην άσκηση του έργου της αστυνόμευσης. Τέλος, η αστυνομική υποκοουλτούρα λόγω της δυναμικής και της συνέχειας που διατηρεί στο αστυνομικό προσωπικό, έχει θεωρηθεί ως ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια για την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό της αστυνομίας.⁴⁴

Μια σε βάθος ανάλυση των χαρακτηριστικών της αστυνομικής υποκοουλτούρας, για οποία επιβεβαιώνουν το αρνητικό περιεχόμενό της γίνεται από τον R. Reiner (*cop-culture: the core characteristics*).⁴⁵ Τα κύρια χαρακτηριστικά που την διέπουν αναφέρονται εξ ολοκλήρου στην προσωπικότητα και στη συμπεριφορά του αστυνομικού. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται ο αυταρχισμός, η κυνικότητα, η συναδελφική αλληλεγγύη, ο πεσιμισμός, η υποψία, η κοινωνική απομόνωση, ο συντηρητισμός, οι διακρίσεις και η ρατσιστική προκατάληψη. Κατά κύριο λόγο, οι έρευνες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα αναφορικά με τη δημιουργία της αστυνομικής υποκοουλτούρας, επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε τρεις κατευθύνσεις⁴⁶: α) το αστυνομικό σώμα λόγω της αυστηρής ιεραρχικής δομής και οργάνωσης προσελκύει υποψηφίους με συντηρητικό και αυταρχικό χαρακτήρα και κατά συνέπεια υπάρχει ήδη η αναγκαία υποδομή για την καλλιέργεια και την ανάπτυξη των κύριων χαρακτηριστικών της αστυνομικής κουλτούρας, β) οι κατατασσόμενοι στην αστυνομία, κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους, κοινωνικοποιούνται σε ένα ανεπίσημο κόσμο της αστυνόμευσης, υιοθετώντας θέσεις, αξίες και αντιλήψεις που επιδρούν αρνητικά στην περαιτέρω συμπεριφορά τους κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους, αλλά ακόμη και στην ιδιωτική τους ζωή και γ) η προσωπικότητα των αστυνομικών διαμορφώνεται σταδιακά και μέσα από την καθημερινή εκτέλεση της υπηρεσίας τους. Ανεξάρτητα από τα επιμέρους πορίσματα των ερευνών των τριών αυτών κατευθύνσεων, γεγονός είναι ότι η δομή της αστυνομικής υποκοουλτούρας έχει ως βάση την προσωπικότητα αυτή καθαυτή του αστυνομικού και κατ' επέκταση τις

44. CHAN J. (1996), ο.π. σελ. 109.

45. REINER, R. (1992), ο. π. σελ. 109-129.

46. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. (1994), Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, σελ. 212.

ιορφές συμπεριφοράς του. Σ' αυτό το πλαίσιο, η έρευνα του J. Skolnick⁴⁷ η οποία θεωρείται μεταξύ των κυριοτέρων, επικεντρώθηκε στην εξέταση της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς των αστυνομικών. Κατά τον ίδιο, τα δύο βασικά συστατικά στοιχεία για τη δημιουργία της αστυνομικής υποκουλτούρας είναι η επικινδυνότητα του αστυνομικού επαγγέλματος και η εξουσία που πηγάζει από το ίδιο το επάγγελμα. Το στοιχείο της επικινδυνότητας περιέχει το απρόβλεπτο, δηλαδή το ρίσκο που αντιμετωπίζει ο αστυνομικός στην εκτέλεση της υπηρεσίας του δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά καθόσον δεν είναι δυνατό να προβλεφθεί έγκαιρα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται στον αστυνομικό ένα αίσθημα ανασφάλειας, επιφυλακτικότητας και καχυποψίας απέναντι στο κοινό. Το στοιχείο της εξουσίας είναι ο αντίποδας της επικινδυνότητας, από την άποψη ότι ο αστυνομικός έχει το δικαίωμα να κάνει χρήση βίας σε περιπτώσεις που αντιμετωπίζει άμεσο κίνδυνο για τη σωματική του ακεραιότητα ή για την ίδια του τη ζωή. Η αλληλεπίδραση αυτών των δύο βασικών μεταβλητών σε συνδυασμό με την πίεση που ασκείται στον αστυνομικό από την υπηρεσία του να αποδεικνύεται αποτελεσματικός, δημιουργούν στον εσωτερικό κόσμο του αστυνομικού συναισθήματα που τον οδηγούν στην κοινωνική απομόνωση, στην ανάπτυξη της εσωτερικής αλληλεγγύης, στην υιοθέτηση εχθρικών στάσεων, στην έλλειψη εμπιστοσύνης προς το κοινό, μέχρι και στην μειωμένη δέσμευση στο γράμμα του νόμου. Έτσι, προκειμένου ο αστυνομικός να φανεί αποτελεσματικός στην εκτέλεση της υπηρεσίας του, τείνει σε ορισμένες περιπτώσεις, να παραβιάζει τα δικαιώματα των φερομένων ως υπόπτων.

Τέλος η κυριότερη έκφανση της συμπεριφοράς που διερευνήθηκε εκτενέστερα είναι η κυνικότητα στο προσωπικό της αστυνομίας (Police cynicism). Η αρχική έρευνα έγινε από τον A. Niederhoffer⁴⁸ ο οποίος υποστήριξε ότι η κυνικότητα της αστυνομίας είναι ένας μηχανισμός στάσης (θέσης) μέσω του οποίου οι αστυνομικοί καταφέρουν να προσαρμόζονται σε μια κατάσταση ανομίας. Η απογοήτευση, η αλλοτρίωση της εργασίας, οι σκληρές συνθήκες εργασίας σε καθημερινή βάση, σε συνδυασμό με το μεταβατικό στάδιο του μετασχηματισμού της αστυνομικής απασχόλησης σε επάγγελμα, αποτελούν κατά τον ίδιο, τους συνδετικούς κρίκους της

47. SKOLNICK, J, (1996), Justice without trial, σελ. 44.

48. NIEDERHOFFER, A (1967) Behind the shield: The police in urban society (Donbledan).

σχέσης: κυνικότητα - αλλοτρίωση - ανομία (police cynicism- work alienation - inomia). Αυτή η σχέση επικρίθηκε λόγω μη ύπαρξης κάποιας συγκεκριμένης εμπειρικής έρευνας την οποία αργότερα ανέλαβαν να διενεργήσουν οι R. Regoli, E. Poole και J. Hewitt.⁴⁹ Η έρευνα έγινε σε δείγμα 324 αστυνομικών που εντιπροσώπευαν εννέα (9) αστυνομικά τμήματα της Washington και Idaho και έδειξε ότι η θεωρία περί του κυνισμού στην Αστυνομία ισχύει, για λίγες όμως κατηγορίες αστυνομικών, καθώς και ότι η σχέση μεταξύ κυνισμού - αλλοτρίωσης - ανομίας θα πρέπει να εξετασθεί εμπειρικά πολύ περισσότερο, σε συνδυασμό με περισσότερο εντιπροσωπευτικά δείγματα και με περισσότερες δομικές μεταβλητές (οργανωτικές αλλαγές κλπ).

3.2 Η τυπολογία της αστυνομικής υποκοουλτούρας.

Το σύνολο των ερευνών γύρω από την αστυνομική υποκοουλτούρα καταλήγουν στην ανάπτυξη μιας τυπολογίας η οποία διακρίνεται σε δύο επίπεδα: το ατομικό (προσωπικό) που αφορά τους ίδιους τους αστυνομικούς σύμφωνα με την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά που αναπτύσσουν στον εργασιακό τους χώρο και το οργανωτικό επίπεδο που εστιάζεται στον τρόπο λειτουργίας των αστυνομικών υπηρεσιών.

Σε ό,τι αφορά την τυπολογία των αστυνομικών, οι έρευνες που έχουν γίνει καταλήγουν σε κοινά συμπεράσματα, παρά το γεγονός ότι έγιναν σε διαφορετικές αστυνομικές υπηρεσίες και σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα. Οι κυριότερες εξ αυτών που έγιναν από τους: Broderick, J. (1973)⁵⁰, Muir, W. (1977)⁵¹, Walsh, L. (1977)⁵², Reiner, R. (1978)⁵³, Brown, M. (1981)⁵⁴, και Shearing, C.

49. REGOLI, R/POOLE, E/HEWITT, J. (Refining police Cynicism theory, στο PETERSEN D. (ed) : Police Work Strategies and outcomes in law enforcement, 1979, σελ. 59-68).

50. BRODERICK, J. (1973), Police in a time of change, Morristown, New Jersey (General Learning).

51. MUIR, J.K.W. (1977) Police: streetcorner politicians, (Chicago University Press).

52. WALSH, J.L. (1977) «Career Styles and Police behaviour», στο BAYLEY, D.H. (ed), Police and Society, Beverly Hills (Sage).

53. REINER, R. (1978). The blue-coated worker, (Cambridge University Press).

54. BROWN, M. (1981), Working the street, N. Y. (Russell Sage).

1981)⁵⁵, εξετάζονται συνθετικά από τον Reiner, R. (1992), ο οποίος καταλήγει σε έσσερους τύπους αστυνομικών.⁵⁶

α) Ο τύπος του Μπόμπυ (Bobby). Αντανακλά τον επαγγελματία αστυνομικό που διακρίνεται για τη μετριότητά του στην εκτέλεση της υπηρεσίας του προσπαθώντας να κρατήσει τις ισορροπίες μεταξύ της αστυνομικής υποκοουλτούρας και των αυστηρά νομικών πλευρών του αστυνομικού έργου. Είναι ο αστυνομικός που εκτελεί συνήθως την υπηρεσία του στο δρόμο (street cop) και έχει επιλέξει το επάγγελμά του συνειδητά και κυρίως για το λόγο ότι είναι ένα επάγγελμα που του παρέχει ασφάλεια. Είναι ικανός να κάνει χρήση βίας όπου χρειάζεται, αλλά διαθέτει παράλληλα και τις κατάλληλες ικανότητες να δίνει λύσεις χωρίς να καταφεύγει στη βία. Πρόκειται δηλαδή για τον καλό αστυνομικό «good cop».

β) Ο τύπος του εφαρμοστή του νόμου (law enforcer). Είναι ο αστυνομικός που ενδιαφέρεται για την εφαρμογή του νόμου με κάθε κόστος ακόμη και αν θα πρέπει κάποιιοι κανόνες να παραβιαστούν. Αναζητεί τη δράση (action seeker) και γοητεύεται με την καταπολέμηση του εγκλήματος. Ενεργεί άμεσα και εμπλέκεται σε φιλονικίες χωρίς περιορισμούς και αναστολές. Είναι ο κλασσικός τύπος του σκληρού αστυνομικού που βλέπει το καθήκον του να υπερτερεί πάνω απ' όλα στη ζωή του και αντιλαμβάνεται ότι η αποστολή του είναι η δίωξη των παρανομούμενων σε μόνιμη βάση (crime fighter).

γ) Ο τύπος του κυνικού αστυνομικού (cynical). Είναι ο αστυνομικός που αντιμετωπίζει την ίδια την αστυνομική υπηρεσία αλλά και την κοινωνία με κυνικότητα και αδιαφορία. Στην υπηρεσία του αδιαφορεί παντελώς και αν μπορούσε δεν θα σήκωνε ούτε το τηλέφωνο. Πρόκειται για τον κλασσικό τύπου που προσπαθεί να αποφύγει την εργασία, όταν του παρουσιάζεται τέτοια ευκαιρία (avoider), είναι παντελώς αποξενωμένος στο περιβάλλον της υπηρεσίας του και περιμένει να συμπληρώσει το υπηρεσιακό του ωράριο για να αποχωρήσει και

δ) Ο τύπος του επαγγελματία αστυνομικού (Professional). Πρόκειται για το συνειδητό αστυνομικό με φιλοδοξίες αλλά παράλληλα και με ικανότητες να εκτιμά

55. SHEARING, C (1981) «Deviance and conformity in the reproduction of order» στον ίδιο, SHEARING, C (1981), (ed), Organizational Police Deviance, Toronto, (Butterworth).

56. REINER, R (1992), ο.π. σημ. 42, σελ. 131-132. Επίσης βλ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Ε. (1994), ο.π. σημ. 47, σελ. 214. Στην ίδια τυπολογία βασίζεται και η ανάλυση που επιχειρεί για τα πιστεύω των αστυνομικών ο R.

ιδεόντως την αξία όλων των παραμέτρων του αστυνομικού επαγγέλματος. Βλέπει το αστυνομικό έργο ως ένα επάγγελμα με ευρύτερες λειτουργίες και προοπτικές προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο, πέρα από την καταπολέμηση και μόνο του εγκλήματος. Επέλεξε το αστυνομικό επάγγελμα λόγω του status που αυτό ενσωματώνει και τρέφει φιλοδοξίες για καριέρα. Είναι ο ιδεαλιστής αστυνομικός, ο οποίος διστάζει να χρησιμοποιήσει βία ακόμη και όταν είναι αναγκαία και είναι δεσμευμένος στην τήρηση των δημοκρατικών αξιών.

Τέλος, σε ό,τι αφορά την υποκοουλτούρα σχετικά με την οργανωτική δομή των αστυνομικών υπηρεσιών, οι έρευνες που έχουν γίνει, καίτοι λίγες, διαπιστώνουν ότι η εσωτερική δομή των διαφόρων αστυνομικών υπηρεσιών και ο τρόπος λειτουργίας τους επιδρούν αναλόγως στην εξωτερική συμπεριφορά του αστυνομικού προσωπικού. Όπως επισημαίνει ο R. Reiner⁵⁷ η κουλτούρα της αστυνομίας δεν είναι ούτε μονολιθική, ούτε καθολική αλλά ούτε και αμετάβλητη. Τα οργανωτικά στυλ και οι υποκοουλτούρες των αστυνομικών υπηρεσιών ποικίλουν μεταξύ διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών και διαφορετικών κοινωνικών συνόλων. Ακόμη, έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι στην αστυνομία κυριαρχούν τρεις υποκοουλτούρες που αντιστοιχούν σε τρία διαφορετικά επίπεδα ιεραρχίας: το επίπεδο της ανώτατης διοίκησης της αστυνομίας, το επίπεδο της μέσης διοίκησης (αξιωματικών που ασκούν διοίκηση διαφόρων υπηρεσιών) και το επίπεδο των κατώτερων αστυνομικών.⁵⁸ Μια από τις κυριότερες συγκρούσεις στον εσωτερικό χώρο της Αστυνομίας θεωρείται η υπάρχουσα διάσταση απόψεων μεταξύ των αστυνομικών που εκτελούν υπηρεσία διοίκησης και αυτών που εκτελούν υπηρεσία στο δρόμο. Χαρακτηριστική επίσης είναι και η αναφορά που γίνεται στο έργο του J. Wilson: *Varieties of police behaviour*,⁵⁹ όπου ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι μπορούν να διακριθούν τρία διαφορετικά οργανωτικά στυλ αστυνομικών υπηρεσιών με διαφορετικά το καθένα αποτελέσματα στη διαμόρφωση της κουλτούρας: α) το στυλ του «φύλακα» (watchman) όπου πρωτανεύει κυρίως η επιτήρηση για τη διατήρηση της τάξης, χωρίς να αναπτύσσονται γραφειοκρατικές μέθοδοι β) το «νομικίστικο»

WORDEN (1995), «Police officers belief systems : a framework of analysis» στο *American Journal of Police*, σελ. 49-81.

57. REINER, R (1992), ο.π. σελ. 109.

58. CHAN, J. (1996) ο.π. σημ. 43, σελ. 111.

59. WILSON, J. Q. (1968), *Varieties of police behavior*, όπως αναφέρεται στο R. REINER (1992), ο.π. σελ. 133.

τυλ (legalistic) όπου κυριαρχεί το πνεύμα της επιβολής του γράμματος του νόμου με όλους ανεξαιρέτως και αναπτύσσεται ο επαγγελματισμός αλλά και η γραφειοκρατία και γ) το στυλ «παροχής υπηρεσιών» (service), όπου το ενδιαφέρον μιας τέτοιας υπηρεσίας εστιάζεται στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στους πολίτες.

Συμπερασματικά, το σύνολο των ερευνών αποδεικνύουν την ύπαρξη αστυνομικής υποκουλτούρας τόσο στο αστυνομικό προσωπικό όσο και στην ίδια την οργάνωση και δομή των αστυνομικών υπηρεσιών. Παρά το γεγονός ότι το περιεχόμενο της αστυνομικής υποκουλτούρας, όπως προαναφέρθηκε, αναπτύσσεται και προσδιορίζεται μέσα σε ένα ολόκληρο αρνητικό πλαίσιο, υπάρχει και η αντίθετη άποψη η οποία, κατά ένα τρόπο, δικαιολογεί τη διαμόρφωση και διατήρησή της. Έχει, λοιπόν, υποστηριχθεί ότι η αστυνομική κουλτούρα είναι αναγκαία για την επιβίωση των ίδιων των αστυνομικών δεδομένου ότι αποτελεί το εργαλείο εκείνο με το οποίο οι αστυνομικοί καθίστανται ικανοί να αντιμετωπίζουν και να ανταπεξέρχονται συλλογικά όλες τις απειλές και αντιξοότητες που συναντούν κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους.⁶⁰ Με άλλα λόγια, οι ίδιες οι απαιτήσεις των καθηκόντων των αστυνομικών δικαιολογούν την ανάπτυξη, διατήρηση και διάδοση της αστυνομικής κουλτούρας. Εν τούτοις, οι συνέπειες και οι επιδράσεις της αστυνομικής κουλτούρας στη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα του αστυνομικού θεσμού, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και το ερευνητικό πεδίο προσανατολίζεται στη μελέτη και στην εξεύρεση τρόπων εξάλειψης των παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή της. Είναι κοινή πλέον η διαπίστωση ότι η αστυνομική υποκουλτούρα απορρέει από την αλληλεπίδραση μεταξύ του κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου του αστυνομικού έργου και των ποικίλων διαστάσεων της δομής και οργάνωσης των αστυνομικών υπηρεσιών. Σ' αυτό το πλαίσιο, θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να ερευνήσουμε και να προσεγγίσουμε, στο βαθμό που είναι δυνατό, την ύπαρξη αλλά και τον τρόπο διαμόρφωσης της όποιας υποκουλτούρας στο χώρο της Ελληνικής Αστυνομίας.

60. GOLDSMITH, A (1990). «Taking police culture seriously: Police discretion and the limits of law» στο *Policing and Society*, vol. 1, 1990, σελ. 91.

3.3 Ελληνική Αστυνομία και Υποκοουλτούρα

Μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική περίπτωση αστυνομικής υποκοουλτούρας οργανωτικής δομής, αναφέρεται στο επίσημο περιοδικό της πρώην Αστυνομίας Πόλεων, το έτος 1982, από τον τότε Γενικό Αστυνομικό Διευθυντή Αθηνών.⁶¹ Σύμφωνα με τον ίδιο, στις 23 Αυγούστου 1979 το Αρχηγείο Αστυνομίας Πόλεων έστειλε μία εγκύκλιο⁶² με την οποία κοινοποιούσε σε όλες τις αστυνομικές υπηρεσίες την υπ' αριθμ. 690/1979 Διακήρυξη του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αστυνομία. Πρόκειται για τον καταστατικό χάρτη των υποχρεώσεων αλλά και των δικαιωμάτων των αστυνομικών, όπως το δικαίωμα της ίδρυσης επαγγελματικών οργανώσεων, το δικαίωμα να παρίσταται σε πειθαρχική του δίωξη με δικηγόρο για την υπεράσπισή του, το δικαίωμα να αμείβεται δίκαια με βάση τους κινδύνους της υπηρεσίας, τις ευθύνες και το ακατάστατο ωράριο εργασίας, καθώς επίσης και το δικαίωμα να λαμβάνει πλήρη επαγγελματική και πρακτική εκπαίδευση. Η εν λόγω διακήρυξη αποτελούσε, σε γενικές γραμμές, ένα ιδιαίτερα προοδευτικό κείμενο για τα αστυνομικά πράγματα της εποχής εκείνης, που αμέσως μετά την κοινοποίηση της εγκυκλίου ακολούθησε, προφορικά, ανάκληση. Μάλιστα, κατά τον ίδιο αστυνομικό διευθυντή, ορισμένοι αξιωματικοί και κατώτεροι στο βαθμό υπάλληλοι, μάζεψαν τις εγκυκλίους και τις κατέστρεψαν ή τις έστειλαν πίσω στο Αρχηγείο για να μη προλάβουν και λάβουν γνώση όλοι οι αστυνομικοί υπάλληλοι⁶³.

Οπωσδήποτε, η σημερινή Ελληνική Αστυνομία έχει εκσυγχρονιστεί σε τέτοιο βαθμό που πλέον δεν παρατηρούνται περιστατικά όπως το προαναφερόμενο. Όπως άλλωστε επισημίναμε, η αστυνομική υποκοουλτούρα δεν είναι αμετάβλητη ούτε μονολιθική αλλά υπόκειται σε μεταβολές και τούτο είναι ενθαρρυντικό σημείο διότι επιτρέπει τη συνεχή βελτίωση των στάσεων, αξιών και αντιλήψεων που διαμορφώνονται στις τάξεις του αστυνομικού προσωπικού και την εξάλειψη των στερεοτύπων. Κλασικό παράδειγμα στα εσωτερικά δρώμενα της Ελληνικής

61. ΣΗΦΑΚΗΣ, Ε «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Αστυνομία» στο περιοδικό «Αστυνομικά Χρονικά», τευχ. 554-555 (Ιούλιος-Αύγουστος 1982), σελ. 577.

62. Υπ' αριθμ. 25607. Φ. 097-3 / 23-8-1979 – Δ / 8^η εγκύκλιος του Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων.

63. ΣΗΦΑΚΗΣ, Ε. (1982), ο.π. σελ.577.

αστυνομίας και ειδικότερα στις σχέσεις του προσωπικού είναι η κατάργηση του ευρύτατα χρησιμοποιούμενου όρου «*όργανο*». Ο απρόσωπος αυτός όρος που ακόμη και σήμερα χρησιμοποιείται, ευτυχώς όχι συχνά, ως κατάλοιπο της επίσημης χρήσης του για δεκαετίες ολόκληρες, είχε δυσμενέστερες συνέπειες στην προσωπικότητα του αστυνομικού. Μπορεί η χρήση του όρου να επιβεβαιώνει και παράλληλα να δείχνει ότι ενδυναμώνει το σεβασμό στην ιεραρχία και την τήρηση της αυστηρής πειθαρχίας, όμως δεν παύει ο αστυνομικός να είναι εργαζόμενος με προσωπικότητα και να διατηρεί πέρα από τις υπηρεσιακές και τις κοινωνικές του σχέσεις. Ο όρος «*όργανο*» αφαιρεί το στοιχείο της ανθρώπινης προσωπικότητας και επιβάλλει νοήματα και αντιλήψεις που αντιπροσωπεύουν άτομο χωρίς τη δική του θέληση, τη δική του κρίση και σκέψη, έτοιμο να εκτελεί τυφλά οτιδήποτε εντολές δέχεται από τους προϊσταμένους του. Αστυνομικοί «*όργανα*» δεν εξυπηρετούν όμως τις αρχές ενός δημοκρατικού πολιτεύματος και κατά συνέπεια δεν προάγονται οι σχέσεις αστυνομίας και πολιτών. Ο αστυνομικός έχει τη δική του προσωπικότητα και υπόκειται στους ίδιους κανόνες κοινωνικοποίησης όπως όλα τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου. Ο σεβασμός της προσωπικότητας του μέσα στην υπηρεσία, ανεξάρτητα του βαθμού και της θέσης του, ενδυναμώνει το ηθικό του υπόβαθρο και προάγει τη συνειδητή εκτέλεση των καθηκόντων του. Η αντικατάσταση του όρου «*όργανο*» με τον όρο «*υπάλληλο*» και η προσφώνησή του με τη λέξη «*κύριε*» και το επώνυμό του ουδόλως επηρεάζει την πειθαρχία και το σεβασμό της ιεραρχίας. Αντιθέτως προάγει την προσωπικότητα και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, αξίες τις οποίες ο αστυνομικός καλείται να υπερασπίσει καθημερινά στην υπηρεσία του. Και όμως από ίδρύσεως του Σώματος της Ελληνικής Χωροφυλακής η λέξη «*κύριος*» απαγορεύονταν να χρησιμοποιείται στις προσαγορεύσεις του κατώτερου προσωπικού, αλλά μόνο για τους αξιωματικούς.⁶⁴ Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η αναφορά που γίνεται για αυτό το θέμα από τον Α. Καρυώτη, επίτιμου Αρχηγού του Σώματος της Ελληνικής Χωροφυλακής: «... η κατάσταση αυτή δια σήμερον εθεωρήθη απαράδεκτος. Όταν τοσαύται προσπάθειαι καταβάλλονται και σοβαρά κεφάλαια δαπανώνται δια την ανύψωσιν της πολιτιστικής στάθμης των αστυνομικών οργάνων, ώστε η εμφάνισις των να προκαλή την αγάπην και την υπερηφάνειαν του

64. Άρθρο 96 του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής (Β.Δ της 22/3/1958-ΦΕΚ 60Α'-28/4/58)

οιού, δεν επιτρέπεται εις ημάς να θέτουμε ταύτα εν ήσσοι μοίρα και να τα υποστερούμεν κεκτημένων δικαιωμάτων, καθιερωμένων διεθνώς δια πάντα ανθρωπον. Δια τον λόγον τούτον απεφασίσθη η κατάργησις του απαρχαιωμένου ως ανωτέρω τρόπου προσαγορεύσεως και η καθιέρωσις του όρου «κύριε». Προς τούτο εξέδόθη το υπ' αριθμ. 614 της 1-9-1969 Β.Δ, δι ου ετροποποιήθη το άρθρον 96 του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής. Η επελθούσα μεταβολή προεκάλεσεν πραγματικήν επανάστασιν. Οι αμβλύωπες και οι σκεπτικισταί κατεθορυβήθησαν και απεισήμουν κινδύνους και καταστροφάς. Τα πράγματα όμως και η απήχησις την οποίαν προεκάλεσε το μέτρον εις την κοινήν γνώμην και τους ενδιαφερομένους ... μας δικαιώσεν ...».⁶⁵

Αυτό που πρέπει να γίνει αντιληπτό στο χώρο της Αστυνομίας, είναι ότι από την εκτίμηση και το σεβασμό που περιβάλλεται ο αστυνομικός μέσα στο Σώμα, εξαρτάται και η ίδια η συμπεριφορά του στον έξω κόσμο κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του. Η απογοήτευση του αστυνομικού από τη μεταχείρισή του στην υπηρεσία έχει αρνητικά αποτελέσματα στο έργο του. Σκοπός κάθε αστυνομικής υπηρεσίας πρέπει να είναι η προσαρμογή του αστυνομικού προσωπικού στα δεδομένα της εκάστοτε κοινωνικής πραγματικότητας και όχι μόνο η συνεχής εμμονή περί της υψίστης σπουδαιότητας του αστυνομικού έργου και της αποστολής της Αστυνομίας. Δεν υπάρχει μόνο το νομικό πλαίσιο στο οποίο κινείται ο αστυνομικός για να εκτελέσει αποτελεσματικά την υπηρεσία του, αλλά παράλληλα υπάρχει και το ανθρωπιστικό πλαίσιο που διέπεται από τις θεμελιώδεις ανθρώπινες αξίες που υπερτερούν των νομικών κανόνων και τις οποίες ο αστυνομικός οφείλει να προστατέψει. Όπως πολύ σωστά επισημαίνεται σε επίσημη έκδοση του Αρχηγείου της Ελληνικής Χωροφυλακής για τη θέση του αστυνομικού στην κοινωνία, η αξιολόγηση της θέσης και της αποστολής του αστυνομικού δεν μπορεί να εκτιμηθεί δεόντως αν προηγουμένως δεν υπάρξει σαφή εικόνα της κοινωνίας την οποία καλείται ο ίδιος να υπηρετήσει⁶⁶. Η αναγνώριση του κοινωνικού χώρου και η κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εκτέλεση του αστυνομικού έργου. Αυτή η τοποθέτηση όμως δεν συμβαδίζει με τις θέσεις και τη γενικότερη

65. ΚΑΡΥΩΤΗΣ, Α (1972) Απολογισμός μιας περιόδου (23 Ιουνίου 1967-31 Δεκεμβρίου 1971), σελ. 33.

66. Αρχηγείο Χωροφυλακής - Διεύθυνση Εκπαίδευσως/ Τμήμα Α', Γραφείο Ιον (1978) : Ενημερωτικά Διαλέξεις περί του Συντάγματος της Ελλάδος, σελ. 27.

ανάπτυξη που επιχειρείται στη συνέχεια στην ίδια έκδοση: «... Το νομικό καθεστώς ο οποίος διέπει τη ζωή των αστυνομικών οργάνων, είναι αυστηρόν. Χαρακτηρίζεται ως αυστηρόν διότι επιβάλλει πολλές υποχρεώσεις και δημιουργεί ιδιόζουσες συνθήκες τις οποίες το αστυνομικόν όργανον οφείλει να αποδεχθή και να ακολουθήση ... Οπώσδήποτε όμως η πρακτική και η εμπειρία του αστυνομικού έργου δημιουργεί πιεστικές καταστάσεις οι οποίες επιδρούν στην ψυχή του οργάνου ... Αισθάνεται εντόνως την ύπαρξιν των ορίων τα οποία δεν μπορεί, δεν επιτρέπεται να διαβή και του δημιουργείται το συναίσθημα ότι είναι έγκλειστον, φυλακισμένον, αποκομμένον από τον υπόλοιπο κόσμον. Αυτή η ψυχολογική κατάσταση, εάν συνεχισθή δυνατόν να οδηγήση το άτομον εις απονενομημένες ενέργειες, εις ακραίες λύσεις, εις πράξεις οι οποίες θα στοιχίσουν την σταδιοδρομία του. Και όταν όμως δεν οδηγηθεί εις τοιαύτας ενεργείας, το γεγονός και μόνον ότι μπορεί να αφήση να συσσωρευθούν στην ψυχή του ανησυχίες και απογοητεύσεις, δικαιολογημένες ή αδικαιολόγητες, θα του προκαλέσουν βαθύ ψυχικό τραύμα, θα επηρεάσουν την συμπεριφορά του και θα καταστήσουν την ζωήν του μαρτυρικήν, το έργο του άχαρον και η υψηλή αποστολή του θα χάση την ουσία της, θα γίνη ρουτίνα, θα γίνη ημεροκάματο. Αυτός ο άνθρωπος δεν θα είναι πλέον αστυνομικός, θα είναι νούμερο, ένα ψυχικό ράκος, που θα σκορπά γύρω του την απογοήτευσιν και την απελπισίαν, έως ότου οδηγηθή ενώπιον του ανακριτικού Συμβουλίου δια να αποβληθή εκ του Σώματος ...».⁶⁷

Είναι σαφές ότι ένα τέτοιο σκεπτικό δεν ανταποκρίνεται στα δεδομένα της αστυνομικής αλλά και της ευρύτερης κοινωνικής πραγματικότητας. Η σπουδαιότητα του αστυνομικού έργου δεν εξασφαλίζεται με την επιβολή αυστηρών υπηρεσιακών πλαισίων που διέπονται από άκαμπτους κανόνες και εξοντωτικές πειθαρχικές ποινές. Αντιθέτως, ο αστυνομικός πρέπει να πεισθεί και να συνειδητοποιήσει το μέγεθος της αποστολής του μέσα από φυσικές διαδικασίες εκμάθησης και κοινωνικοποίησης του στο αστυνομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Και εδώ το όλο εγχείρημα ξεκινά από τις σχέσεις του με τους ίδιους τους συναδέλφους και ειδικότερα με τους προϊσταμένους του. Θέσεις όπως «οι σχέσεις του ηγέτη με το προσωπικό του είναι όπως η απόσταση από τη φωτιά. Δεν πρέπει να πλησιάζει πολύ γιατί θα καεί

67. Στο ίδιο, ο. π., σελ. 32-33

ούτε να απομακρύνεται γιατί θα κρυώσει»⁶⁸ δεν μπορούν να έχουν εφαρμογή στις διαδικασίες εκσυγχρονισμού της Ελληνικής Αστυνομίας και βελτίωσης των κοινωνικών υπηρεσιών της. Η κοινωνικοποίηση του αστυνομικού σε ένα περιβάλλον κυταρχικής αστυνομικής συμπεριφοράς και δημιουργίας στεγανών στις υπηρεσιακές του σχέσεις, καταλήγει στην εσωτερίκευση αυτών των κανόνων και στη μη συνειδητή εφαρμογή τους και στην ιδιωτική του ζωή. Μια τέτοια ταύτιση προτύπων συμπεριφοράς είναι αντίθετη στην αποστολή του αστυνομικού και μόνο αρνητικές συνέπειες μπορεί να έχει στις σχέσεις του με τους πολίτες. Τέλος, το γεγονός ότι η υπ' αριθμ. 2649/1987 Απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικράτειας ορίζει ότι η Ελληνική Αστυνομία είναι στρατιωτική υπηρεσία και οι αστυνομικοί είναι στρατιωτικοί και όχι πολιτικοί υπάλληλοι, δεν πρέπει να οδηγεί στην ταύτιση της στρατιωτικής με την κοινωνική συμπεριφορά. Η θέση που παλαιότερα υποστηρίζονταν στην Ελληνική Χωροφυλακή ότι «ουσιώδης διαφορά μεταξύ των δύο ανωτέρω ειδών συμπεριφοράς δεν υπάρχει. Αμφότερα τα είδη της συμπεριφοράς είναι συγγενή και αλληλένδετα»⁶⁹ αφενός μεν δεν είναι ορθή, αφετέρου δεν συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του αστυνομικού στα προβλήματα του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου του οποίου είναι και ο ίδιος μέλος.

Η Ελληνική Αστυνομία έχει αναμφίβολα εισάγει στην οργανωτική και λειτουργική δομή της σημαντικές καινοτομίες. Όπως, όμως, όλες οι αστυνομίες του κόσμου έτσι και η Ελληνική Αστυνομία έχει τη δική της υποκουλτούρα η οποία εξελίσσεται και μεταβάλλεται συνεχώς. Οι αρνητικές συνέπειές της δεν παύουν να υφίστανται και να δημιουργούν προβλήματα στη λειτουργία και την αποστολή του Σώματος. Τα αποτελέσματα της αστυνομικής υποκουλτούρας που διαμορφώνεται και διατηρείται στο προσωπικό του Σώματος, έχουν σοβαρό αντίκτυπο στις σχέσεις του με τους πολίτες. Το όλο θέμα θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής μελέτης με την προϋπόθεση ότι θα υπήρχαν και τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία για να επαληθεύσουν το όποιο θεωρητικό πλαίσιο ανάπτυξης. Ατυχώς, τέτοια στοιχεία και στην έκταση που απαιτούνται δεν υπάρχουν στο σύστημα μηχανογράφησης της Ελληνικής Αστυνομίας. Τα στοιχεία που

68. ΡΩΜΟΣΙΟΣ Γ, (1986) Οργάνωση - Διοίκηση - Ηγεσία, σελ. 89.

69. ΣΧΟΛΗ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ (1978), επιμ. ΚΑΡΥΩΤΗΣ Α, κ.ά, Στρατιωτικά και Κοινωνικά Υποχρεώσεις Δοκίμων Αξιωματικών Χωροφυλακής, σελ. 50.

συγκεντρώσαμε για να υποστηρίξουμε έστω και με ενδείξεις την ύπαρξη, διαμόρφωση και λειτουργία μιας υποκοουλτούρας στην Ελληνική Αστυνομία, αφορούν το χρονικό διάστημα 1989 -1996 και αναφέρονται στη συμπεριφορά αστυνομικών σε βάρος κρατουμένων. Όπως αναλύσαμε παραπάνω, η συμπεριφορά του αστυνομικού αποτελεί μία κλασική πτυχή της αστυνομικής υποκοουλτούρας και επηρεάζει καταλυτικά την εικόνα του Σώματος, την αποστολή του και τις σχέσεις του με το κοινό. Ο πίνακας (25) που ακολουθεί είναι ενδεικτικός αυτών των περιπτώσεων, αλλά παρέχει ικανή βάση για την εξαγωγή αναλόγων συμπερασμάτων. Σύμφωνα με τα εν λόγω στοιχεία, για το χρονικό διάστημα 1989-1996 κατηγορήθηκαν συνολικά 67 αστυνομικοί για ανάρμοστη συμπεριφορά και κακοποίηση κρατουμένων.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΣΗΣ ΚΑΤΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΓΙΑ ΚΑΚΟΜΕΤΕΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ*

[ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 1989 - 1996]

ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΘΕΝΤΕΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΣΗΣ
1989	2	4	Σωματικές βλάβες (αρθ. 308,309 Π.Κ), βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας (αρθ. 137 Α' Π.Κ)	Τρεις (3) αστυνομικοί κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες αθώθηκαν (πρώτη περίπτωση) και ένας (1) αστυνομικός καταδικάστηκε σε φυλάκιση δύο ετών και έξι μηνών, με πενταετή στέρξη των πολιτικών δικαιωμάτων. Κατά της αποφάσεως ασκήθηκε έφεση με αναστολή της ποινής (δευτέρα περίπτωση)
1990	7	25	Εξύβριση (361 Π.Κ), σωματικές βλάβες (308,309 Π.Κ) βασανιστήρια και προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας (137 Α', 137 Γ', 137 Δ', Π.Κ), παράβαση καθήκοντος (259 Π.Κ), απειλή (333 Π.Κ).	Επτά (7) αστυνομικοί, σε μία των περιπτώσεων, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες, αθώθηκαν. Οκτώ (8) αστυνομικοί, σε δύο περιπτώσεις, κατηγορηθέντες για εξύβριση, απειλή σωματικές βλάβες και προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, αθώθηκαν με απαλλακτικά βουλεύματα. Επτά (7) αστυνομικοί, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες, εξύβριση και απειλή, σε δύο περιπτώσεις, δεν δικάστηκαν λόγω ανάκλησης των υποβληθέντων εγκλήσεων. Τέλος, για τρεις (3) αστυνομικούς κατηγορηθέντες για παράβαση καθήκοντος, εξύβριση και σωματικές βλάβες, σε δύο περιπτώσεις, οι υποθέσεις τους εκκρεμούσαν.
1991	11	29	Μη σκοπούμενη θανατηφόρα σωματική βλάβη καθ' υπέρβαση των ορίων αμύνης (31, 23, Π.Κ.) παράνομη σπλοχρησία, σωματικές βλάβες (308, 309 Π.Κ), απειλή (333 Π.Κ.), προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας (137Α)	Τρεις (3) αστυνομικοί σε μια των περιπτώσεων, κατηγορηθέντες για μη σκοπούμενη θανατηφόρα σωματική βλάβη καθ' υπέρβαση των ορίων αμύνης και για παράνομη σπλοχρησία, αθώθηκαν με απαλλακτικό βούλευμα. Δύο (2) αστυνομικοί σε μια άλλη περίπτωση, κατηγορηθέντες για εξύβριση και προσβολές ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, αθώθηκαν επίσης με απαλλακτικό

				137Γ Π.Κ.)	βούλευμα, ενώ όλες οι υπόλοιπες περιπτώσεις εκκρεμούσαν ενώπιον της δικαιοσύνης.
1992	9	26		Σωματικές βλάβες (308, 309 ΠΚ) εξύβριση (361), προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (137Α Π.Κ.) απειλή (333 Π.Κ.)	Ένας (1) αστυνομικός σε μια περίπτωση, κατηγορηθείς για προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αθώωθηκε. Ένδεκα (11) αστυνομικοί, σε δύο περιπτώσεις, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες, εξύβριση και προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αθώωθηκαν με απαλλακτικά βουλεύματα. Δύο (2) αστυνομικοί, σε μια περίπτωση, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες και εξύβριση Δεν δικάστηκαν λόγω ανάκλησης της εναντίον τους υποβληθείσης έγκλησης. Για ένα (1) αστυνομικό κατηγορηθέντα για σωματικές βλάβες, σε μια περίπτωση, διατάχθηκε η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης για την άσκηση ή μη της ποινικής δίωξης. Για τους λοιπούς, ήτοι, για ένδεκα (11) αστυνομικούς κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες και προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σε τέσσερις περιπτώσεις οι υποθέσεις τους εκκρεμούσαν ενώπιον της δικαιοσύνης.
1993	5	7		Σωματικές βλάβες (308, 309 Π.Κ.), εξύβριση (361 ΠΚ), παράβαση καθήκοντος (259 ΠΚ), συκοφαντική δυσφήμιση (363 ΠΚ) βλασφημία (198 ΠΚ) προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (137Α ΠΚ).	Ένας (1) αστυνομικός, σε μια περίπτωση, κατηγορηθείς για εξύβριση, σωματικές βλάβες, παράβαση καθήκοντος, βλασφημία και συκοφαντική δυσφήμιση, αθώωθηκε με απαλλακτικό βούλευμα. Για έξι (6) αστυνομικούς, σε τρεις περιπτώσεις κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες, εξύβριση και προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας καθώς και για μια περίπτωση που αφορά Αστυνομικό Τμήμα (μήνυση κατά παντός υπευθύνου) εκκρεμούσαν ενώπιον της δικαιοσύνης.
1994	9	14		Προσβολές ανθρώπινης αξιοπρέπειας (137Α ΠΚ), σωματικές βλάβες (308 ΠΚ), εξύβριση (361 ΠΚ) απειλή (333 ΠΚ).	Τρεις (3) αστυνομικοί, σε μια περίπτωση, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες και εξύβριση, καταδικάστηκαν σε φυλάκιση δύο μηνών. Ένας (1) αστυνομικός, σε μια περίπτωση, κατηγορηθείς για προσβολές ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καταδικάστηκε σε φυλάκιση σαράντα ημερών για πρόκληση σωματικών βλαβών. Έξι (6)

				<p>αστυνομικοί, σε δύο περιπτώσεις, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες και εξύβριση αλώθηκαν, ενώ για ένα (1) αστυνομικό, σε μια περίπτωση, κατηγορούμενου για παράβαση του άρθρου 137Α ΠΚ η ποινική δίωξη έπαυσε λόγω ανάκλησης της έγκλησης. Για τρεις (3) αστυνομικούς, σε δύο περιπτώσεις, κατηγορούμενων για κακομεταχείριση κρατουμένων, οι υποθέσεις τους εκκρεμούσαν στη δικαιοσύνη. Τέλος, για δύο περιπτώσεις που ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά παντός υπευθύνου αστυνομικού μιας Αστυνομικής Υποδιεύθυνσης Ασφαλείας και ενός Αστυνομικού τμήματος, οι υποθέσεις τέθηκαν στο αρχείο από τον αρμόδιο Εισαγγελέα.</p>
1995	13	22	<p>Προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας (137Α, 137Γ Π.Κ.), παράβαση καθήκοντος (259 ΠΚ), σωματικές βλάβες (308 ΠΚ), εξύβριση (361 ΠΚ).</p>	<p>Ένας (1) αστυνομικός, σε μια περίπτωση, κατηγορηθείς για παράβαση του άρθρ. 137 Α του Π.Κ. καταδικάστηκε σε φυλάκιση 2,5 ετών και πενταετή στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Δύο (2) αστυνομικοί, σε μια άλλη περίπτωση, κατηγορηθέντες για την ίδια ως άνω παράβαση καταδικάστηκαν σε φυλάκιση τριών ετών και πενταετή στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων αλλά αλώθηκαν σε δεύτερο βαθμό. Τρεις (3) αστυνομικοί σε άλλες δύο περιπτώσεις, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες, εξύβριση και παράβαση καθήκοντος, αλώθηκαν, ενώ τρεις (3) αστυνομικοί, σε μια άλλη περίπτωση, κατηγορηθέντες για σωματικές βλάβες, δεν δικάστηκαν λόγω ανάκλησης της κατ' αυτών υποβληθείσας εγκλήσεως. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, ήτοι οκτώ περιπτώσεις για τις οποίες κατηγορήθηκαν συνολικά δέκα τρεις (13) αστυνομικοί για αδικήματα που αναφέρονται παρατλεύτως, οι υποθέσεις εκκρεμούσαν ενώπιον της δικαιοσύνης. Σημειωτέον ότι μια εξ αυτών των περιπτώσεων αφορά μήνυση κατά παντός υπευθύνου μιας Διεύθυνσης Ασφαλείας.</p>
1996	11	12	Ως ανωτέρω	<p>Εκ των δώδεκα (12) κατηγορηθέντων αστυνομικών ο ένας εξ αυτών, σε μια περίπτωση, δεν παρατέμφθηκε σε δίκη</p>

διότι από την προκαταρκτική εξέταση που υενεργήθηκε εν προέκψαν ενοχοποιητικά στοιχεία σε βάρος του. Για τους λοιπούς ένδεκα (11) αστυνομικούς που εμπλέκονται σε τρεις περιπτώσεις, οι υποθέσεις τους εκκρεμούν στην ποινική δικαιοσύνη. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις οι μηνύσεις που υποβλήθηκαν αφορούν διάφορες αστυνομικές υπηρεσίες, κατά παντός υπευθύνου και εκκρεμούσαν ενώπιον της δικαιοσύνης, με εξαίρεση μια περίπτωση για την οποία η προανάκριση ολοκληρώθηκε χωρίς να καταλογισθούν ευθύνες σε αστυνομικούς και δύο, ακόμη, περιπτώσεις για τις οποίες διατάχθηκε η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης.

Πηγή : Υπουργείο Δημόσιας Τάξης- Δ/ση Αστυνομικού Προσωπικού

Η ιδιαιτερότητα της αστυνομικής υποκοουλτούρας σε σύγκριση με άλλες υποκοουλτούρες κοινωνικών ομάδων είναι ακριβώς η σχέση της με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι πολίτες έχουν όλα τα δικαιώματα που προβλέπονται από τους νόμους, τις διεθνείς συνθήκες και το Σύνταγμα της Χώρας. Οι αστυνομικοί καλούνται να εφαρμόσουν τους νόμους σε περιπτώσεις παραβάσεων, με άλλα λόγια, καλούνται να ελέγξουν ανθρώπινες συμπεριφορές. Η γραμμή που χωρίζει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα δικαιώματα των αστυνομικών στην εφαρμογή των νόμων είναι ιδιαίτερα λεπτή και εκεί έγκειται η επιτυχία του αστυνομικού έργου. Ο αστυνομικός για να επιτύχει την αποστολή του σε μια δημοκρατική πολιτεία οφείλει να ενεργεί με πλήρη σεβασμό στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα όλων των προσώπων που εμπλέκονται σε μία παράβαση (δράστης, θύμα, μάρτυρες).⁷⁰ Η επίδραση της αστυνομικής υποκοουλτούρας στη συμπεριφορά του αστυνομικού προσωπικού σε συνδυασμό με τη σχέση αμεσότητας που υφίσταται μεταξύ αστυνομικού-πολίτη, αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα στην προσπάθεια του Σώματος να αναβαθμίσει τις σχέσεις του με το κοινό και να επιτύχει την κοινωνική αποδοχή και αναγνώρισή του. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι το έναυσμα για την έναρξη των ερευνών για την Αστυνομία που εντοπίζεται στις αρχές της δεκαετίας του '70, αποτέλεσε η θεωρία της «ετικέτας» (Labeling Approach).⁷¹ Πρόκειται για τη θεωρία που βασίζεται στην απόρριψη του παραβάτη σύμφωνα με ένα «κώδικα αξιών» που αναπτύσσουν οι αστυνομικοί και που τους «επιτρέπει» να νομιμοποιούν και να επικολλούν την ετικέτα του εγκληματία στους εκδηλώνοντες παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Παρά το γεγονός ότι η θεωρία αυτή φαίνεται εκ των πραγμάτων απλουστευτική, η επίδρασή της διατηρεί την ισχύ της ακόμη και σήμερα. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση Υπουργού Δημόσιας Τάξης στον Τύπο: «... η παρέμβαση της πολιτικής ηγεσίας σε ορισμένες εσωτερικές λειτουργίες του Σώματος είναι, ίσως προς το παρόν, λίγο απαραίτητη για να μπορέσει η Αστυνομία να

70. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, Ι. «Προτεραιότητες στη χάραξη στρατηγικής αστυνομικής δράσης ενόψει των τάσεων της εγκληματικότητας στη σύγχρονη κοινωνία», στο «Αστυνομική Επιθεώρηση», τευχ. Φεβρουαρίου 1987, σελ. 577.

71. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε, (1994) Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, σελ. 205 κ.επ.

αποβάλλει κάποια αρνητικά πράγματα του παρελθόντος. Να έχει δηλαδή η πολιτική ηγεσία δυνατότητα άσκησης εξουσίας στο Σώμα για ένα ορατό χρονικό διάστημα, έως όταν καταφέρουν όλα τα στελέχη του χώρου να σκέφτονται ως πολίτες ...».⁷²

4. Η Διαφθορά στην Αστυνομία.

4.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός και διεθνής εμπειρία.

Η διαφθορά συγκαταλέγεται μεταξύ των κυριότερων παραγόντων που επιδρούν καταλυτικά στη διαμόρφωση των σχέσεων Αστυνομίας - Κοινού. Πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο σε παγκόσμια κλίμακα που δεν απαντάται μόνο στο θεσμό της Αστυνομίας αλλά σε όλους σχεδόν τους τομείς της δημόσιας διοίκησης. Σε ό,τι αφορά την Αστυνομία, η διαφθορά δεν αποτελεί μόνο παραβίαση ενός νομικού - κανονιστικού πλαισίου, αλλά και ενός ευρύτερου, κοινής αποδοχής, Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας.⁷³ Παρότι γίνονται συχνά αναφορές από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για κρούσματα διαφθοράς στην Αστυνομία, οι έρευνες από κοινωνιολογικής και εγκληματολογικής πλευράς είναι ελάχιστες. Το πρόβλημα όμως είναι υπαρκτό και χρήζει επισταμένης μελέτης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο L. Sherman,⁷⁴ από τους πρώτους που ασχολήθηκαν με το πρόβλημα, από τότε που υπάρχει Αστυνομία, υπάρχει και διαφθορά. Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα μίνιμουμ διαφθοράς σε όλες τις Αστυνομίες του κόσμου. Σε κάθε περίπτωση, η διαφθορά στην Αστυνομία δεν αποτελεί μόνο ανασταλτικό παράγοντα στην απρόσκοπτη και ομαλή εκτέλεση του αστυνομικού έργου, αλλά και απειλή για τις δομές λειτουργίας του ίδιου του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Σε ό,τι αφορά τον εννοιολογικό προσδιορισμό της διαφθοράς, πρέπει καταρχήν να σημειώσουμε ότι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος, ενιαίος και γενικά αποδεκτός ορισμός. Οποσδήποτε όμως η διαφθορά ως όρος χρησιμοποιείται για την περιγραφή ποινικών και άλλων αδικημάτων που

72. Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης Σ. Παπαθεμελή στην Εφημ. «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ», 27 Φεβρουαρίου 1994, σελ. 12.

73. Ένας τέτοιος Κώδικας Δεοντολογίας εγκρίθηκε και υιοθετήθηκε από τη Διεθνή Οργάνωση των Αρχηγών Αστυνομίας το 1987. Βλ. «Αστυνομική Επιθεώρηση», Νοέμβριος 1995, σελ. 689.

74. SHERMAN, L (1974), Police Corruption : A sociological perspective, σελ 1.

διαπράττονται από πρόσωπα, που υπηρετούν σε υπηρεσίες του ευρύτερου δημοσίου τομέα, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ή σε σχέση με αυτά, με απώτερο σκοπό τον προσπορισμό υλικού ή άλλου οφέλους. Με άλλα λόγια, πρόκειται για αδικήματα που προβλέπονται από τις διατάξεις της ποινικής νομοθεσίας. Πέρα όμως από την ποινική διάσταση, οι πράξεις αυτές χαρακτηρίζονται επιπρόσθετα και ως πράξεις διαφθοράς. Ο καθορισμός της εγκληματικής συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων ως πράξη διαφθοράς και όχι μόνο ως εγκληματική πράξη, είναι αυτός καθαυτός συμβολικός. Οι έρευνες που κατά καιρούς γίνονται για τη «διαφθορά» στην Αστυνομία και όχι για «εγκληματίες αστυνομικούς», συμβολίζουν την απροθυμία του κοινού να χαρακτηρίσει τα αδικήματα των δημοσίων υπαλλήλων μόνο ως εγκλήματα που απαιτούν ποινικό κολασμό.⁷⁵ Και τούτο διότι δεν πρόκειται μόνο για αδικήματα αξιωματούχων που συνιστούν διαφθορά, αλλά για συγκεκριμένη συμπεριφορά προσώπων που αποτελεί κατάχρηση της εξουσίας και του δημοσίου ρόλου της.

Οι ορισμοί που έχουν δοθεί για το τι είναι διαφθορά στην Αστυνομία περικλείουν την κοινή διαπίστωση του σκοπού της πράξης διαφθοράς, ήτοι, τον προσπορισμό χρηματικού ή άλλου ωφελήματος. Μια ιδιαίτερα αναλυτική παράθεση ορισμών περί διαφθοράς γίνεται από τον Antony Simpson στο έργο του «The literature of police corruption».⁷⁶ Οι ορισμοί της διαφθοράς στην Αστυνομία που καταγράφονται και αντιπαραβάλλονται μεταξύ τους εστιάζουν το περιεχόμενό τους στην έννοια της «παράνομης ανταλλαγής», που περικλείει ο όρος της διαφθοράς, σε συνδυασμό με την παραβίαση της εμπιστοσύνης του κοινού προς το θεσμό της Αστυνομίας.

Όπως προαναφέρθηκε η αστυνομική υποκουλτούρα απαρτίζεται από ένα σύνολο κανόνων και αξιών. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια «ιδεολογία»η οποία περιχαράκωνεται από ένα κοινό επαγγελματικό κώδικα που συντηρείται από τη σιωπή των μελών του. Η διαφθορά, ως μορφή συμπεριφοράς και αντίληψης των πραγμάτων, αποτελεί στοιχείο της αστυνομικής υποκουλτούρας και σε ένα μεγάλο βαθμό διατηρείται ένεκα της αλληλεγγύης των μελών. Η διαφθορά, ως έκφανση συμπεριφοράς, έχει συσχετισθεί και εξετασθεί στο γενικότερο πλαίσιο της αστυνομικής

75. SHERMAN, L (1978), Scandal and reform. Controlling Police corruption, σελ xii

76. SIMPSON, A. (1977), The literature of police corruption, σελ 23-44.

υποκοουλτούρας. Ο A. Niederhoffer⁷⁷ παρουσιάζει τη διαφθορά ως μια μορφή παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς που απορρέει από την κυνικότητα που αναπτύσσει ο αστυνομικός κάτω από τις σκληρές συνθήκες που εκτελεί την υπηρεσία του. Ο J. Wilson⁷⁸ αναφέρεται στη διαφθορά ως στοιχείο του «κώδικα» στάσεων και αντιλήψεων που αναπτύσσουν οι αστυνομικοί σε συνδυασμό με τα χαμηλά ηθικά στάνταρτ που κυριαρχούν στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Στο ίδιο πλαίσιο συγκαταλέγεται και η θεωρία του J. Skolnick.⁷⁹

Μια από τις πρώτες εμπειρικές έρευνες που έγιναν για τη διαφθορά στην Αστυνομία στο διεθνή χώρο, είναι του προαναφερόμενου L. Sherman⁸⁰ ο οποίος μελέτησε το πρόβλημα σε τρεις από τις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου; Νέα Υόρκη, Λονδίνο και Παρίσι. Οι διαπιστώσεις της έρευνας ήταν ότι οι Αστυνομίες και των τριών πόλεων αντιμετώπιζαν, τη δεκαετία του '70, αυξημένα κρούσματα διαφθοράς και για το λόγο αυτό είχαν προβεί σε αλλαγές των νομικών συστημάτων τους και των μηχανισμών ελέγχου της διαφθοράς. Αυτό όμως που στην προκειμένη περίπτωση έχει σημασία, ήταν η δυσκολία που αντιμετώπισε η έρευνα στον υπολογισμό του αριθμού των πράξεων διαφθοράς, δηλαδή, του συνολικού αριθμού των αδικημάτων και του αριθμού των αστυνομικών που εμπλέκονταν, όπου ακόμα και η χρήση θυματολογικών ερευνών κρίνεται αμφίβολη λόγω του μεγάλου αριθμού των περιπτώσεων που δεν αναφέρονται για λόγους ευνόητους. Επιπλέον, σε διαφορετικούς τομείς το φαινόμενο της διαφθοράς μπορεί να εκδηλώνεται με μεγαλύτερη ένταση και σε μεγαλύτερο βαθμό. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση που αναφέρει ο M. Punch⁸¹ για τη διαφθορά στην Αστυνομία του Άμστερνταμ (Ολλανδία), όπου τα κρούσματα διαφθοράς παρουσίασαν

77. NIEDERHOFFER, A (1967) *Behind the shield: The Police in urban society*.

78. WILSON J, Q. (1968) *Varieties of police behaviour : The management of law and order in eight communities*.

79. SKOLNICK, J (1966), *Justice without trial*.

80. SHERMAN, L. «Police corruption control: New York, Paris, London,» στον ίδιο (1974) (ed), *Police corruption: A Sociological Perspective*, ο.π.

81. PUNCH, M (1979) : «A mild case of corruption : Police reactions in Amsterdam to internal deviance, στο *British Journal of law and society*, vol. 6, No. 2, σελ 243 - 253.

ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση από τη στιγμή που η ίδια η πόλη εξελίχθηκε σε κέντρο διεθνούς διακίνησης ναρκωτικών. Αν όμως λάβουμε υπόψη ότι τα αστυνομικά καθήκοντα ασκούνται μέσα σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων του κοινωνικού συνόλου, τότε γίνεται αντιληπτό ότι το φαινόμενο της διαφθοράς μπορεί να εκδηλωθεί σε όλους σχεδόν τους τομείς της κοινωνικοοικονομικής ζωής με απρόβλεπτες διαστάσεις. Υπό αυτές της προϋποθέσεις η μέτρηση και ο υπολογισμός της έκτασης και του βάθους της διαφθοράς καθίσταται ακόμη δυσκολότερος αν όχι αδύνατος.

Οι τυπολογίες της διαφθοράς στην Αστυνομία που έχουν αναπτυχθεί στο διεθνή χώρο εστιάζονται κυρίως στις πρακτικές όψεις του φαινομένου σε συνδυασμό με τον εκάστοτε υφιστάμενο «κώδικα» συμπεριφοράς και ηθικών αρχών που διέπουν το αστυνομικό προσωπικό. Μια ενδιαφέρουσα και ιδιαίτερα εκτεταμένη από πλευράς περιεχομένου τυπολογία, γίνεται από τους T. Barker και J. Roebuck.⁸² Οι συγγραφείς λαμβάνοντας υπόψη ένα αριθμό παραγόντων που επηρεάζουν τους αστυνομικούς στην εκτέλεση των καθηκόντων τους, όπως τη φύση της εγκληματικής πράξης και των προσώπων που συμμετέχουν σ' αυτή, τις νόρμες που παραβιάζονται, το βαθμό της εσωτερικής αλληλεγγύης, το επίπεδο της οργανωμένης παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς καθώς και το βαθμό αντίδρασης της υπηρεσίας εντός της οποίας εκδηλώνεται η διαφθορά, καταλήγουν στην περιγραφή οκτώ τύπων διαφθοράς: 1) διαφθορά εξουσίας (corruption of authority), 2) δωροδοκίες για παράνομες διευθετήσεις (Kickbacks), 3) ευκαιριακή κλοπή (opportunistic theft), 4) εκβιαστικές πράξεις (shakedowns), 5) προστασία παράνομων δραστηριοτήτων (protection of illegal activities, 6) επιρροή προσώπων με δωροδοκίες (the fix), 7) καθοδήγηση εγκληματικών ενεργειών (driver of criminal activities) και 8) εσωτερικές δωροδοκίες (internal payoffs). Αντίθετα ο H. Beigel⁸³ στην έρευνά του για τη διαφθορά στην Αμερικανική Αστυνομία, διακρίνει δύο τύπους διαφθοράς την εξωτερική διαφθορά, δηλαδή, τη διαφθορά που εκδηλώνεται στις σχέσεις αστυνομίας -

82. BARKER T / ROEBUCK J, (1977). An empirical typology of police corruption : A study in organizational deviance, σελ 20-42.

83. BEIGEL, H. «The investigation and prosecution of police corruption στο POTHOLM, Ch/ MORGAN, R (1976), Focus on police. Police in American society, σελ 140 - 142.

κοινού και την εσωτερική διαφθορά, ήτοι, τις πράξεις διαφθοράς μεταξύ των ίδιων των αστυνομικών που αποσκοπούν στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους και την ανέλιξή τους στην κλίμακα της ιεραρχίας.

Η περιορισμένη αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας ή ακόμη και η αδυναμία της να ανακόψει τις ανοδικές τάσεις της εγκληματικότητας, έχει οπωσδήποτε αρνητική απήχηση στις σχέσεις της με το κοινό. Υπάρχει όμως πάντοτε πρόσφορο έδαφος για την πραγματοποίηση των αναγκαίων επαφών και συζητήσεων, με τη συμμετοχή του κοινού, για την εξεύρεση κατάλληλων λύσεων. Στην περίπτωση όμως της εκδήλωσης κρουσμάτων διαφθοράς στο αστυνομικό προσωπικό, δεν υπάρχουν περιθώρια συζητήσεων, αλλά αντιθέτως επέρχεται ουσιαστική ρήξη στις σχέσεις αστυνομίας - κοινού. Μια τέτοια κρίση ξέσπασε στα τέλη της δεκαετίας του '50 στις σχέσεις της Αμερικανικής Αστυνομίας με το κοινό. Ένα μέρος της κρίσης οφείλονταν σε γενικής φύσεως ζητήματα όπως, για παράδειγμα, στην αντίληψη των εθνικών μειονοτήτων ότι η αστυνομία συμβολίζει μια άδικη κοινωπία. Οι κυριότεροι όμως λόγοι αφορούσαν τις καταχρήσεις της αστυνομίας και την αποτυχία των διαδικασιών εξέτασης των καταγγελλομένων και την ικανοποιητική αποζημίωση των θυμάτων. Οι έρευνες⁸⁴ που έγιναν προς τούτο έδειξαν ότι η μυστικότητα των διαδικασιών, η έλλειψη ανεξάρτητης έρευνας, η αποθάρρυνση των θυμάτων για υποβολή καταγγελιών καθώς και η υποβολή καταγγελιών από τους ίδιους τους αστυνομικούς εναντίον των καταγγελλόντων για λόγους σκοπιμότητας, ήταν τα κυριότερα μειονεκτήματα. Τα ίδια σημεία υπέδειξε και η έρευνα που έγινε το 1967 από την Προεδρική Επιτροπή για την Αστυνομία και τη Δικαιοσύνη.⁸⁵ Η περιπλοκότητα των διαδικασιών, η πρακτική της αστυνομίας να συμφωνεί στην απόρριψη των κατηγοριών με την απόσυρση των καταγγελλομένων, η έλλειψη δικλείδων ασφαλείας, η αμφιβολία για την ικανότητα της αστυνομίας να λειτουργήσει αντικειμενικά στην εξέταση υποβαλλομένων καταγγελιών και τέλος η μη αποκατάσταση των θιγόντων από τις ενέργειες των αστυνομικών, αποτελούσαν τους σοβαρότερους

84. HEAL, K / TARLING, R / BURROWS, J (eds) HOME OFFICE RESEARCH AND PLANNING UNIT (1985) : Policing Today, σελ 143 - 144.

85. PRESIDENT'S COMMISSION ON LAW ENFORCEMENT AND THE ADMINISTRATION OF JUSTICE (1967) : Field survey V: A national survey of police and community relations.

λόγους της ρήξης στις σχέσεις αστυνομίας- κοινού. Σήμερα, οι στατιστικές του F.B.I. ομιλούν για έξαρση των κρουσμάτων διαφθοράς στην Αμερικανική Αστυνομία. Όπως πρόσφατα δήλωσε ο Διευθυντής του FBI, Louis Freeh⁸⁶ από το 1994 μέχρι το 1997, 508 αστυνομικοί καταδικάστηκαν για πράξεις διαφθοράς εκ των οποίων το 45% σχετιζόνταν με ναρκωτικά.

Αντίθετα, οι έρευνες για τη διαφθορά στην Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου ήταν μάλλον θετικές στις αρχές της δεκαετίας του '80. Σε σχετική έκδοση του Home Office⁸⁷ αναφέρεται ένας αριθμός ερευνών και δημοσκοπήσεων σύμφωνα με τις οποίες το Αγγλικό κοινό εκφράζει υψηλά επίπεδα επιδοκίμασias για την εντιμότητα των αστυνομικών. Συγκεκριμένα, σε έρευνα της Sunday Times⁸⁸ διαπιστώνεται ότι η τιμιότητα και τα ηθικά στάνταρντ (ethical standard) των αστυνομικών κατατάσσονται στη δεύτερη θέση, μετά τους γιατρούς και μπροστά από τους δικηγόρους και τους επιχειρηματίες, πολιτικούς και ηγετών συνδικαλιστικών οργανώσεων. Σε άλλη έρευνα που δημοσιεύθηκε στον Observer⁸⁹ υποστηρίζεται ότι εννέα στους δέκα ερωτηθέντες, σε εθνικό επίπεδο, εξέφρασε ένα μεγάλο ποσοστό εμπιστοσύνης στην Αστυνομία. Παρά ταύτα, η διαφθορά στην Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα και σήμερα εμφανίζει έξαρση. Τα στοιχεία που έχουν δοθεί πρόσφατα στη δημοσιότητα ομιλούν για περίπου 250 διεφθαρμένους αστυνομικούς σε σύνολο 27.000 που ανέρχεται η δύναμη της Μητροπολιτικής Αστυνομίας.⁹⁰ Όπως δήλωσε στον Βρετανικό Τύπο⁹¹ ο επιθεωρητής της Μητροπολιτικής Αστυνομίας, στις δεκαετίες του '60 και '70 υπήρχαν κρούσματα διαφθοράς, χαμηλού όμως επιπέδου, και απέδιδαν στους εμπλεκόμενους ελάχιστα ωφελήματα. Σήμερα, λόγω της έκρηξης του οργανωμένου εγκλήματος και των ναρκωτικών, οι αστυνομικοί μπορούν να δωροδοκούνται με ποσά της τάξεως των 50.000 έως και 80.000 στερλινών. Η Μητροπολιτική Αστυνομία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της διαφθοράς ίδρυσε τον Ιανουάριο του 1997

86. FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION, M2 Communications, Director Louis. J. Freeh - Statement, 29 January 1998

87. HEAL, K: κ.α. (1985), ο.π., σημ. 84, σελ 137.

88. Εφημ. "SUNDAY TIMES": «How the public see the police», 16 March 1980, σελ 13.

89. Εφημ. "THE OBSERVER": «Public losing trust in police», 15 November 1981.

90. Εφημ. "DAILY TELEGRAPH", 05/12/97, σελ. 13. Δηλώσεις του επιθεωρητού (commissioner) της Μητροπολιτικής Αστυνομίας sir Paul για τη διαφθορά στο Σώμα καθώς και την αναποτελεσματικότητα του πειθαρχικού συστήματος να πατάξει τους παραβάτες.

91. Εφημ. "INDEPENDENT" Sunday 25 January 1998, σελ. 8.

ειδική υπηρεσία,⁹² την αποκαλούμενη ως CIB3, της οποίας η δύναμη ανέρχεται σε 45 αστυνομικούς και υπάγεται απ' ευθείας στον επιθεωρητή της Μητροπολιτικής Αστυνομίας.

4.2 Η διαφθορά στην Ελληνική Αστυνομία

Αξίζει να σημειώσουμε ότι στα μέσα της δεκαετίας του '70, ο όρος «διαφθορά» ήταν άγνωστος στην αστυνομική ορολογία. Η ηθική ακεραιότητα και η αφοσίωση στο καθήκον αποτελούσαν την κοινή συνισταμένη των περιγραφών των καθηκόντων του αστυνομικού, σε όλα τα διδακτικά εγχειρίδια και βοηθήματα των αστυνομικών σχολών. Πάρα ταύτα, επιστημάνσεις για τυχόν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά του αστυνομικού ένεκα «προσφορών και ανταλλαγμάτων» - συνήθεις όροι που χρησιμοποιούνταν αντί της διαφθοράς - γίνονταν πάντοτε με ιδιαίτερη σαφήνεια ως προς το μέγεθος μιας τέτοιας παράβασης και των πειθαρχικών συνεπειών της. « ... τα αστυνομικά όργανα είναι ενδεχόμενον κατά την άσκησιν των ποικίλων καθηκόντων των, ν' αντιμετωπίζουν διαρκώς τον πειρασμόν να χρησιμοποιήσουν την εξουσίαν των δια την εξυπηρέτησιν των ιδίων αυτών συμφερόντων, πρέπει όμως να έχουν την ικανότητα και την ηθικήν αντοχήν ν' αντιπαρέρχωνται άτρωτα τοιούτον πειρασμόν. Το να υποκύψουν άπαξ και μόνον εις τον πειρασμόν είναι ως να προδίδουν ολόκληρον την αποστολήν των ... Πρέπει να γνωρίζουν ότι η ηθική μείωσις του αστυνομικού οργάνου, άρχεται συνήθως με την αποδοχήν μικρών προσφορών και φιλοδωρημάτων ή εκπτώσεων εις τας συναλλαγάς των, ειδικής φροντίδος, ευνοίας ή άλλης εξυπηρητήσεως. Εφ' όσον όμως εγένετο το πρώτον βήμα, το αστυνομικόν όργανον καθίσταται υποχείριον των δωρητών του ...».⁹³

Από τότε μέχρι σήμερα έχουν επέλθει σημαντικές κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές αλλαγές στη χώρα, οι οποίες επηρέασαν σημαντικά τις δομές και τη λειτουργία του αστυνομικού θεσμού. Ταυτόχρονα όμως τα πειθαρχικά

92. Η ειδική αυτή υπηρεσία έχει τη δυνατότητα να διεξάγει έρευνες σε βάρος αστυνομικών χρησιμοποιώντας μεθόδους ίδιες με αυτές για την έρευνα σοβαρών ποινικών αδικημάτων, όπως παγίδευση τηλεφώνων, παρακολουθήσεις κλπ. Το προσωπικό της επιλέγεται με αυστηρά κριτήρια και προέρχεται από εν ενεργεία και εν συντάξει αστυνομικούς με ειδικές γνώσεις και ικανότητες. Βλ. δημοσίευμα της εφημ. «Sunday Telegraph», 15 Μαρτίου 1998, σελ. 13.

93. Αρχηγείο Χωροφυλακής - Διεύθυνσις Εκπαίδευσης (1972), Εγχειρίδιον Ηθικής Αγωγής Ανδρών Χωροφυλακής, σελ 14-15.

παραπτώματα των αστυνομικών σημείωσαν κατακόρυφη άνοδο. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα (26), πρόκειται για σοβαρές πειθαρχικές παραβάσεις αφού οι ποινές που επιβλήθηκαν είναι ποινές ανώτερες⁹⁴ (αργία με πρόσκαιρη παύση, αργία με απόλυση και αυτεπάγγελτη διαθεσιμότητα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

**ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΒΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥΣ
ΑΠΟ ΤΟ 1975 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 1996 ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΠΟΙΝΗΣ ΚΑΙ ΕΤΟΣ**

	ΑΡΓΙΑ ΜΕ ΠΡΟΣΚ. ΠΑΥΣΗ	ΑΡΓΙΑ ΜΕ ΑΠΟΛΥΣΗ	ΑΥΤΑΠΑΓΓΕΛΤΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
1975	1	43	1	50
1976	2	72	0	74
1977	1	103	2	106
1978	1	95	4	100
1979	1	108	4	113
1980	1	87	2	90
1981	0	89	0	89
1982	2	70	1	73
1983	15	132	1	148
1984	44	93	1	138
1985	15	61	11	87
1986	83	126	26	235
1987	147	183	39	369
1988	159	128	31	318
1989	104	151	22	277
1990	100	102	28	230
1991	98	91	21	210
1992	123	114	25	262
1993	207	111	44	362
1994	116	119	47	282
1995	71	79	52	202
1996	67	93	88	248
ΣΥΝΟΛΟ	1.358	2.255	450	4.063

Πηγή: ΥΔΤ/ Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού.

94. Π.Δ. 96/1986 (ΦΕΚ-34^Α) άρθ. 4 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού».

Οι πειθαρχικές ποινές του πίνακα 26 περικλείουν και περιπτώσεις διαφθοράς χωρίς όμως να είναι δυνατός ο προσδιορισμός του αριθμού αυτών λόγω έλλειψης τέτοιων στοιχείων. Με το ίδιο σκεπτικό και την ίδια υποθετική βάση παραθέτουμε ακολούθως στον πίνακα 27 τις αποτάξεις αστυνομικών από το Σώμα για την περίοδο 1985-1996.

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

ΑΠΟΤΑΧΘΕΝΤΕΣ* ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ (1985-1996)

ΕΤΗ	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ	0	4	0	1	6	3	2	3	6	1	2	2
ΑΝΘ/ΜΟΙ	2	1	4	0	6	0	5	3	5	1	8	2
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΕΣ	7	10	11	11	14	17	8	9	6	10	3	5
ΑΣΤ/ΦΥΛΑΚΕΣ	26	43	60	78	57	28	37	32	29	27	29	25
ΣΥΝΟΛΟ	35	58	75	90	83	48	52	47	46	39	42	34

Πηγή: ΥΔΤ/ Δ-νη Αστυνομικού Προσωπικού.

*Για διάφορα σοβαρά παραπτώματα.

Αναμφίβολα, οι παραπάνω αποτάξεις δεν αφορούν στο σύνολό τους περιπτώσεις διαφθοράς. Όμως η διαφθορά επισύρει την ανωτάτη πειθαρχική ποινή της απόταξης και κατά συνέπεια στα στοιχεία του πίνακα 27 περιλαμβάνονται και οι περιπτώσεις διαφθοράς. Η έλλειψη όμως στατιστικών στοιχείων εμποδίζει ένα σχετικό προσδιορισμό της έκτασης του φαινομένου.

Όπως ήδη αναφέραμε, στην αρχή της μεταπολιτευτικής περιόδου οι αναφορές για τη διαφθορά στην Αστυνομία είναι περιορισμένες έως και ανύπαρκτες. Τούτο ενισχύεται και από το γεγονός ότι αποφεύγονταν να δίνονται τέτοια στοιχεία στη δημοσιότητα. Μία από τις πρώτες αναφορές που γίνεται για διαφθορά στην Αστυνομία, αποτελούν κάποια στοιχεία που δημοσιεύονται σε εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας⁹⁵ το 1987, για τη χρονική περίοδο 1975-1981. Χαρακτηριστικό σημείο είναι ότι ο όρος «διαφθορά» δεν μνημονεύεται πουθενά. Αντιθέτως, οι περιπτώσεις που απαριθμούνται

95. Εφημ. «ΤΑ ΝΕΑ» «Πόσοι Αστυνομικοί παρανόμησαν στην εξεατία 1975 - 1981». Τρίτη 1 Σεπτεμβρίου 1987, σελ. 22.

αναφέρονται ως αξιόποινες πράξεις των αστυνομικών. Τα εν λόγω στοιχεία αφορούν εξήντα ένα (61) αστυνομικούς που διέπραξαν διάφορες αξιόποινες πράξεις, όπως ληστείες, κλοπές, αρχαιοκαπηλία, βιασμό, απόπειρες φόνου, διαρρήξεις, δωροδοκίες, πλαστογραφίες, απάτες, ναρκωτικά και λαθρεμπόριο. Με το πέρασμα όμως του χρόνου, το φαινόμενο της διαφθοράς στην Ελληνική Αστυνομία εκδηλώνεται εντονότερα. Τα διάφορα κρούσματα που σημειώνονται σε διάφορες αστυνομικές υπηρεσίες και η δημοσιότητα που δίνεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, προκαλούν την ανησυχία του κοινού. Αυτό που κατά κύριο λόγο προβάλλεται μέσα από τις θέσεις της φυσικής και πολιτικής ηγεσίας της Ελληνικής Αστυνομίας, είναι ότι τα κρούσματα διαφθοράς που έρχονται στην επιφάνεια αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά και κατά συνέπεια η γενίκευση του φαινομένου δεν ευσταθεί, ενώ όταν κάτι τέτοιο επιχειρείται αδικείται η συντριπτική πλειοψηφία των εντίμων αστυνομικών.⁹⁶ Σε δηλώσεις πρώην αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας στον Τύπο⁹⁷, αναφέρεται ότι το Μάιο του 1995 βρίσκονταν σε εξέλιξη 1.000 ένορκες διοικητικές εξετάσεις σε βάρος αστυνομικών, εκ των οποίων μόνο πενήντα (50) αφορούσαν καταγγελίες για διαφθορά αστυνομικών. Πρόσφατα σε Δελτίο Τύπου⁹⁸, του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης έχει επισημανθεί ότι η διάπραξη παραπτωμάτων που μαρτυρούν διαφθορά χαρακτήρα στο αστυνομικό προσωπικό παρατηρείται ιδιαίτερα αυξημένη και επιπλέον γίνεται λόγος για συγκεκριμένες περιπτώσεις διαφθοράς, όπως εκβιάσεις, προστασίες επαγγελματιών, δωροδοκίες αστυνομικών, δημιουργία ανεπίτρεπτων δοσοληψιών, σύναψη χρεών, χαρτοπαιξία, παραμονή σε κακόφημα κέντρα και ανάπτυξη οικειότητας με τους ιδιοκτήτες ή τους εργαζομένους σε αυτά, μη τήρηση της οφειλομένης υπηρεσιακής εχεμύθειας κατά τη σχεδίαση και εκδήλωση αστυνομικών επιχειρήσεων και μέτρων, και περιπτώσεις προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Έτσι για πρώτη φορά ίσως δίνονται επίσημα στη δημοσιότητα συγκεκριμένα στοιχεία για διαφθορά αστυνομικών. Ο πίνακας που ακολουθεί αφορά το σύνολο των υποθέσεων των Ενόρκων Διοικητικών

96. Εφημ. «Η ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ», 27 Φεβρουαρίου 1994, σελ 13. Δηλώσεις των πρώην υπουργών Δημόσιας Τάξης Θ. Αναγνωστόπουλου και Σ. Παπαθεμελή.

97. Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 28 Μαΐου 1995, σελ Α 52-53, Συνέντευξη του πρώην Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας Μ. Χουρδάκη.

98. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης της 23 Οκτωβρίου 1996

Εξετάσεων (ΕΔΕ), καθώς και το σύνολο των ποινών που επιβλήθηκαν σε υπαίτιους αξιωματικούς και κατωτέρους, για τη χρονική περίοδο 1992-1996.

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ	1992	1993	1994	1995	1996*
Διενεργηθείσες ΕΔΕ	256	262	143	204	138
Ποινές Απόταξης	3	7	2	2	4
Ποινές Αργίας με Απόλυση	2	14	9	8	4
Ποινές Αργίας με πρόσκαιρη παύση	4	4	4	3	6
Ποινές Προστίμου ή επίπληξης	203	191	52	76	58
Περιπτώσεις ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	3	5	5	3	3
ΚΑΤΩΤΕΡΟΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ					
Διενεργηθείσες ΕΔΕ	1.633	1.912	1.524	1.464	470
Ανώτερες Πειθαρχικές Ποινές	564	631	595	555	149
Κατώτερες Πειθαρχικές Ποινές	285	360	151	140	47
Περιπτώσεις ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	19	26	18	26	15

Πηγή: Δελτίο Τύπου ΥΔΤ, 23/10/1996

* Μέχρι Οκτώβριο 1996

Η πρώτη διαπίστωση που μπορούμε να κάνουμε με βάση τα στοιχεία του πίνακα 28 είναι ότι το ποσοστό των κρουσμάτων διαφθοράς φαίνεται να είναι σχετικά μικρό σε σχέση με το σύνολο των πειθαρχικών παραπτώματων που διαπράχθηκαν από αστυνομικούς κατά την περίοδο 1992-1996. Το ίδιο ποσοστό φαίνεται ακόμη μικρότερο αν συγκριθεί με το σύνολο των αστυνομικών που υπηρετούν στο Σώμα. Πρόκειται δηλαδή για μία αναλογία τεσσάρων, κατά μέσο όρο το χρόνο, αξιωματικών που υπέπεσαν σε παραπτώματα που μαρτυρούν διαφθορά χαρακτήρα, στο σύνολο των 4.000 περίπου αξιωματικών που υπηρετούν στο Σώμα. Το ίδιο ισχύει και για το κατώτερο αστυνομικό προσωπικό, ήτοι, η αναλογία των είκοσι αστυνομικών, κατά μέσο όρο το χρόνο, στο σύνολο των 36.000 που υπηρετούν στο Σώμα είναι επίσης ποσοστό, φαινομενικά τουλάχιστον, ασήμαντο. Οι υπολογισμοί αυτοί βασικά δικαιώνουν τη συχνά υποστηριχθείσα θέση ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αστυνομικών είναι έντιμοι και πιστοί στην εκτέλεση του

καθήκοντος τους. Κατά πόσο όμως η κατάσταση της διαφθοράς στην Ελληνική Αστυνομία είναι τέτοια που να μην εμπνέει ανησυχία;

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων αστυνομικών έχει συνείδηση των καθηκόντων τους και εκτελούν την υπηρεσία τους με αξιοπρέπεια, εντιμότητα και ήθος. Τούτο δεν αποδεικνύεται μόνο από τον αριθμό των αστυνομικών που έπεσαν θύματα του καθήκοντος ή τραυματίστηκαν σοβαρά κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους,⁹⁹ αλλά και από τις δεκάδες καθημερινές επιτυχίες του Σώματος στον αγώνα για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, παρά τις αυξητικές τάσεις που σημειώνονται τα τελευταία χρόνια. Όμως, είκοσι πέντε (25) περιπτώσεις διαφθοράς, κατά μέσο όρο το χρόνο, για το χρονικό διάστημα 1992-1996 στο Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας, αποτελεί ιδιαίτερα επιβαρυντικό γεγονός και προϊδεάζει αρνητικά τη μελλοντική πορεία του Σώματος. Εάν σε αυτή τη διαπίστωση προσθέσουμε και τις περιπτώσεις διαφθοράς που είτε δεν καταγγέλθηκαν, είτε οι καταγγελίες που έγιναν δεν ήταν δυνατόν να τεκμηριωθούν (π.χ. ανώνυμες καταγγελίες, έλλειψη επαρκών στοιχείων κ.λ.π.), τότε το πρόβλημα παίρνει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Επιπλέον, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το φαινόμενο της διαφθοράς στον αστυνομικό χώρο δεν έχει επιστημονικά ερευνηθεί επαρκώς και ως εκ τούτου παραμένουν άγνωστες οι πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος. Να σημειώσουμε εδώ ενδεικτικά ότι σε έρευνα που έγινε για τη σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών με βάση ένα αριθμό δικαστικών αποφάσεων που εκδόθηκαν για το χρονικό διάστημα 1991-1995, διαπιστώθηκε ότι σε ποσοστό 10,5% του συνόλου των περιπτώσεων μαστροπεία ενεπλέκετο και αστυνομικός.¹⁰⁰ Τέτοιες έρευνες θα μπορούσαν να γίνουν σε πολλούς τομείς του αστυνομικού έργου (καταπολέμηση των ναρκωτικών, αστυνόμευση καταστημάτων, αστυνόμευση οικοδομικής δραστηριότητας, αγορανομικός έλεγχος κ.λ.π.) και αναμφίβολα θα συντελούσαν σε μία περισσότερο επιστημονική προσέγγιση του προβλήματος.

99. Βλ. «Η επικινδυνότητα του επαγγέλματος», κεφ. Β' Πρώτο Μέρος της διατριβής, σελ. 82.

100. Η έρευνα έγινε από τον Α. Τσιγκρή και τα αποτελέσματα ανακοινώθηκαν στο συνέδριο που έγινε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο στις 21/22-10-96, με θέμα : «Σωματεμπορία - σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών: Ένα διεθνές οργανωμένο έγκλημα». Ως δείγμα χρησιμοποιήθηκαν 49 αποφάσεις του Τριμελούς Πλημ/κείου Αθηνών.

Η διαπίστωση και αποδοχή του φαινομένου της διαφθοράς στην Ελληνική Αστυνομία έχει επανειλημμένως αποδοθεί σε ένα αριθμό διαφορετικών παραγόντων, όπως για παράδειγμα στους χαμηλούς μισθούς των αστυνομικών, στα κριτήρια επιλογής των αστυνομικών, στην έλλειψη επαρκούς εκπαίδευσης, ακόμη και σε παρεμβάσεις πολιτικών παραγόντων. Οι μισθολογικές αποδοχές των αστυνομικών είναι πράγματι χαμηλές σε σύγκριση με τις αποδοχές άλλων υπαλλήλων του δημοσίου, όπως δικαστικών, εκπαιδευτικών και άλλων. Η εκπαίδευση των αστυνομικών επίσης, δεν είναι η πρέπουσα, ενώ οι πολιτικές παρεμβάσεις στο αστυνομικό έργο έχουν πλέον αναχθεί σε κοινό τόπο. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης για την εξάρτηση των αστυνομικών από τους πόλιτικούς ξεκινώντας από τις προσλήψεις για την Αστυνομία μέχρι τις προαγωγές και τις μεταθέσεις των αστυνομικών.¹⁰¹ Σε ό,τι αφορά τα κριτήρια επιλογής των αστυνομικών, ένας από τους λόγους που οδήγησε την πολιτεία στην υπαγωγή των αστυνομικών σχολών στο πανελλήνιο σύστημα γενικών εξετάσεων (Νόμος 2226/1994) ήταν και η παρατηρούμενη έκταση της διαφθοράς στην Αστυνομία.¹⁰² Η πρακτική, δείχνει ότι μέχρι σήμερα η διαφθορά στην Αστυνομία δεν έχει αντιμετωπισθεί, παρά τις όποιες αλλαγές έχουν επέλθει στο διοικητικό και εκπαιδευτικό σύστημα του Σώματος. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι η ηγεσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης έχει λάβει επιπρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου, αρχής γενομένης από την ίδρυση μιας νέας υπηρεσίας που θα ασχολείται αποκλειστικά με τον έλεγχο και την έρευνα αυτών των παραπτώματων, μέχρι και την πρόσφατη καθιέρωση του «πόθεν έσχες» των αστυνομικών. Βέβαια, η διαφθορά στην Αστυνομία δεν πρόκειται να εξαλειφθεί παντελώς. Οι αξίες που υπάρχουν και αντιπροσωπεύονται μέσα στην Αστυνομία αποτελούν ταυτόχρονα και τις θεμελιώδεις αξίες ολόκληρου του κοινωνικού συνόλου. Οι ματεριαλιστικές φιλοδοξίες, τα πρότυπα και σκοποί που η καταναλωτική κοινωνία προβάλλει και ανάγει ως αυτοσκοπό του ατόμου, αποτελούν τις

101. Βλ. Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ» 31 Αυγούστου 1997, σελ Α7, Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. ΡΩΜΑΙΟΥ για τη διαφθορά στην Αστυνομία «...υπήρχε μια εξάρτηση των αστυνομικών από τους πολιτικούς. Αυτή η εξάρτηση ξεκινούσε από τον τρόπο που γίνονταν οι προσλήψεις ... οι προαγωγές και οι μεταθέσεις δεν ήταν αντικειμενικές - κατά συνέπεια υπάκουαν σε κάποια παρέμβαση...»

102. Βλ. Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ» 4 Σεπτεμβρίου 1994, σελ Α 40, Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης Σ. Παπαθεμελή για τη διαφθορά στην Αστυνομία.

ίδιες αξίες, τα ίδια πρότυπα και τους ίδιους στόχους που και αυτοί οι ίδιοι οι αστυνομικοί αποδέχονται και αφομοιώνουν, ως μέλη του κοινωνικού συνόλου.¹⁰³ Κατά συνέπεια, η διαφθορά στην Αστυνομία αντανακλά τη χαλαρότητα των ηθών και την κρίση των ηθικών αξιών της Ελληνικής κοινωνίας, μέρος της οποίας αποτελεί και το Αστυνομικό Σώμα.

Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα δημοσκοπήσης που πραγματοποιήθηκε το 1997 σ' ολόκληρη τη χώρα για τη διαφθορά στο δημόσιο τομέα. Ένα μεγάλο ποσοστό της κοινής γνώμης πιστεύει ότι υπάρχει διαφθορά στις τάξεις της Ελληνικής Αστυνομίας. Τα αποτελέσματα αυτής της δημοσκοπήσης παρατίθενται ακολούθως στον πίνακα 29.

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

Ερώτηση: «Πόσο διεφθαρμένη θεωρείτε ότι είναι κάθε Υπηρεσία».

	Δικαστικό Σώμα	ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	Πολεοδομία	ΕΣΥ	Εφορία
Πάρα πολύ	13%	14%	17%	20%	22%
Πολύ	13%	15%	14%	18%	19%
Αρκετά	20%	21%	21%	25%	27%
Λίγο	19%	22%	15%	18%	16%
Καθόλου	28%	17%	13%15%	11%	

Πηγή: Περιοδικό «TEMPO-NEWSWEEK»,¹⁰⁴ Τευχ. 5, 7 Ιουνίου 1997, σελ. 15-16

Αυτό που δεν πρέπει, όμως, να παραβλέψουμε από τα στοιχεία της παραπάνω δημοσκοπήσης, είναι το γεγονός ότι τα ποσοστά της κοινής γνώμης είναι μεγαλύτερα για τις άλλες δημόσιες υπηρεσίες απ' ό,τι για την Αστυνομία. Τούτο υποδηλώνει, όπως ήδη έχουμε επισημάνει, ότι το πρόβλημα της διαφθοράς δεν αφορά αποκλειστικά την Ελληνική Αστυνομία, αλλά, αντιθέτως, πρόκειται για ένα πρόβλημα που υπάρχει, ίσως και σε μεγαλύτερη έκταση και σε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου χώρου. Με άλλα λόγια, πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο οι διαστάσεις του οποίου είναι

103. SIMPSON, A. (1977), ο.π. σημ. 76, σελ 113.

104. Η έρευνα έγινε από την εταιρεία «ALKO» με τη μέθοδο των προσωπικών συνεντεύξεων, σε δείγμα 2.400 ατόμων (50% άνδρες και 50% γυναίκες), στο σύνολο της χώρας, αντιπροσωπευτικό ως προς τις περιοχές, το φύλο και την ηλικία των ερωτηθέντων (ηλικίας άνω των 18 ετών).

πράγματι ανησυχητικές για τις δομές της Ελληνικής κοινωνίας. Η διαπίστωση αυτή γίνεται και σε σχετική έκθεση εισαγγελικού λειτουργού¹⁰⁵, που δόθηκε στη δημοσιότητα, σύμφωνα με την οποία το φαινόμενο της διαφθοράς εντοπίζεται όχι μόνο στην Αστυνομία αλλά και σε εφορίες, τελωνεία, δασικές, πολεοδομικές, υγειονομικές καθώς και υπηρεσίες δίωξης του οικονομικού εγκλήματος, όπου είναι έκδηλη η υποτονική δραστηριότητα των θεσμοθετημένων μηχανισμών που είναι αρμόδιοι για την τήρηση των νόμων.

Αξίζει, ακόμη, ν' αναφερθούμε εδώ και στα αποτελέσματα για τη διαφθορά στο Ελληνικό δημόσιο, όπως παρουσιάζονται από τα στοιχεία που παραθέτει ο Θ. Σκυλακάκης¹⁰⁶. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο αριθμός των υπαλλήλων που ελέγχθηκαν πειθαρχικά ή και ποινικά διαφέρει σημαντικά μεταξύ των αντιστοιχών Υπουργείων. Έτσι, κατά τη χρονική περίοδο 1990-1995, στο Υπουργείο Εμπορίου σημειώθηκαν 12,7 περιπτώσεις διαφθοράς ανά 1000 υπαλλήλους, στο Υπουργείο Εξωτερικών 8,2, στο Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών 7,2, στο Υπουργείο Οικονομικών 4,5 και στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης 4¹⁰⁷.

Η ανάγκη, λοιπόν, για τον περιορισμό των κρουσμάτων διαφθοράς προβάλλει επιτακτικότερη σήμερα παρά ποτέ. Η εγκληματικότητα δεν αυξάνεται πλέον με τις παραδοσιακές μορφές της αλλά με τις δομές του οργανωμένου εγκλήματος. Οι γεωγραφικές μεταβολές και οι σύγχρονες μέθοδοι διάπραξης εγκληματικών ενεργειών, φέρουν την Ελληνική Αστυνομία αντιμέτωπη με την εφαρμογή νέων μεθόδων πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνται νέες συνθήκες και περισσότερο πρόσφορο έδαφος για την εκδήλωση

105. Βλ. Έκθεση του Εισαγγελέως Εφετών Αθ. Ανδρουλάκου για τη διαφθορά στους ελεγκτικούς μηχανισμούς του κράτους, όπως δημοσιεύθηκε στην εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ» 9 Φεβρουαρίου 1997, σελ. Α. 47.

106. Βλ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, Α. (επιμ.) Κράτος και Διαφθορά, (Σιδέρη) Αθήνα 1998. Πρόκειται ουσιαστικά για το πρώτο βιβλίο που αναφέρεται στο φαινόμενο της διαφθοράς στο Ελληνικό δημόσιο, το οποίο περιλαμβάνει μια σειρά διαλέξεων διαφορετικών προσώπων, όπως Σ. Μάνος, Β. Τσουδερού, Τ. Κολλίντζας, Χ. Ντέλλας, Β. Κόκκινος, κ.α., που δόθηκαν σε συνέδριο του κέντρου Ανάπτυξης Ιδεών για την Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα.

107. Τα στοιχεία που παραθέσαμε για τη διαφθορά στην Ελληνική Αστυνομία, Πίνακας 28, σελ. 196. δείχνουν 6,1 περιπτώσεις περίπου ανά 1000 άτομα, κατά μέσο όρο ετησίως, για τη χρονική περίοδο 1992-1996.

κρουσμάτων διαφθοράς στον αστυνομικό χώρο. Η μελλοντική διαφθορά στην Αστυνομία δεν θα σχετίζεται πλέον με παράνομες συναλλαγές σε διαπροσωπικό επίπεδο, αλλά αντιθέτως με την εμπλοκή και την υποστήριξη οργανωμένων εγκληματικών ομάδων. Γι αυτό το λόγο, η θέσπιση και η εφαρμογή διοικητικών και θεσμικών πλαισίων, σύμφωνα με τις αρχές των διεθνών κειμένων, πρέπει να αποτελέσει θέμα άμεσης ρύθμισης από την πολιτική και φυσική ηγεσία του Σώματος. Βέβαια, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί το φαινόμενο της διαφθοράς να εξαλειφθεί από τη μια στιγμή στην άλλη. Αντιθέτως, απαιτείται μία διαδικασία μεταρρυθμιστικής φύσεως, η οποία πρέπει να ξεκινήσει με τη θέσπιση νομικών και πολιτικών πλαισίων που θα εξασφαλίζουν διαφάνεια και υπευθυνότητα στις έρευνες για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μία ολοκληρωτική αναδιάρθρωση του υφιστάμενου συστήματος και των δομών λειτουργίας του. Τούτο προϋποθέτει πολιτικές δεσμεύσεις σε ανώτατα επίπεδα, καθιέρωση αποτελεσματικού νομοθετικού πλαισίου, θέσπιση επαγγελματικών κωδίκων ηθικής, μηχανισμούς διαφάνειας και απόδοσης ευθύνης και βέβαια βελτιώσεις των συνθηκών εργασίας και αποδοχών του αστυνομικού προσωπικού. Η παγκόσμια εμπειρία δείχνει ότι όσο περισσότερο αυξάνεται η οικονομική φιλελευθεροποίηση των σύγχρονων δυτικών τόσο περισσότερο μεγεθύνονται οι τάσεις των δημοσίων υπαλλήλων σε πράξεις διαφθοράς. Η δημοκρατία δεν εγγυάται οπωσδήποτε λιγότερη διαφθορά στους κρατικούς μηχανισμούς, αλλά αναμφίβολα μπορεί να διευκολύνει και να απλοποιεί τις διαδικασίες για την ανακάλυψη της διαφθοράς και την τιμωρία των ενόχων.

5. Αστυνομία και Μ.Μ.Ε.

Τον Οκτώβριο του 1953 οι τηλεθεατές του BBC βλέπουν ξαφνικά να διακόπτεται το πρόγραμμα που παρακολουθούσαν και να εμφανίζεται το πρόσωπο ενός κακοποιού, που καταζητούνταν από την Αστυνομία για ανθρωποκτονία, με την έκκληση ότι όποιος γνώριζε οτιδήποτε γι' αυτόν να ειδοποιούσε αμέσως την πλησιέστερη αστυνομική αρχή. Ήταν η πρώτη φορά από την ανακάλυψη της τηλεόρασης που η Βρετανική Αστυνομία την χρησιμοποίησε ως μέσο για την καταδίωξη εγκληματία.¹

Από τότε μέχρι σήμερα οι εξελίξεις στο χώρο των ΜΜΕ υπήρξαν ραγδαίες και επηρέασαν σημαντικά την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή κάθε χώρας. Οι επιστημονικές έρευνες και μελέτες για τα ΜΜΕ κυριολεκτικά βρίθουν τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στο διεθνή χώρο. Αντιθέτως, στο χώρο της Αστυνομίας οι έρευνες παραμένουν μάλλον περιορισμένες ενώ αναφορικά με τη σχέση Αστυνομίας - ΜΜΕ σχεδόν ανύπαρκτες. Το γεγονός αυτό, κατά συνέπεια, δυσχεραίνει κάθε προσπάθεια επιστημονικής προσέγγισης και ανάλυσης του θέματός μας. Παρά ταύτα, πριν επιχειρήσουμε μια διεξοδική ανάλυση του θέματός μας, οφείλουμε πρωταρχικά να προσδιορίσουμε το αντικείμενο της μελέτης μας και να διατυπώσουμε με σαφήνεια τη μεθοδολογική μας κατεύθυνση.

Καταρχήν, τόσο η Αστυνομία όσο και τα ΜΜΕ, αποτελούν βασικούς θεσμούς κάθε δημοκρατικού πολιτεύματος. Τούτο σημαίνει ότι η λειτουργία τους και η εν γένει αποστολή τους προσδιορίζονται από ένα συγκεκριμένο νομικό, δεοντολογικό και προπαντός συνταγματικό πλαίσιο. Σε γενικές γραμμές, η Αστυνομία αποσκοπεί στη διατήρηση της δημόσιας τάξης και στην προστασία της ζωής και της περιουσίας των πολιτών, ενώ τα ΜΜΕ αποσκοπούν στην ενημέρωση του πολίτη και στην άσκηση ελέγχου και κριτικής των δημοσίων υπηρεσιών, καθώς και των προσώπων που κατέχουν και ασκούν την εξουσία. Θα μιλήσουμε, όμως, διεξοδικότερα για τη φύση και

1. «ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τεύχος 16, 15 Ιανουαρίου 1954, σελ. 773. «Η τηλεόρασις εις την υπηρεσίαν της Αστυνομίας».

τις ιδιαιτερότητες της λειτουργίας και της αποστολής τους. Το σημείο που θέλουμε να επισημάνουμε εδώ, κλείνοντας τη σύντομη εισαγωγική αναφορά μας, είναι ότι και οι δύο θεσμοί διέπονται από ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα, ήτοι, η λειτουργία τους και η αποστολή τους έχουν χαρακτήρα κοινωνικό. Με άλλα λόγια, το έργο τους είναι έργο κοινωνικό, έργο που απευθύνεται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο χωρίς περιορισμούς και εξαιρέσεις.

5.1. Ο ρόλος, η αποστολή και η λειτουργία της Αστυνομίας και των ΜΜΕ. Ένα συγκριτικό πλαίσιο αντιπαραβολής και διεθνούς εμπειρίας.

Ο Βέμπερ υποστήριζε ότι το κράτος διαθέτει το μονοπώλιο της χρήσης βίας και καταναγκασμού μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η νομιμοποίηση της εξουσίας.² Η νόμιμη άσκηση δύναμης και η υπακοή στην εξουσία αποτελούν πράξεις αναγνώρισης και επαναβεβαίωσης της νομιμότητας της δύναμης δηλαδή, της ίδιας της εξουσίας.³ Προς τούτο, οι δομές του κρατικού μηχανισμού αποτελούνται από όργανα που εξασφαλίζουν τη λειτουργία του και την υλοποίηση των αποφάσεών του, όπως η δικαιοσύνη, η αστυνομία, οι ένοπλες δυνάμεις και άλλα όργανα εποπτείας, διεύθυνσης και ελέγχου.⁴ Η Αστυνομία, λοιπόν, θεωρείται ως ένας από τους βασικούς μηχανισμούς μέσω του οποίου ασκείται ο κρατικός καταναγκασμός και η νόμιμη χρήση βίας. Άλλωστε στο σύνολο των εγκληματολογικών θεωριών η Αστυνομία χαρακτηρίζεται ως μέρος του ποινικού συστήματος, ήτοι, ως μηχανισμός του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και κατ' επέκταση ως κατασταλτικός μηχανισμός.⁵

Είναι γεγονός ότι η λειτουργία του μηχανισμού της Αστυνομίας ενέχει μεταξύ άλλων και το στοιχείο της καταστολής. Πρόκειται για το μηχανισμό εκείνο που τίθεται σε ενέργεια, σύμφωνα πάντοτε με το υφιστάμενο νομικό

2. ΦΙΛΙΑΣ, Β. Μαξ Βέμπερ : Συστηματική Κοινωνιολογία και μεθοδολογία, (Νέα Σύνορα), Αθήνα, 1996, σελ 108-110.

3. ΤΣΑΟΥΣΗΣ, Δ. Η Κοινωνία μας, (Gutenberg) Αθήνα, 1991, σελ. 214.

4. ΚΟΤΖΙΑΣ, Ν. Κράτος και Πολιτική. Η διαλεκτική του κράτους, (Νέα Σύνορα), Αθήνα 1993, σελ. 204.

5. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, Ι. Ανακριτική. Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση, Αθήνα 1984, σελ 70-74, ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, Η. Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Αθήνα 1985, σελ.

πλαίσιο, προκειμένου να διατηρηθεί η κοινωνική ομαλότητα και να προστατευθούν θεμελιώδη ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Αυτή ακριβώς η ενεργοποίηση του μηχανισμού καταστολής αλλά και γενικότερα η ιδιάζουσα φύση της αποστολής της Αστυνομίας, έλκουν το ενδιαφέρον των ΜΜΕ στην καθημερινή επικαιρότητα. Η εγκληματικότητα, ο δράστης, το θύμα, η προανάκριση, οι επεμβάσεις και οι συμπλοκές αστυνομικών με κακοποιούς, αποτελούν, κατά κανόνα, ένα μεγάλο μέρος της καθημερινής ειδησεογραφίας. Ο Τύπος, το ραδιόφωνο και κυρίως η τηλεόραση συμβάλλουν καταλυτικά στη δημιουργία αντιλήψεων και εντυπώσεων για τη λειτουργία, το ρόλο και την αποτελεσματικότητα του αστυνομικού θεσμού. Για παράδειγμα, μια δυναμική επέμβαση αστυνομικών δυνάμεων για την αποκατάσταση της διασαλευθείσας τάξης, αποτελεί για τα ΜΜΕ αυτό που στη δημοσιογραφική γλώσσα αποκαλείται «είδηση». Όπως πολύ σωστά επισημαίνει ο Βρετανός Κοινωνιολόγος N. Fielding⁶ τα ΜΜΕ αντιμετωπίζουν συνεχώς το πρόβλημα για το πως θα πουν μια «ιστορία» που θα κάνει αίσθηση. Οι συμπλοκές λύνουν εύκολα το πρόβλημα αφού διαθέτουν τα κλασικά συστατικά μιας καλής ιστορίας: δραματική και βίαιη δράση, πολλούς συμμετέχοντες (π.χ. αστυνομία, διαδηλωτές κλπ) και πολιτικές συνέπειες.

Ας δούμε όμως στο σημείο αυτό το ρόλο, την αποστολή και γενικότερα τον τρόπο λειτουργίας των ΜΜΕ. Για να κατανοήσουμε τη σύγχρονη λειτουργία των ΜΜΕ πρέπει να λάβουμε υπόψη ευθύς εξαρχής την ιστορική τους διάσταση. Οι πρώτες, λοιπόν, σύγχρονες μορφές μέσων επικοινωνίας εμφανίζονται στις φεουδαρχικές κοινωνίες της Ευρώπης (16^{ος} - 18^{ος} αιώνας) όπου κυριαρχούσε έντονα ο διαπροσωπικός χαρακτήρας.⁷

Τα αστικά στρώματα στην προσπάθειά τους να ανέλθουν στην εξουσία χρησιμοποίησαν τον τύπο ως μέσο για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης αποσκοπώντας στην άσκηση δημόσιας κριτικής και ελέγχου του απολυταρχικού κράτους το οποίο στηρίζονταν στις φεουδαρχικές δομές.⁸ Έως εδώ, ο ρόλος του Τύπου είναι ρόλος ουσιαστικός και η λειτουργία του

80, ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ. Εμπειρική Εγκληματολογία, Αθήνα, 1995, σελ. 159, ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Έφη. Κοινωνικός Έλεγχος του εγκλήματος, Αθήνα 1994, σελ. 203.

6. FIELDING, N. *The Police and Social Conflict. Rhetoric and Reality.* (Athlone Press), London, 1991, σελ. 196.

7. ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΟΥ, Μ. Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, (Gutenberg), Αθήνα 1991, σελ.123.

8. Στην ίδια, ο.π., σελ. 410.

εστιάζεται στην άσκηση κριτικής, στην έκφραση της κοινωνικής αμφισβήτησης και γενικότερα στην ανάδειξη της κοινωνικής δυσαρέσκειας. Η βιομηχανική επανάσταση, όμως, και η ανέλιξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, διαμορφώνουν νέους ρόλους και νέες δομές λειτουργίας των ΜΜΕ. Τα αστικά στρώματα χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ για την εδραίωση και επιβολή του δικού τους τρόπου ζωής με αποτέλεσμα η αποστολή των ΜΜΕ να αλλάξει ριζικά.

Στις μέρες μας τα ΜΜΕ χαρακτηρίζονται από τάσεις διεθνοποίησης και παράλληλα εμπορευματοποίησης των δραστηριοτήτων τους, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια παγκόσμια αγορά των μαζικών μέσων επικοινωνίας που αποφέρει τεράστια κέρδη και απεριόριστες δυνατότητες επέκτασης των οικονομικών τους δραστηριοτήτων.⁹ Η εξασφάλιση του μέγιστου δυνατού κέρδους αποτελεί πλέον αυτοσκοπό, αφού κυρίαρχος στόχος της επικοινωνίας είναι η αύξηση της ακροαματικότητας και τηλεθέασης για τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα και η αύξηση των πωλήσεων για τον ημερήσιο και περιοδικό τύπο. Για να επιτύχουν το στόχο τους πρέπει να παρουσιάσουν τα γεγονότα κατά τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του κοινού, να αυξήσουν τα επίπεδα συναισθηματικής και συγκινησιακής φόρτισης και να προάγουν γενικά ένα σύνολο νοημάτων, εικόνων και συμβόλων που αποτελούν ερμηνευτικά πλαίσια αναφοράς μιας άλλης πραγματικότητας. Πρόκειται για μια κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας, με άλλα λόγια, μια εικόνα που το κοινό υιοθετεί μέσα από τα μηνύματα και τους κώδικες που διαμορφώνονται και αναπαράγονται από τα ΜΜΕ για να πετύχουν τους δικούς τους εμπορικούς, κατά κύριο λόγο, στόχους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Mills *«τις περισσότερες εικόνες μέσα στο κεφάλι μας τις έχουμε αποκτήσει από τα ΜΜΕ στο βαθμό που συχνά δεν πιστεύουμε πραγματικά αυτό που βλέπουμε μπροστά μας αν δεν το διαβάσουμε στον τύπο ή δεν το ακούσουμε στο ραδιόφωνο ... το μέτρο της ευπιστίας μας, τα κριτήριά μας για την πραγματικότητα τείνουν να ορίζονται από τα ΜΜΕ και όχι από τις δικές μας εμπειρίες»*.¹⁰ Τούτο αποδεικνύεται,

9. ΖΕΡΗ, Π. *Ιδιωτική Ραδιοτηλεόραση. Το παράδειγμα των ΗΠΑ* (Παπαζήση), Αθήνα 1990, σελ. 13.
10. MILLS, C.W. (1959), *The power Elite*, Oxford University Press, όπως αναφέρεται στο: ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΟΥ, Μ. *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*, (Gutenberg) τεύχος Β', Αθήνα 1987, σελ. 370.

άλλωστε, και από ένα πλήθος ερευνών όπου οι ερωτήσεις που απευθύνονται είναι ιδιαίτερα απλές, όπως για παράδειγμα, «*από που παίρνεται τις περισσότερες πληροφορίες για τον κόσμο;*» και η απάντηση είναι το ίδιο μονοσήμαντη και απλή : «*από την τηλεόραση*».¹¹

Όπως ήδη αναφέραμε παραπάνω, ο χώρος της Αστυνομίας αποτελούσε ανέκαθεν ανεξάντλητη πηγή ειδήσεων. Τα ΜΜΕ δικαιολογημένα, λοιπόν, δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα αστυνομικά δρώμενα παρουσιάζοντας εκτενή αστυνομικά ρεπορτάζ και αναθέτοντας την κάλυψη αυτού του χώρου στους αποκαλούμενους αστυνομικούς συντάκτες. Έως εδώ τα πάντα βαίνουν καλώς. Άλλωστε, η ενημέρωση από και προς κάθε κατεύθυνση αποτελεί το κύριο συστατικό στοιχείο της αποστολής των ΜΜΕ. Το ερώτημα όμως που προβάλλει σε αυτό το σημείο είναι κατά πόσο η ενημέρωση αυτή είναι αντικειμενική. Η σύγχρονη δημοσιογραφική δεοντολογία πρεσβεύει την άποψη ότι τα ΜΜΕ οφείλουν να παρουσιάζουν τα γεγονότα κατά τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο χωρίς αξιολογήσεις, κρίσεις και επικρίσεις. Μήπως όμως η αντικειμενική πληροφόρηση είναι μόνο μύθος; Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Μ. Σεραφεινίδου, τα ΜΜΕ είναι αυτά που προσδιορίζουν, αξιολογούν και επιλέγουν καθημερινά ποια γεγονότα θα γίνουν «είδηση», ποιες όψεις της πραγματικότητας θα μεταφραστούν σε ρεπορτάζ, σε ποια κοινωνικά προβλήματα θα δοθεί έμφαση ή δημοσιότητα».¹² Η κατασκευή ειδήσεων, η δραματοποίηση γεγονότων και καταστάσεων και η συνεχή προβολή σκηνών βίας, ιδίως από την τηλεόραση, αποτελούν στις μέρες μας μάλλον τον κανόνα στις δομές λειτουργίας των ΜΜΕ. Οι έρευνες που έχουν γίνει σ' αυτόν τον τομέα, τόσο στην Αγγλία όσο και στις ΗΠΑ, δείχνουν ότι τα ΜΜΕ παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του εγκλήματος και των εγκληματιών κατά τρόπο παραπλανητικό σε ό,τι αφορά τη σοβαρότητα του περιστατικού και τη χρήση βίας, χωρίς να ενδιαφέρονται να αναζητήσουν τα αίτια ή τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν.¹³ Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση που

11. ΣΑΡΡΗΣ, Ν. *Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση*, (Γόρδιος), Αθήνα 1992, τόμος Α' σελ. 159.

12. ΣΕΡΑΦΕΝΤΙΝΙΔΟΥ, Μ., *ο.π.*, υποσημείωση 7, σελ. 294-295.

13. Βλέπε: REINER, R. *The Politics of the Police* (Harvester Wheatsheaf) London, 1992, σελ.174-175.

μελέτησε ο καθηγητής εγκληματολογίας H.J. Schneider¹⁴ το 1976 στη Ν. Υόρκη. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι μεγαλύτερες εφημερίδες New York Times, New York Post, New York Daily News, καθώς και τα τηλεοπτικά δίκτυα μετέδιδαν επί σειρά εβδομάδων αλληπάλληλες περιπτώσεις εγκλημάτων βίας κατά ηλικιωμένων. Κατ' αυτό τον τρόπο τα ΜΜΕ δημιούργησαν ένα «κύμα εγκληματικότητας» με αποτέλεσμα το κοινό να σχηματίσει την πεποίθηση ότι υπήρχε εντυπωσιακή αύξηση φόνων κατά ηλικιωμένων. Οι στατιστικές όμως του Αστυνομικού Τμήματος της Ν. Υόρκης δεν παρουσίαζαν καμιά τέτοια αύξηση την περίοδο εκείνη. Αντιθέτως, έδειχναν μείωση 19% των ανθρωποκτονιών, ενώ οι φόνοι ηλικιωμένων αποτελούσαν μόνο το 1% του συνόλου των ανθρωποκτονιών. Οι συνέπειες, λοιπόν, μιας τέτοιας πληροφόρησης από τα ΜΜΕ φάνηκαν σε δημοσκόπηση που έγινε λίγο αργότερα όπου το 60% των ερωτηθέντων πίστευε ότι τα εγκλήματα κατά ηλικιωμένων είχαν αυξηθεί σημαντικά και ότι δεν ήταν πλέον ασφαλές να κυκλοφορεί κανείς στους δρόμους.

Εν ολίγοις, η μη αντικειμενική πληροφόρηση ή η υπερβολική και συχνά δραματοποιημένη παρουσίαση των γεγονότων που αναφέρονται ή σχετίζονται με το έργο της Αστυνομίας, επιδρά, πριν απ' όλα, αρνητικά στην εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου. Μια τέτοια ενημέρωση σε καμία περίπτωση δεν προάγει ούτε το έργο της Αστυνομίας αλλά ούτε και την αποστολή των ΜΜΕ. Δεν θα εξετάσουμε εδώ τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η Αστυνομία υφίσταται άδικες επιθέσεις από τα ΜΜΕ και οι οποίες είναι ουκ ολίγες. Ο Τύπος μπορεί εύκολα να κερδίσει, για παράδειγμα, τη συμπάθεια σχεδόν όλων των πολιτών που υπέστησαν κάποιο αστυνομικό έλεγχο, ασκώντας έντονη κριτική σε βάρος της Αστυνομίας για τέτοιους ελέγχους. Ακόμη, είναι γνωστό ότι σε μερικές περιπτώσεις οι αστυνομικές υπηρεσίες δυσανασχετούν με την παρατηρούμενη αδιακρισία του Τύπου στην εκτέλεση των καθηκόντων τους. Όμως ο Τύπος «ζει» με τα νέα τα οποία πρέπει να είναι επίκαιρα ώστε το κοινό να θέλει να τ' ακούσει, ενώ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πολλά εγκλήματα έχουν λυθεί από πληροφορίες που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο και στη συνέχεια δόθηκαν στην Αστυνομία.¹⁵

14. SCHNEIDER, H. J. «Το έγκλημα στα ΜΜΕ», στο : Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τόμος 3-4, Αθήνα 1989.

15. CLIFT, R. A. Guide to modern police thinking (W.H. Anderson), Cincinnati, 1956 σελ. 302.

Αυτό που προέχει, κατά τη γνώμη μας, στη σχέση Αστυνομίας - ΜΜΕ, είναι η καλλιέργεια ενός κλίματος εμπιστοσύνης και αμοιβαίας κατανόησης, ώστε μέσα από μια σωστή, έγκυρη και αντικειμενική πληροφόρηση να επιτυγχάνεται ένα έργο με διττή σημασία, ήτοι, η ενημέρωση του πολίτη αφενός που είναι και η κύρια αποστολή των ΜΜΕ και η ανάδειξη του έργου και των υπηρεσιών της Αστυνομίας προς το κοινωνικό σύνολο αφετέρου. Τούτο γίνεται καλύτερα αντιληπτό αν λάβουμε υπόψη ότι η Αστυνομία δεν μπορεί να επιτελέσει την αποστολή της χωρίς τη συνεργασία του κοινού. Τόσο η Αστυνομία όσο και τα ΜΜΕ απευθύνονται στο ίδιο κοινό, την κοινωνία των πολιτών. Κατά συνέπεια, ένα σωστά ενημερωμένο κοινό είναι ταυτόχρονα ένα συνεργάσιμο κοινό και συμβάλλει τα μέγιστα στην εκπλήρωση της αποστολής της Αστυνομίας. Όπως αναφέρει ο καθηγητής στην έδρα της αστυνομικής διοίκησης (Police administration) του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, O. Wilson,¹⁶ ο ενημερωμένος πολίτης είναι σχεδόν πάντα συνεργάσιμος με την Αστυνομία. Καταλαβαίνει την ανάγκη ελέγχου, το σκοπό των αστυνομικών διατάξεων και κατά συνέπεια αυτός ο πολίτης συμμορφώνεται και συμβάλλει στην απλούστευση των αστυνομικών προβλημάτων. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι η εφαρμογή ενός νόμου αποτυγχάνει όταν δεν έχει προηγηθεί ένα ευρύ πρόγραμμα πληροφόρησης.

5.2. Η Ελληνική πραγματικότητα

Η κατάρρευση της δικτατορίας και η μετάβαση στη δημοκρατία σηματοδοτούν την απαρχή σημαντικών εξελίξεων και προοπτικών για όλους τους θεσμούς της Ελληνικής κοινωνίας. Η Ελληνική Αστυνομία καλείται να διαμορφώσει καινούργιες δομές λειτουργίας και να αναθεωρήσει τις μεθόδους και πολιτικές αστυνόμευσης σύμφωνα με το νέο συνταγματικό χάρτη της χώρας, ενώ, παράλληλα, τα ΜΜΕ οφείλουν να αναδιαρθρώσουν το πλαίσιο λειτουργίας τους σύμφωνα με τις νέες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Το άρθρο 15 του Συντάγματος του 1975 ορίζει ότι η ραδιοφωνία και η τηλεόραση έχουν σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων εξασφαλίζοντας την ποιοτική στάθμη των εκπομπών που επιβάλλει η κοινωνική τους αποστολή. Εκ των πραγμάτων,

16. WILSON, W.O. Police Administration, first edition. (McGraw - Hill) N.Y. 1950, σελ.407.

λοιπόν, δημιουργούνται νέα δεδομένα στις σχέσεις Αστυνομίας και ΜΜΕ. Το σημαντικότερο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι ότι η λειτουργία της Αστυνομίας υπόκειται πλέον σε ένα δημοκρατικό έλεγχο που απορρέει από την ελεύθερη άσκηση κριτικής των καθημερινών δραστηριοτήτων της από τα ΜΜΕ. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η ελεύθερη και δημοκρατική άσκηση ελέγχου και κριτικής των αστυνομικών πεπραγμένων, συνέβαλε ουσιαστικά στον εκσυγχρονισμό των δομών λειτουργίας της Ελληνικής Αστυνομίας. Μάλιστα, θα πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι η κριτική και ο έλεγχος των ΜΜΕ ενδυναμώνεται ακόμη περισσότερο όταν το κράτος χάνει το μονοπώλιο της ενημέρωσης και η ελεύθερη ραδιοφωνία και τηλεόραση γίνεται πραγματικότητα. Ο Νόμος 1730/1987 επιτρέπει για πρώτη φορά την εγκατάσταση και λειτουργία ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών ενώ, λίγο αργότερα, η Ελληνική πολιτεία με το Νόμο 1866/1989 κάνει την πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία του πρώτου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των ΜΜΕ, ένα πλαίσιο το οποίο ακόμη και σήμερα δέχεται σοβαρές επικρίσεις.¹⁷ Δεν θα σταθούμε εδώ σε μια διεξοδική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των ΜΜΕ στη χώρα μας, παρότι θα είχε ιδιαίτερη σημασία ούτε, επίσης, θα σταθούμε στο θέμα της πολιτικοποίησης των ΜΜΕ, ένα ζήτημα εξόχως σημαντικό αφού συναρτάται άμεσα με τη δημοκρατική λειτουργία των ΜΜΕ.¹⁸ Αυτό που προέχει, κατά τη γνώμη μας, είναι να αναδείξουμε την εικόνα της Ελληνικής Αστυνομίας όπως αυτή προβάλλεται και διαμορφώνεται από τα ΜΜΕ.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να μνημονεύσουμε τα σχετικά αποτελέσματα της έρευνας που έγινε το 1994 για λογαριασμό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.¹⁹ Η έρευνα αυτή αφορούσε, καταρχήν, τις αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο, αλλά ένα συγκεκριμένο μέρος αναφέρεται στην επίδραση των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της εικόνας του αστυνομικού. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα αποτελέσματα της έρευνας το 78%

17. Βλέπε : ΖΕΡΗ, Π. Θεσμοί εποπτείας στο ραδιοτηλεοπτικό σύστημα (Οδυσσέας), Αθήνα 1996, σελ. 240-246.

18. Βλέπε ιδιαίτερα εμπειριστατωμένες αναλύσεις του θέματος στο ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. Απελευθερώνοντας την τηλεόραση (Καστανιώτης), Αθήνα 1993, σελ. 244-251 και ΣΑΡΡΗΣ, Ν. ο.π., υποσημείωση 11, σελ. 51-57.

19. ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ, Φ. / ΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Β. / ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ./ ΜΑΝΤΟΓΛΟΥ, Α. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο. Απρίλιος 1994, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

των ερωτηθέντων αστυνομικών πιστεύει ότι η ενημέρωση από τα ΜΜΕ συμβάλλει αρκετά έως και απόλυτα στη βελτίωση της Αστυνομίας.²⁰ Συγχρόνως, οι μισοί αστυνομικοί του δείγματος πιστεύουν ότι το κοινό τους χαρακτηρίζει ως υποκειμενικούς στις κρίσεις τους (49,9%) και ως «μπάτσους» 48,6%).²¹ Βέβαια, τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν τη μια πλευρά του νομίσματος. Η άλλη πλευρά αντικατοπτρίζει την εικόνα που το ίδιο το κοινωνικό σύνολο έχει για την Ελληνική Αστυνομία, για την οποία, όπως αναφέραμε στην εισαγωγή μας, η ανυπαρξία σχετικών επιστημονικών ερευνών δυσχεραίνει την προσπάθεια ανάδειξής της. Εάν, όμως, λάβουμε υπόψη τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάσθηκαν από τα ΜΜΕ τα κρούσματα διαφθοράς που τελευταία ήρθαν στο φως της δημοσιότητας, καθώς και τις μη απότελεσματικές επεμβάσεις της Αστυνομίας για την καταστολή της εγκληματικότητας, η συνολική εικόνα της Ελληνικής Αστυνομίας που παρουσιάζεται σήμερα, είναι περισσότερο αρνητική από ποτέ. Είναι όμως αυτή καθαυτή η πραγματικότητα;

Η αξιολόγηση της εικόνας της Ελληνικής Αστυνομίας όπως παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ, δεν πρέπει να συνδέεται με ορισμένα συγκεκριμένα περιστατικά σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές. Αντιθέτως, η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να είναι συνολική και διαχρονική και να συνδυάζεται με το γενικότερο έργο και την αποστολή της Αστυνομίας. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο συλλογιστικής, η Ελληνική Αστυνομία, κατά τη γνώμη μας, δεν έτυχε της συμπάραστασης των ΜΜΕ, αλλά ούτε και της αντικειμενικής αξιολόγησης, τουλάχιστον στο επίπεδο που θα έπρεπε. Ατυχή περιστατικά και απαράδεκτες έως και παράνομες ενέργειες αστυνομικών, που όμως αποτελούν την εξαίρεση του κανόνα, παρουσιάσθηκαν υποκειμενικά, υπερβολικά και κυρίως γενικευμένα, έτσι ώστε η τηλεόραση να επιτύχει υψηλά ποσοστά τηλεθέασης και ο τύπος να αυξήσει τις πωλήσεις του. Από την άλλη πλευρά, οι επιτυχίες της Αστυνομίας κατά του εγκλήματος, το ουσιαστικό κοινωνικό της έργο ουδέποτε προβλήθηκε στο μέτρο που θα έπρεπε διότι απλούστατα δεν αποτελούσε «είδηση» και κατ' επέκταση δεν μπορούσε, κατά τη γλώσσα των δημοσιογράφων, να «πουλήσει». Για

20. Στο ίδιο, ο.π., σελ. 117.

21. Στο ίδιο, ο.π., σελ. 104.

παράδειγμα, κατά το χρονικό διάστημα 1988-1995 η Ελληνική Αστυνομία έχασε τριάντα δύο (32) αξιόλογους αστυνομικούς, όλοι τους θύματα κατά την εκτέλεση του καθήκοντος.²² Πίσω τους άφησαν ανήλικα παιδιά και οι οικογένειές τους αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα όχι μόνο οικονομικά αλλά κυρίως ψυχολογικά. Το ερώτημα είναι απλό: κατά πόσο τα ΜΜΕ παρουσίασαν και ανέδειξαν στην πραγματική τους διάσταση αυτά τα προβλήματα;

Δεν είναι, λοιπόν, η πραγματικότητα αυτή καθαυτή που παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ σε ό,τι αφορά το έργο και την αποστολή της Ελληνικής Αστυνομίας, αλλά μια πραγματικότητα που κατασκευάζεται από τα ίδια τα ΜΜΕ για να εξυπηρετηθούν συγκεκριμένοι στόχοι. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης αναφερόμενος σε αστυνομικές ενέργειες: «η αίσθηση που είχαμε για το συγκεκριμένο γεγονός μέσω της τηλεόρασης δεν απεικονίζει την πραγματικότητα... δεν είναι έτσι τα πράγματα όπως τα παρουσίασαν τα ΜΜΕ. Γενικότερα, υπάρχει μια σχιζοφρένεια ως προς τον τρόπο που θέλουμε να αντιδράσει η Αστυνομία... δεν επεμβαίνει, τα βάζουμε με την Αστυνομία... επεμβαίνει, την κατηγορούμε για αυταρχισμό...».²³ Στο ίδιο πλαίσιο κυμαίνεται και το περιεχόμενο κύριου άρθρου έγκυρης εφημερίδας αναφορικά με τα μέτρα τάξης που έλαβε η Ελληνική Αστυνομία στον εορτασμό επετείου για το Πολυτεχνείο: «...οι 22 επέτειοι που προηγήθηκαν σιγματίστηκαν κατά κανόνα από απαράδεκτες ταραχές, εμπρησμούς, υλικές ζημιές, τραυματισμούς και συλλήψεις. Η δε Αστυνομία υπήρξε πάντοτε η βασική κατηγορούμενη. Άλλοτε για «βάναιυση επέμβαση» και άλλοτε για «ύποπτη αδράνεια»... Φέτος, λοιπόν, που η επέτειος εορτάσθηκε χωρίς ταραχές, η Αστυνομία δεν κατηγορήθηκε ούτε για βάναιυση συμπεριφορά, ούτε για ύποπτη απραξία. Αλλά για «υπερβολική παρουσία», για «δρακόντεια μέτρα» και για «τρομοκρατία του λαού» αφού «οι αστυνομικοί ήταν περισσότεροι από τους διαδηλωτές»... Κοντολογίς, είναι εξ ίσου άδικο και επιζήμιο να θεωρείται η Αστυνομία είτε εκ προοιμίου υπαίτια για κάθε αναταραχή, είτε εκ των προτέρων αμέτοχη, όταν επικρατεί ευταξία. Και στις δύο περιπτώσεις είναι επόμενο να καλλιεργείται στον αστυνομικό το

22. Βλ. Πίνακα 13, σελ. 88 της εν λόγω διατριβής.

23. Συνέντευξη του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Ρωμαίου στην εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 3 Νοεμβρίου 1996, σελ 77.

*αίσθημα της ανευθυνότητας, της αδιαφορίας και του αρνητισμού. Ενώ το πρώτο ζητούμενο είναι μια υπεύθυνη Ελληνική Αστυνομία».*²⁴

Εν συμπεράσματι, ο ρόλος, η αποστολή και η λειτουργία της Αστυνομίας αποτελεί υπόθεση του κάθε πολίτη της χώρας. Η Αστυνομία άλλωστε υπάρχει και λειτουργεί για να προσφέρει σε καθημερινή βάση τις υπηρεσίες της σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Ο κάθε πολίτης λοιπόν έχει δικαίωμα να ενημερώνεται για τον τρόπο που επιτελεί η Αστυνομία τα καθήκοντά της. Τα ΜΜΕ, στο πλαίσιο αυτό, διαθέτουν απεριόριστες δυνατότητες να αναδείξουν το έργο της Αστυνομίας στις πραγματικές του διαστάσεις. Κατ' αυτό τον τρόπο συμβάλλουν αποφασιστικά στην εκπλήρωση της αποστολής της Αστυνομίας, ενώ ταυτόχρονα επιβεβαιώνουν το δικό τους κοινωνικό ρόλο. Οι στόχοι είναι κοινοί και τα περιθώρια για την πραγματοποίησή τους τεράστια.

24. Εφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 20 Νοεμβρίου 1996 «Για μια υπεύθυνη Αστυνομία» του (Στάμου Ζούλα), σελ.1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

**Τάσεις εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού της Ελληνικής
Αστυνομίας–Διαρθρωτικές μεταβολές και πολιτικές παρεμβάσεις**

1. Ο χαρακτήρας των Αστυνομικών Σωμάτων.

Πριν υπεισεέλθουμε στην επί μέρους ανάλυση των σημαντικότερων διαρθρωτικών μεταβολών που έλαβαν χώρα τις τελευταίες δύο δεκαετίες, οφείλουμε καταρχήν να δώσουμε συνοπτικά το στίγμα του χαρακτήρα των πρώην Σωμάτων της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, καθώς και της σημερινής Ελληνικής Αστυνομίας. Η αποσαφήνιση του χαρακτήρα των Αστυνομικών Σωμάτων, από νομικής πλευράς, έχει ιδιαίτερη σημασία αφού συνδέεται άμεσα με τις διαδικασίες των διαρθρωτικών μεταβολών στις λειτουργικές δομές του θεσμού της Αστυνομίας.

Μέχρι το 1984 τα Σώματα της Ελληνικής Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων άσκησαν εκ παραλλήλου καθήκοντα αστυνόμευσης στη χώρα με συγκεκριμένη εδαφική αρμοδιότητα.¹ Με εξαίρεση τις πόλεις των Αθηνών, Πειραιώς, Πάτρας και Κέρκυρας, όπου καθήκοντα αστυνόμευσης ασκούσε η Αστυνομία Πόλεων, η λοιπή χώρα αστυνομεύονταν από το Σώμα της Ελληνικής Χωροφυλακής. Σύμφωνα με το άρθρο 18 του Νόμου 1339/1983, (ΦΕΚ-Α35) η Ελληνική Χωροφυλακή και η Αστυνομία Πόλεων αποτελούσαν ιδιαίτερα ένοπλα Σώματα με αποστολή τη διαχείριση της δημόσιας και εθνικής ασφάλειας, την τήρηση της δημόσιας τάξης και γενικότερα την άσκηση της αστυνομίας. Επιπλέον, και τα δύο Σώματα λειτουργούσαν με βάση τους δικούς τους οργανικούς νόμους και δεν εφαρμόζονταν για το προσωπικό τους οι διατάξεις που αφορούσαν τους δημόσιους πολιτικούς και λοιπούς υπαλλήλους. Με το άρθ. 54 του Νόμου 1481/1984 (ΦΕΚ 152^Α) καταργούνται τα Σώματα της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων και ιδρύεται το νέο Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας. Το αστυνομικό και πολιτικό προσωπικό των καταργηθέντων Σωμάτων επανδρώνει το νέο Σώμα, ενώ τα ακίνητα, τα μέσα, ο οπλισμός και κάθε μορφής υλικό της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων περιέχονται στην κυριότητα της Ελληνικής Αστυνομίας.² Το νέο Σώμα, η Ελληνική Αστυνομία, αποτελεί ιδιαίτερο ένοπλο Σώμα, λειτουργεί με τους δικούς του οργανικούς νόμους και δεν εφαρμόζονται για το προσωπικό της οι διατάξεις

1. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. το κεφάλαιο «ιστορική αναδρομή του αστυνομικού θεσμού στην νεότερη Ελλάδα» της παρούσας διατριβής στο εισαγωγικό μέρος, σελ. 20.

2. Άρθρο 54 παρ.4 και 55 παρ.1 του Ν.1481/1984 (ΦΕΚ-152^Α).

που αφορούν τους δημοσίους υπαλλήλους.³ Μάλιστα, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 2649/1987 Απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, η Ελληνική Αστυνομία είναι στρατιωτική υπηρεσία διότι πέρα από τα αστυνομικά της καθήκοντα, έχει ευρύτερη αποστολή βοηθητική των ενόπλων δυνάμεων της χώρας μετέχοντας ενεργώς στην εξασφάλιση της εθνικής άμυνας και ως εκ τούτου το προσωπικό της δεν είναι πολιτικοί αλλά στρατιωτικοί υπάλληλοι. Ενδιαφέρουσα όμως είναι και η γνώμη της μειοψηφίας της ίδιας απόφασης, σύμφωνα με την οποία η Ελληνική Αστυνομία παρά το γεγονός ότι αποτελεί ένοπλο Σώμα και διέπεται από ιδιαίτερη οργάνωση και πειθαρχία ανάλογη προς εκείνη των στρατιωτικών υπηρεσιών, δεν είναι ούτε αποκλειστικά ούτε προεχόντως βοηθητικό Σώμα των ενόπλων δυνάμεων, δεδομένου ότι τα κύρια καθήκοντά της είναι στο σύνολό τους καθαρώς αστυνομικά καθήκοντα και δη σε καιρό ειρήνης και επομένως αποτελεί πολιτική υπηρεσία του κράτους. Στο ίδιο πλαίσιο κυμαίνεται και η σχετική γνωμοδότηση Εισαγγελέως Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία οι ιδιότητες της Ελληνικής Αστυνομίας (στρατιωτική οργάνωση, ιεραρχία και πειθαρχία) «μόνες τους αυτές χωριστά ή και σε συνδυασμό μεταξύ τους δεν μπορούν να προσδώσουν στην Ελληνική Αστυνομία τη στρατιωτική ιδιότητα που είχε πριν η Χωροφυλακή, σύμφωνα με τη ρητή διάταξη του άρθρου 1 παρ.1 του Ν.Δ. 3365/1955 καθόσον η αποστολή της δεν συμπίπτει με την αποστολή του Στρατού...».⁴ Πρέπει να επισημάνουμε ότι η άποψη αυτή βρίσκει έρεισμα στην Εισηγητική Έκθεση του Ιδρυτικού Νόμου της Ελληνικής Αστυνομίας, όπου αναφέρεται συγκεκριμένα ότι «...από το πρίσμα της αποστολής του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης η εξασφάλιση της εθνικής άμυνας είναι επιμέρους λειτουργία για την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης... Η συμμετοχή (του αστυνομικού προσωπικού) στην εξασφάλιση της εθνικής άμυνας μπορεί να θεωρηθεί σαν δευτερογενής λειτουργία...».⁵

Τέλος, αναφορικά με το χαρακτήρα του Σώματος αξίζει να αναφερθεί η

3. Άρθ.3, παρ.1 του παραπάνω Νόμου.

4. ΣΚΟΥΡΗ, Β/ΤΑΧΟΥ, Α (1990), Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, σελ 158.

5. Εισηγητική Έκθεση του Νόμου «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης» (Ν.1481/1984), με ημερομηνία 16 Αυγούστου 1984, σελ 2.

άποψη του αείμνηστου καθηγητή εγκληματολογίας κ. Γαρδίκας: «...Απαραίτητον προς επιτυχίαν της αστυνομίας είναι να μην έχει αυτή στρατιωτικόν χαρακτήρα και εμφάνισιν... ο στρατιωτικός χαρακτήρ καθιστά την αστυνομίαν αντιπαθή εις το κοινόν. Οι άκαμπτοι και αγέρωχοι τρόποι των στρατιωτικών είναι δυσχερώς ανεκτοί υπό του κοινού και συγγνωστοί μόνον ένεκα της εθνικής αποστολής του στρατεύματος... αλλ' αν υπάλληλοι μη υπέχοντες τας ευθύνas των στρατιωτικών μιμώνται τους αγέρωχους τρόπους αυτών καθίστανται μισητοί υπό του κοινού... αλλά ίνα η αστυνομία επιτύχη εν τω έργω αυτής έχει ανάγκην της ειλικρινούς συμπαθείας του κοινού... όσο δραστικότερα, πλειότερον εχέμυθα, ευγενή τους τρόπους και εξυπηρετικά των πολιτών είναι τα όργανα της αστυνομίας, τόσο μάλλον συμπαθέστερα καθίστανται εις το κοινόν και ούτως επιτυγχάνουσι πλειότερα αποτελέσματα και εν τη καταδίωξει των εγκλημάτων. Η αστυνομία του Λονδίνου πρωτίστως οφείλει την μεγίστην αυτής επιτυχίαν εις την ειλικρινή και μεγάλην αγάπην, ήν το κοινόν τρέφει προς αυτήν. Κατά ταύτα η αστυνομία εν ταις μεγάλαις τουλάχιστον πόλεσι πρέπει να διενεργήται υπό σώματος μη έχοντος χαρακτήρα στρατιωτικόν, αλλ' ίδιον αστυνομικόν...».⁶ Παρά το γεγονός ότι η άποψη αυτή έχει εκφραστεί το 1949, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι παραμένει στις μέρες μας μια άποψη επίκαιρη και ενδιαφέρουσα σχετικά με το έργο και την αποστολή του θεσμού της Αστυνομίας στη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

2. Η ενοποίηση των Σωμάτων της Ελληνικής Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων.

Οι λόγοι που οδήγησαν την Πολιτεία να προχωρήσει στην ενοποίηση των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, αναφέρονται διεξοδικά στην από 16-8-1984 Εισηγητική Έκθεση του ιδρυτικού Νόμου 1481/1984 της Ελληνικής Αστυνομίας. Οι λόγοι αυτοί, τους οποίους παραθέτουμε ακολούθως, έχουν ιδιαίτερη σημασία καθόσον αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμη το κοινωνικό και νομικό υπόβαθρο της μεταρρυθμιστικής αυτής

6. ΓΑΡΔΙΚΑΣ, Κ. (1949), Εγκληματολογία. Η οργάνωσις και λειτουργία της Αστυνομίας, τ.Β', τεύχ. Β', σελ 145.

παρέμβασης της πολιτείας, με απώτερο σκοπό τον εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό του θεσμού της Αστυνομίας:

«α) να περιορισθεί η δράση των αστυνομικών στην εκπλήρωση της αποστολής του Υπουργείου. Μακρά πρακτική εδραιωμένη επί δεκαετίες ήθελε τους αστυνομικούς αρμόδιους για τα πάντα. Τα περισσότερα πιστοποιητικά, βεβαιώσεις, άδειες κλπ χορηγούνταν από την αστυνομία που είχε έτσι υποκαταστήσει όλες τις δημόσιες υπηρεσίες...

β) να βελτιωθούν οι σχέσεις αστυνομικών και πολιτών. Η αντιλαϊκή χρησιμοποίηση των Σωμάτων Ασφαλείας στο παρελθόν καλλιέργησε ένα κλίμα δυσπιστίας ακόμη και εχθρότητας ανάμεσα στον πολίτη και τον αστυνομικό.

γ) να αυξηθεί η παραγωγικότητα των αστυνομικών...

δ) να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά η αύξηση της εγκληματικότητας και ιδίως των νέων μορφών εγκλήματος...

ε) να βελτιωθούν το μορφωτικό επίπεδο (γενικό και επαγγελματικό) και οι συνθήκες εργασίας των αστυνομικών...»⁷.

Η επισήμανση των παραπάνω λόγων θα πρέπει ακόμη να συσχετισθεί και με τη δύναμη που διέθεταν την περίοδο εκείνη τα Σώματα της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων. Το προσωπικό και των δύο Σωμάτων ανέρχονταν συνολικά σε 38.428. Συγκεκριμένα, η Αστυνομία Πόλεων με δύναμη 11.981 κάλυπτε το 20% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και η Χωροφυλακή, με 26.447 το 80% του πληθυσμού.⁸ Η δύναμη, λοιπόν, αυτή, σύμφωνα με την ίδια Εισηγητική Έκθεση, δεν επαρκούσε για την αστυνόμευση ολόκληρης της χώρας και για το λόγο αυτό η Χωροφυλακή ζητούσε αύξηση του προσωπικού της κατά 12.000 άνδρες, ήτοι ποσοστό 45,3% της συνολικής της δύναμης, η δε Αστυνομία Πόλεων κατά 4.500 άνδρες, δηλαδή αύξηση 37,5% της δύναμής της.⁹ Τέλος, ένας ακόμη λόγος που αναφέρθηκε στην εισήγηση του τότε Υπουργού Δημόσιας Τάξης κατά τη συζήτηση για την ψήφιση του νομοσχεδίου ήταν ο ανταγωνισμός και η

7. Βλ. σελ.1 της παραπάνω Εισηγητικής Έκθεσης. ο.π., σημ.5

8. Ομιλία του Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Σκουλαρίκη στη Βουλή κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου για την ενοποίηση των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, βλ. «Αστυνομική Επιθεώρηση» τευχ.6 1984, σελ 6.

9. Στην ίδια Εισηγητική Έκθεση, ο.π., σε.1, αναφέρονται ως ποσοστά ενίσχυσης του προσωπικού των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων 48% και 39% αντιστοίχως. Σύμφωνα όμως με την ακριβή δύναμη των δύο Σωμάτων τα ποσοστά αυτά είναι 45,3% και 37,5%.

αντιζηλία μεταξύ των δύο Σωμάτων στην ιστορική τους διαδρομή. «... θα πρέπει να τονίσω ότι οι λόγοι που σήμερα επικαλούμαστε αναφέρονται στα τότε πρακτικά των συζητήσεων. Και θα περιορισθώ στον τότε βουλευτή Κούνδουρο, τέως υπουργό Εσωτερικών, στον οποίο υπήγετο η Αστυνομία, ο οποίος έλεγε ότι στα δύο Σώματα έχει αναπτυχθεί τόση αντιζηλία, αλληλοαντίδραση και υπονόμηση, ώστε για τη θεραπεία προτείνω μια μόνη, μοναδική λύση, την κατάργηση των δύο Σωμάτων και τη δημιουργία ενός ενιαίου Σώματος. Θα πρέπει να τονίσω ότι ο αείμνηστος Παπαναστασίου πήρε την ίδια θέση και επρότεινε, ότι η μόνη θεραπεία και το μόνο σύστημα είναι να γίνει το ενιαίο Σώμα. Και ένα πλήθος τότε άλλων αγορητών εξέφρασαν την ίδια άποψη στη συζήτηση της Βουλής. Ο αείμνηστος Γεώργιος Παπανδρέου είχε ακριβώς μια τέτοια άποψη...».¹⁰

Εάν υποθεθεί ότι τα προβλήματα και οι λόγοι που οδήγησαν την πολιτεία να καταργήσει τα Σώματα της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων και να ιδρύσει ένα νέο Αστυνομικό Σώμα, ήταν πράγματι όπως αναφέρονται στην Εισηγητική Έκθεση του Νόμου 1481/1984, τότε η νομοθετική αυτή πρωτοβουλία πρέπει, και δικαίως άλλωστε, να θεωρηθεί ως μια σημαντική καινοτομία στα Ελληνικά αστυνομικά χρονικά. Η ιδέα της σύστασης μιας νέας και ενιαίας αστυνομικής υπηρεσίας σε εθνικό επίπεδο, μέσα σε ένα εκσυγχρονιστικό και δημοκρατικό πλαίσιο οργάνωσης, δομής και λειτουργίας, δεν μπορούσε παρά να θεωρηθεί ως μια κίνηση ανανέωσης, εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού του πλέον απαραίτητου θεσμού για την εσωτερική τάξη, την ασφάλεια και την προστασία της ζωής και της περιουσίας του πολίτη. Στις μέρες μας, η Ελληνική Αστυνομία διανύει ήδη τη δεύτερη δεκαετία από τη σύστασή της και ως εκ τούτου το χρονικό διάστημα που έχει μεσολαβήσει επιτρέπει την εξαγωγή, τουλάχιστον μέχρι ενός σημείου, χρήσιμων συμπερασμάτων. Κατά πόσο δηλαδή η πραγματοποιηθείσα καινοτομία στα αστυνομικά χρονικά με σκοπό τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό του αστυνομικού θεσμού, αλλά και παράλληλα την αύξηση της αποτελεσματικότητας του αστυνομικού έργου,

10. Ομιλία του Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Σκουλαρίκη, ο.π., σημ.8.

απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα;

Έχοντας υπόψη τους λόγους που αναφέρονται στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 1481/1984 σε συνδυασμό με την μέχρι εδώ ανάπτυξη της μελέτης μας, οδηγούμεθα, σε γενικές γραμμές, στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας συνεχίζει και σήμερα να εκτελεί έργα ξένα προς την αποστολή του, με αποτέλεσμα να αποσπάται η προσοχή του από τα κυρίως αστυνομικά καθήκοντά του.

- οι σχέσεις Αστυνομίας - κοινού συνεχίζουν να βρίσκονται κάτω από ένα κλίμα δυσπιστίας, ενώ η έκταση του φαινομένου της διαφθοράς απειλεί μια άνευ προηγουμένου ρήξη στις σχέσεις Αστυνομίας και Πολιτών.

- η εγκληματικότητα στη χώρα μας έχει παρουσιάσει ιδιαίτερα αυξητικές τάσεις ενώ τα σοβαρά αδικήματα (ανθρωποκτονίες, ληστείες κλπ) βρίσκονται σε έξαρση.

- η εικόνα του επαγγέλματος του αστυνομικού και οι συνθήκες εργασίας του παραμένουν σε επίπεδα όχι ικανοποιητικά.

Δυστυχώς, τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία συνηγορούν υπέρ αυτών των συμπερασμάτων. Συγκεκριμένα το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας συνεχίζει και σήμερα να ασχολείται με την διεκπεραίωση εγγράφων διαφόρων δημοσίων υπηρεσιών. Κατά τη δεκαετία 1985-1995 διεκπεραιώθηκαν, κατά μέσο όρο, ετησίως περίπου 2.900.000 έγγραφα προερχόμενα από το σύνολο των υπηρεσιών του δημοσίου τομέα.¹¹ Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, οι υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας έχουν λάβει μέτρα τάξης, κατά μέσο όρο ετησίως, σε περίπου 123.000 εκδηλώσεις διαφόρων μορφών (αθλητικές, δικαστικές κλπ) έναντι 74.500 περίπου εκδηλώσεων ετησίως κατά το χρονικό διάστημα 1981 - 1984.¹² Ακόμη, κατά την ενοποίηση των Σωμάτων της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων (1984) η διάπραξη κακουργημάτων¹³ ανέρχονταν σε 1.505 εκ των οποίων τα 491 ήταν ανεξιχνίαστα (ποσοστό 32,6%). Το 1995, μετά από ένδεκα χρόνια λειτουργίας του νέου Αστυνομικού Σώματος, τα κακουργήματα

11. βλ. Πίνακα 16 της διατριβής, «έγγραφα διαφόρων υπηρεσιών που διεκπεραιώθηκαν από τις υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας», σελ. 132.

12. βλ. Πίνακα 17 της διατριβής «μέτρα τάξης που λήφθηκαν από την Ελληνική Αστυνομία σε διάφορες εκδηλώσεις», σελ. 135.

13. βλ. Πίνακα 15 της διατριβής, σελ. 124.

έφθασαν τις 8.244 εκ των οποίων 5.053 έμειναν ανεξιχνίαστα (ποσοστό 61,3%). Βέβαια, η αύξηση της εγκληματικότητας δεν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στην αποτελεσματικότητα των αστυνομικών υπηρεσιών. Αναμφίβολα, όμως, η αστυνομία έχει το δικό της μερίδιο ευθύνης, πολύ δε περισσότερο όταν η μείωση της εγκληματικότητας τίθεται ευθύς εξ αρχής ως ένας από τους κυριότερους στόχους της ίδρυσης του νέου Σώματος της Ελληνικής Αστυνομίας. Μάλιστα, σύμφωνα με το σκεπτικό που αναπτύσσεται στην προαναφερθείσα Εισηγητική Έκθεση, η δύναμη και των δύο Σωμάτων (Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων) που ανέρχονταν σε 38.428 άτομα ήταν ιδιαίτερα επαρκής για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, αλλά για συγκεκριμένους λόγους, όπως, πολυδιάσπαση του αστυνομικού έργου, περίπλοκη υπαγωγή των μαχίμων υπηρεσιών, διόγκωση των επιτελικών μονάδων, κατακερματισμός των μάχιμων υπηρεσιών, ανισομερής κατανομή δυνάμεων, αναχρονιστικό κανονιστικό πλαίσιο, αντιδημοκρατικές μέθοδοι εργασίας και χαμηλό επίπεδο αστυνομικής εκπαίδευσης, η αποτελεσματικότητα των αστυνομικών υπηρεσιών δεν ήταν ικανοποιητική. Έχοντας λοιπόν υπόψη τα παραπάνω, θα αναμένονταν, φυσιολογικά, μετά την ενοποίηση των Σωμάτων, οι δείκτες εγκληματικότητας να βρίσκονται αν όχι σε επίπεδα χαμηλότερα, τουλάχιστον σε επίπεδα ανεκτά. Αντιθέτως, όμως, τα κακουργήματα κατά το διάστημα 1984-1995 αυξήθηκαν κατά 447% (1984:1.505- 1995:8.244). Και αν ακόμη, λοιπόν, υποστηριχθεί ότι οι παράγοντες αύξησης της εγκληματικότητας είναι, κατά κύριο λόγο, κοινωνικο-οικονομικοί, η αστυνομία από την πλευρά της θα έπρεπε να έχει επιδείξει τουλάχιστον ένα ενθαρρυντικό ποσοστό εξιχνίασης της σοβαρής εγκληματικότητας. Παρά ταύτα, το ποσοστό των ανεξιχνίαστων κακουργημάτων κατά την περίοδο 1984-1995 αυξήθηκε κατά περίπου 30% (1984: 32,6% - 1995: 61,3%). Εάν τώρα σε αυτούς τους υπολογισμούς προστεθεί και το γεγονός ότι η δύναμη της Ελληνικής Αστυνομίας¹⁴ αυξήθηκε κατά την περίοδο 1984-1995 κατά ποσοστό 5,05% (1984:38.224 - 1995 :

14. Η αναλογία της δύναμης της Ελληνικής Αστυνομίας σήμερα σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό τη χώρας είναι ιδιαίτερα υψηλή για τα Ευρωπαϊκά δεδομένα. Έτσι στη χώρα μας η αναλογία είναι 1:258 ενώ στη Γερμανία 1:316, Ιρλανδία 1:344, Λουξεμβούργο 1:366, Ολλανδία 1:372, Αγγλία 1:385 και Δανία 1:492. Βλ. BENYON, J/DAVIES, P/WILLIS, A(1990), *Police Cooperation in Europe*, σελ.197.

40.156), τότε αναμφίβολα τα αποτελέσματα για την πορεία της Ελληνικής Αστυνομίας από τη σύστασή της μέχρι σήμερα δεν είναι τα αναμενόμενα.

Το νομοσχέδιο για την ίδρυση της Ελληνικής Αστυνομίας θεωρήθηκε ως ένα νομοσχέδιο που επέφερε ρήξη στο αστυνομικό σύστημα της χώρας,¹⁵ στη δε Εισηγητική Έκθεση αναφέρεται ότι δεν πρόκειται για μια απλή ενοποίηση δύο Σωμάτων Ασφαλείας, αλλά για μια πλατιά και ριζική μεταρρύθμιση στα πλαίσια μιας νέας σχέσης κοινωνίας - κράτους.¹⁶ Κατά πόσο όμως η διαρθρωτική αυτή και συνάμα μεταρρυθμιστική παρέμβαση δημιούργησε ένα πράγματι νέο αστυνομικό Σώμα με πρωτότυπες δομές και λειτουργίες στην υπηρεσία του πολίτη και του δημοκρατικού πολιτεύματος; Καταρχήν, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η κατάργηση των Σωμάτων της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων δεν σήμαινε ταυτόχρονα και την πλήρη εξάλειψη όλων των δομών λειτουργίας των μέχρι τότε υφιστάμενων αστυνομικών υπηρεσιών και δη των περιφερειακών υπηρεσιών.¹⁷ Οπωσδήποτε τυπικά επέρχεται η παύση της λειτουργίας των υπηρεσιών και των δύο Σωμάτων και η σύσταση ενός νέου Σώματος υπό νέα ονομασία. Όμως, σε ό,τι αφορά το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, την υλική και τεχνική υποδομή, τον οπλισμό και οτιδήποτε άλλο πλαισιώνει τις δομές του νεοϊδρυθέντος Σώματος, είναι ό,τι ακριβώς προϋπήρχε στα Σώματα της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων. Τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι δεν πρόκειται για ίδρυση ενός νέου από κάθε πλευράς Αστυνομικού Σώματος, αλλά για μια τυπικά και ουσιαστικά συγχώνευση ή κατά το ορθότερο, ενοποίηση των δύο Αστυνομικών Σωμάτων υπό μια ενιαία ονομασία: «Ελληνική Αστυνομία».

Η αρνητικότερη ίσως διαρθρωτική κίνηση στη δημιουργία του νέου Σώματος ήταν η ταυτόχρονη κατάργηση των δύο Αρχηγείων (Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων) και η υπαγωγή όλων των αστυνομικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών διοικητικής υποστήριξης συμπεριλαμβανομένου και του

15. Ομιλία του Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Σκουλαρίκη στη Βουλή «Αστυνομική Επιθεώρηση», τομ.6, 1984, σελ.6.

16. Εισηγητική Έκθεση, ο.π., σημ. 5, σελ.1.

17. Για παράδειγμα, όλα τα Αστυνομικά Τμήματα και των δύο Σωμάτων εξακολούθησαν να λειτουργούν - και πολλά εξ αυτών εξακολουθούν και σήμερα - με τις ίδιες οργανωτικές δομές και διατηρώντας την ίδια τεχνολογική υποδομή.

Γραφείου του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.¹⁸ Ο λόγος αυτής της νέας διάρθρωσης η οποία στερούσε και στερεί ακόμη την Ελληνική Αστυνομία από τη λειτουργία του δικού της Αρχηγείου, σε αντίθεση με όλες σχεδόν τις Αστυνομίες του κόσμου, αναπτύσσεται διεξοδικά στην Εισηγητική Έκθεση: «...το οργανωτικό αυτό σχήμα διευκολύνει τον αμεσότερο έλεγχο της πολιτικής ηγεσίας πάνω στην υπηρεσιακή και επομένως την επιβολή της πολιτικής βούλησης και απόφασης...».¹⁹ Ο λόγος αυτός έχει μάλλον αμφισβητηθεί από τότε μέχρι σήμερα με επανειλημμένες δηλώσεις στελεχών της πολιτικής και φυσικής ηγεσίας της Ελληνικής Αστυνομίας. Πρέπει να επισημάνουμε ότι η μη σύσταση και λειτουργία Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας από ιδρύσεώς της μέχρι σήμερα έχει συχνά συνδυασθεί με την αποκαλούμενη «πολιτική κηδεμόνευση» του Σώματος. Η «απεξάρτηση» της Αστυνομίας από τους πολιτικούς προστάτες ή η «ανεξαρτητοποίηση» της φυσικής ηγεσίας του Σώματος από την πολιτική ηγεσία, αποτέλεσαν συχνά κύριες αναφορές σε δηλώσεις πολιτικών προσώπων.²⁰ Παρά ταύτα, η Ελληνική Αστυνομία λειτουργεί ακόμη και σήμερα χωρίς Αρχηγείο, έχοντας μόνο Γραφείο Αρχηγού. Η διαρθρωτική αυτή μεταβολή δεν φαίνεται να συνάδει με το γενικότερο μεταρρυθμιστικό πλαίσιο της ίδρυσης του Σώματος. Οποσδήποτε είναι απαραίτητη η σύσταση Αρχηγείου του Σώματος προς όφελος της λειτουργικότητας και της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας. Ταυτόχρονα όμως τίθεται το ερώτημα κατά πόσο μια τέτοια διαρθρωτική μεταβολή μπορεί να συμβάλει στον εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό του Σώματος, αν δεν συνοδεύεται από μια σειρά μερικότερων αλλά ουσιαστικών θεσμικών αλλαγών που θα αποτελούν εγγύηση για τη διαφάνεια, την αντικειμενικότητα και τη δημοκρατικότητα των εσωτερικών λειτουργιών και διεργασιών του Σώματος. Η επιχειρηθείσα, για παράδειγμα, σύσταση και λειτουργία των πολυδύναμων αστυνομικών

18. Αρθ.2 του Ν.1481/1984. (ΦΕΚ-152^Α)

19. Εισηγητική Έκθεση του Ν.1481/1984, ο.π., σελ.3.

20. βλ. ενδεικτικά : Εφημ. «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 7 Απριλίου 1993 «Αυτοκέφαλη η Ελληνική Αστυνομία», Εφημ. «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ», 27 Φεβρουαρίου 1994, συνέντευξη των πρώην Υπουργών Δημόσιας Τάξης Θ. Αναγνωστόπουλου και Σ. Παπαθεμελή, Εφημ. «ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ», 6/7 Σεπτεμβρίου 1997, «Ιδρύεται Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας» του Μ. Σταυρακάκη, Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 28 Μαΐου 1995, συνέντευξη του πρώην Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας Μ. Χουρδάκη.

τμημάτων, χαρακτηρίσθηκε ως η σημαντικότερη διαρθρωτική μεταβολή στο χώρο της αστυνόμευσης: «...με τις ρυθμίσεις αυτές πραγματοποιείται εκσυγχρονιστική τομή στο σύστημα αστυνόμευσης της πρωτεύουσας με στόχο την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών στον πολίτη από την Αστυνομία και ικανοποιούνται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι αρχές της Διοίκησης και της οργάνωσης...».²¹ Το εν λόγω συμπέρασμα διατυπώνεται ως επακόλουθο των θετικών αποτελεσμάτων, όπως υποστηρίζεται στο ίδιο δελτίο τύπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, που επέφερε η λειτουργία του πιλοτικού προτύπου του τμήματος της Καλλιθέας Αττικής.²² Παρά ταύτα, σε σχετική μελέτη που εκπονήθηκε από επιστημονικό προσωπικό του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου²³ για το σύστημα αστυνόμευσης των πολυδύναμων αστυνομικών τμημάτων, υποστηρίζεται ότι η συγχώνευση αστυνομικών τμημάτων που ασκούν πλημμελή αστυνόμευση λόγω ελλείψεως προσωπικού και άλλων διοικητικών και οικονομικών προβλημάτων, αποτελούν ουσιαστικά μια συνένωση προβληματικών υπηρεσιών σε μια νέα μεγαλύτερη προβληματική υπηρεσία. Στην ίδια επίσης μελέτη διατυπώνονται τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας για την εφαρμογή του προγράμματος πιλότος στο πολυδύναμο αστυνομικό τμήμα Καλλιθέας, σύμφωνα με την οποία η εγκληματικότητα στην περιοχή αρμοδιότητάς του αυξήθηκε περίπου κατά 300% στον ένα χρόνο της λειτουργίας του.²⁴ Η πορεία του θεσμού των πολυδύναμων τμημάτων μέχρι σήμερα μάλλον δικαιώνει τα πορίσματα της προαναφερόμενης έρευνας. Για το ίδιο θέμα, σε δηλώσεις πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης εκφράζεται έντονος προβληματισμός για την αποτελεσματικότητα και λειτουργικότητα των πολυδύναμων τμημάτων.²⁵

21. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης της 6 Ιουλίου 1995.

22. βλ. επίσης δηλώσεις του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης Σ. Βαλυράκη στην Εφημ. «ΕΘΝΟΣ», 2 Οκτωβρίου 1995, σελ.18.

23. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών. Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, «Χωρική ανάλυση εγκληματικότητας σε Αθήνα και Πειραιά με τη χρήση γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών», εκπόνηση: ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Τάσος, Υπεύθυνος Καθηγητής : ΚΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ, Αθήνα, Ιούλιος 1996, σελ. 58.

24. Στην ίδια μελέτη, ο.π. σελ 79.

25. βλ. συνέντευξη του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Ρωμαίου στην Εφημ. «Η ΒΡΑΔΥΝΗ», 2/1/1998, σελ. 5 «...τα πολυδύναμα ως ιδέα δεν είναι κακή, αλλά εμείς διαπιστώσαμε από τη μελέτη που κάναμε δύο αρνητικά στοιχεία. Το ένα είναι ότι ορισμένα δεν ήταν ορθά χωροταξικά. Ίσως καταλαμβάνουν πολύ μεγάλη έκταση για να μπορούν να λειτουργήσουν. Όμως το σημαντικότερο είναι ότι δεν έχουν ούτε τη δύναμη ούτε τα μέσα...».

Εν κατακλείδι, η σύσταση μιας νέας και ενιαίας αστυνομίας σε εθνικό επίπεδο, μπορεί καταρχήν να αποτελεί ένα ιδανικό πλαίσιο για τις αναγκαίες διαρθρωτικές παρεμβάσεις και αλλαγές, με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών στον πολίτη. Μια τέτοια αστυνομία διέπεται πρωταρχικά από το στοιχείο της συγκεντρωτικότητας, μέσω του οποίου εξυπηρετείται η λήψη αποφάσεων και η χάραξη ενιαίας στρατηγικής πολιτικής στον τομέα της αστυνόμευσης. Η Ελληνική Αστυνομία αποτέλεσε και αποτελεί ένα τέτοιο συγκεντρωτικό και ενιαίο πλαίσιο διαχείρισης της αστυνομικής εξουσίας. Η πορεία όμως του Σώματος δείχνει ότι το πλαίσιο αυτό δεν συνδυάσθηκε με τις απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές και κατά συνέπεια δεν είναι λειτουργικό. Η πολιτεία οφείλει να επανεξετάσει το διαρθρωτικό πλαίσιο της Ελληνικής Αστυνομίας με βάση τα σημερινά επιστημονικά και κοινωνικά δεδομένα και να επιχειρήσει τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές που θα επιτρέψουν την ανανέωση, τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό του θεσμού της Αστυνομίας.

3. Το σύστημα εκπαίδευσης της Ελληνικής Αστυνομίας.

Ο κινητήριος μοχλός του εκπαιδευτικού συστήματος της Ελληνικής Αστυνομίας ήταν πάντοτε η διαδικασία επιλογής των υποψηφίων προς κατάταξη. Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο τομέας αυτός αποτελούσε ανέκαθεν τον κατ' εξοχήν χώρο των πολιτικών παρεμβάσεων.²⁶ Εάν ανατρέξουμε στην ιστορία τόσο της Χωροφυλακής όσο και της Αστυνομίας Πόλεων θα διαπιστώσουμε ότι οι υποψήφιοι προς κατάταξη όφειλαν να προσκομίζουν, μεταξύ των άλλων δικαιολογητικών, και πιστοποιητικό κοινωνικών

26. βλ. εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 1 Δεκεμβρίου 1991, σελ. Α38 «Ακτινογραφία της ΕΛΑΣ» (του Γ. Παπαχρήστου). «...η διακριτική ευχέρεια του κάθε υπουργού δημόσιας τάξης να διορίζει στην Αστυνομία πρώτους τους δικούς του ψηφοφόρους ή τους γόνους των ψηφοφόρων του είχε ως αποτέλεσμα να επέλθει μια διαστρωμάτωση στην Αστυνομία ανάλογα με την καταγωγή του υπουργού! Έτσι η χρονιά 1979 ήταν η χρονιά των ... Μανατιών (λόγω της καταγωγής του υπουργού Κ. Δαβάκη), οι χρονιές 1975 και εντεύθεν ήταν των ... εκ Πρεβέζης (λόγω υπουργίας Αν. Μπάλκου), το 1989 το έτος των...Κρητικών (λόγω υπουργίας Γ. Κεφαλογιάννη) και ούτω καθ' εξής. Σκοπίμως παραλείπεται η επταετία 1982-88 του ΠΑΣΟΚ, για τον εξής απλό λόγο: στο διάστημα αυτό οι προσλήψεις είχαν μια άλλη χροιά : ήταν ενταγμένες στη γενικότερη πολιτική της «αλλαγής του συσχετισμού δυνάμεων στην Αστυνομία» ήτοι της νοθεύσεως της δεξιάς πλειοψηφίας του σώματος... αν μεν επρόκειτο η πολιτική αυτή να περιορισθεί στους διορισμούς

φρονημάτων.²⁷ Έτσι, ο υποψήφιος προς κατάταξη έπρεπε να εμφορείται υπό «υγιών κοινωνικών αντιλήψεων» ενώ παράλληλα κρίνονταν εύλογο να εξετάζεται αυστηρά ακόμη και το ποιόν των γονέων και των αδελφών του υποψηφίου.²⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι το μέτρο αυτό ίσχυσε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80 και καταργήθηκε με νόμο που αφορούσε γενικότερα την αποκατάσταση του αστυνομικού προσωπικού που είχε διωχθεί για πολιτικούς λόγους.²⁹

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τις παρεμβάσεις πολιτικών παραγόντων στις διαδικασίες επιλογής για την πρόσληψη αστυνομικού προσωπικού, οι δηλώσεις και οι συχνές αναφορές που κατά καιρούς έχουν γίνει στα μέσα ενημέρωσης από στελέχη της Φυσικής και Πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης αποδεικνύουν την ύπαρξη του προβλήματος.³⁰ Το 1949 ο καθηγητής Εγκληματολογίας Κ. Γαρδικας ανέφερε χαρακτηριστικά ότι *«απαραίτητος όρος προς ευόδωσιν του έργου της Αστυνομίας είναι να κρατηθεί αυτή μακράν των πολιτικών ανταγωνισμών και των κομμάτων. Οιοσδήποτε διορισμός διενεργηθείς δια κομματικής επιδράσεως είναι βαρύ και*

και μόνον, το πρόβλημα ενδεχομένως να ήταν μικρό. Αλλά δεν έμεινε εκεί. Εφαρμόστηκε και για την εισαγωγή στις σχολές αξιωματικών όπου επίσης ισχύει η ίδια διαστρωμάτωση...»

27. Ο Οργανισμός της Αστυνομίας Πόλεων (άρθ.34 του ΚΝ.2458/1953) προέβλεπε στα προσόντα του υποψηφίου προς κατάταξη, μεταξύ άλλων, και «...προηγούμενον εν γένει βίον και ήθος χρηστόν, εις ο περιλαμβάνονται και αι υγιείς εθνικαί πεποιθήσεις...»
28. ΤΟΥΖΕΝΗ Κ. (Αστυνόμου Α΄) και ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ, Ι. (Υπαστυνόμου Α΄) (1958), (επιμ.) «Οργανισμός και Κανονισμοί του Σώματος Αστυνομίας Πόλεων, σελ.36.
29. Νόμος 1339 της 17/18 Μαρτίου 1983 (ΦΕΚ-35Α΄) «Αποκατάσταση του προσωπικού των Σωμάτων Ασφαλείας... που διώχθηκε για πολιτικούς λόγους».
30. Ενδεικτικά, βλ. Εφημ. «Απογευματινή της Κυριακής», 27 Φεβρουαρίου 1994, σελ.13 συνέντευξη του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης Θ. Αναγνωστόπουλου «...πράγματι με τις παρεμβάσεις αυτές (πολιτικές) δεν γίνεται πάντοτε η καλύτερη επιλογή υποψηφίου...». Επίσης βλ. Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 31 Αυγούστου 1997, σελ. Α7, συνέντευξη του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Ρωμαίου : «...υπήρχε μια εξάρτηση των αστυνομικών από τους πολιτικούς. Αυτή η εξάρτηση ξεκινούσε πρώτον από τον τρόπο με τον οποίο γίνονταν οι προσλήψεις : οι προσλήψεις για την Αστυνομία γίνονταν από τον εκάστοτε υπουργό με τα δικά του κριτήρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι υπάρχουν περιοχές στην Ελλάδα από όπου παρατηρείται μια ομαδική είσοδος αστυνομικών στα χρόνια που εδώ βρίσκονταν κάποιος υπουργός από εκείνη την περιοχή...».

επικίνδυνον τραύμα της Αστυνομίας»³¹. Κατά πόσο έχουν αλλάξει τα πράγματα στις μέρες μας; Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα θα μπορούσε κάλλιστα να είναι η πρόσφατη σχετικά δήλωση Υπουργού Δημόσιας Τάξης για την επιλογή και περαιτέρω εξέλιξη των αστυνομικών «...μην ξεχνάμε, αν εξαιρέσουμε όλους αυτούς που μπήκαν στο Σώμα πέρυσι με πανελλήνιες, ότι όλοι οι άλλοι που είναι μέσα έχουν μπει με μέσο, έχουν προαχθεί με μέσο, έχουν μετατεθεί με μέσο ή ελλείψει μέσου...».³² Επανειλημμένα, λοιπόν, έχει γίνει λόγος για κατατακτήριες εξετάσεις με τη διαμεσολάβηση εξωγενών παραγόντων και για «στημένες» εξετάσεις για την εισαγωγή των υποψηφίων στις παραγωγικές σχολές της Αστυνομίας.³³

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, η νομοθετική ρύθμιση για την εισαγωγή των υποψηφίων στις αστυνομικές σχολές μέσω των γενικών πανελληνίων εξετάσεων³⁴ θεωρήθηκε και δικαίως άλλωστε, ως η σημαντικότερη καινοτομία στο εκπαιδευτικό σύστημα του θεσμού της Αστυνομίας στην Ελλάδα. Για πρώτη φορά στην ιστορία της Ελληνικής Αστυνομίας εισάγεται ένα αξιοκρατικό και αδιάβλητο σύστημα εξετάσεων, που επιτρέπει στους Έλληνες πολίτες να διεκδικήσουν την είσοδό τους στις αστυνομικές σχολές χωρίς την επιρροή εξωγενών παραγόντων. Πρόκειται για τη δημοκρατικότερη ίσως νομοθετική ρύθμιση στα αστυνομικά χρονικά από ιδρύσεως και των δύο Σωμάτων (Χωροφυλακή : 1833, Αστυνομία Πόλεων : 1920), η οποία επηρέασε ευμενώς ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελληνικής Αστυνομίας, αφού οι σχετικές διατάξεις ρυθμίζουν και τα θέματα μετεκπαίδευσης, εξειδίκευσης και επιμόρφωσης των αστυνομικών. Δικαίως, λοιπόν, οι νέες νομοθετικές αυτές ρυθμίσεις χαρακτηρίστηκαν ότι επέφεραν ρήξη με το παρελθόν της εκπαίδευσης στην Αστυνομία³⁵.

Η εκπαίδευση στις Αστυνομικές Σχολές αναβαθμίζεται ριζικά αφού η φοίτηση στη Σχολή Αστυφυλάκων διαρκεί πέντε εξάμηνα και οι απόφοιτοι

31. ΓΑΡΔΙΚΑΣ, Κ. (1949), *Εγκληματολογία*, τ.Β', τεύχ. Β'(Η οργάνωση και λειτουργία της Αστυνομίας), σελ. 152.

32. Βλ. Εφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ» Κυριακή 3 Νοεμβρίου 1996, σελ. 5 «Το άλλο Βήμα», συνέντευξη του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης Γ. Ρωμαίου.

33. ΖΙΑΝΙΚΑΣ, Χ. (1990), *Η Αστυνομία σήμερα*, σελ 145-150.

34. Νόμος 2226/1994 (ΦΕΚ-122 Α') «Εισαγωγή, εκπαίδευση και μετεκπαίδευση στις Σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας...»

35. «Αστυνομική Επιθεώρηση», τευχ. Ιανουάριος 1998, σελ. 4 «Αστυνομική Ακαδημία. Εκεί που κτίζεται το μέλλον της Αστυνομίας».

αυτής είναι ανακριτικοί υπάλληλοι κατά την έννοια της παρ. 1 του άρθ. 33 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Το μέγεθος της σημασίας της εν λόγω ρύθμισης μπορεί να κατανοηθεί πλήρως αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η εκπαίδευση των δοκίμων αστυφυλάκων στις αντίστοιχες σχολές τη Χωροφυλακής της Αστυνομίας Πόλεων αλλά και της Ελληνικής Αστυνομίας, διαρκούσε κατά μέσο όρο μόνο έξι μήνες. Η αναβάθμιση της Σχολής Αστυφυλάκων ολοκληρώνεται λίγο αργότερα όταν με το Π.Δ. 68/1997 χαρακτηρίζεται πλέον ως Ανώτερη Σχολή Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, μια ρύθμιση που πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία της λειτουργίας της Σχολής Αστυφυλάκων. Σε ό,τι αφορά τη Σχολή Αξιωματικών, η φοίτηση διαρκεί οκτώ εξάμηνα, ήτοι, η εκπαίδευση των δοκίμων αξιωματικών είναι διάρκειας τεσσάρων ετών έναντι τριών που ίσχυε κατά το παρελθόν.³⁶ Η εισαγωγή των σπουδαστών γίνεται μέσα από την 1^η και 4^η δέσμη των γενικών εξετάσεων.³⁷ Κατά το πρώτο έτος (1995) εφαρμογής του νέου νομοθετικού πλαισίου εισήχθησαν στη Σχολή Αξιωματικών μόνο ιδιώτες με το σύστημα των γενικών εξετάσεων. Κατά το δεύτερο έτος (1996), από τον αριθμό των εισακτέων που καθορίζεται για τη Σχολή Αξιωματικών, ποσοστό 50% προήλθαν από το εν ενεργεία αστυνομικό προσωπικό (Αστυφύλακες, Αρχιφύλακες και Ανθυπαστυνόμοι) οι οποίοι εισήχθησαν κατευθείαν στο δεύτερο έτος της Σχολής μέσω βέβαια των πανελληνίων εξετάσεων. Το ποσοστό αυτό μειώνεται κατά 5% κάθε έτος μέχρι να φθάσει τελικά το 20%.³⁸

Η εκσυγχρονιστική αυτή νομοθετική ρύθμιση συμπληρώνεται, τέλος, με την καθιέρωση των κοινωνικών επιστημών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα των δοκίμων αστυφυλάκων και αξιωματικών. Συγκεκριμένα, πέρα από τον ποινικό κορμό μαθημάτων (Ποινικό Δίκαιο, Ποινική Δικονομία, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι) και μαθημάτων αστυνομικού περιεχομένου (Οργανισμός - Κανονισμοί του Σώματος, Αστυνομική Πρακτική κλπ), το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει το σύνολο σχεδόν των κοινωνικών επιστημών, όπως, Κοινωνιολογία, Εγκληματολογία, Ψυχολογία, Ανακριτική,

36. Άρθ.3, παρ.1 του παραπάνω Νόμου.

37. Υπ' αριθμ. 6500/1/5 από 19-10-1994 (ΦΕΚ-792Β') Κοινή Απόφαση Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δημόσιας Τάξης «Καθορισμός δεσμών στις οποίες εντάσσονται οι Σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Αστυνομικής Ακαδημίας».

38. Άρθρ.1 παρ.2Α, του Ν. 2226/1994, ο.π.

Σωφρονιστική και Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος.³⁹ Η εισαγωγή των κοινωνικών επιστημών στην εκπαίδευση του αστυνομικού είναι πρωταρχικής σημασίας για το έργο και την αποστολή του. Δεν αρκεί ο αστυνομικός να γνωρίζει μόνο το γράμμα του νόμου για να τον εφαρμόσει αμείλικτα στον παραβάτη. Αυτή η όψη αντανακλά τον καταναγκασμό και την καταστολή και είναι μονόπλευρη καθόσον ο αστυνομικός ενεργεί ως εκτελεστικό όργανο της εκάστοτε εξουσίας, χωρίς να αντιλαμβάνεται ότι η προστασία του κοινωνικού συνόλου δεν γίνεται με κριτήρια ανταπόδοσης σε βάρος του παραβάτη αλλά με τη γνώση του κοινωνικού γίνεσθαι, των πραγματικών αιτιών που οδηγούν τον παραβάτη, στην εκδήλωση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Και αυτή η γνώση μπορεί να δοθεί στον αστυνομικό μέσα από τη διδασκαλία των κοινωνικών επιστημών στις παραγωγικές σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας.⁴⁰

Πέρα από την καινοτόμο ρύθμιση της εισαγωγής των υποψηφίων στις αστυνομικές σχολές, με το ίδιο νομοθετικό πλαίσιο επιχειρείται μια ακόμη εκσυγχρονιστική τομή στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελληνικής Αστυνομίας. Πρόκειται για τη σύσταση της Σχολής Εθνικής Ασφάλειας η οποία έχει ως σκοπό την μετεκπαίδευση και επιμόρφωση των ανωτέρων στελεχών της Ελληνικής Αστυνομίας σε θέματα που σχετίζονται με τη στρατηγική και την πολιτική εθνικής ασφάλειας.⁴¹ Παρότι είναι νωρίς για να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα της λειτουργίας της Σχολής, είναι γεγονός ότι η ρύθμιση αυτή με την οποία εισάγεται ένας νέος θεσμός στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελληνικής Αστυνομίας, είναι μια ρύθμιση που αναβαθμίζει και εκσυγχρονίζει τις δομές της επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης του Σώματος. Είναι επίσης σημαντικό το γεγονός ότι στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας, η οποία λειτούργησε για πρώτη φορά το εκπαιδευτικό έτος 1997 - 1998, φοιτούν όχι μόνο ανώτερα στελέχη της Ελληνικής Αστυνομίας αλλά και των Ενόπλων Δυνάμεων, του Λιμενικού και του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς επίσης

39. Π.Δ. 319/1995 (ΦΕΚ-174^{Α'}) «Οργανισμός Σχολής Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας» και Π.Δ. 352/1995 (ΦΕΚ-187^{Α'}) «Οργανισμός Σχολής Αστυφυλάκων».

40. ΦΙΛΙΑΣ, Β. «Η σημασία των κοινωνικών επιστημών στην εκπαίδευση του αστυνομικού. «Αστυνομική Επιθεώρηση», τευχ. Μάρτιος 1984, σελ.35.

41. Αρθ.5 του Ν. 2226/1994, ο.π. και Π.Δ. 380/96 «Οργανισμός Σχολής Εθνικής Ασφάλειας».

και πολιτικοί υπάλληλοι υπουργείων και υπηρεσιών του ευρύτερου δημόσιου τομέα.⁴²

Αναμφίβολα στο χώρο της εκπαίδευσης της Ελληνικής Αστυνομίας έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια εκσυγχρονιστικές αλλαγές οι οποίες μακροπρόθεσμα θα επιφέρουν θετικά αποτελέσματα, τόσο σε επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών στους πολίτες όσο και στον εκδημοκρατισμό του Σώματος. Οι αλλαγές όμως αυτές δεν θα πρέπει να σταματήσουν εδώ αλλά θα πρέπει να συνδυαστούν με ακόμη μεγαλύτερες πρωτοβουλίες, με σκοπό τη συνεχή αναβάθμιση των σπουδών της Αστυνομικής Ακαδημίας. Ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης σε όλες τις αστυνομικές σχολές σε συνδυασμό με τη θέσπιση αντικειμενικών κριτηρίων επιλογής των υποψηφίων και διαφάνειας των σχετικών διαδικασιών, προβάλλει τον επαγγελματισμό του αστυνομικού προσωπικού και προάγει τις σχέσεις αστυνομίας - κοινού. Στην προκειμένη περίπτωση, αξίζει να αναφερθούμε στο Αμερικάνικο παράδειγμα. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών προκειμένου να διαμορφώσει ένα νέο επαγγελματικό μοτίβο της Αστυνομίας, άρχισε τη δεκαετία του '70 να ξοδεύει 20 εκατ. δολάρια κάθε χρόνο για την προώθηση της αστυνομικής παιδείας σε διάφορα Πανεπιστήμια και Κολέγια. Ως αποτέλεσμα αυτής της πρωτοβουλίας, τη δεκαετία του '80 υπήρχαν 750 πανεπιστήμια και κολέγια που χορηγούσαν τίτλους (degrees) στο αντικείμενο της αστυνομικής επιστήμης (Police Science).⁴³

Η εισαγωγή, λοιπόν, των υποψηφίων στις σχολές της Ελληνικής Αστυνομίας με το σύστημα των πανελληνίων εξετάσεων, αποτελεί ένα πρώτο θετικό και συνάμα εκσυγχρονιστικό βήμα, το οποίο όμως πρέπει να συμπληρωθεί με περαιτέρω ρυθμίσεις που θα επεκτείνουν, θα αναπτύξουν και θα εδραιώσουν μια καινούργια αντίληψη για τα αστυνομικά πράγματα. Έχοντας υπόψη τη διεθνή εμπειρία αλλά και τις μέχρι σήμερα επικρατούσες συνθήκες της Ελληνικής πραγματικότητας, θεωρούμε απολύτως αναγκαία την εισαγωγή της αστυνομικής επιστήμης στα εκπαιδευτικά προγράμματα των Πανεπιστημίων της χώρας. Για παράδειγμα, η Ακαδημία του FBI είναι

42. Άρθ.5, παρ.2 του Ν.2226/1994, ο.π.

43. Institute for the study of labor and economic crisis (1982) «The iron fist and the velvet glove - An analysis of the U.S. Police, σελ.9.

συνδεδεμένη (affiliated) και συνεργάζεται στενά με το Πανεπιστήμιο της VIRGINIA, ενώ το Πανεπιστήμιο του Leicester στη Βρετανία έχει δημιουργήσει ειδικό κέντρο σπουδών και ερευνών για τη δημόσια τάξη (Leicester University-Scarman Centre for the study of Public Order, The Friars, 154 Upper New Walk, Leicester LE1 7QU, UK). Ακόμη στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας (ΗΠΑ) έχει δημιουργηθεί έδρα Αστυνομικής Διοίκησης (Police Administration), με καθηγητή τον εγκληματολόγο O.W. Wilson, από το 1949. Η Πανεπιστημιακή κοινότητα είναι ο κατάλληλος χώρος για την ανάπτυξη διεργασιών μέσα από τις οποίες θα προκύψουν σημαντικά συμπεράσματα για το έργο και την αποστολή του θεσμού της Αστυνομίας. Κατ' αυτό τον τρόπο θα αναπτυχθεί μια επιστήμη στην οποία θα έχουν πρόσβαση όλοι οι Έλληνες πολίτες, χωρίς την ύπαρξη στερεοτύπων και αστυνομικών «κωδίκων», αλλά με πλήρη διαφάνεια όλων των διεργασιών που συντελούνται στον ευρύτερο χώρο των αστυνομικών πραγμάτων. Ο χώρος της εκπαίδευσης και ειδικότερα το εκπαιδευτικό αστυνομικό σύστημα μπορεί να αποτελέσει τη γέφυρα για την επανασύνδεση του πολίτη με την Αστυνομία, χωρίς τη συμμετοχή του οποίου είναι αδύνατο να επιτύχει στο έργο της.

4. Ο Συνδικαλισμός στην Ελληνική Αστυνομία.

Από ιδρύσεως των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων απαγορεύονταν ρητώς η σύσταση και συμμετοχή του αστυνομικού προσωπικού σε συλλόγους, σωματεία και οργανώσεις.⁴⁴ Η απαγόρευση αυτή ίσχυσε και για το Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας σύμφωνα με το άρθρο 62, παρ. 4 του ιδρυτικού της νόμου 1481/1984. Βεβαίως, η κυριότερη έκφανση του συνδικαλισμού, ήτοι το δικαίωμα της απεργίας, απαγορεύεται ρητά, βάσει του άρθρου 23, παρ.2 του Συντάγματος, για το προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας. Τούτο όμως δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με το νόμιμο δικαίωμα των αστυνομικών να συνιστούν επαγγελματικές ενώσεις.

44. Αρθ.132 παρ.2 του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής Β.Δ. της 22/3/1958, (ΦΕΚ-60Α) «...οι άνδρες της Χωροφυλακής δεν δύνανται να μετέχωσιν εις συλλόγους, σωματεία και οργανώσεις πάσης φύσεως ή την διοίκησιν αυτών...» και Αρθ.139, παρ.1 του Οργανισμού της Αστυνομίας Πόλεων, ΚΝ 2458/1953 «... εις τους ανήκοντας εις το Σώμα της Αστυνομίας Πόλεων,

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι καθηγητές Β. Σκουρής και Α. Τάχος, «οι διατάξεις του άρθρου 12 παρ.1 και 4 του Συντάγματος 1975 δεν αποκλείουν διότι δεν απαγορεύουν το δικαίωμα του συνδικαλισμού των αστυνομικών οργάνων ως Ελλήνων πολιτών».⁴⁵

Πέρα όμως από την εθνική νομοθεσία υπάρχουν και τα διεθνή κείμενα τα οποία ως γνωστό είναι όχι μόνο δεσμευτικά για τις εθνικές αρχές, αλλά οι διατάξεις τους υπερσχύουν εκείνων της εσωτερικής νομοθεσίας. Έτσι το άρθρο 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1950), η οποία κυρώθηκε από τη χώρα μας (Ν.Δ.53/1974) αναγνωρίζει ρητά το δικαίωμα του συνδικαλισμού και για τους αστυνομικούς. Ακόμη το άρθρο 9 της υπ' αριθμ. 87 Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας, η οποία επίσης έχει κυρωθεί από τη χώρα μας (Ν.Δ.4204/1961), προβλέπει την άσκηση του συνδικαλιστικού δικαιώματος και για το αστυνομικό προσωπικό αφήνοντας την έκταση της εφαρμογής στις εθνικές νομοθεσίες. Τέλος, το άρθρο 5 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (ΕΚΧ), ο οποίος επίσης κυρώθηκε από την Ελλάδα (Ν.1426/1984), αναγνωρίζει στην Αστυνομία το συνδικαλιστικό δικαίωμα πλην όμως οι διατάξεις αυτού του άρθρου εξαιρέθηκαν ως μη δεσμευτικές για την Ελλάδα.⁴⁶ Τέλος, η υπ' αριθμ. 690/1979 Απόφαση της 36^{ης} τακτικής συνόδου του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αστυνομία ή άλλως αποκαλούμενη «Διακήρυξη για την Αστυνομία», ορίζει ότι οι αστυνομικοί πρέπει να έχουν το δικαίωμα ιδρύσεως επαγγελματικών οργανώσεων, να συμμετέχουν και να δραστηριοποιούνται ενεργά μέσα από αυτές.⁴⁷ Παρότι, λοιπόν, η εσωτερική νομοθεσία αλλά και οι διεθνείς συμβάσεις κάλυπταν πλήρως το δικαίωμα του συνδικαλισμού στην Αστυνομία, το προσωπικό των Σωμάτων της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων, αλλά και αργότερα το προσωπικό της σημερινής Ελληνικής Αστυνομίας στερήθηκαν, μέχρι πρόσφατα, κατά απόλυτα αντισυ-

απαγορεύεται να αποτελώσι συλλόγους ή να συνέρχονται άλλως προς συνεννόησιν, δια την υποστήριξιν αξιώσεων, σχετιζομένων προς την αστυνομικήν αυτών κατάστασιν...»

45. ΣΚΟΥΡΗΣ, Β/ΤΑΧΟΣ, Α (1990), το δίκαιο της δημόσιας τάξης, σελ. 190.

46. Στους ίδιους, ο.π., σελ. 190.

47. Ολόκληρη η Διακήρυξη για την Αστυνομία παρατίθεται στο περιοδικό «Αστυνομικά Χρονικά» τευχ. 520-521, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1979, σελ 712-713.

νταγματικό τρόπο, αυτό το καθ' όλα νόμιμο δικαίωμα. Προς το τέλος της δεκαετίας του '80, κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες επαγγελματικές ενώσεις Ελλήνων αστυνομικών. Πρόκειται για την Ένωση Κατωτέρων Αστυνομικών η οποία αναγνωρίζεται επίσημα με την υπ' αριθμ. 1498/1988 Απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και λίγο αργότερα, αρχές του 1989, η Ένωση Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας με την υπ' αριθμ. 814/1989 Απόφαση του ιδίου Πρωτοδικείου. Είναι η αρχή του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελληνική Αστυνομία. Ουδέποτε στα αστυνομικά χρονικά έχει σημειωθεί μια τέτοια κίνηση, η οποία και περιβλήθηκε αμέσως από την Ελληνική δικαιοσύνη με το ανάλογο κύρος και το πρότερον νομικό πλαίσιο. Η πρωτοβουλία όμως αυτή δεν έμελλε να γίνει άμεσα αποδεκτή από τη Φυσική και Πολιτική ηγεσία του Σώματος της Ελληνικής Αστυνομίας. Σε Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με ημερομηνία 9 Φεβρουαρίου 1989 εκφράζεται η άκαμπτη θέση της Φυσικής και Πολιτικής ηγεσίας της Ελληνικής Αστυνομίας για τη σύσταση και λειτουργία συνδικαλιστικών ενώσεων : *«...η στρατιωτική δομή και ιεραρχία της Ελληνικής Αστυνομίας και η ισχύουσα νομιμότητα στη λειτουργία της δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη αλλά ούτε και την πρωτοβουλία για τη δημιουργία συνδικαλιστικών φορέων στο χώρο της Αστυνομίας. Ο νόμος και ο κανονισμός παρέχουν τα εχέγγυα και τις διαδικασίες για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στην Ελληνική Αστυνομία, αλλά παράλληλα θεσπίζουν πειθαρχικές ακόμη και ποινικές ευθύνες στους ενεργούντες παρά τις απαγορευτικές διατάξεις. Το Υπουργείο είναι υποχρεωμένο και θα λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την πάταξη του φαινομένου που αποτελεί απειλή για την ομαλή λειτουργία και την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας...»*. Η θέση αυτή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, η οποία θεωρούσε τον συνδικαλισμό ως απειλή για τη λειτουργία του αστυνομικού θεσμού, παρά το ήδη υφιστάμενο εθνικό και διεθνή νομικό πλαίσιο που κατοχύρωνε το εν λόγω δικαίωμα, εξέθετε τις λειτουργικές δομές του αστυνομικού συστήματος παρουσιάζοντας ένα τεράστιο δημοκρατικό έλλειμμα. Τούτο άλλωστε επιβεβαιώνονταν και από το περιεχόμενο της σχετικής εγκυκλίου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για την απαγόρευση κάθε συνδικαλιστικής δραστηριότητας των νομίμως ιδρυθέντων σωματείων: *«...οι αστυνομικοί δεν*

επιτρέπεται να συνδικαλίζονται και κάθε πράξη τους που θα κατατείνει προς το σκοπό αυτό θα επισύρει τις ανάλογες κυρώσεις. Τα ιδρυόμενα σωματεία απαγορεύεται να προβαίνουν σε συνδικαλιστικές δραστηριότητες, ήτοι να εμφανίζονται φανερά ή συγκεκαλυμμένα ότι εκπροσωπούν το αστυνομικό προσωπικό. Εάν κατά παράβαση των ανωτέρω υπάρξουν πειθαρχικά παραπτώματα, η αρμόδια αστυνομική αρχή εξουσιοδοτείται να κινεί την πειθαρχική διαδικασία με τη βεβαιότητα ότι καμιά δήθεν «συνδικαλιστική ιδιότητα» δεν μπορεί να καλύψει παραβάσεις που απορρέουν από την ιδιότητα του αστυνομικού...».⁴⁸

Πέραν των ανωτέρω, το δικαίωμα των αστυνομικών να συστήνουν συνδικαλιστικές ενώσεις αμφισβητήθηκε, ευτυχώς μόνο σε μια περίπτωση, και από τη δικαστική πρακτική. Αξίζει να μνημονεύσουμε εδώ την υπ' αριθμ. 439/1989 Απόφαση του Εφετείου Κρήτης σύμφωνα με την οποία έγινε δεκτή έφεση που ασκήθηκε από τον Νομάρχη Ηρακλείου για ακύρωση σχετικής απόφασης του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ηρακλείου Κρήτης περί αναγνώρισεως και εγγραφής στο Βιβλίο Σωματείων της Ένωσης Αστυνομικών Ελληνικής Αστυνομίας Ηρακλείου Κρήτης.⁴⁹ Η εν λόγω απόφαση δέχθηκε ότι οι διατάξεις των σχετικών άρθρων των κανονισμών της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων που ίσχυαν και για την Ελληνική Αστυνομία και απαγόρευαν τη συμμετοχή των αστυνομικών σε σωματεία, συλλόγους και οργανώσεις χωρίς προηγούμενη άδεια του Υπουργού Δημόσιας τάξης ή του Αρχηγού του Σώματος, ήταν συνταγματικές!

Αυτή η αντιμετώπιση του συνδικαλιστικού δικαιώματος για το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας επικράτησε μέχρι το 1994, όταν πλέον ο συνδικαλισμός στην Αστυνομία γίνεται θεσμός του κράτους και περιβάλλεται με το ανάλογο νομικό πλαίσιο.⁵⁰ Πρόκειται για τη σπουδαιότερη και σημαντικότερη καινοτομία στην ιστορία του αστυνομικού θεσμού στην Ελλάδα σε σχέση με τον εκδημοκρατισμό της λειτουργίας των δομών του

48. Υπ' αριθμ. 6013/19/14-γ' από 20-9-1988 εγκύκλιος διαταγή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης όπως δημοσιεύθηκε στην εφημ. «Κυριακάτικος Ριζοσπάστης», 17 Ιανουαρίου 1993, σελ. 19, «Συνδικαλισμός στην Αστυνομία» του Μ. Σταυρακάκη.

49. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ, Κ, «Σύσταση συνδικαλιστικού σωματείου από αστυνομικούς υπαλλήλους (παρατηρήσεις στην ΕΦΚΕ 436/1989, Αρμ. 1990.1207 επ.) στο «Αρμενόπουλος» 1991, 11, σελ.1159-1161.

50. Νόμος 2265/1994 (ΔΕΚ-209^Α) Επέκταση διατάξεων του Ν.1264/1982 (ΦΕΚ79Α) «Για τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών των εργαζομένων και στο προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας».

Οργανισμού και των Κανονισμών του Αστυνομικού Σώματος. Το νέο νομικό πλαίσιο θέτει τις βάσεις του δημοκρατικού προσανατολισμού και συναινετικών διαδικασιών για την επίλυση χρονίων προβλημάτων του αστυνομικού προσωπικού αλλά και του Σώματος γενικότερα. Σύμφωνα με τις διατάξεις του υφιστάμενου νομικού πλαισίου επιτρέπεται στους εν ενεργεία αστυνομικούς υπαλλήλους κάθε βαθμού της Ελληνικής Αστυνομίας να συστήσουν, ως πρωτοβάθμιες οργανώσεις, σε κάθε νομό μια Ένωση Αστυνομικών Υπαλλήλων μέχρι και το βαθμό του ανθυπαστυνόμου, ενώ σε κάθε διοικητική περιφέρεια μια Ένωση Αξιωματικών. Ακόμη, επιτρέπεται η σύσταση μιας ομοσπονδίας των πρωτοβάθμιων συνδικαλιστικών οργανώσεων αστυνομικών υπαλλήλων και αξιωματικών αντιστοίχως και επιπροσθέτως μια τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση, ήτοι συνομοσπονδία, την οποία απαρτίζουν οι προαναφερόμενες ομοσπονδίες. Πάρα ταύτα, οι διατάξεις του ίδιου νομικού πλαισίου προβλέπουν σαφείς απαγορεύσεις δραστηριοτήτων των συνδικαλιστικών οργανώσεων, όπως η συμμετοχή σε απεργία και σε κάθε είδους εκδήλωση πολιτικών ή συνδικαλιστικών φορέων ή πολιτικών προσώπων ή η άσκηση προπαγάνδας υπέρ ή κατά αυτών, με εξαίρεση τα συνέδρια και τις πολιτικές εκδηλώσεις συνδικαλιστικών φορέων, η προσχώρηση σε άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις, εκτός των διεθνών αστυνομικών συνδικαλιστικών οργανώσεων, ή η εκπροσώπηση άλλων εργαζομένων και τέλος η ανάμειξη με οποιονδήποτε τρόπο σε θέματα διοίκησης υπηρεσιών.

Σήμερα, λειτουργούν σε όλους σχεδόν τους νομούς πρωτοβάθμια συνδικαλιστικά σωματεία αστυνομικών καθώς και οι δύο ομοσπονδίες ήτοι η Ομοσπονδία των Κατωτέρων Αστυνομικών Υπαλλήλων⁵¹ και η Πανελλήνια Ομοσπονδία Αξιωματικών Αστυνομίας.⁵² Αναμφίβολα, οι αντιλήψεις για την αναγνώριση του συνδικαλιστικού δικαιώματος καθυστέρησαν τη νομική κατοχύρωσή του στην Ελλάδα, σε αντίθεση με την Ευρωπαϊκή πραγματικότητα, αφού η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην οποία απαγορεύονταν στο αστυνομικό προσωπικό το συνδικαλιστικό

51. Η Πανελλήνια Ένωση Αξιωματικών Αστυνομίας (Π.Ε.Ν.Α.Α.) εκπροσωπεί 3.500 εγγεγραμμένους αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας, βλ. «Η πέννα της ΠΕΝΑΑ», περιοδική έκδοση της Π.Ε.Ν.Α.Α., αριθ. Φύλλον 1, Οκτώβριος 1996, σελ 2.

52. Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Αστυνομικών Υπαλλήλων (Π.Ο.Α.Σ.Υ.) εκπροσωπεί 30.000 αστυνομικούς. Βλ. «Αστυνομική Επιθεώρηση», Ιανουάριος 1997, σελ.59.

δικαίωμα. Τούτο όμως δεν σημαίνει ότι το δικαίωμα του συνδικαλισμού σε άλλες Ευρωπαϊκές Αστυνομίες κατοχυρώθηκε ευκολότερα και χωρίς αντιδράσεις από τους αρμόδιους φορείς της κυρίαρχης τάξης. Η διεθνής εμπειρία δείχνει μια εξαιρετικά δύσκολη πορεία για την αναγνώριση του συνδικαλισμού ακόμη και σε αστυνομίες προηγμένων δημοκρατικά χωρών. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά που γίνεται από τον N. Fielding⁵³ για την πορεία του συνδικαλιστικού κινήματος στην Αγγλία. Σύμφωνα με τον ίδιο, το 1918 η Αστυνομία του Λονδίνου έκανε πορεία στην οδό της Πρωθυπουργικής κατοικίας (Downing Street) ζητώντας αυξήσεις στους μισθούς και καλύτερες συνθήκες εργασίας. Ο τότε υπουργός εσωτερικών Lloyd George ικανοποίησε τα οικονομικά αιτήματα των αστυνομικών και υποσχέθηκε ότι η ένωση θα αναγνωριζόταν νομίμως αμέσως μετά τον πόλεμο. Όμως μετά από ένα χρόνο ένα νομοσχέδιο που έθετε εκτός νόμου την ένωση εισήλθε προς ψήφιση στο κοινοβούλιο. Η ένωση προσπάθησε να οργανώσει γενική απεργία με αποτέλεσμα να σημειωθούν σοβαρές συγκρούσεις στις περιοχές Liverpool και Birkenhead. Το 1919 μετά από απόφαση της κυβέρνησης να απαγορευθεί η ένωση ξέσπασε άλλη απεργία με τα ίδια οδυνηρά αποτελέσματα. Η κυβέρνηση παραχώρησε μια οικονομική αύξηση και έτσι η απεργία υπονομεύθηκε. Για την ενδυνάμωση των σκοπών της ένωσης, οι αστυνομικοί ίδρυσαν αστυνομική ομοσπονδία και συνέχισαν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους εν τη ενώσει. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να φέρει στη Βουλή για ψήφιση σχετικό νόμο σύμφωνα με τον οποίο αναβαθμίζονταν το κοινωνικο-οικονομικό status της αστυνομίας και συγχρόνως συστήνονταν Αστυνομική Ομοσπονδία στην οποία αυτομάτως υπάγονταν κάθε αστυνομικός μέχρι και του βαθμού του Αστυνόμου (Superintendent). Παράλληλα, όμως, τιμωρήθηκαν αυστηρά αρκετά μέλη της συνδικαλιστικής ένωσης, ενώ οι ηγέτες της απομακρύνθηκαν από το Σώμα.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η πορεία του συνδικαλιστικού κινήματος στην Αμερική, όπως αναφέρεται από τον καθηγητή εγκληματολογίας W. Hewitt.⁵⁴ Η αρχή εντοπίζεται στο 1919 όταν η Αστυνομία της Βοστώνης κατέβηκε σε απεργία διεκδικώντας οικονομικά και θεσμικά δικαιώματα. Από

53. FIELDING, N. (1991), *The police and social Conflict. Rhetoric and reality*, σελ 63-66.

54. HEWITT, W. «Current issues in police collective bargaining», στον COHN.A. (1978), *The Future of policing*, σελ. 207-223.

τότε μέχρι σήμερα η Αμερικανική Αστυνομία έχει να επιδείξει μια δυναμική πορεία στην προσπάθειά της να κατοχυρώσει συνδικαλιστικά δικαιώματα. Αποκορύφωμα αυτών των ενεργειών αποτέλεσαν οι απεργίες που έγιναν τη δεκαετία του '60 σε πολλές πολιτείες όπως στο Μόντρεαλ, τη Βαλτιμόρη, το Φοίνικα, το Σαν Φραντζίσκο και την Οκλαχόμα. Ως ένα από τα κυριότερα επιτεύγματα του συνδικαλισμού θεωρείται η κατάργηση της χρήσης του πολυγράφου. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η διοίκηση της Αμερικανικής Αστυνομίας έκανε χρήση της μεθόδου του ανιχνευτή ψεύδους για να εφαρμόσει την πειθαρχία στο αστυνομικό προσωπικό. Η χρήση του πολυγράφου υποβίβαζε τον αστυνομικό σε πολίτη δεύτερης κατηγορίας διότι παρά το γεγονός ότι τα δικαστήρια δεν δέχονταν τέτοιου είδους αποδείξεις, ο αστυνομικός τιμωρούνταν πειθαρχικά με αυστηρές ποινές εάν αρνούνταν να υποβληθεί στο τεστ. Οι συνδικαλιστικές ενώσεις έκαναν τεράστιες προσπάθειες για να καταργηθεί η χρήση του πολυγράφου που αποτελούσε εργαλείο της διοίκησης για εκφοβισμό και καταναγκασμό του αστυνομικού προσωπικού. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της υποχρεωτικής δοκιμής του τεστ πολυγράφου σε 35 αστυνομικούς του αστυνομικού τμήματος Rocky River του Ohio, επειδή έλλειπαν από το ταμείο 125 δολάρια. Τέλος, μεταξύ των επιτευγμάτων του συνδικαλισμού στην Αμερικανική Αστυνομία, περιλαμβάνεται και η θέσπιση απαγόρευσης της δημοσίευσης φωτογραφιών και ανακοινώσεων δελτίων Τύπου σε περιπτώσεις κατηγοριών εναντίον αστυνομικών, κάτι που θεωρούνταν αδιανόητο μερικά χρόνια πριν. Ο λόγος ήταν ότι η πρακτική έδειχνε ότι όταν κατηγορούνταν αστυνομικός το θέμα γίνονταν αμέσως πρωτοσέλιδο στον Τύπο με φωτογραφίες και πλήρη στοιχεία ταυτότητας. Όταν όμως αργότερα οι κατηγορίες δεν ευσταθούσαν και ο αστυνομικός αθωνόνταν, το όλο θέμα περνούσε στα μικρά γράμματα. Το γεγονός αυτό είχε καταστρεπτικά αποτελέσματα για την προσωπική και οικογενειακή ζωή των αστυνομικών. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Αμερικανική Αστυνομία, κατά τον ίδιο καθηγητή, εστιάζονται στην έλλειψη ενδιαφέροντος του κοινού για τα προβλήματα των αστυνομικών, στην αδιαφορία ή στην άγνοια των ίδιων των αστυνομικών για την επίλυση των προβλημάτων τους, στην έλλειψη υποστήριξης του συνδικαλισμού από τους ανώτερους αξιωματικούς καθώς και στη συνθετότητα του σύγχρονου ρόλου της Αστυνομίας.

Αναμφίβολα, τα παραπάνω προβλήματα βρίσκονται ακόμη και σήμερα στην επικαιρότητα και ιδιαίτερα στις τάξεις της Ελληνικής Αστυνομίας η οποία υιοθέτησε τόσο πρόσφατα το συνδικαλιστικό δικαίωμα για το προσωπικό της. Παρότι ο συνδικαλισμός στην Ελληνική Αστυνομία βρίσκεται ακόμη σε νηπιακό στάδιο σε σύγκριση με τα συνδικαλιστικά κινήματα άλλων δυτικών δημοκρατιών, κοινή είναι η διαπίστωση ότι ο συνδικαλισμός στο αστυνομικό προσωπικό συνεισφέρει τα μέγιστα στον εκδημοκρατισμό του Σώματος και κατ' επέκταση στην ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών της Αστυνομίας προς τον πολίτη. Πέρα όμως από τις επιμέρους νομικές διατάξεις, η καλή ή κακή χρήση της συνδικαλιστικής ελευθερίας από τους ίδιους τους αστυνομικούς αλλά και η καλή ή κακή αντιμετώπισή τους από την πολιτεία κατά την άσκηση αυτής της ελευθερίας, θα δείξει κατά πόσο ήταν ώριμη η ελληνική πραγματικότητα για την υλοποίηση μιας προοδευτικής συνταγματικής επιταγής και στο χώρο της Αστυνομίας, που αν επιτύχει θα φέρει τα σώματα ασφαλείας πιο κοντά στον πολίτη, ενώ αν αποτύχει θα επιδεινώσει επικίνδυνα την ήδη υπάρχουσα κοινωνική κρίση σε όλους τους τομείς.⁵⁵

Είναι γεγονός ότι οι συνδικαλιστικές ενώσεις της Ελληνικής Αστυνομίας έχουν επιτελέσει ένα ιδιαίτερα αξιόλογο έργο μέχρι σήμερα.⁵⁶ Όμως, το απώτερο μέλλον πρόκειται να δείξει κατά πόσο το αστυνομικό προσωπικό θα επιδείξει το ανάλογο συναίσθημα ευθύνης στην άσκηση του συνδικαλιστικού δικαιώματος σε συνδυασμό με τις ιδιαιτερότητες των δομών λειτουργίας του Σώματος. Η αποστολή της Ελληνικής Αστυνομίας διέπεται αναμφίβολα όχι μόνο από τον κοινωνικό της χαρακτήρα αλλά επιπλέον και από ένα χαρακτήρα καθαρά εθνικό και υπερκομματικό.⁵⁷ Τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν θεμελιώδεις αρχές πάνω στις οποίες θα πρέπει να στηρίζονται οι όποιες δραστηριότητες των συνδικαλιστικών ενώσεων. Από

55. ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ, Ι. Εφημ. «Θεσσαλονίκη», 5 Νοεμβρίου 1994, σελ. 47, «Ο συνδικαλισμός στην Ελληνική Αστυνομία».

56. Βλ. «Αστυνομική Επιθεώρηση», Δραστηριότητα συνδικαλιστών Ιανουάριος 1997, σελ. 57 και Φεβρουάριος 1997, σελ. 128. Ακόμη για τις δραστηριότητες και το έργο των συνδικαλιστικών Ενώσεων εκδίδονται (α) από την Πανελλήνια Ένωση Αξιωματικών Αστυνομίας η περιοδική έκδοση με τίτλο « Η πέννα της Π.Ε.Ν.Α.Α. Π. Κανελλοπούλου 4 - 101 77 Αθήνα, (β) από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Αστυνομικών Υπαλλήλων (ΠΟΑΣΥ) η μηνιαία έκδοση «Αστυνομική Ηχώ», Γ. Κορτέση 84, 811 00 Μυτιλήνη και (γ) από την Ένωση Αστυνομικών Υπαλλήλων Αττικής η μηνιαία έκδοση «Σύγχρονη Αστυνομία», Βερανζέρου 37, 104 32 Αθήνα.

57. ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ, Σ. τ. Υπουργός Δημόσιας τάξης, βλ. εφημ. «Θεσσαλονίκη», ο.π. σημ.12.

την άλλη πλευρά όμως η πολιτεία οφείλει να καλλιεργήσει πνεύμα συνεργασίας και να ακολουθήσει διαδικασίες συναινετικού χαρακτήρα για την προώθηση και επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα το αστυνομικό προσωπικό και τα οποία έχουν συσσωρευτεί από ιδρύσεως των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων. Άλλωστε, η Ελληνική Αστυνομία αποτελεί ένα μέρος της Ελληνικής Κοινωνίας και οι αστυνομικοί ενδιαφέρονται το ίδιο με τους λοιπούς πολίτες για την προστασία των δικαιωμάτων τους και της οικονομικής τους κατάστασης. Η μόνη διαφορά που υπάρχει στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι οι αστυνομικοί έχουν επιστρατευθεί από την ίδια την πολιτεία για να προστατεύσουν αυτά τα δικαιώματα όχι μόνο για τους ίδιους αλλά , πρώτα απ' όλα, για τον κάθε πολίτη της χώρας.⁵⁸

58. COHN, A (1978), σελ. 14, ο.π. σημ.11.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο Θεσμός της Αστυνομίας αποτελεί μια από τις σημαντικότερες συνισταμένες του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η αποστολή του θεσμού καθώς και οι ειδικότερες λειτουργίες του πρέπει να καθορίζονται και να προσδιορίζεται πάντοτε στο πλαίσιο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προστασίας των ατομικών και κοινωνικών ελευθεριών.

Η Ελληνική Αστυνομία, ως ένας σύγχρονος θεσμός, έχει αναμφίβολα επιτελέσει ένα αξιόλογο έργο τις τελευταίες δύο δεκαετίες μέσα από μία προσπάθεια μετατροπής της από κατασταλτικό μηχανισμό σε μηχανισμό παροχής υπηρεσιών. Πρόκειται για ένα έργο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών στον Έλληνα πολίτη αλλά και προσφοράς στη δημοκρατία μέσα από την υπεράσπιση και διαφύλαξη του συντάγματος και των νόμων του κράτους. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και ιδιαίτερα των νέων μορφών εγκλημάτων, η βελτίωση των σχέσεων αστυνομίας και πολιτών μέσα από τη δημιουργία κλίματος αξιοπιστίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης και, τέλος, η αύξηση της παραγωγικότητας των υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης αποτελούν τους στρατηγικούς στόχους του θεσμού.¹ Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η επίτευξη των στόχων αυτών, δεν μπορεί να τεθεί και να εκτιμηθεί σε ένα χρονικά οριοθετημένο πλαίσιο. Αντιθέτως, το αστυνομικό έργο επιτελείται μέσα σε ένα πλαίσιο συνεχών μεταλλαγών και εξελίξεων, με άλλα λόγια, σε ένα πλαίσιο που φέρει εγγενώς το στοιχείο της μεταβατικότητας από πλευράς κοινωνικών, πολιτικών, πολιτιστικών και οικονομικών αλλαγών. Στο πλαίσιο αυτό, ο θεσμός της Αστυνομίας οφείλει να αναπροσαρμόζει τις μεθόδους του, να επανεξετάζει τις λειτουργικές του δυνατότητες, να επαναπροσδιορίζει το ρόλο του και να εκσυγχρονίζεται ως Σώμα προς κάθε κατεύθυνση.

Η πορεία του θεσμού της αστυνομίας στην Ελλάδα διέπεται έντονα από ένα σύνθετο πλαίσιο ιστορικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων. Αυτοί οι παράγοντες, με όλες τις σχετικές παραμέτρους, επηρέασαν σημαντικά το έργο της Ελληνικής Αστυνομίας και προπαντός τις σχέσεις της με το κοινό. Οι κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις μετά τη μεταπολίτευση, σε συνδυασμό με μια σειρά σημαντικών θεσμικών παρεμβάσεων της πολιτείας,

1. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Βλ. «Αστυνομική Επιθεώρηση», Ιούλιος 1995, σελ. 418.

έχουν ασκήσει θετική επιρροή τόσο στη διαμόρφωση νέων τρόπων σκέψης στο Σώμα, όσο και στη δημιουργία του νέου κοινωνικού προφίλ του Έλληνα αστυνομικού. Αναμφίβολα όμως υπάρχουν ακόμη τεράστια περιθώρια βελτίωσης και ανάδειξης της κοινωνικής προσφοράς του θεσμού και της συμβολής του στην εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η θεμελιώδης αρχή του θεσμού της αστυνομίας για την επιτυχή εκπλήρωση της αποστολής του, είναι οι σχέσεις του με το ίδιο το κοινωνικό σύνολο που υπηρετεί. Οι σχέσεις αστυνομίας και πολιτών αποτελούν το σημείο αναφοράς κάθε αστυνομικής δραστηριότητας. Ο βαθμός συναίνεσης και συγκατάθεσης του κοινού στο επιτελούμενο αστυνομικό έργο αποτελεί παράγοντα καθοριστικής σημασίας για την ολοκλήρωση της αποστολής της Αστυνομίας. Τα χαρακτηριστικά αυτά της συναίνεσης και της συγκατάθεσης μπορούν να κατανοηθούν μόνο μελετώντας τις ιστορικές σχέσεις μεταξύ του θεσμού της αστυνομίας και των κοινωνικών τάξεων.² Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός συγκατάθεσης και συναίνεσης, τόσο υψηλότερο είναι το επίπεδο κοινωνικής αποδοχής του Αστυνομικού Σώματος.

Η Ελληνική κοινωνία έχει επανειλημμένως μεμφθεί το αστυνομικό έργο και μάλιστα κατά τρόπο αντιφατικό.³ Όμως, η Ελληνική Αστυνομία δεν είναι αυτόνομη. Οι ενέργειές της προσδιορίζονται και καθορίζονται από ένα σύνθετο νομικό, δεοντολογικό και πολιτικό πλαίσιο κανόνων ενώ ιστορικά το πλαίσιο αυτό των κανόνων διέπτονταν και από ισχυρά πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα. Η πολιτεία οφείλει να επανεξετάσει και να επαναπροσδιορίσει το υφιστάμενο πλαίσιο με τη συμμετοχή όμως του κοινού, ήτοι, με τη συμμετοχή όλων των αρμόδιων κοινωνικών φορέων και οργανώσεων. Η μελλοντική πορεία της Ελληνικής Αστυνομίας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη συμμετοχή του κοινού στη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής και στον καθορισμό του αστυνομικού έργου. Ένα

2. BROGDEN, M (1982), *The Police : Autonomy and consent*, σελ 5-9.

3. Βλ. ενδεικτικά εφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 20 Νοεμβρίου 1996, σελ. 1, «Για μια υπεύθυνη Αστυνομία» (του Σ. Ζούλα): "...οι 22 επέτειοι (του Πολυτεχνείου) που προηγήθηκαν στιγματίστηκαν κατά κανόνα από απαράδεκτες ταραχές, εμπρησμούς, υλικές ζημιές, τραυματισμούς και συλλήψεις. Η δε Αστυνομία υπήρξε πάντοτε η βασική κατηγορούμενη. Άλλοτε για «βάνουση επέμβαση» και άλλοτε για «ύποπτη αδράνεια» ... Φέτος, λοιπόν, που η επέτειος εορτάσθηκε χωρίς ταραχές, η Αστυνομία δεν κατηγορήθηκε φυσικά ούτε για βάνουση συμπεριφορά, ούτε για ύποπτη απραξία. Αλλά για «υπερβολική παρουσία», για «δρακόντεια μέτρα» και «για τρομοκράτηση του λαού», αφού «οι αστυνομικοί ήταν περισσότεροι από τους διαδηλωτές»

τέτοιο πλαίσιο στις μέρες μας είναι μάλλον ανύπαρκτο. Προς αυτή την κατεύθυνση, είναι αναγκαίο σήμερα όσο ποτέ άλλοτε να γίνουν οι αναγκαίες θεσμικές παρεμβάσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές πρέπει να έχουν διπλό χαρακτήρα. Πρώτον, την αναθεώρηση του υφιστάμενου συστήματος λήψης αποφάσεων και καθορισμού της γενικότερης πολιτικής και στρατηγικής αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου και δεύτερον την αναδιάρθρωση των εσωτερικών μηχανισμών λειτουργίας και διοίκησης ολόκληρου του αστυνομικού συστήματος. Η συμβολή του θεσμού της αστυνομίας στη δημοκρατία προϋποθέτει την εφαρμογή δημοκρατικών αρχών τόσο στις διαδικασίες υλοποίησης του αστυνομικού έργου όσο και στις εσωτερικές λειτουργίες του αστυνομικού Σώματος.⁴

Κλείνοντας, τέλος, θα θέλαμε να υπενθυμίσουμε ότι ο μετασχηματισμός της Αστυνομίας και η προς όφελος του πολίτη λειτουργία της, εξαρτάται και από τη μεταβολή και συγκρότηση των γενικότερων αντιλήψεων για τη Αστυνομία σε ολόκληρη την κοινωνία. Οι άμεσες καθημερινές πρακτικές των πολιτών σε σχέση με το έργο και την ειδικότερη αποστολή της Ελληνικής Αστυνομίας, οφείλουν να αναπροσαρμοσθούν και να τεθούν σε νέα πλαίσια διεργασιών, έτσι ώστε να αντανakλάται με σαφήνεια ο ρόλος και η ευθύνη τους απέναντι στα καθήκοντα και τους ρόλους που οι ίδιοι αναθέτουν στους αστυνομικούς.

4. JONES, T/ NEWBURN, T/SMITH ,D (1996) «Policing and the idea of democracy» στο *British Journal of democracy*, στο *British Journal of Criminology* vol. 36, no2, spring 1996, sel 182-198.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- AINSWORTH, B. P./ PEASE, K. Psychology in action. Police work (British Psychological society and Methnen) Lodon - N.Y. 1987.
- ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, Σ. Εγκληματολογία, (Σάκκουλα), Θεσ/νίκη, 1989.
- ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, Σ. Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας (Σάκκουλα), Θεσ/νίκη, 1996.
- ΑΛΤΟΥΣΕΡ, Λ. Θέσεις (θεμέλιο), μετάφραση : Γιαταγάνας Ξεν., Αθήνα, 1983.
- AMERICAN JOURNAL OF POLICE, WORDEN R. "Policia officers' belief systems: a Framework for analysis", Vol. 14, no1, P.49-81.
- ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Κ. Ιστορία της Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής, τόμοι 4, (εκδόσεις Γ. Λαδιάς), Αθήνα, 1964.
- ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΠΟΛΕΩΝ
 - Τα 50 χρόνια της Αστυνομίας Πόλεων (1921 - 1971) Αθήναι, Νοέμβριος 1971.
 - Κανόνες διέποντες το Σώμα Αστυνομίας Πόλεων - Μαθήματα δια τον Αστυφύλακα, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήναι, 1976.
- ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ
 - Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής Χωροφυλακής, Αθήναι, 1980.
 - Το σύγχρονο αστυνομικό όργανο, Αθήναι, 1977.
 - Εγχειρίδιον ηθικής αγωγής ανδρών Χωροφυλακής. Τυπογραφείο Χωροφυλακής, Αθήναι, Ιανουάριος 1972.
 - Ενημερωτικά διαλέξεις περί του Συντάγματος της Ελλάδος, Τυπογραφείο Χωροφυλακής, Αθήναι, 1978.
 - Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής. Βασιλικόν Διάταγμα της 22-3-1958, (Α' - 60 της 28-4-1958). Τυπογραφείο Χωροφυλακής, Μάϊος 1969.
- ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ. Μηνιαίο περιοδικό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (Ηρας 2^Α - 111 47 Γαλάτσι).
- ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΗΧΩ. Περιοδική Έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Αστυνομικών Υπαλλήλων (Γ. Κορτέση 84 - Μυτιλήνη, Τ.Κ. 811 00).
- ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ. Περιοδική Έκδοση Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων.
- ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Α. Νέα Ελληνική Ιστορία (1204-1985), (Βάνιας), Θεσ/νίκη, 1996.
- BAYLEY, D. H. (ed), Police and society, (Sage), 1977.
- BAILEY, W. G. (ed), The encyclopedia of police science, (Garland), 1989.
- BANTON, M. The Policeman in the community, (Tavistock), London, 1964.
- BARKER, T./ ROEBUCK, J. An empirical typology of police corruption : A study in organizational deviance (C.C. Thomas), Springfield, 1974.
- BENNET, R. Police at work, Policy issues and analysis. (Sage), 1983.

- BENYON, J. / TURNBULL, L. / WILLIS, A / WOODWARD, R./ BECK, A. Police Cooperation in Europe : An investigation. University of Leicester, Centre for the study of public order, November 1993.
- ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, Κ., (εκδ). Το κράτος στον περιφερειακό καπιταλισμό (Εξάντας), Αθήνα, 1985.
- BOTTMORE T. B. Κοινωνιολογία (μετάφραση: Τσαούση Δ.), Αθήνα 1993.
- BRITISH JOURNAL OF CRIMINOLOGY: JONES, T./NEW BURN, T./SMITH, D. "Policing and the idea of democracy", Volume 36, No 2, spring 1996.
- BRITISH JOURNAL OF LAW AND SOCIETY, PUNCH, M. "A mild case of corruption : Police reactions in Amsterdam to internal deviance", Volume 36, No 2, 1979.
- BRODERICK, J. Police in a time of change. (General Learning), Morristown N.J., 1973.
- BROGDEN, M. The Police : Autonomy and concert (Academic Press), London, 1982.
- BROWN, J. / HOWES, G. The police and the community. (Saxon House), England, 1975.
- BROWN, M. Working in the street, (Russell stage), N. Y. 1981.
- CARNOY, M. Κράτος και Πολιτική θεωρία, μετάφραση: Παπαϊωάννου Σ.,(Οδυσσέας), Αθήνα, 1990.
- CHAPPELL, D / WILSON, P. R. The police and the public in Australia and New Zealand. (University of Queensland Press), 1969.
- CLIFT, E. R. A guide to modern police thinking (W. H. Anderson), Cincinnati, 1956.
- CLOGG, R. (ed), Greece in the 1980s, (Macmillan), London, 1983.
- COFFEY, A / ELDEFONSO, E / HARTINGER, W. Human Relations. Law Enforcement in a changing community, 2nd edition, (Prentice Hall), New Jersey, 1976.
- COHN, A. (ed), The future of policing, (Sage), 1978.
- CONSTAS, D / STAVROY, The Greece prepares for the twenty-first century. Washington D. C. 1995.
- GERTH, H.H. / MILLS. W.C. (eds). From Max Weber: Essays in Sociology, (Oxford University Press), N.Y. 1976.
- ΓΑΡΔΙΚΑΣ, Κ. Εγκληματολογία. Η οργάνωσις και λειτουργία της Αστυνομίας, τομ. Β', έκδοσις Β', Αθήναι, 1949.
- ΓΚΥΡΒΙΤΣ, Ζ. (επιμ. Δ. Τσαούση), Μελέτες, για τις κοινωνικές τάξεις. Μετάφραση Μ. Λυκούδη/, Αθήνα, 1986.
- ΔΑΝΟΥΣΗΣ, Κ. / ΚΑΡΑΒΙΤΗΣ, Γ. Ιστορία της Ελληνικής Αστυνομίας, (Δ/ση Δημοσίων Σχέσεων / ΥΔΤ), Αθήνα, 1997.
- ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Α. Ιστορία της Ελληνικής Χωροφυλακής, (1936-1950), Αθήναι, 1973.

- ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, Η. Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Αθήνα - Κομοτηνή, 1985.
- ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ Η. Απονομή ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1983.
- ΔΕΛΤΙΑ ΤΥΠΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ
 - 23 Οκτωβρίου 1996. Διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας προς όλες τις Αστυνομικές Υπηρεσίες για τη συμπεριφορά του αστυνομικού προσωπικού.
 - 23 Οκτωβρίου 1996. Κατάσταση Ενόρκων Διοικητικών Εξετάσεων και πειθαρχικών ποινών που επιβλήθηκαν σε υπαίτιους αστυνομικούς.
 - 6 Ιουλίου 1995. Κατάργηση των Τμημάτων Ασφαλείας και ανάληψη των αρμοδιοτήτων τους από τα ομώνυμα Αστυνομικά Τμήματα.
- ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ, Ν. (επιμ). Η Ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα, (Οδυσσεάς), Αθήνα, 1994.
- ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Χ. Ο Σαινσιμονιστής Francois Gaillard. Περί των Ελληνικών πολιτικών πραγμάτων. Ανάπτυπο εκ του 22^{ου} τόμου του Δελτίου της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος. Εν Αθήναις, 1979.
- ΔΟΚΑΝΑΡΗΣ, Ν. Η Χωροφυλακή στους Εθνικούς αγώνες για την απελευθέρωση της Ηπειροθεσσαλίας, Θεσ/νίκη 1979.
- DOUGLAS G.G. Public relations and the police. (C.C. Thomas), Springfield, Illinois, 1953.
- ΔΡΕΜΠΕΛΑΣ, Α. Το Ελληνικόν Αστυνομικόν Πρόβλημα, Αθήναι, Νοέμβριος 1977.
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ, τομ. 3-4, Αθήνα, 1995, (Schneider, Η. "Το έγκλημα στα ΜΜΕ").
- ΕΝΓΚΕΛΣ, Φ. Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους. (Θεμέλιο), μετάφραση : Κυριακοπούλου Αθ., Αθήνα, 1966.
- ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ. Περιοδική έκδοση Αρχηγείου Χωροφυλακής.
- ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ, 16 Αυγούστου 1984, του Νόμου «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης».
- HEAL, K / TARLING, R / BURROWS, J (eds), Policing Today, Home Office Research and Planning Unit, London, 1985.
- ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ. Εμπειρική Εγκληματολογία, Αθήνα, 1995.
- ΖΕΡΗ, Π. Ιδιωτική τηλεόραση. Το παράδειγμα των ΗΠΑ, (Παπαζήσης), Αθήνα, 1990.
- ΖΙΑΝΙΚΑΣ, Χ. Αστυνομικό Σύστημα (Σάκκουλα) Αθήνα - Κομοτηνή, 1995.
- ΖΙΑΝΙΚΑΣ, Χ. Η Αστυνομία σήμερα, (Εστία), Αθήνα 1990.
- ΖΙΑΝΙΚΑΣ, Χ. Η αθέατη πλευρά της Αστυνομίας (Γνώση), Αθήνα 1992.
- ΖΟΡΜΠΑΝΑΚΗΣ, Σ. Η εφαρμογή των δημοσίων σχέσεων εις την Αστυνομίαν, Αθήναι 1971.

- ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. Ιστορία της Ελληνικής Αστυνομίας, Αθήναι xx.
- ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ. Κων/νος Καραμανλής. Αρχείο, γεγονότα και κείμενα. (επιμ. Κων/νος Σβολόπουλος), (Εκδοτική Αθηνών), Αθήνα 1996.
- ΙΔΡΥΜΑ ΣΑΚΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ (επιμ). Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα, Αθήνα, 1993.
- INSTITUTE FOR THE STUDY OF LABOR AND ECONOMIC CRISIS. The iron first and the velvet glove. An analysis of the U.S. Police, 3rd edition, San Francisco, 1982.
- ΚΑΡΙΩΤΗ, Α. Απολογισμός μιας περιόδου, (23 Ιουνίου 1967 - 31 Δεκεμβρίου 1971). Αθήνα, 1972.
- ΚΑΣΙΜΑΤΗ, Κ. Επιλογή Επαγγέλματος, πραγματικότητα ή μύθος; ΕΚΚΕ, Αθήνα 1989.
- ΚΑΣΙΜΑΤΗ, Κ. Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Η επιλογή του επαγγέλματος. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1991.
- ΚΑΤΣΟΥΛΗ / ΓΙΑΝΝΙΤΣΗ / ΚΑΖΑΚΟΥ, (επιμ). Η Ελλάδα προς το 2000, (Παπαζήση), Αθήνα, 1988.
- ΚΟΤΖΙΑΣ, Ν. Κράτος και Πολιτική. Η διαλεκτική του κράτους, τομ. Α', (Νέα Σύνορα), Αθήνα, 1993.
- ΚΟΥΚΙΑΔΗ, Ι. Εργατικό Δίκαιο. Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις. Θεσ/νίκη, 1981.
- ΚΟΥΤΣΟΥΚΗ, Κλ. Η πολιτική και κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην Ελλάδα. Αθήνα, 1986.
- ΚΟΤΑΡΙΔΗΣ, Ν./ ΠΑΤΡΩΝΗΣ, Β. κ.α. Νεοελληνική κοινωνία. Ιστορικές και κριτικές προσεγγίσεις, (επιμ. Σακελλαρόπουλος Θ.), (Κριτική), Αθήνα, 1993.
- ΚΤΕΝΙΑΔΗ, Ν. Ελληνική Χωροφυλακή. Ιστορικά σελίδες, έκδοση 2^α, Αθήναι 1960.
- ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος. (Παπαζήση), Αθήνα, 1994.
- ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δίκης (I, II). Δακτυλογραφημένες σημειώσεις. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ακαδ. Έτος 1995 - 1996.
- LAW ENFORCEMENT TECHNOLOGY (April 1990), TRUNACLE, J. Problems of professional status in law enforcement, P. 28-29.
- LEONARD, A.V. The Police Enterprise. Its organization and Management. (C.C. Thomas), Springfield, Illinois, 1969.
- ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Η. Κώδιξ της Ελληνικής Νομοθεσίας – Αστυνομική Νομοθεσία, x.x.
- ΛΥΤΡΑΣ, Α. Προλεγόμενα στη θεωρία της Ελληνικής κοινωνικής δομής. «Νέα Σύνορα», Αθήνα, 1993.
- MacNAMARA J.E.D. / RIEDEL, M. (eds). Police : Perspectives, Problems, Prospects, (Praeger Publishers), N.Y., 1974.

- ΜΑΛΕΣΗ, Δ. Ο Ελληνικός στρατός στην πρώτη Οθωνική δεκαετία (1833-1843). Πολιτική οργάνωση και πελατειακές σχέσεις. Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 1992.
- ΜΑΝΕΣΗ, Α. Συνταγματικά δικαιώματα, ατομικές ελευθερίες. Δ΄ έκδοση, (Σάκκουλα), Θεσ/νίκη 1982.
- ΜΑΝΕΣΗ, Α. (επιμ.), η Ελλάδα σε εξέλιξη, (Εξάντας), Αθήνα, 1988.
- MANNING, P. Police work. (MIT Press), Cambridge, MA, 1977.
- ΜΑΡΞ, Κ/ ΕΝΓΚΕΛΣ, Φ. Η Γερμανική ιδεολογία, (Gutenberg), Αθήνα, 1979.
- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Δ. Δημόσιες Σχέσεις Αστυνομίας και Κοινού. Αθήνα, 1991.
- ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ, Ρ. Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία, μετάφραση : Μπαλή Ν. (Πολύτυπο), Αθήνα 1984.
- ΜΟΥΖΕΛΗ, Ν. Μεταμαρξιστικές προοπτικές : Για μια νέα πολιτική οικονομία και κοινωνιολογία, (Θεμέλιο), Αθήνα, 1992.
- ΜUIR, J.K.W. Police : streetcorner politicians. Chicago University Press, 1977.
- ΝΑΣΚΟΥ, Ι. Η Ελληνική Αστυνομία, Αθήνα 1932.
- NIEDERHOFFER, A. Behind the shield : The Police in urban society. (Doubleday), N.Y., 1967.
- ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, Α. (επιμ.) Κράτος και Διαφθορά, (Σιδέρης), Αθήνα, 1998.
- OSSOWSKI, S. Η ταξική δομή στην κοινωνική συνείδηση μετάφραση Κ. Φιλίνη / Ν. Γιανναδάκη, (Κάλβος), Αθήνα, 1984.
- PACKER, H. The limits of the criminal sanction, (Stranford University Press), California, 1968.
- ΠΑΣΧΟΥ, Γ. Κράτος και Πολιτεύματα στο έργο του Αλ. Σβώλου, (Σάκκουλα), Αθήνα, 1981.
- ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΕΝΩΣΕΩΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, «Η πέννα της Π.Ε.Ν.Α.Α.», (Π. Κανελλοπούλου 4 – 101 77 Αθήνα).
- PETERSEN, D. (ed). Police work. Strategies and outcomes in law enforcement. (Sage) Beverly Hills - London, 1979.
- POLICING AND SOCIETY : GOLDSMITH, A. "Taking Police culture seriously : Police discretion and the limits of law", vol. 1, 1990, p.90-114.
- POTHOLM, P.C. / MORGAN E.R. Focus on Police : Police in American Society (Schenkman), 1976.
- ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός. Μετάφραση : Κρητικός Γ., (Θεμέλιο), Αθήνα, 1982.
- ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. Οι κοινωνικές τάξεις στο σύγχρονο καπιταλισμό, (Θεμέλιο), Αθήνα, 1990.
- ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ, Ν. Πολιτική εξουσία και κοινωνικές τάξεις, τομ. 2 (Θεμέλιο), Αθήνα, 1975.

- PRESIDENT'S COMMISSION ON LAW ENFORCEMENT AND THE ADMINISTRATION OF JUSTICE V. A national survey of police and community relations. Washington D.C. Government Printing Office, 1967.
- QUARTERLY JOURNAL OF IDEOLOGY : HALE, D.C. "Ideology of Police misbehaviour : Analysis and Recommendations, Vol. 13, No 2, 1989.
- ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΥ, Π. Κανονισμοί Αστυνομικού Σώματος, γ' έκδοση, Αθήνα 1979.
- REINER, R. The Politics of the Police. Second edition, (Harvester wheatsheaf), 1992.
- ΡΟΥΣΗΣ, Γ. Το κράτος. Από τον Μακιαβέλι στο Βέμπερ, (Γκοβόστη), Αθήνα, 1994.
- ΡΩΜΟΣΙΟΣ, Γ. Οργάνωση, Διοίκηση, Ηγεσία. Τυπογραφείο Ελληνικής Αστυνομίας, Αθήνα, 1986.
- SACKMAN, S. Cultural Knowledge in organizations (Sage), Newbury Park, CA, 1991.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. (επιμ) Οικονομία και Πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα, τομ.α', Αθήνα, 1992.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. Νεοελληνική κοινωνία και κριτικές προσεγγίσεις, Αθήνα 1993.
- ΣΑΡΡΗΣ, Ν. Ελληνική κοινωνία και τηλεόραση, τομ. Α, (Γόρδιος), Αθήνα, 1992.
- SHEARING, C. (ed). Organizational Police Deviance, (Butter Worth), Toronto, 1981.
- SHERMAN, L. (ed). Police corruption : A sociological perspective. (Anchor Books), N. Y., 1974.
- SHERMAN, L. Scandal and Reform. Controlling Police Corruption. (University California Press), 1978.
- SIMPSON, A. The literature of police corruption (McGraw - Hill), N.Y., 1977.
- SKOLNICK, J. Justice without trial, (John Willey), N. Y., 1966.
- ΣΚΟΥΛΑΣ, Γ. Κοινωνικές τάξεις και κράτος, (Παπαζήση), Αθήνα, 1996.
- ΣΠΙΝΕΛΛΗ, Κ. Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων. (Σάκκουλα), Αθήνα - Κομοτηνή 1982.
- ΣΤΑΜΑΤΗ, Χ. Ιστορία της Αστυνομίας Πόλεων 1921 - 1971, Αθήνα 1971.
- ΣΤΑΜΑΤΗ, Χ. Παλαιοί συγγραφείς και αστυνομικοί ορθολογισμοί, Αθήνα 1978.
- ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ. Περιοδική έκδοση της Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων Αττικής (Βερανζέρου 37 - 104 32, Αθήνα).
- ΣΧΟΛΗ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ
 - Στρατιωτικάί και κοινωνικάί υποχρεώσεις δοκίμων αξιωματικών Χωροφυλακής, Τυπογραφείο Χωροφυλακής, Αθήνα, 1978.

- Μαθήματα - Διαλέξεις Σχολείου Επιμορφώσεως Αξιωματικών Χωροφυλακής, Αθήνα, 1976.
- SULLIVAN J. Introduction to Police science, (McGraw - Hill), N.Y., 1966.
- SKOLNICK, J. Justice without trial, (wiley), N.Y. 1966.
- ΣΚΟΥΡΗΣ, Β. / ΤΑΧΟΣ, Α. Δίκαιο της Δημόσιας τάξης. (Σάκκουλα), Θεσ/νίκη, 1990.
- ΤΟΥΖΕΝΗ, Κ. / ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ, Ι. (επιμ). Οργανισμός και Κανονισμός του Σώματος Αστυνομίας Πόλεων. Έκδοση Αστυνομικής Σχολής και περιοδικού «Αστυνομικά Χρονικά», Αθήνα, 1958.
- TREIMAN, J. D. Occupational prestige in comparative perspective, (Academic Press), 1977.
- ΤΡΟΥΠΑΚΗ, Ν. Η Αστυνομία παρ' Έλλησι, Αθήναι, 1904.
- ΤΣΑΚΩΝΑ, Π. Ιστορία της Κρητικής Χωροφυλακής. Αθήναι, 1963.
- ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ, Φ/ ΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Β/ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Χ/ ΜΑΝΤΟΓΛΟΥ, Α. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Απρίλιος 1994.
- ΤΣΑΟΥΣΗ, Δ. Η κοινωνία του ανθρώπου, (Gutenberg) Αθήνα, 1987.
- ΤΣΑΟΥΣΗ, Δ. Η κοινωνία μας , (Gutenberg) Αθήνα, 1991.
- ΤΣΑΤΣΟΣ, Δ. Προβλήματα Δημοκρατίας, (Ίκαρος), Αθήνα, 1973.
- ΤΣΙΓΚΡΗΣ, Α. Βιασμός. Το αθέατο έγκλημα. (Σάκκουλα), Αθήνα -Κομοτηνή, 1996.
- ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ, Κ. Κράτος, κοινωνία, εργασία στην μεταπολεμική Ελλάδα, (Θεμέλιο), Αθήνα, 1986.
- ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ, Κ. Ταξίδι στο λόγο και στην ιστορία. Κείμενα 1969-1996, επιμ. Καφετζής, Π. (Πλέθρον), Αθήνα, 1996.
- ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, Ι. Ανακριτική. Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση. Αθήνα 1984.
- FIELDING G.N. The Police and social conflict. Rhetoric and Reality. (The Athlone Press), London, 1991.
- ΦΙΛΙΑΣ, Β. Μαξ Βέμπερ : Συστηματική κοινωνιολογία και μεθοδολογία, (Νέα Σύνορα), Αθήνα, 1976.
- ΦΙΛΙΑΣ, Β. Όψεις της διατήρησης και της μεταβολής του κοινωνικού συστήματος, (Νέα Σύνορα), τομ. Α', Αθήνα, 1979.
- ΦΙΛΙΑΣ Β. Κοινωνιολογία της Υπανάπτυξης, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα, 1996.
- ΦΙΟΡΑΚΗ, Ι. / ΠΙΤΥΚΑΚΗ Εμ. Ηρώων Χωροφυλακής, έκδοση α', Εν Χανίοις Κρήτης, 1927.
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Δ. Στρατός και Πολιτική Εξουσία, (Εξάντας), Αθήνα, 1985.
- WADDINGTON, P.A.J. Calling the Police. The interpretation of, and response to, calls for assistance from the public (Averbury), June 1993.

- WHISENAND, M. P. Police supervision. Theory and practice, second edition, (Prentice Hall), 1976.
- WILSON, J.Q. Varieties of Police behaviour : The management of law and order in light communities. (Mass : Harvard University Press), Cambridge, 1968.
- WILSON, J.Q. Thinking about crime. (Random House), N.Y. 1977.
- WILSON, W.O. Police Administration. First edition, (McGraw Hill), N.Y. 1950.
- WILSON, W.O. Police Planning, Second edition, (C.C. Thomas), Springfield, Illinois, 1973.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Α.Ν. 07/08-06-1935, ΦΕΚ-250Α, «Περί Οργανισμού Χωροφυλακής».
- Α.Ν. 471/1945, ΦΕΚ-183Α, «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Α.Ν. 07/06/1935».
- Β.Δ. 22/3/1958, ΦΕΚ-60Α, «Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής».
- Β.Δ. 31/12/1957-20/01/1958, ΦΕΚ-11Α, «Περί κωδικοποιήσεως διατάξεων αφοροσών εις το Σώμα Αστυνομίας Πόλεων».
- Διάταγμα 01/03-06-1833, ΦΕΚ-21, «Περί σχηματισμού της Χωροφυλακής».
- Διάταγμα 31/31-12-1836, ΦΕΚ-85, «Περί Δημοτικής Αστυνομίας».
- Διάταγμα 25/10-04/11/1958, ΦΕΚ-187Α, «Περί Κανονισμού του Αστυνομικού Σώματος».
- Εισηγητική Έκθεση του Νόμου 1481/1984, «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης», 16 Αυγούστου 1984.
- Κανονισμός Αστυνομίας Πόλεων 65/1953, ΦΕΚ-60Β, «Περί συστήματος ωρών υπηρεσίας».
- Κανονισμός Αστυνομίας Πόλεων 77/1966, ΦΕΚ-403Β, «Περί χορηγήσεως ημερησίας αναπαύσεως».
- Κανονισμός Αστυνομίας Πόλεων 95/1973, 5103Φ223.5/09-02-1984 Διαταγή Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων, «Περί οίκοι διαμονής των Αστυνομικών Υπαλλήλων».
- Κοινή Απόφαση Υπουργών Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης, 20472691/5822/0022/31-5-1989, ΦΕΚ-423Β, «Περί χορηγήσεως στεγαστικού επιδόματος»
- Κοινή Απόφαση Υπουργών Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης 14868.Φ.012.5/58/27-11-1981, «Περί καταβολής αποζημίωσης πενθημέρου εργασίας».
- Κοινή Απόφαση Υπουργών Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης 2015007/1423/0022/14-2-1989 «Περί καταβολής αποζημίωσης πενθημέρου εργασίας».
- Κοινή Απόφαση Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Δημόσιας Τάξης 14867.Φ.012.5/57 από 27-11-1981, ΦΕΚ-719Β.
- Κοινή Απόφαση Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δημόσιας Τάξης 6500/1/5 από 19-10-1994, ΦΕΚ-792Β, «Καθορισμός δεσμών στις οποίες εντάσσονται οι Σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Αστυνομικής Ακαδημίας».
- Κοινή Απόφαση Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δημόσιας Τάξης 6500/1/6-ιγ από 10-07-1995, «Κατατακτήριες εξετάσεις για την εισαγωγή στη Σχολή Αξιωματικών της Αστυνομικής Ακαδημίας».
- Ν. ΡΚΣΤ' της 13/15-03-1849, ΦΕΚ-11, «Περί Διοικητικής Αστυνομίας εις τους Δήμους Αθηνών και Πειραιώς».

- Ν. ΒΡΠΗ΄ της 20-03-1893, ΦΕΚ-60Α, «Περί μεταβολής του συστήματος της αστυνομικής διοικήσεως».
- Ν. ΓΡΞΕ΄ της 11/7/1906, ΦΕΚ-184Α, «Περί Αστυνομίας του Κράτους».
- Ν. ΓΩΔΚ΄ της 30-7-1911, ΦΕΚ-203Α΄, «Για την οργάνωση της Χωροφυλακής, τη διαρρύθμιση της ειδικής και αστυνομικής αυτής υπηρεσίας, του κανονισμού και της διεύθυνσης εκπαίδευσης του Σώματος».
- Ν. 1370/1918, ΦΕΚ-97, «Περί Οργανισμού του Σώματος της Χωροφυλακής».
- Ν. 4578/1930, ΦΕΚ-133Α, «Περί Οργανισμού της Χωροφυλακής»
- Ν. 29 της 30/04 -11/05/1943, «Περί των περιπτώσεων καθ' ας επιτρέπεται η χρήσις όπλων υπό της δημοσίας δυνάμεως».
- Ν. 1977/1971, ΦΕΚ-185Α, «Προστασία παθόντων από βίαιο συμβάν και θυμάτων τρομοκρατών και άλλων διατάξεων».
- Ν.1157/1981, ΦΕΚ-126Α, «Περί καθιερώσεως πενθημέρου εβδομάδας εργασίας των δημοσίων εν γένει υπηρεσιών....».
- Ν.1202/1981,ΦΕΚ-247Α, «Περί τρόπου υπολογισμού των δημοσιούπαλληλικών συντάξεων»
- Ν. 1339/1983, ΦΕΚ-35Α, «Αποκατάσταση του προσωπικού των Σωμάτων Ασφαλείας και του Λιμενικού Σώματος που διώχθηκε για πολιτικούς λόγους».
- Ν. 1481/1984, ΦΕΚ-152Α, «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης».
- Ν. 1590/1986, ΦΕΚ-49Α, Τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1481/1984, «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης».
- Ν. 1881/1990, ΦΕΚ-42Α,
- Ν. 1897/1990, ΦΕΚ-120Α, «Περί απονομής συντάξεως και παροχής βοήθειας σε θύματα τρομοκρατίας».
- Ν. 2168/1993, ΦΕΚ-147Α,
- Ν. 2226/1994, ΦΕΚ-122Α, «Εισαγωγή, Εκπαίδευση και Μετεκπαίδευση στις Σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας και στο Τμήμα Ανθυποπυραγών της Πυροσβεστικού Σώματος».
- Ν. 2265/1994, ΦΕΚ-209Α, «Επέκταση διατάξεων του Ν.1264/1982, ΦΕΚ-79Α, «Για τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών των εργαζομένων και στο προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας».
- Ν. 2386/1996, ΦΕΚ-43Α,
- Ν. 2448/1996, ΦΕΚ-27Α, «Μισθολογικές ρυθμίσεις μονίμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος».
- Ν.Δ. 18/1925, ΦΕΚ-323Α, «Περί Οργανισμού Χωροφυλακής».

- Ν.Δ. 3365/1955, ΦΕΚ-257Α, «Περί Κώδικος του Σώματος της Ελληνικής Χωροφυλακής»
- Ν. Δ. 25/10-4/11/1958, ΦΕΚ-187Α, «Περί Κανονισμού του Αστυνομικού Σώματος».
- Ν. Δ. 935/1971, ΦΕΚ-149Α, «Περί καταστάσεως εν γένει των οπλιτών Χωροφυλακής και των κατωτέρων οργάνων της Αστυνομίας Πόλεων και του Πυροσβεστικού Σώματος»
- Ν.Δ. 974/1971, ΦΕΚ-189Α, «Περί ιεραρχίας, προαγωγών, απολύσεων και μεταθέσεων των κατωτέρων οργάνων των Σωμάτων Χωροφυλακής, Αστυνομίας Πόλεων και Πυροσβεστικού», όπως τροποποιήθηκε με το άρθρ. 9 του Ν.Δ. 40/1973.
- Ν.Δ. 1290/1972, ΦΕΚ-214Α, «Περί γάμου των κατωτέρων οργάνων των Σωμάτων Ασφαλείας, Λιμενικού και Πυροσβεστικού»
- Ν.Δ. 1348/1973, ΦΕΚ-42Α, «Περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και αντικαταστάσεως διατάξεων του Ν.Δ. 974/1971.
- Π.Δ. 415/1973, ΦΕΚ-309Α, «Περί γάμου των Αξιωματικών και Ανθυπαστυνόμων της Χωροφυλακής και Αστυνομίας πόλεων»
- Π.Δ. 1041/1979, ΦΕΚ-292Α, «Κώδικας πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων».
- Π.Δ. 427/15-6-1979, ΦΕΚ-130Α,
- Π.Δ. 582/1984, ΦΕΚ-208Α, «Σύσταση, οργάνωση και λειτουργία των κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών του ΥΔΤ»
- Π.Δ. 585/1985, ΦΕΚ-205Α, «Κανονισμός Εκπαίδευσης Προσωπικού ΥΔΤ»
- Π.Δ. 28/1986, ΦΕΚ-11Α, «Χρόνος εργασίας προσωπικού Υπουργείου Δημόσιας Τάξης».
- Π.Δ. 96/1986, ΦΕΚ-34Α, «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού».
- Π.Δ. 496/1987, ΦΕΚ-299Α, «Προέλευση, προσόντα, κατάταξη, μονιμοποίηση, ειδική εκπαίδευση... αστυνομικού προσωπικού του Υ.Δ.Τ.»
- Π.Δ. 538/1989 «Υποχρεώσεις και δικαιώματα αστυνομικού του Υ.Δ.Τ.»
- Π.Δ. 141/1991, ΦΕΚ - 58Α, «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού Υ.Δ.Τ. και θέματα οργάνωσης υπηρεσιών».
- Π.Δ. 4/1994, ΦΕΚ-1Α, «Εισαγωγή στις Σχολές Αξιωματικών και Αστυφυλάκων με το σύστημα των γενικών εξετάσεων».
- Π.Δ. 319/1995, ΦΕΚ-174Α, «Οργανισμός Σχολής Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας».
- Π.Δ. 352/1995, ΦΕΚ-187Α, «Οργανισμός Σχολής Αστυφυλάκων».
- Π.Δ. 22/1996, ΦΕΚ-15Α, «Πειθαρχικό Δίκαιο αστυνομικού Προσωπικού»

- Π.Δ. 190/1996, ΦΕΚ- 153Α, « Οργανισμός Σχολής Μετεκπαίδευσης και Επιμόρφωσης Ελληνικής Αστυνομίας και συναφή θέματα».
- Π.Δ. 380/1996, ΦΕΚ-251Α, « Οργανισμός Σχολής Εθνικής Ασφάλειας».